

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Навчально-науковий інститут адміністрування,
державного управління та професійного розвитку

Кафедра державної політики та врядування
Кафедра публічного управління та публічної служби
Кафедра регіонального та місцевого розвитку

**ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО
ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
19 квітня 2024 року

Львів – 2024

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ІАДУ НУ
«Львівська політехніка» заборонено

Метою міжнародної науково-практичної конференції «Європейська інтеграція та трансформація публічного врядування в Україні» був обмін досвідом та обговорення актуальних теоретичних і прикладних проблем демократичного врядування та публічного адміністрування в умовах сучасних геополітичних викликів на європейському континенті. У конференції взяли участь теоретики та практики публічного управління, науково-педагогічні працівники з Німеччини, Польщі та України.

Матеріали та пристатейна література публікуються в авторській редакції. За достовірність фактичної інформації у публікаціях відповідальність несуть автори.

Європейська інтеграція та трансформація публічного врядування в Україні: матер. наук.-практ. конф. (19 квітня 2024 р., м. Львів) / упорядн.: Бунік М. З., Бліщук К. М., Федорчак О. В, Худоба О. В. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2024. – 282 с.

© Навчально-науковий інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка», 2024.

Програмний комітет конференції:

Голова:

Пилипенко Любомир Миколайович - д. е. н., професор, директор Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Заступник голови програмного комітету:

Кіцак Тарас Миколайович - канд. держ. упр., доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Члени програмного комітету:

Буник Микола Зиновійович - к. політ. н., доцент кафедри державної політики та врядування Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Сидорчук Орестлава Григорівна - д. е. н., професор, завідувач кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Красівський Орест Якубович - д. іст. н., професор, завідувач кафедри державної політики та врядування Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Петровський Петро Михайлович - д.н.держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Хольгер Франке - доктор, професор Вищої школи публічного управління, поліції та права землі Мекленбург-Передня Померанія (Гюстров, Німеччина).

Марцін Полом – доктор, директор Інституту соціально-економічної географії та просторового менеджменту Гданського Університету.

Вєслав Юхач – доктор філософії, ректор Вищої Школи Підприємництва імені Князя Казимира Куявського.

Генрик Стронський – доктор, професор Університету Вармінско-Мазурского (Ольштин, Польща).

Організаційний комітет конференції:

Голова:

Кіцак Тарас Миколайович - канд. держ. упр., доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Заступник голови оргкомітету:

Буник Микола Зиновійович - к. політ. н., доцент, доцент кафедри державної політики та врядування Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка».

Члени оргкомітету:

Бліщук Катерина Михайлівна – к.е.н., доцент, доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Заяць Діана Дмитрівна – канд. держ упр., доцент, доцент кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Кохалик Христина МIRONІВНА – канд. держ упр., доцент, доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Горбатий Андрій Степанович – провідний фахівець дирекції Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Шостак Наталія Олександрівна – фахівець дирекції Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПРІОРИТЕТИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	12
<i>Петро Петровський</i> Легітимність публічної влади – необхідна умова консолідації держави і суспільства України в умовах війни	12
<i>Катерина Бліщук, Олександр Кучабський</i> Програмні документи для відбудови України.....	15
<i>Іванна Козак, Андрій Ханик</i> Напрямки модернізації публічного управління на сучасному етапі	19
<i>Ігор Дробот</i> Публічне управління, чи врядування: понятійно-термінологічний аспект	20
<i>Ірина Колосовська</i> Соціально-економічний розвиток як пріоритет публічної політики: аналіз рейтингових показників.....	22
<i>Тарас Грень</i> Світові моделі соціального захисту населення: кращий досвід для України..	25
<i>Тетяна Фесенко</i> E-participation index: репрезентація країн Східної та Центральної Європи.....	29
<i>Микола Білецький</i> Електронне врядування: шлях до цифрової трансформації держави	33
<i>Juliane Wegner, Birke Sander</i> Hybrid horizons: navigating education’s future with innovative pedagogy	36
<i>Надія Олесько</i> Формування інноваційної системи шляхом створення інноваційної екосистеми.....	40
<i>Михайло Бардин</i> Теоретичні засади формування інформаційної політики органів публічної влади в умовах глобальної цифровізації.....	44

<i>Володимир Шмигельський</i>	
Теоретичні засади надання публічних послуг у контексті цифровізації публічного управління.....	47
<i>Степан Кунтий</i>	
Впровадження інформаційних технологій в публічному управлінні: інновації для підтримки індустрії туризму.....	50
<i>Дмитро Ісаченко</i>	
Діджиталізація державних послуг: європейський досвід, корисний для України	53
<i>Наталія Орлова</i>	
Пріоритети державної електронної охорони здоров'я в Україні на шляху до євроінтеграції	55
<i>Віталія Тоцька</i>	
Цифровізація медичної допомоги для дітей-інвалідів в Україні.....	57
<i>Андрій Сворень</i>	
Теоретичні засади формування державної транспортної політики в Україні .	61
<i>Роман Яворський</i>	
Тенденції розвитку підприємств в умовах євроінтеграції	64
<i>Юрій Шипов</i>	
Шляхи вдосконалення надання медико-соціальних послуг в Україні: європейський досвід	66
<i>Микола Леськів</i>	
Стратегічне планування як можливість впливу на ефективність державотворчих процесів	69
<i>Руслан Гавінський</i>	
Лібералізм в системі публічного врядування.....	71
<i>Андрій Ревич</i>	
Дослідження моделей взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади	74
<i>Віталій Мітін</i>	
Проблематика консолідації громадянського суспільства в науці державного управління	78
<i>Ірина Кіянка, Ігор Микуш, Юрій Пемпусь</i>	
Сучасний аспект волонтерського руху в Україні в контексті європейської інтеграції.....	80
<i>Роман Пилипець</i>	
Етнополітичні процеси як предмет досліджень державно-управлінської науки	83

СЕКЦІЯ 2. ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО
ВРЯДУВАННЯ ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У ВОЄННИЙ ТА
ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОДИ. 86

Тарас Кіцак, Іван Тимочко

Інструменти психологічної адаптації та реабілітації учасників бойових дій в
Україні 86

Анна Демедюк, Каріна Кирилюк

Вплив збройних конфліктів на права людини та їх забезпечення у воєнний час
в міжнародно-правовому аспекті 88

Руслан Бедрій

Правове забезпечення адміністративного нагляду за законністю рішень
органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні 91

Михайло Гуцал

Ключові проблеми розвитку малого підприємництва України в умовах війни
..... 94

Ірина Стеців

Державне регулювання фінансової підтримки громадян у контексті
забезпечення продовольчої безпеки у воєнний період 97

Назарій Цюк

Виклики для публічного управління у сфері навчання та захисту історико-
культурної спадщини України в умовах війни..... 99

Олексій Огурцов

Особливості державно-приватного партнерства в Україні 102

Роман Сворень

Проблеми державно-приватного партнерства у сфері автотранспортної
інфраструктури в умовах війни..... 105

Володимир Ясінський

Перспективи державно-приватного партнерства в Україні в післявоєнний
період 108

Галина Дзяна, Ростислав Дзяний

Система публічного управління як об'єкт критичної інфраструктури..... 111

Khrystyna Kokhalyk

Civil society organizations under the war in Ukraine: problems and challenges.. 114

Віталій Коцан

Формування системи публічного управління правовою освітою та навчанням
із врахуванням викликів та загроз сьогодення 116

Василь Маринюк

Трансформаційні та навчальні аспекти державного регулювання ринку праці
у воєнний період 118

Сергій Мосейчук

Корупційні загрози для публічного адміністрування у воєнний період..... 122

<i>Микола Пінтоха</i>	
Формування змісту навчання у сфері публічного управління банківським сектором в умовах війни.....	124
<i>Іван Прокопів</i>	
Публічне управління у сфері будівництва автомобільних доріг.....	126
<i>Микола Бойко</i>	
Особливості державної політики та навчання спеціалістів у транспортній сфері.....	128
<i>Юрій Клак</i>	
Економічні аспекти публічного управління логістичними перевезеннями...	130
<i>Павло Вожоха</i>	
Митні проблеми боротьби з корупцією в Україні: досвід імплементації цифрових технологій	132
<i>Роман Черніховський</i>	
Проблематика публічного управління підготовкою кадрів у сфері охорони здоров'я України	134
<i>Северин Хобзей</i>	
Розвиток професійних компетентностей державних службовців в органах місцевого самоврядування.....	136
<i>Андрій Худий</i>	
Дослідження правових основ формування державної політики у сфері надання медичних послуг	138
<i>Роман Залуцький</i>	
Економічні виклики та загрози для публічного управління України у воєнний період	141
<i>Марія Якимець</i>	
Інноваційний лідер як інструмент для управління змінами в публічному адмініструванні	144
<i>Андрій Малишак</i>	
Етичні стандарти державних службовців як інструмент ефективного публічного управління.....	147
<i>Максим Музика</i>	
Формування концептуальних підходів до вивчення етичних проблем	149
<i>Тарас Шаровський</i>	
Роль кібербезпеки у забезпеченні стабільності та захисту публічних інституцій у воєнний та поствоєнний періоди	152

СЕКЦІЯ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ.....	155
<i>Орест Красівський</i>	
Виклики перед Україною на шляху до європейської інтеграції в умовах війни	155
<i>Валерій Воротін</i>	
Стратегічне бачення європейського державотворення та згуртованість публічного управління в Україні	158
<i>Василь Пасічник</i>	
Розвиток відносин між Україною та ЄС в рамках Угоди про асоціацію	162
<i>Ольга Олефіренко</i>	
Ключові аспекти європейської інтеграції України у сфері зовнішньої та безпекової політики	166
<i>Федір Медвідь, Марія Чорна</i>	
Національна безпека України в умовах європейської інтеграції	169
<i>Леонід Гунько, Василина Заболотня, Максим Писарчук</i>	
Агресія Російської Федерації проти України та розвиток європейської та євроатлантичної систем безпеки	175
<i>Марина Чулаєвська</i>	
Вплив централізації влади на розвиток регіонів в умовах європейської інтеграції на прикладі Ірландії	178
<i>Ірина Коросташова</i>	
Спрощення митних процедур і митних формальностей та сучасні безпекові проблеми: Україна та євроінтеграція	181
<i>Олег Єфанов</i>	
Реформування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС: перспективи європейської інтеграції	185
<i>Катерина Турчин</i>	
Перспективи публічного управління надання медичних послуг в країнах Європи	188
<i>Дмитро Барінов</i>	
Навчально-наукові аспекти захисту прав людини у Європейському Союзі з публічно-управлінської позиції.....	191
<i>Орест Гадзіковський</i>	
Досвід та особливості реформування самоврядування в Польщі	194
<i>Олександр Тарасюк</i>	
Розробка професійних стандартів підготовки для особового складу пожежно-рятувальних підрозділів Збройних Сил України	196
<i>Назар Попрійчук, Єлизавета Кириленко</i>	
Проблеми та перспективи євроінтеграції України в умовах повномасштабної війни.....	199

<i>Сергій Бондарук</i>	
Особливості кадрової політики в системі місцевого самоврядування в Україні та країнах ЄС	202
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	
<i>Валентин Малиновський</i>	
Реформі децентралізації 10 років: невиконані завдання.....	206
<i>Ористлава Сидорчук, Ірена Свидрук</i>	
Роль соціальних ресурсів громадянського суспільства у контексті забезпечення соціальної безпеки України на місцевому рівні	209
<i>Мілена Кравченко</i>	
Реалії та перспективи надання соціальних послуг на рівні місцевої громади в умовах війни.....	212
<i>Ірина Динник</i>	
Механізм надання адміністративних послуг на місцевому рівні	214
<i>Олег Валов</i>	
Європейський підхід до розвитку сільських територій в умовах децентралізації	218
<i>Тимур Велієв</i>	
Нормативно-правове забезпечення надання послуг громадського транспорту населенню міст в умовах післявоєнної відбудови	220
<i>Сергій Шевченко</i>	
Аналіз та прогнозування системних ризиків на регіональному рівні.....	223
<i>Юрій Грицик</i>	
Методи управління та розвитку персоналом в органах місцевого самоврядування.....	226
<i>Олена Гуторова, Ельвіра Лелікова</i>	
Концептуальні напрями стратегічного управління розвитком сільських територій.....	230
<i>Яна Жиган</i>	
Економічний потенціал як складова забезпечення сталого розвитку територіальних громад.....	232
<i>Олександр Маркушин</i>	
Залучення інвестицій у відбудову об'єктів інфраструктури територіальних громад	235
<i>Yevhen Matviishyn</i>	
Comparative assessment of the activity of regional military administrations of Ukraine in social media.....	237
<i>Андрій Салій</i>	
Публічна управління економічним розвитком регіонів України в умовах євроінтеграції	243

<i>Назар Коткевич</i>	
Механізми управління розвитком територіальних громад.....	245
<i>Степан Гавриляк</i>	
Використання інструментів публічного управління з метою стимулювання провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі	248
<i>Ірина Гурей</i>	
Оцінювання впливу інструментів державного регулювання економіки на інвестиційний потенціал підприємств	250
<i>Наталія Мазій</i>	
Недоліки цифровізації маркетингу у діяльності малих підприємств.....	252
<i>Микола Нарівний</i>	
Організаційні засади публічного управління житлово-комунальним господарством України.....	255
<i>Олександра Нєма</i>	
Актуалізація стратегій розвитку територіальних громад із урахуванням особливостей воєнного та повоєнного періодів	258
<i>Богдан Панчишин</i>	
Підготовка кадрів для управління фінансовими ресурсами територіальних громад	261
<i>Богдан Костюкевич</i>	
Дослідження інституційного середовища розвитку малого підприємництва.....	264
<i>Марія Юкало</i>	
Роль приватних надавачів медичних послуг в реорганізації системи охорони здоров'я.....	266
<i>Олександра Войтик</i>	
Нормативно-правові аспекти фінансового забезпечення публічного управління територіальними громадами в Україні.....	268
<i>Андрій Касій</i>	
Напрямки вдосконалення менеджменту у медичних закладах	272
<i>Юрій Лагойда</i>	275
Територіальні громади в Україні: питання тяглості традицій в історичному контексті	275
<i>Роман Ющук</i>	
Залучення громадян до вирішення питань місцевого значення	278

СЕКЦІЯ 1. ПРІОРИТЕТИ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.

Петро Петровський

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та публічної служби НУ «Львівська політехніка»

Легітимність публічної влади – необхідна умова консолідації держави і суспільства України в умовах війни

Для більш чіткого висвітлення задекларованої теми необхідно звернутися до положень класика управлінської науки Макса Вебера, насамперед, до одного із його творів «Три чисті типи легітимного панування». У цьому контексті класиком зафіксовані наступні тези:

- легітимність і легальність є необхідними характеристиками сучасних суспільних відносин;
- сучасне «легальне панування існує завдяки встановленим правилам»;
- демократичне врядування ґрунтуються на внутрішньо впорядкованих відносинах панування за допомогою певних правових засад, які надають цим стосункам «легітимності»;
- «до типу «легального» панування належать, сучасні структури державного управління та місцевого самоврядування...»;
- в рамках легального врядування управління здійснюється «суто формально за раціональними правилами, а там, де їх немає, – керуючись міркуваннями ділової доцільності» [1, с. 157].

Тим самим класик зазначив, що публічне управління як невід’ємна складова демократії з необхідністю характеризується як легітимне. У сучасному науковому дискурсі з питань публічного управління Френсіс Фукуяма стверджує, що легітимність як високий рівень довіри до владних структур є соціальним капіталом, сприяє розвитку суспільства. А за кризових часів, соціальна довіра стає резервом, що може допомогти вирішити низку проблем [3, с. 121].

Можна констатувати, що важливою умовою демократичного розвитку українського суспільства є забезпечення легітимності діяльності публічної влади. Іншими словами підтвердження кожної здійсненої в правовому полі управлінської дії є високим рівнем соціальної довіри. Водночас, дані соціального опитування свідчать, що рівень довіри до владних інституцій у наших кризових умовах є незадовільним і, тим більше, не може бути достатнім

для перемоги у війні. Для підтвердження цієї тези варто звернутися до результатів соціологічного опитування, що проводилися службою Центру Разумкова з 19 по 25 січня 2024 року. Так, у відповіді на запитання, що опосередковано стосується дотримання демократичних норм, якість позитивних відповідей досить низька – 44% опитаних вважає, що «у сфері дотримання прав і свобод» не відбулося істотних змін. А «більшість (51%) опитаних вважають, що влада погано справляється із забезпеченням соціальної справедливості». У цьому контексті логічними будуть наступні дані за показником «довіра до інститутів суспільства», коли окрім силових структур, що приймають безпосередню участь у бойових діях «довіра висловлюється... лише волонтерським організаціям». А недовіра висловлюється – «державному апарату (чиновникам) не довіряють – 75 %, політичним партіям – 72 %, Верховній Раді України – 70 % [2].

Зрозуміло, що наведені дані не можна розглядати як абсолютні, але вони відтворюють загальну тенденцію відсутності якісної консолідації зусиль влади і суспільства. З огляду на те, що соціальна довіра характеризує інтерактивну природу влади й суспільства, є відтворенням двох взаємодоповнюючих властивостей – легальності та легітимності, необхідно здійснити теоретичний екскурс і визначити ключові аспекти досліджуваного феномену.

Насамперед, важливо підкреслити близькість, але не однозначність вживаних термінів. Так, «легальність» (лат. *legalis* – законний) означає законність і характеризує відповідність владної дії формальним вимогам законодавства, нормативно-правовим документам і змісту цих останніх базовим, конституційно закріпленим положенням. Своєю чергою поняття «легітимність» (лат. *legitimus* – законність, правомірність) доповнює попереднє і включає як юридичну складову, так і морально-психологічну – визнання та підтримка управлінської діяльності інституції чи посадовця як правомірної та справедливої.

Вказані дві категорії демонструють інтерактивність публічного управління, розкривають взаємодію управлінців і громадськості як взаємозв'язаний процес, що знаходиться у стані динамічної рівноваги. Легітимність у цьому контексті є більш змістовно місткою характеристикою, оскільки вона віддзеркалює якість юридичних норм та їх відповідність оцінкам і ставленням громадськості. Відповідно, набуває статусу соціальної довіри, стає ціннісно-раціональним обґрунтуванням діяльності соціального суб'єкта.

У контексті нашого розгляду необхідно зазначити, що на сьогодні соціальну довіру прийнято визначати як соціальний капітал (Дж. Коулмен, Р. Патнем, Ф. Фукуяма та інш.) – безпосередній чинник демократичного розвитку суспільства. У загальноприйнятому значенні, соціальна довіра розглядається як властивість її соціального суб'єкта (людини, соціальної групи та суспільства), його готовність на співпрацю й взаємодію з іншими членами соціуму на засадах паритетності та взаємодопомоги.

Сформована соціальна довіра до публічної влади тотожна визнанню її легітимності. А легітимність у значній мірі визначається легальністю, тобто законність і відповідність правовим нормам у діях влади визначає рівень

довіри. Тому, доречним буде сформулювати умови підвищення легітимності діяльності органів публічної влади, до яких, насамперед, належать зміни самих цих органів, а саме:

- забезпечення легальності всіх дій владних інституцій, тобто дотримання ними правових норм і процедурних приписів у вирішенні актуальних соціальних питань;

- оптимізація діяльності виконавчих органів влади шляхом оперативного прийняття управлінських рішень;

- підвищення рівня транспарентності функціонування інституцій публічної влади та більш широкого залучення громадськості до вирішення управлінських завдань;

- залучення експертної оцінки та колективного розуму до вирішення ключових завдань;

- розширення ролі засобів масової комунікації та публічних мереж у висвітленні стратегічних завдань і поточної діяльності управлінських структур.

До конкретних механізмів підвищення легітимності органів публічної влади належать медійний, деліберативний, партиципативний та соціалізаційний, кожен з яких має діяти в своєму сегменті боротьби за основний пріоритет сьогодення – консолідацію народу й державних інституцій в боротьбі проти ворога.

Потреба підвищення соціальної довіри до системи публічної влади є загальносуспільною, а не тільки проблемою публічних інституцій. З боку громадськості засобами підвищення соціальної довіри до публічної влади мають бути відповідні до попередньо вказаних дії, що спрямовані на забезпечення суверенного й демократичного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Три чисті типи легітимного панування. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / пер. з нім. О. Погорілий. К.: Основи, 1998. 534с.

2. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів. Результати соціологічного опитування, що проводилися соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 січня 2024 року (січень 2024 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>

3. Фукуяма Ф. Лібералізм і його протиріччя / пер. з англ. К. Дика. К.: Наш Формат, 2023. 152 с.

Катерина Бліщук

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри регіонального та
місцевого розвитку НУ «Львівська
політехніка»

Олександр Кучабський

доктор наук з державного
управління, професор Гданського
університету

Програмні документи для відбудови України

У квітні 2022 року з метою відбудови економіки та інфраструктури країни почали була утворена Національної ради з відновлення України від наслідків війни [7], завданнями якої визначено: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку інфраструктури та економіки України; розробка пропозицій щодо пріоритетних реформ, необхідних у воєнний та післявоєнний періоди; підготовка стратегічних планів, проектів нормативно-правових актів, реалізація яких допоможе у відновленні України в післявоєнний період. У травні 2022 року цим дорадчим органом був розроблений план відбудови України після війни, який включав такі принципи: повний доступ до ринків ЄС і G7; отримання статусу кандидата, повноправного членства в ЄС; побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації; налагодження логістичних шляхів; перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку; розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу; енергетичне самозабезпечення за рахунок збільшення власного видобутку газу та розвитку атомної енергетики; модернізація клімату тощо [6].

Детально план відновлення України було представлено на конференції в Лугано 4-5 липня 2022 року [1], який відображає основні напрями (загалом 15) відбудови після війни зруйнованого господарства, відокремлює кожен напрямок і набір ініціатив для нього, містить додаткові заходи, враховує законодавчі зміни. У межах плану відновлення визначено такі Національні програми:

1. Зміцнення інституційної спроможності
2. Діджиталізація державних програм
3. Зміцнення безпеки та оборони
4. Подальша інтеграція до ЄС
5. Відновлення природнього середовища
6. Енергетична незалежність та курс на «зелену економіку»
7. Поліпшення клімату бізнес-середовища
8. Забезпечення конкурентного доступу до капіталу
9. Макрофінансова стабільність
10. Розвиток секторів економіки з доданою вартістю

11. Розширення та інтеграція логістики з ЄС
12. Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів
13. Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури
14. Розвиток системи освіти
15. Модернізація системи охорони здоров'я
16. Розвиток систем культури та спорту
17. Забезпечення ефективної соціальної політики [4].

План відновлення України загальною вартістю понад 750 млрд дол. США був розрахований на 10 років і передбачав три етапи:

– перший етап – відновлення до кінця 2022 року найважливіших об'єктів критичної інфраструктури;

– другий етап охоплював 2023-2025 роки та стосувався реалізації більшості проєктів плану на суму понад 300 млрд. дол. США;

– третій етап (2026-2032 роки) – модернізація та заходи щодо вступу України до Європейського Союзу. Потреба – 400 млрд. дол. США [1].

Позитивним аспектом Плану відновлення України було те, що у ньому висвітлені завдання щодо інтеграції в ЄС, синхронізації українського законодавства із Копенгагенськими критеріями та забезпечення взаємного доступу до ринків. А післявоєнна відбудова розглядається як інструмент досягнення відповідності України правилам та стандартам ЄС.

Водночас недоліками Національного плану відновлення є дублювання і недостатня узгодженість між різними програмами; спірні пріоритети деяких з цих програм, відсутність гармонізації різних політичних ініціатив щодо національного бюджету, наявність суперечностей та розбіжностей у заходах, окремі проєкти полягають у “розгляді можливостей”, а ,отже, ефективність з високою ймовірністю є низькою, недостатньо обґрунтований розподіл загального фінансування між секторами та різними програмами [3].

У вересні 2022 року Уряд України, Європейська Комісія та Світовий банк опублікували першу спільну оцінку збитків 349 млрд. дол. США. У звіті йдеться, що Україні до 2024 року потрібно понад 105 млрд. дол. США для відновлення соціальної, енергетичної та транспортної інфраструктури, підтримки сільського господарства, закупівлі газу та очищення території після війни. Далі для відновлення економіки потрібно ще близько 244 млрд. дол. США. Тому на Міжнародній конференції з відновлення України в Берліні у жовтні було представлено інший план відновлення України, який передбачав потребу у 38 млрд. дол. США на покриття дефіциту бюджету 2023 року та ще 17 млрд. дол. США на термінову реконструкцію соціальної, енергетичної та транспортної інфраструктури [2].

14 жовтня 2022 р. Кабінет Міністрів України затвердив Порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження, внесення змін, складу та змісту програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини). Цей документ має сприяти впровадженню таких сучасних підходів та практик розвитку регіонів, територіальних громад, населених пунктів та частин їх територій, як людиноцентризм та соціальна справедливість, раціональне просторове планування, забезпечення балансу

розселення та розміщення робочих місць, стала міська мобільність, інклюзивність, енергоефективність, екологічність, збереження культурного розмаїття та національної пам'яті, а також відповідати Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року [9].

З початку війни, ЄС, держави-члени та європейські фінансові установи виділили понад 88 мільярдів євро у вигляді фінансової, гуманітарної, екстреної, бюджетної та військової підтримки. З них:

- 43,4 мільярди євро на підтримку її загальної економічної, соціальної та фінансової стійкості (включно 18 мільярдів євро у 2023 році);

- майже 28 мільярдів євро військової допомоги було виділено у рамках Європейського інструменту підтримки миру і безпосередньо державами-членами ЄС;

- до 17 мільярдів євро надано державам-членам ЄС на покриття потреб людей, що рятуються від війни [5].

Для допомоги Україні з відновлення, відбудови й модернізації у лютому 2024 року ЄС започаткував новий механізм підтримки на 2024-2027 роки як спеціальний інструмент, який дозволить ЄС надавати Україні передбачувану й гнучку підтримку у розмірі до 50 мільярдів євро. Передбачається три складові:

- перша – пряма підтримка державного бюджету – 38,27 млрд євро, з яких 33 млрд євро у формі кредитів та 5,27 млрд євро у формі грантів;

- друга – спеціальний інвестиційний інструмент для покриття ризиків у пріоритетних секторах – 6,97 млрд євро;

- третя – технічна підтримка у здійсненні реформ, покриття відсотків за кредитами – 4,76 млрд євро.

18 березня 2024 р. Уряд затвердив План для реалізації програми Ukraine Facility, який має стати основою для реалізації програми фінансової підтримки України від Європейського Союзу протягом 2024-2027 років. Цей документ ще має отримати оцінку Європейської комісії та затвердження комітетом країн-членів ЄС.

План для Ukraine Facility передбачає здійснення структурних реформ в державному секторі, проведення низки економічних реформ, спрямованих на розвиток бізнес-клімату та підприємництва, пріоритетних секторів, що можуть забезпечити економічне зростання.

Загалом План для Ukraine Facility включає понад 150 індикаторів за 69 напрямками реформ, виконання яких заплановане на період до 2027 року. План розроблявся у синхронізації з міжнародними партнерами України. Передбачені Планом індикатори частково відповідають вже наявним міжнародним зобов'язанням України в рамках інших угод [8]. Реформи розділені на 3 основні блоки: базові реформи, економічні реформи, а також ключові сектори. Також План має три напрями, окремі заходи щодо яких передбачені в усіх розділах: «зелений» перехід, цифрова трансформація та європейська інтеграція.

Упродовж 2024 року планується реалізація понад 36 індикаторів за напрямками удосконалення управління державними фінансами, судової системи, боротьби з корупцією, управління державною власністю, розвитку

людського капіталу, покращення бізнес-середовища та розвитку пріоритетних галузей.

Упровадження програми Ukraine Facility передбачає механізм перехідного фінансування обсягом у 6 млрд євро, у рамках угод якого Україна реалізує 5 індикаторів у сферах управління державними фінансами, судової системи, розвитку бізнес-середовища та функціонування ринку землі. Перший платіж Україна отримала обсягом 4,5 млрд євро, решту – 1,5 млрд євро зможе отримати у квітні 2024 року після оцінки Європейською комісією виконаних індикаторів.

План для Ukraine Facility має найкращі перспективи для реалізації за підтримки міжнародних партнерів, оскільки зорієнтований на розвиток секторів та галузей, що можуть забезпечити зростання національної економіки.

Список використаних джерел

1. 4-5 липня – Конференція з питань відновлення України (Лугано, Швейцарія). URL: <https://www.kmu.gov.ua/events/4-5-lipnya-konferenciya-z-pitan-vidnovlennya-ukrayini-lugano-shvejcariya>
2. Беккер Т., Айхенгрін Ю., Городніченко С., Гур'єв С., Джонсон Т., Милованов К., Рогофф і Б. Ведер ді Мауро. План реконструкції України. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf
3. Богдан Т. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya
4. Булик О. Стратегія відновлення економіки України після війни. *Економіка та суспільство*, (2023 (48)). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2240/216351>
5. Відновлення та відбудова України. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/recovery-and-reconstruction-ukraine_uk
6. Пиlipенко Я. Відбудова України після війни. URL: <https://ti-ukraine.org/en/blogs/reconstruction-of-ukraine-after-the-war/>
7. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ президента України № 266/2022 від 17.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>
8. План для реалізації програми Ukraine Facility 2024-2027. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>
9. Порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження, внесення змін, складу та змісту програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини): постанова КМУ від 14 жовтня 2022 року № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>

Іванна Козак

к.держ.упр., доцент, доцент кафедри
регіонального та місцевого розвитку
НУ «Львівська політехніка»

Андрій Ханик

аспірант кафедри регіонального та
місцевого розвитку НУ «Львівська
політехніка»

Напрямки модернізації публічного управління на сучасному етапі

Актуальним напрямком забезпечення вітчизняного розвитку є модернізація публічного управління. У сучасному світі інформаційних та цифрових технологій відбуваються постійні зміни та вдосконалення. Саме тому державна політика щодо змін та удосконалення процесів формування та реалізації функцій органами влади потребує постійної уваги науковців та практиків.

У практику щоденної діяльності органів влади варто впроваджувати найновіші технології збору, опрацювання, зберігання, використання інформації з різних джерел, які доступні для суб'єктів конкурентного ринкового середовища. Інформація та знання, в тому числі знання про можливості отримання інформації, є важливими факторами суспільного прогресу. Проте слід пам'ятати і про конфіденційність та обмеженість доступу до різних видів інформації, що стосується як окремих індивідів, так і засекреченої (таємної) інформації, зокрема передбаченої законодавством про державну таємницю. Особливої актуальності ці процеси набувають у час активних бойових дій та воєнного стану.

Швидкий сучасний розвиток цифрових технологій має також отримати застосування у сфері публічного управління. Впровадження новітніх цифрових технологій дозволить реалізовувати нові процеси е-врядування. Розвиток е-врядування сприяє реалізації євроінтеграційних прагнень України. Використання таких інноваційних процесів дозволять підвищити ефективність взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування, із структурами бізнесу та активними членами громадянського суспільства, посилювати відкритість і прозорість діяльності представників влади.

Цифровізація публічного управління має сприяти створенню електронної системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також створенню електронної платформи за технологією «єдиного вікна» для зацікавлених сторін, яка б демонструвала систему електронних послуг, які надаються на різних рівнях управління, для задоволення різних потреб та для усіх категорій населення.

Важливим напрямом модернізації публічного управління на місцевому рівні є цифровізація місцевого розвитку, яка має включати забезпечення органів місцевої влади технологіями надання послуг, місцеву громадянськість – засобами

інформування, доступу та отримання е-послуг, а також організацію електронної взаємодії між представниками влади, бізнесу та громадянського суспільства.

Еволюція глобалізаційних процесів у сфері модернізації публічного управління ставить нову вимогу у необхідності запровадження процесів аналізу тенденцій, оцінки стану та обґрунтування заходів із удосконалення електронного урядування в сучасному інформаційному суспільстві. При цьому варто визначитися із показниками / індикаторами розвитку галузі, які підлягатимуть збору та моніторингу. Особливої актуальності ці процеси набувають в умовах криз, несприятливості зовнішнього чи внутрішнього середовища, військової агресії тощо.

Таким чином, основними напрямками модернізації публічного управління на сучасному етапі є: впровадження новітніх технологій збору, опрацювання, зберігання, використання інформації з різних джерел, цифрова трансформація системи публічного управління та оновлення системи е-врядування, цифровізація місцевого розвитку, запровадження процесів аналізу тенденцій, оцінки стану та обґрунтування заходів із удосконалення електронного урядування.

Нова державна політика має враховувати зовнішні та внутрішні виклики розвитку людства загалом, та України, зокрема, обмежені ресурсні можливості для реалізації такої діяльності, кращі практики реалізації інноваційних процесів у сфері публічного управління у Європі та Світі.

Ігор Дробот

д.держ.упр., професор, професор
кафедри публічного управління та
публічної служби НУ «Львівська
політехніка»

Публічне управління, чи врядування: понятійно-термінологічний аспект

Метою публікації є намагання автора привернути увагу наукової спільноти до питання коректного вживання понятійно-термінологічного апарату, що використовується для розвитку галузі науки «Державне управління». Йдеться зокрема про вживання термінів «публічне управління» та «публічне врядування». Чому це важливо? Важливість коректного вживання в науковому середовищі термінів, понять, категорій полягає в тому, що унеможлиблюється неправильне, чи дwoяке розуміння й трактування одного й того ж явища, процесу, проблеми, зокрема й сутності засобів та інструментів здійснення, як публічного управління, так і публічного врядування.

За результатами реформи децентралізації державного управління в Україні сформувався новий вид управління, який в науковому середовищі, оглядаючись на країни розвинутої демократії, назвали публічним управлінням

вважаючи, що передача окремих повноважень від Центральних органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування і задекларована участь в управлінні країною громадських організацій є для цього вагомою підставою. Організація нового виду управління започаткувала низку нових супутніх термінів, категорій і понять. В медійному просторі країни, а віднедавна й у науковому середовищі для означення системного суспільного явища «Публічне управління» стали вживатися розмаїті співзвучні до нього терміни, які у понятійному контексті ототожнюються з ним. Йдеться про ототожнення «публічного управління» з «публічним адмініструванням», «публічним врядуванням», «добрим врядуванням», «демократичним врядуванням», «публічною владою», «публічною службою», «публічним менеджментом», тощо. Вживання означених понять у засобах масової інформації не викликає жодних запитань, оскільки відповідає видовому поняттю державного управління, яке в укороченому вигляді можна описати, як вплив управлінської дії певної сили на впорядкування суспільних відносин. Сила, котра в суспільній уяві сприймається як державна влада. Саме «влада» у засобах масової інформації ототожнюється з перерахованими вище термінами, а також публічним управлінням та врядуванням, зокрема.

Встановити коректність вживання термінів управління, чи врядування найкраще через аналіз легітимності цих понять у правовому полі країни. Проведений аналіз свідчить про те, що в законодавстві України обидва означені поняття не згадуються і у найближчій перспективі не планується законодавче упровадження їх у правове поле України [1]. Натомість домінуючими в управлінні державою є узаконені два системних суспільних явища – державне управління та місцеве самоврядування, де одне розглядається як функція держави, а друге функцією територіальної громади. Не зважаючи на те, що у вітчизняному законодавстві термін «врядування» відсутній, а його легітимність підлягає сумніву, за рівнем цитування в медійному просторі він став трендом і настільки увійшов у повсякденний вжиток, що й у науковому середовищі його не задумуючись ототожнюють з поняттям «управління». Однак, якщо для пересічних громадян узагальнення влади з державою, державним управлінням, органами державного управління, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування є більш-менш зрозумілим, то ототожнення їх у науковому середовищі галузі науки «Державне управління», викликає певні застереження.

Якщо розглядати цих два поняття у родовому контексті та порівнювати за такими об'єктивними критеріями, як суб'єктність, функціональна складова та засоби їх здійснення з'ясується, що маємо два зовсім не схожі системні суспільні явища. Зокрема, в публічному управлінні, яке оглядаючись на законодавство України, найбільш наближене до державного управління, суб'єктом його здійснення є держава, функціональною складовою є практичний, організуючий та регулюючий вплив держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її впорядкування, збереження чи перетворення, а засобом здійснення виступає державна влада. Натомість, врядування, котре хіба, що за співзвучністю можна прирівняти до місцевого самоврядування, за

суб'єктністю належить територіальній громаді, його функціональна складова полягає у природньому праві людей власними силами облаштовувати життєдіяльність громади, а засобом здійснення самоврядування є ініціатива, самоорганізація та суспільна самодіяльність.

З наведеного порівняння очевидно, що суб'єктом «управління» є держава, а суб'єктом «врядування» – громада. За функціональною складовою «управління» поширюється на все суспільство, тоді як «врядування» тільки на територіальну громаду. Засобом здійснення «управління» є державна влада, натомість, у «врядування» засобом здійснення виступає ініціатива, самоорганізація та суспільна самодіяльність членів громади. Порівняння родових ознак публічного управління та публічного врядування свідчить про те, що «управління» як системне суспільне явище за масштабом впливу на розвиток суспільних відносин переважає «врядування» і не може ототожнюватись з ним.

Узагальнюючи наведене вище, можна зробити певні висновки. В умовах активного вітчизняного державотворення постійно виникатимуть ситуативні проблеми, пов'язані з виникненням нових категорій, визначень і понять, які вимагають коректного вживання у розвитку галузі науки «Державне управління», правильного тлумачення у проведенні наукових досліджень та організації навчального процесу за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування». Це вимагає зваженого ставлення до використання понятійно-термінологічного апарату, що формується в процесі державотворення.

Список використаних джерел

1. Огляд законопроектів, що можуть вплинути на обсяг повноважень ОМС, внесених у 2022 році за період воєнного стану та знаходяться на розгляді ВРУ станом на 07.02.2023 року. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%9E%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2.pdf>

Ірина Колосовська

к.держ.упр., професор, професор
кафедри суспільно-гуманітарних наук
Української академії друкарства

Соціально-економічний розвиток як пріоритет публічної політики: аналіз рейтингових показників

В умовах реалізації євроінтеграційних прагнень України вагомим значення набуває проблематика трансформації публічно-управлінських пріоритетів, зокрема у контексті кореляції між якістю державного управління,

рівнем людського розвитку, інноваційністю економіки, темпами покращення соціальних стандартів.

Важливе значення при реалізації публічної політики у сфері соціально-економічного розвитку має аналіз міжнародних рейтингових показників України, що позиціонують її у світовому вимірі та слугують своєрідними індикаторами для зарубіжних партнерів та стратегічних інвесторів у сфері їхньої співпраці з вітчизняними інституціями та організаціями. У даному контексті розглянемо динаміку міжнародних індексів людського розвитку; сприйняття корупції; економічної свободи; гендерного розриву та ін.

Так, Індекс людського розвитку (ІЛР) акумулює дані за трьома ключовими напрямками: тривалість життя (здоров'я), рівень освіти (знання) і рівень добробуту (дохід) як індикатори ефективності держави. У звіті за 2021-2022 рр. [4] Україна посіла 77 сходинку серед 191 країни та включена до списку таких, що мають високий рівень людського розвитку.

Для визначення ІЛР в Організації Об'єднаних Націй оцінюють низку інших індексів по окремих підрозділах, серед яких, зокрема, найбільш показовими є:

- Здоров'я (очікувана тривалість життя в Україні скоротилася до 71,6 року);

- Освіта (очікуваний період навчання в Україні 15 років, а середня тривалість навчання – 11,1 роки);

- Дохід (валовий національний дохід на душу населення в Україні 13,256 тис. дол. за паритетом купівельної спроможності 2017 р.; у порівнянні із попередньою оцінкою майже не змінився);

- Нерівність (10% найбагатших громадян в Україні належить 21,8% частки доходів) [5].

Результати рейтингового дослідження «Індекс сприйняття корупції» (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2022 р. свідчать, що Україна посіла 116 місце зі 180 країн, набравши 33 бали. Доцільно виокремити кілька ключових аспектів визначення даного Індексу: 1) CPI вимірює саме сприйняття, а не фактичний рівень корупції (у фокусі цього річного CPI – корупція, конфлікт та безпека); 2) важливою є кількість балів, а не місце у рейтингу; 3) здійснюється оцінювання корупції лише у державному секторі [1].

Слід зауважити, що динаміка зміни індексу сприйняття корупції в Україні за останні десять років не надто стрімка, загалом за цей період показник України зріс на 8 балів, а набрані Україною бали у 2022 році є найвищим показником нашої країни з часу запуску оновленої методології CPI. Основними критеріями для країн, які успішно долають корупцію, визначено дотримання верховенства права, незалежність органів контролю та негативне ставлення суспільства до зловживання владою та публічними коштами заради особистої вигоди.

Вагоме значення у контексті соціально-економічного розвитку має Індекс економічної свободи, який розраховується на підставі 12 показників, згрупованих у чотири категорії (стовпи економічної свободи): верховенство

права; обмеження уряду; регуляторна ефективність; відкритість ринків. Так, за результатами дослідження «Economic Freedom Index-2022» [2] Україна посіла 130 місце з показником 54,1 бала зі 100 можливих (максимально можлива свобода) та розміщена у категорії «переважно невільних» країн. Упродовж крайніх 30 років Україна перебуває у зоні з гострим дефіцитом економічної свободи. Серед 45 європейських країн у рейтингу Україна посіла передостаннє місце. До основних аспектів, що містять відповідні недоліки та є проблемними, віднесено: свободу інвестицій; фінансову свободу; верховенство права схильність судової влади до політичного тиску, корупції та хабарництва.

Важливим індикатором демократичності та ефективності публічної політики держави є Індекс гендерного розриву (Gender Inequality Index, GII), який вимірюється за показниками у чотирьох основних сферах: економічна участь та кар'єрні можливості; рівень освіти; здоров'я і тривалість життя; політичні права та можливості. Шкала вимірювання Індексу від 0 до 1, де 0 – повна нерівність статей, а 1 – рівність.

У звіті «Global Gender Gap Report 2023» [3] Україна посіла 66 місце зі 146 країн, піднявшись на 15 позицій у порівнянні із попереднім роком. Загалом динаміка рейтингових позицій України за Індексом глобального гендерного розриву за останні десять років свідчить про незначні коливання, за виключенням 2022 р., коли Україна опустилася на 81 місце.

Актуалізація гендерної проблематики у контексті реалізації публічної політики в Україні свідчить про важливість гендерної рівності як чутливого індикатора, який демонструє, наскільки розвинутою і демократичною є держава. В Україні попри законодавче декларування гендерної рівності, заборону дискримінації за ознакою статі та певні позитивні тенденції, до яких, зокрема, слід віднести ухвалення Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2023-2025 рр., інституціональні механізми забезпечення гендерної рівності ще не є стабільними. Порівняно з європейськими країнами в Україні зберігається найнижчий рівень гендерного паритету у галузі політичного представництва і керівництва державними та економічними процесами.

Таким чином, пріоритезація ресурсного потенціалу соціально-економічного розвитку безпосередньо пов'язана з імплементацією ефективних демократичних публічно-управлінських механізмів, активізацією практики ефективного міжсекторного партнерства шляхом інтеграції ресурсів та можливостей суб'єктів держави і громадянського суспільства, впровадження новітніх технологій та інструментів з метою забезпечення оперативного реагування на сучасні виклики та загрози як у внутрішньому, так і зовнішньому вимірах.

Список використаних джерел

1. Corruption Perceptions Index 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/en/>
2. Economic Freedom Index-2022. URL: <https://www.heritage.org/index/>

3. Global Gender Gap Report 2023. URL: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/>

4. Human Development Report 2021/2022. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2021-22>

5. Україна у світових рейтингах-2023: що змінилось під час війни. URL: <https://weukraine.tv/top/ukrayina-u-svitovyh-rejtyngah-2023-shho-zminylos-pid-chas-vijny/>

Тарас Грень

аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку НУ «Львівська політехніка»

Світові моделі соціального захисту населення: кращий досвід для України

Кожна країна має власну модель соціального захисту і вивчення цих моделей надзвичайно важливе для пошуку оптимальної системи регулювання соціального захисту, яка відповідала б умовам, що склалися в Україні, та сприяла б підвищенню якості обслуговування громадян. В Європейському Союзі переважають чотири основні моделі: континентальна (бісмарківська), англосаксонська (за моделлю Беверіджа), скандинавська і південно-європейська [2]. Ця класифікація зафіксована в документах Європейської комісії і враховує територіальний розподіл усередині Європейського Союзу, де держави, враховуючи культурні особливості, економічні умови і суспільні цінності, обирають певну модель соціального захисту.

Процес формування сучасної міжнародної стратегії соціального захисту першочергово передбачає ратифікацію міжнародних конвенцій та документів, які визначають базові соціальні обов'язки держави щодо реалізації соціальних програм. Конституційні принципи забезпечують права громадян і визначають обов'язки держави у створенні та підтримці сприятливих умов для життя своїх громадян, а також у забезпеченні рівних можливостей у всіх регіонах країни. Діюче національне законодавство є втіленням соціальних цілей держави та визначає шляхи їх досягнення.

Надання соціальної допомоги у Німеччині (континентальна модель) здійснюється за федеральним принципом. Згідно з ним за фінансування та управління соціальною допомогою відповідають органи влади на місцевому рівні. На загальнодержавному рівні Федеральне міністерство праці й соціальних питань: займається напрацюванням загальнодержавних векторів соціальної політики; розробляє заходи і практичні рекомендації стосовно втілення головних векторів соціальної політики; виконує загальний нагляд за тим, чи дотримується чинне законодавство в соціальній галузі федеральних установ. Із метою вирівнювання життєвих можливостей громадян у Німеччині

систему соціальної допомоги доповнюють процедурою перерозподілу фінансів між територіями.

Німецька модель ґрунтується на змішаному державно-приватному вирішенні проблем соціального напрямку, відповідно до якого відповідальність певного підприємця замінена системою “обов’язкової” колективної відповідальності, що контролюється державою [4].

Французька соціальна політика реалізується через механізми соціального регулювання, якими є соціальне забезпечення й соціальне страхування. Частка витрат держави на реалізацію її положень становить 24%. Державною системою соціального забезпечення впроваджуються соціальні програми, націлені на те, щоб компенсувати втрату зарплати, що відбувається, коли людина виходить на пенсію та стає неспроможною працювати. Це здійснюється завдяки реалізації соціальних програм, фінансування яких проводиться через фонди соціального страхування. Основний тягар за формування фондів соціального страхування покладено на підприємців.

Англосаксонська модель (знана як модель Вільяма Беверіджа або ліберальна) в Європі репрезентована Британією та Ірландією, а також у США, Канаді, Австралії, Японії тощо.

Особливості системи соціального захисту у Великобританії враховують:

1) відсутність окремих, спеціалізованих установ, що здійснюють страхування на випадок конкретних соціальних ризиків, таких як пенсійне страхування, медичне страхування, страхування в разі безробіття або нещасних випадків на роботі. Усі програми соціального захисту об’єднані в рамках єдиного комплексу соціального захисту;

2) значну роль державних установ у наданні соціальних послуг і виплат, а також їхній тісний зв’язок із приватними страховими програмами.

Система у Великобританії не передбачає створення цільових страхових внесків для підтримки окремих страхових програм, таких як пенсійна, медична страховка, інвалідні пенсії тощо.

У Великій Британії структура фінансування системи соціального захисту розділена на дві частини, а саме: національну охорону здоров’я (державне фінансування на 90%) і національне соціальне страхування.

Особливості соціальної політики Великобританії враховують жорстку перевірку потреб у соціальній допомозі, обмеженість соціальних трансфертів, спрямованість на зменшення соціальних розбіжностей та одночасне підтримання активної участі населення у працевлаштуванні. Пріоритетом соціальної політики Великобританії є гарантування для своїх громадян мінімального рівня цивілізованого існування.

Основними цілями соціальної політики у Сполучених Штатах Америки є запобігання соціальним конфліктам і забезпечення соціальної справедливості, що реалізується шляхом боротьби з бідністю та наданням допомоги тим громадянам, які не мають достатніх ресурсів для задоволення своїх основних потреб.

Система соціального страхування функціонує на двох рівнях – федеральному рівні та на рівні штату. Федеральний уряд відповідає за загальне

керівництво програмами соціального страхування, тоді як питання щодо адресності допомоги, її розміру та строків отримання вирішуються на рівні окремих штатів. Система державної допомоги складається із чотирьох видів програм: додаткової програми соціального забезпечення, що визначає єдиний загальнонаціональний мінімальний рівень доходу для людей похилого віку і непрацездатних громадян; програми допомоги неповним сім'ям, що мають дітей; програми продовольчих талонів, ціль котрих – надання громадянам, які мають невисокий рівень доходу, допомоги, яка полягає у забезпеченні їх продуктами харчування; програми медичної допомоги, що визначає фінансову допомогу людям, які задіяні в першій і другій програмах.

Забезпечення соціальної справедливості у США, що полягає у вирівнюванні можливостей для різних верств населення, ґрунтується на вирівнюванні рівнів соціально-економічного розвитку між штатами.

Скандинавська модель соціального захисту, також відома як державна або соціально-демократична, властива таким країнам, як Данія, Швеція, Фінляндія, Норвегія та Ісландія. У цій моделі соціальний захист розглядається як право громадянина. Соціальні послуги й виплати, як правило, гарантовані кожному жителю країни, незалежно від його зайнятості й того, чи сплачені ним страхові внески. Загалом, соціальний захист, представлений цією моделлю, перебуває на достатньо високому рівні.

У Норвегії приділяється значна увага вирішенню соціальних проблем громадян. Фінансування соціальної сфери та охорони здоров'я становить третю частину загального доходу держави, хоча спостерігається тенденція до зменшення витрат на соціальний захист. Управління соціальними питаннями у Норвегії здійснюється на трьох рівнях: державному, регіональному та муніципальному [3].

Система соціального забезпечення Фінляндії спрямована, з одного боку, на запобігання утворенню соціальних проблем, а з іншого – на створення належних умов для того, щоб гарантувати відповідний рівень доходу і зростання рівня всебічного добробуту її населення. У Фінляндії система управління соціальними процесами також має три рівні, а саме загальнодержавний, провінційний та місцевий. На вищому рівні визначаються головні вектори соціального становлення країни, напрацьовуються заходи стосовно їх втілення, виконується підготовка соціальних реформ та координація соціального розвитку. На місцевому рівні управління соціальними процесами виконують місцеві управління соціального забезпечення, які займаються розподілом фінансів та окреслюють соціальну регіональну політику, збирають місцеві податки та, окрім того, виконують координацію надання соціальних послуг населенню.

В Італії, Іспанії, Греції та Португалії (південно-європейська модель) рівень соціального забезпечення відносно невеликий, і соціальний захист часто сприймається як обов'язок родини та сім'ї. Тому сім'я та інші громадянські установи відіграють важливу роль, а соціальна політика переважно має пасивне значення і спрямована на компенсацію втрат у доходах окремих громадян [1].

У всіх країнах Європи моделі соціального захисту виконують функції, спрямовані на поліпшення якості обслуговування громадян та відповідають основним соціальним ризикам: захворювання, інвалідність, виробничі травми та професійні захворювання, втрата годувальника, материнство, сімейні допомоги, безробіття, втрата житла, старість та інші. У кожній країні ухвалюється власне рішення про розмір допомоги з урахуванням, як правило, рівня винагороди за працю, трудового стажу, тривалості забезпечення, причин припинення трудового відношення і нерідко встановлюються особливі норми забезпечення для деяких груп безробітних.

З огляду на можливості імплементації, вартим уваги є досвід організації соціального захисту таких країн, як: Німеччина (забезпечення захисту від незаконного звільнення з роботи, що особливо актуально у контексті воєнного стану в Україні; охорона праці жінок та молоді; забезпечення безпечних умов праці, релокалізація виробництва в інші регіони у разі небезпеки різного виду; регулювання робочого часу; змішане державно-приватне вирішення проблем соціального спрямування); Франція (децентралізація управління соціально-економічним розвитком держави та її регіонів; забезпечення гідних умов життєдіяльності; стимулювання зайнятості населення; забезпечення рівних можливостей громадян у реалізації своїх соціальних прав, розроблення додаткових систем соціального захисту у сферах пенсійного та медичного страхування, що є доцільним у контексті військової агресії на території України); Великобританія (об'єднання всіх програм соціального захисту в рамках єдиної системи соціального захисту; наявність цільових страхових внесків, завдяки яким утримуються конкретні страхові програми, спрямовані на пенсійне й медичне страхування; існування жорсткої перевірки, наскільки необхідною є соціальна допомога; обмежені соціальні трансферти; прагнення нівелювати соціальну нерівність, синхронізоване із заохоченням громадян виявляти трудову активність; зміщення наголосу соціальної політики у площину регіону; спроможність забезпечити й підтримати елементарні умови для життя людей, що вважаються граничними в цивілізованому існуванні) тощо.

Отже, суспільство (в особі держави) повинно самостійно вирішувати, дія яких соціальних ризиків у певному періоді часу не може бути подолана індивідом самостійно, і достатньо оперативно змінювати необхідним способом національну модель соціального захисту. Водночас, держава може і повинна (за потреби) впливати власними методами (адміністративно-правовими, економічними та іншими) і через власні структури, зокрема систему освіти, на формування і функціонування всіх можливих недержавних форм соціального захисту, закріплюючи суспільно необхідний і бажаний розподіл відповідальності між суб'єктами захисту – людиною, соціальною групою, суспільством і державою.

Список використаних джерел

1. Павлюк Т.І. Особливості пенсійної системи в Україні та країнах Європи. URL: Pavlyuk-T.-I.-1.pdf (chmnu.edu.ua)

2. Рудкевич І.В. Регулювання системи соціального захисту населення України: теорія, методологія та державна політика: монографія. Донецьк, 2011. 463 с.

3. Julian Turay. Germany's New Security Strategy. URL: <http://blog.icds.ee/article/89/germanys/new/security/strategy>

4. The French White Paper on Defense and National Security – Commission du Livre blanc. Cairn International Edition (cairn-int.info)

Тетяна Фесенко

д.т.н., проф., професор кафедри електронних обчислювальних машин, Харківський національний університет радіоелектроніки

E-participation index: репрезентація країн Східної та Центральної Європи

Цифрові стратегії Європейського союзу (EU Digital Strategy) [1] спрямовані на забезпечення цифрової екосистеми EU, орієнтованої на людину, де громадяни отримують повноваження, а компанії процвітають завдяки цифровому потенціалу. Траєкторія розвитку вибудовується на чотирьох напрямках: цифрові навички, безпечна та ефективна цифрова інфраструктура, цифрова трансформація бізнесу та цифровізація державних послуг. Розвиток цифрових технологій є також пріоритетом для країн-стратегічних партнерів EU у побудові більш гармонізованого цифрового середовища [2]. Перед країнами-партнерами Центральної та Східної Європи (Central and Eastern Europe, CEE) постають завдання розвитку єдиного цифрового ринку [3-5] – інвестування в конкурентоспроможність та інноваційність економіки, компетентність людей і суспільство знань, безпеку та кіберстійкість, а також цифрову трансформацію.

Для оцінки і моніторингу механізмів електронної участі [6], які впроваджує уряд, та порівнювання їх між країнами Організація Об'єднаних Націй (ООН) запровадила Індекс електронної участі (E-Participation Index, EPI). При розрахунку е-партисипації ООН враховує три елементи: 1) електронне інформування (e-information) – надання громадянам доступу до інформації без або за запитом; 2) електронне консультування (e-consultation) – залучення громадян до обговорення державної політики та послуг; 3) електронне прийняття рішень (e-decision-making) – уряд і громадяни спільно розробляють варіанти політики, компоненти послуг і способи їх надання.

На сьогоднішній день існують певні відмінності у досягненнях урядів країн CEE щодо е-партисипації. В період з 2008 по 2022 рр. [7] країни CEE досягли значного зростання (рис. 1) – від 25% (Естонія) до 74% (Албанія, Сербія) і демонстрували рівень переважно вище загальноєвропейського.

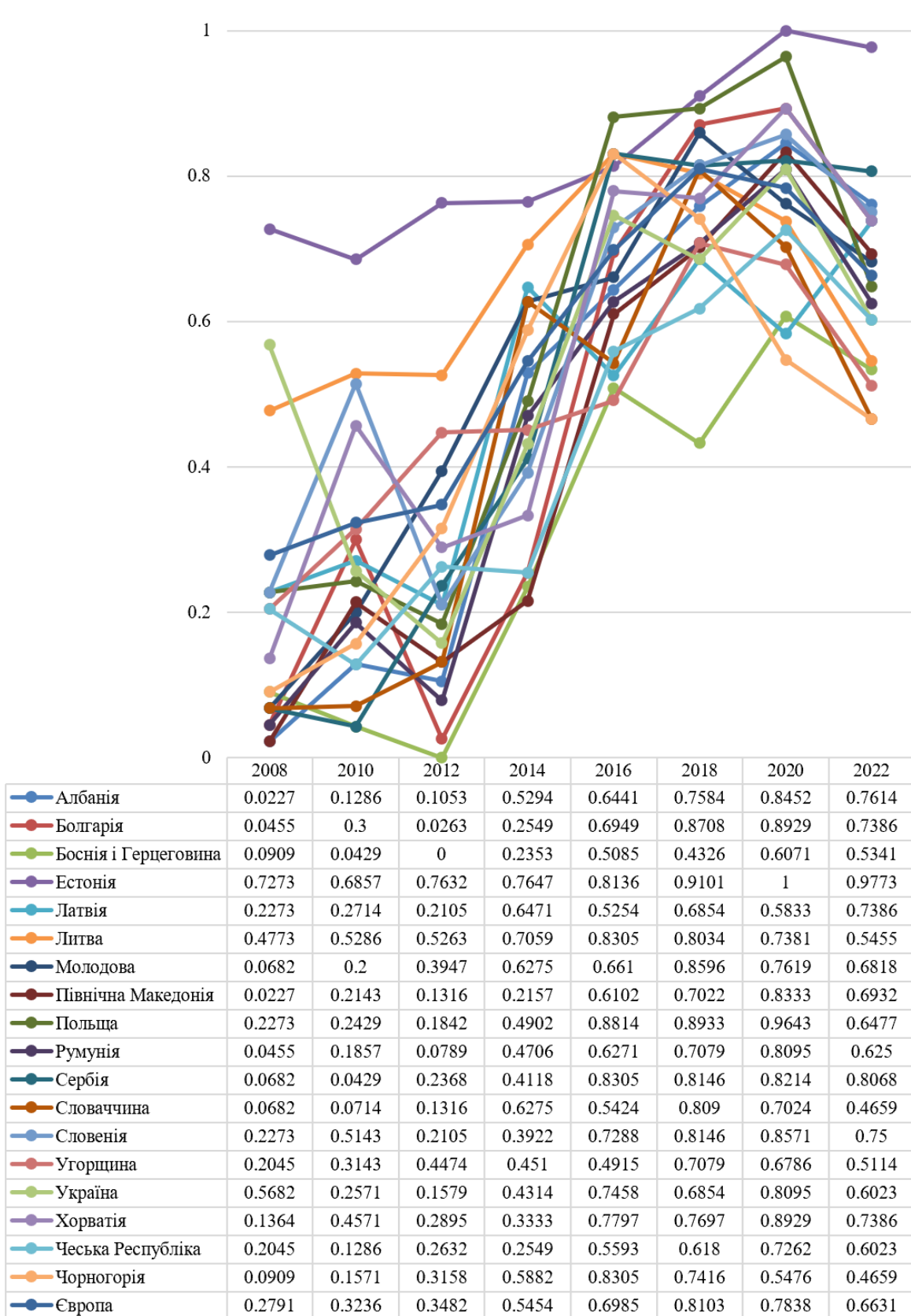
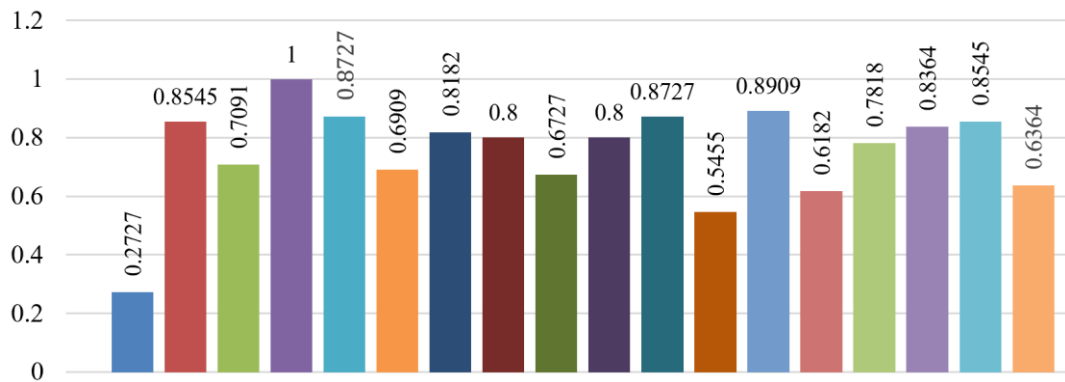
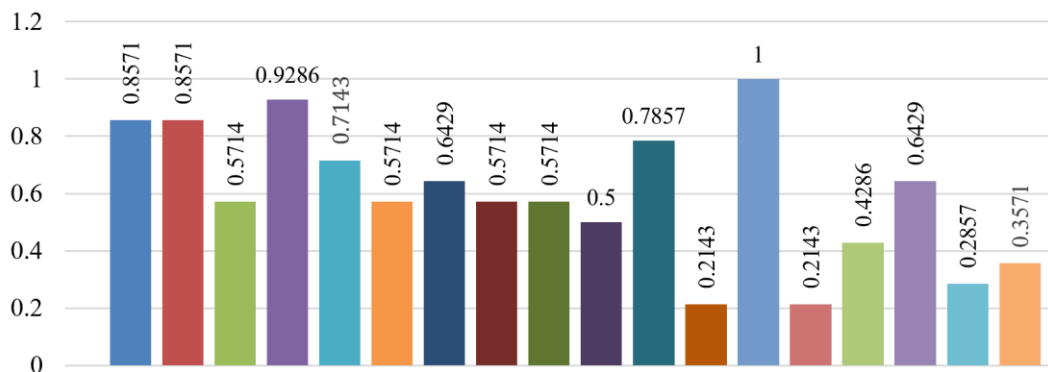

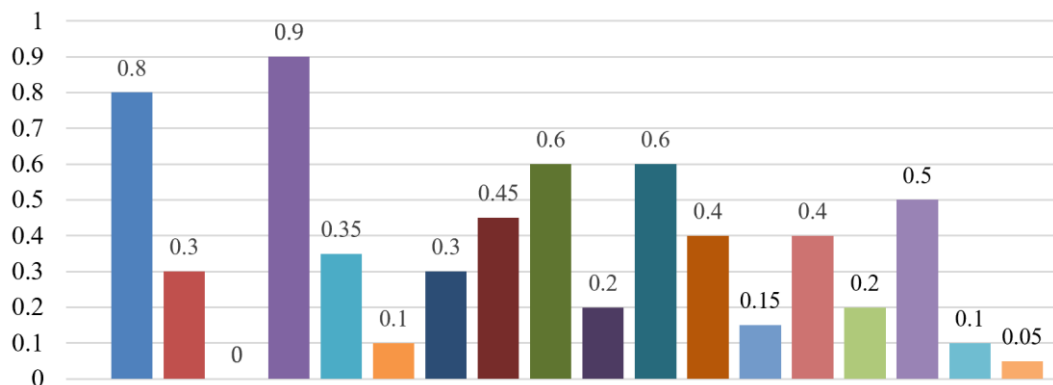
Рис. 1. Інфографіка рейтингу країн СЕЕ за E-Participation Index, 2008-2022 рр.

а) перший етап ЕРІ – електронне інформування

б) другий етап ЕРІ – електронне консультування

в) третій етап ЕРІ – електронне прийняття рішень

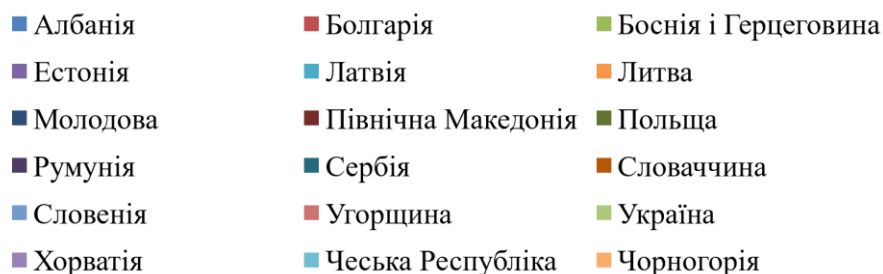

Рис. 2. Інфографіка рейтингу країн СЕЕ за стадіями е-партисипації, 2022 р.

Водночас слід зазначити, що у 2022 році показники ЕРІ країн СЕЕ значно погіршились у порівнянні з 2020 роком. Найменше зниження відбулось в Сербії (1,5%), Естонії (2,3%), Боснії і Герцеговини (7,3%), Албанії (8,4%), а найбільше

зниження – в Польщі (31,7%), Словаччині (23,7%), Україні (20,7%), Литві (19,3%), Румунії (18,5%). Наслідком такого антитренду стало те, що у 2022 році середньо європейський показник ЕРІ (ЕРІ Europe Average = 0,6631) не змогли подолати: Боснія і Герцеговина (0,5341), Литва (0,5455), Словаччина (0,4659), Угорщина (0,5114) і Чорногорія (0,4659).

Для просування електронної партисипації країнам потрібно створити умови для доступу громадян до публічної інформації за запитом або без запиту і продемонструвати прогрес (e-information). Топ-країн СЕЕ, які успішно пройшли першу стадію розвитку е-партисипації (рис. 2, а): Естонія (1,000), Словенія (0,8909), Латвія (0,8727), Сербія (0,8727).

Другий етап розвитку електронної партисипації (e-consultation) характеризується ступенем залучення громадян шляхом електронного консультування. У сфері е-консультування серед країн СЕЕ (рис. 2, б) найбільших успіхів досягла Словенія (1,000), Естонія (0,9286), Албанія (0,8571) і Болгарія (0,8571), а найнижчі результати у – Словаччини (0,2143), Угорщини (0,2143) і Чеській республіці (0,2857). Публічні консультації у формі онлайн-обговорень є популярним способом координації формування думки громадян для подальших процесів прийняття рішень владою.

Лідерами у третьому етапі розвитку е-партисипації – електронного прийняття рішень (e-decision-making) в 2022 році (рис. 2, в) стали Естонія (0,9) і Албанія (0,8). Нульовий показник розширення прав і можливостей громадян долучатися до розробки варіантів політики має Боснія і Герцеговина. Відносно низькі показники отримали Чорногорія (0,05), Литва (0,1), Чеська республіка (0,1), Словенія (0,15), Румунія (0,2), Україна (0,2), що свідчить про необхідність підтримки ініціатив щодо відкриття урядових даних, розробки додатків з використанням відкритих даних, підвищення громадянської відповідальності.

Висновок. У підсумку, аналіз даних країн Центральної та Східної Європи за індексом е-партисипації (ЕРІ) дозволив виявити, що уряди країн продемонстрували переважно високий загальноєвропейський рівень та швидкі темпи зростання, зокрема Естонія (0,9773) і Сербія (0,8068). Більшість країн мають високий рівень доступності громадян до публічної інформації та відповідають першій стадії е-партисипації – «E-information». Найбільші розриви існують на стадії «E-consultation» (Словаччина – 0,2143; Угорщина – 0,2143; Чеська республіка – 0,857) та «E-decision-making» (Чорногорія – 0,05; Литва – 0,1; Чеська республіка – 0,1).

Наведені репрезентативні дані надають важливу інформацію про існуючі «слабкі місця» та встановлення пріоритетів для майбутніх стратегій, що допоможуть усунути існуючі прогалини. Перспективним напрямком для подальших досліджень вбачається проведення аналізу впливу людського потенціалу в е-партисипації та репрезентації країн СЕЕ за індексом людського розвитку (Human Development Index, HDI).

Подяка. Ця робота була підтримана в рамках стипендіальної програми Центру Діалогу ім. Юліуша Мерошевського (Centrum Dialoguim Juliusza Mieroszewskiego).

Список використаних джерел

1. EU Digital Strategy. URL: <https://eufordigital.eu/discover-eu/eu-digital-strategy/>.
2. Фесенко Т.Г., Фесенко Г.Г. Управління цифровими проєктами як основа сталого розвитку. Проєктний та логістичний менеджмент: нові знання на базі двох методологій. Том 7 : збірник наукових праць. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2023. С. 17-20.
3. Fesenko G., Fesenko T. E-Government development strategies in the Eastern Partnership countries. SOCRATES. 2017. Vol. 5 (1). P. 51-63. doi: 10.5958/23476869.2017.00007.3.
4. Фесенко Г. Польща-Україна: соціокультурний контекст проєктів євроінтеграції. Człowiekludzi w Europie: w poszukiwaniu różnorodności / [red. naukowa M. Kardas, J. Kojkof]. Torun : Wydawnictwo Adam Marszalek, 2012. S. 191-208.
5. Фесенко Г.Г., Фесенко Т.Г. «E-government Program» в Україні: управління человеческим фактором в архітектурі преобразований. Управління проєктами стан та перспективи: матеріали 7-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Миколаїв: НУК, 2011. С. 331-333.
6. Fesenko T. Fesenko G. E-Readiness valuation modeling for the monitoring programs E-Government at the national level (for the example of Ukraine). Eastern-European Journal of Interiorize Technologies. 2016. № 3/3(81). P. 28-35. doi: 10.15587/17294061.2016.71606.
7. UN E-Government Knowledge base. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>

Микола Білецький

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби НУ «Львівська політехніка».

Електронне врядування: шлях до цифрової трансформації держави

Роль електронного урядування у впровадженні цифровізації органів публічної влади вкрай актуальна у сучасному світі. Світові тренди показують, що перехід до цифрової форми управління є необхідним для підвищення ефективності державного управління, забезпечення доступності та якості державних послуг для громадян та підприємств, а також забезпечення прозорості та відкритості владних структур. Враховуючи швидкі темпи розвитку технологій та їх вплив на суспільство, вивчення механізмів формування та реалізації електронного урядування набуває особливої важливості для розуміння сучасних тенденцій у державному управлінні та розробки ефективних стратегій цифровізації органів публічної влади.

Електронне урядування – це використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для забезпечення та оптимізації роботи державних структур, зокрема, забезпечення доступу громадян до державних послуг та інформації, електронного ведення документообігу, автоматизації управлінських процесів та спілкування між державними органами. Електронне урядування сприяє підвищенню ефективності та прозорості в управлінні, полегшує взаємодію між владою та громадянами, а також між державними органами [1, с.12].

Цифровізація органів публічної влади – це процес перетворення діяльності державних установ та організацій з використанням цифрових технологій. Це включає в себе впровадження цифрових систем та сервісів для зберігання, обробки та передачі інформації, а також автоматизацію та оптимізацію управлінських процесів за допомогою цифрових інструментів [2, с.35].

У досвіді країн з розвинутими системами електронного урядування, таких як Естонія, Сінгапур, Швеція та інші, можна виокремити кілька ключових аспектів, що сприяли їхньому успіху. По-перше, ці країни активно використовували принцип «першої цифри», приділяючи пріоритетну увагу розвитку цифрових технологій та інфраструктури. Вони також впроваджували прозорі та ефективні системи електронного урядування, спрощуючи взаємодію між владою та громадянами [3, с.23].

Прикладом успішної практики є Естонія, яка відома своєю електронною системою урядування, що включає в себе електронні ідентифікаційні карти, електронні голосування та інші інноваційні рішення.

Україна також зробила значні кроки у впровадженні електронного урядування, зокрема, запровадивши електронні послуги, електронні декларації та інші інструменти для спрощення взаємодії з державними органами. Однак, існують певні виклики, з якими Україна стикається у цьому процесі.

Один з основних викликів – це недостатня інфраструктура та технологічна готовність. Багато громадян та підприємств ще не мають доступу до необхідних технологій, що обмежує можливості використання електронних сервісів. Крім того, проблемами є недостатня кількість навчальних програм для вдосконалення державних службовців у сфері електронного урядування та нестабільна правова база, що регулює цей процес [4, с.13].

Водночас, впровадження електронного урядування в Україні відкриває широкі перспективи для покращення доступності та якості державних послуг, забезпечення прозорості та відкритості владних структур та сприяння розвитку інноваційного бізнесу. Для подолання викликів необхідно вдосконалювати технологічну інфраструктуру, розробляти навчальні програми для державних службовців та посилювати правову базу, що регулює електронне урядування. Електронне урядування та цифровізація органів публічної влади взаємопов'язані процеси, що спрямовані на забезпечення ефективного та транспарентного управління державними структурами. Цифрові технології стають ключовими інструментами у модернізації державного управління, та електронне урядування виступає як один із важливих компонентів цього процесу.

Цифровізація органів публічної влади передбачає впровадження цифрових технологій у всі сфери державного управління, від електронного документообігу та електронних послуг для громадян до використання штучного інтелекту для оптимізації управлінських процесів. Електронне урядування надає платформу для реалізації цих цифрових ініціатив, забезпечуючи технічну та організаційну базу для впровадження цифрових рішень у публічних інституціях.

Згідно з дослідженням Даффі та ін. електронне урядування виступає як каталізатор цифрової трансформації у публічних інституціях, забезпечуючи не лише технічну інфраструктуру, але й необхідні організаційні зміни та культурну трансформацію, необхідну для успішної імплементації цифрових ініціатив [1, с.22].

Україна активно розвиває електронне урядування та спрямовує зусилля на цифрову трансформацію органів публічної влади. Згідно з офіційними документами уряду, такими як «Концепція розвитку електронного урядування в Україні до 2025 року», електронне урядування є стратегічним напрямком для модернізації державного управління та покращення якості державних послуг.

За оцінками експертів Чиркіна, електронне урядування в Україні відіграє ключову роль у підтримці ініціатив з цифровізації, забезпечуючи інфраструктуру для впровадження цифрових технологій у різні сфери державного управління та посилення взаємодії між державними структурами та громадянами [5, с.12].

Результати дослідження підтверджують важливу роль електронного урядування в контексті цифровізації органів публічної влади. Електронне урядування виступає не лише як технічна платформа для впровадження цифрових ініціатив, але й як ключовий фактор, що сприяє трансформації організаційної культури та процесів у державних установах. Цифрові технології, впроваджені через електронне урядування, дозволяють оптимізувати роботу державних структур, підвищувати їхню ефективність та підвищувати доступність громадянам до якісних державних послуг.

Особливу увагу слід звернути на важливість інтеграції електронного урядування з іншими сферами цифрової трансформації, такими як розвиток цифрової інфраструктури, розробка цифрових навичок серед населення та створення сприятливої екосистеми для інноваційних проєктів. Тільки комплексний підхід до цифровізації органів публічної влади, який включає в себе електронне урядування, зможе забезпечити повноцінне впровадження цифрових технологій у державному секторі.

Практичними рекомендаціями щодо поліпшення ефективності впровадження електронного урядування з урахуванням сучасних тенденцій цифровізації є:

– забезпечити доступність та розширити функціональні можливості електронних послуг: державні інституції повинні активно розвивати та покращувати електронні сервіси для громадян та бізнесу, забезпечуючи доступність та зручність їх використання;

– розвивати культуру цифрових навичок: необхідно проводити навчальні програми та тренінги з метою підвищення рівня цифрової грамотності серед державних службовців та громадян;

– створення сприятливої правової бази: державі потрібно активно працювати над удосконаленням законодавства, яке регулює питання електронного урядування та цифровізації, забезпечуючи необхідну правову базу для інновацій;

– розробка інтегрованих стратегій цифрової трансформації: державні інституції повинні розробляти комплексні стратегії, які враховують не лише електронне урядування, а й інші аспекти цифрової трансформації, такі як розвиток цифрової інфраструктури та підвищення цифрової грамотності.

Список використаних джерел

1. Даффі Р., Айт К., Рейс П. Економіка Інтернет-речей: засади і стратегії для розумного бізнесу. Київ: КМ-Букс, 2019.

2. Флетчер Р., Коттам П., Черч Ф. Штучний інтелект: стратегії, методи та застосування. Київ: Бібліотека бізнес-книги, 2018.

3. Річардсон К., Соломон Д. Цифрова трансформація: від принципів до практики. Київ: Професіонал, 2018.

4. Давенпорт Т. Компанія до кінця: якість як зброя у боротьбі за виживання. Київ: Генеза, 2019.

5. Чиркін К. Технології майбутнього: як вони змінять наше життя, 2020.

Juliane Wegner

Communication and media studies, educational sciences, University of Applied Sciences for Public Administration, Police and Judicial Administration of the State of Mecklenburg-West Pomerania

Birke Sander

Educational sciences and higher education didactics, University of Applied Sciences for Public Administration, Police and Judicial Administration of the State of Mecklenburg-West Pomerania

Hybrid horizons: navigating education's future with innovative pedagogy

Introduction

In a world characterized by constant change and technological advancement, education is faced with the challenge of continuously adapting and finding innovative ways to meet the needs of learners. This challenge extends not only to the education sector itself but also to the management and organization of educational institutions

concerning the economic, social, and ecological aspects of public administration. Against these complex dynamics, the significance of hybrid teaching formats becomes clearer, allowing for effective resource utilization while ensuring a high-quality educational experience for all stakeholders. Hybridity has emerged as a key concept that combines traditional teaching with the opportunities presented by the digital world.

Concept and Potential

Hybrid teaching currently denotes instructional methods wherein a segment of learners does not physically attend the event. Instead, it offers the opportunity for virtual participation, either synchronously or asynchronously, while others are present in person [8]. Particularly due to the unforeseen circumstances of the COVID-19 pandemic, the necessity of hybrid educational models has become evident. Experiences during the pandemic have highlighted the need for a more flexible and adaptable teaching structure to enable learners to effectively engage both in-person and online [9; 10]. The sudden transition to remote learning necessitated educational institutions to swiftly and effectively adapt to digital learning formats. Synchronous approaches (such as Blended Synchronous Learning [7]) or complementary asynchronous access methods (such as the Hyflex approach [1]) played a crucial role in maintaining the teaching and learning process despite social distancing. Hybrid teaching provides a flexible learning environment that integrates face-to-face interaction and digital resources, offering learners various modalities and schedules to suit their learning needs. Furthermore, it can enhance accessibility by enabling participants to join classes regardless of their location or availability. Additionally, hybrid teaching allows for increased adaptability to individual learning styles and needs by blending a variety of teaching methods and resources. Moreover, it can improve the efficiency of the learning process by leveraging innovative technologies to enhance interactivity, feedback mechanisms, and learning progress tracking [11]. Successfully implementing hybrid education requires active engagement from both educators and educational institutions. This entails developing curricula and methodologies tailored specifically to the requirements of hybrid learning environments. Furthermore, investing in training teachers in the use of digital technologies and innovative teaching methods is essential to ensure they can fully leverage the potential of hybrid education.

Technical Requirements and Challenges

Before we delve into the implementation recommendations for hybrid teaching, it is important to examine the prerequisites for the successful implementation of hybrid learning spaces. In addition to adequate technological equipment, that enables a seamless transition between physical and virtual learning environments, the design of the space and the selection of necessary tools also exert influence. Concerning technology, a stable internet connection is paramount. This requires not only the availability of robust internet connections in the classrooms but also the provision of Wi-Fi access for learners, especially for those participating remotely. Furthermore, hardware components such as laptops, tablets, or desktop computers are necessary to

facilitate access to digital learning content. Adequate audiovisual equipment, such as cameras and microphones for transmitting in-person events to remote learners, as well as interactive whiteboards or screens for sharing content, are also essential. Space design plays a crucial role in enabling both physical and virtual interaction. Hybrid classrooms with appropriate equipment such as flexible furniture allowing for various seating configurations and sufficient space for the placement of cameras and microphones are advantageous. Integrating video conferencing systems and interactive whiteboards into the classroom facilitates communication and content sharing between in-person and online learners [4]. The selection and integration of suitable tools and platforms are also crucial. This includes communication tools such as video conferencing software (e.g., Zoom, Microsoft Teams) and messaging platforms that enable seamless interaction between instructors and learners. Learning platforms and virtual learning environments, such as Moodle or Canvas, provide a structured way to deliver course materials and track learners' progress. Interactive tools for collaborative work and shared presentations can also be highly beneficial in promoting group projects and discussions [11]. According to an Australian study, teachers implementing blended synchronous lessons primarily faced issues with communication and cognitive overload due to divided attention. Leading educators identified key pedagogical principles, including the necessity of thorough and early preparation, clear instructions, composure, flexibility, as well as effective use of support staff [3]. In this context, we will address three theses on hybrid teaching to structure and deepen the discussion on various aspects and challenges of this teaching format. Each thesis provides a specific focus and aims to identify potential issues and derive possible recommendations:

1. The greatest challenge of hybrid teaching for instructors lies in synchronously moderating the physical and virtual learning environments.
2. Only a balanced engagement of in-person and online participants ensures equivalent learning for both groups.
3. By initiating and managing interactive learning settings, the learning conditions in a hybrid format can be optimized.

Impulses and Recommendations for the Concrete Implementation of Hybrid Teaching

The successful implementation of hybrid teaching requires clear guidelines to establish an effective learning environment that caters to both in-person and online learners. Adaptation, integration, balance, and clarity are crucial during implementation. Additionally, equal attention to online and in-person participants is necessary. User-friendliness and adequate equipment complement the important aspects of a successful hybrid learning environment [11]. Referring to our discussions, the following are some recommendations listed below, providing potential solutions for the aforementioned theses:

RECOMMENDATIONS FOR HYBRID TEACHING- LEARNING SPACES

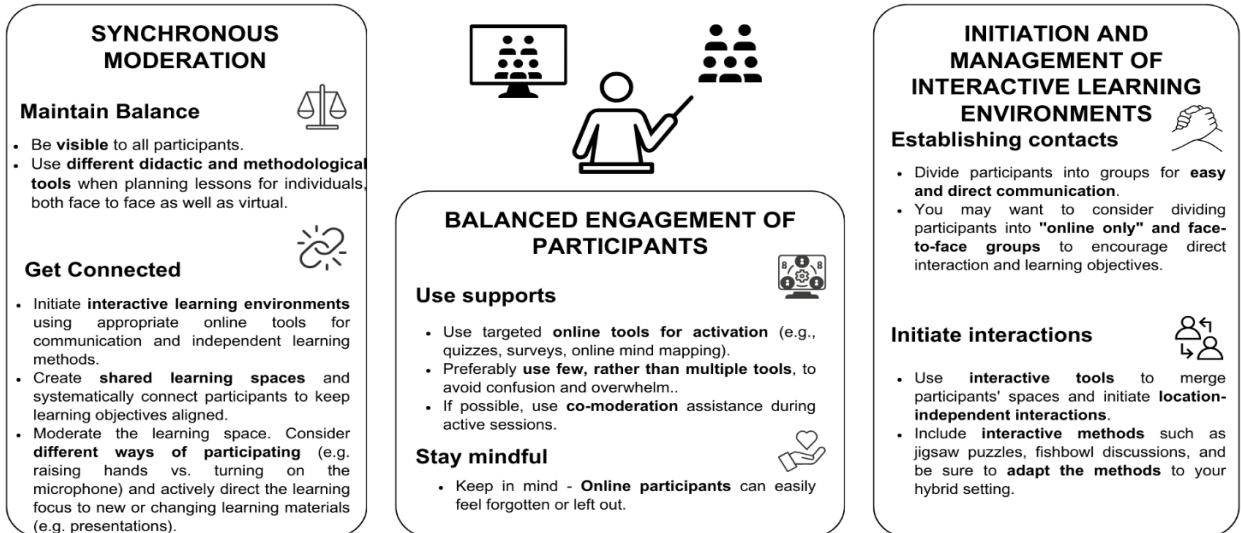

Figure 1: Recommendations for Dealing with Challenges (own figure, based on HS Rhein-Main).

Conclusion

Hybrid teaching offers a promising vision for the future of education and public administration by promoting flexibility, connectivity, and lifelong learning. Through consistent development and design of hybrid learning spaces, we can contribute to creating an inclusive and forward-thinking educational landscape that serves everyone and operates resource-efficiently (e.g., reducing costs, less travel, or paper consumption). However, it requires specific «hybrid didactics» [2] that address the challenges as well as the potentials of this teaching-learning format and start already in the curriculum or lesson planning. Methodological approaches of face-to-face teaching in previous formats can also be adapted to hybrid conditions and expanded with innovative methods [5; 6]. It is essential to act flexibly and creatively with a focus on the learning needs of learners in person and online to actively and interactively accompany both groups in joint learning. The pandemic has impressively demonstrated that hybrid education is not merely an option but a necessity to meet the challenges of an ever-changing educational landscape.

References

1. Beatty, B. Hybrid-Flexible Course Design: Implementing Student-Directed Hybrid Classes. Edtechbooks.org. 2019. URL: <https://edtechbooks.org/hyflex>.
2. Bower, M., Dalgarno, B., Kennedy, G. E. Lee, M.J.W. & Kenney, J. Blended Synchronous Learning. A Handbook for Educators. 2014a. URL: https://ltr.edu.au/resources/ID11_1931_Bower_Report_handbook_2014.pdf
3. Bower, M., Kenney, J., Dalgarno, B., Lee, M. J. W., & Kennedy, G. E. Patterns and principles for blended synchronous learning: Engaging remote and face-to-face learners in rich-media real-time collaborative activities. Australasian Journal of Educational Technology, 2014b. 30 (3). URL: <https://doi.org/10.14742/ajet.1697>

4. Bower, M., Dalgarno, B., Kennedy, G. E. Lee, M. J. W. & Kenney, J. Design and implementation factors in blended synchronous learning environments: Outcomes from a cross-case analysis. *Computers & Education*. 2015, 86, 1-7. URL: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2015.03.006>
5. Bruff, D. Active Learning in Hybrid and Physically Distanced Classrooms. Center for Teaching at Vanderbilt. 2020. URL: <https://cft.vanderbilt.edu/2020/06/active-learning-in-hybrid-and-socially-distanced-classrooms/>
6. CTL (Center for Teaching and Learning at Columbia University). Hybrid / HyFlex Teaching & Learning. URL: <https://ctl.columbia.edu/resources-and-technology/teaching-with-technology/teaching-online/hyflex/>
7. Hanke, U. Wie geht Lehre gleichzeitig in Präsenz und via Webkonferenz? Das Blended Synchronous-Lehrformat. 2020. URL: <https://hochschuldidaktik-online.de/blended-synchronous-lehrformat/>
8. Hochschule RheinMain. Didaktische und organisatorische Empfehlungen. URL: <https://www.hs-rm.de/de/service/didaktik-und-digitale-lehre/hybride-lehre-didaktische-empfehlungen#didaktische-organisatorische-empfehlungen-fuer-hybrides-lehren-107483>
9. Kelly, K. COVID-19 Planning for Spring 2021: What We Learned About Hybrid Flexible Courses in Fall 2020. PhilOnEdTech 2021. URL: <https://philonedtech.com/covid-19-planning-for-spring-2021-what-we-learned/>
10. Lohman, M. J., Randolph, K. M., & Oh, J. H. Classroom management strategies for hyflex instruction: Setting students up for success in the hybrid environment. *Early Childhood Education Journal*. 2021. URL: <https://doi.org/10.1007/s10643-021-01201-5>
11. Wang, Q., Quek, C. L., & Hu, X. Designing and Improving a Blended Synchronous Learning Environment: An Educational Design Research. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 2017. 18 (3). URL: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v18i3.3034>

Надія Олесько

аспірант
політехніка»

НУ

«Львівська

Формування інноваційної системи шляхом створення інноваційної екосистеми

Протягом останніх 15 років концепція створення, формування та розбудови інноваційних середовищ та екосистем стала активно розвиватися не лише за кордоном, а й на теренах України. Тематика досліджень концепцій формування інноваційних середовищ серед науковців виходить на новий рівень дослідження, адже усі наукові тези впроваджуються у практику та зазнають змін з практичної точки зору. Саме на цей час припадає період перетворення теоретичних стратегій у бізнес під впливом паралельного впровадження

інноваційних елементів у веденні бізнесу, створенні стартапів та появі стартап екосистеми у країнах та їх швидкий розвиток.

Згідно щорічному звіту «Глобальний інноваційний індекс» (Global Innovation Index, GII) інновації є ключовим рушієм економічного розвитку. GII індекс надає аналітичні дані та тенденції на фоні економічного середовища у стані невизначеності серед 132 економік світу та локалізує 100 найкращих науково-технічних інноваційних кластерів.

У загальному рейтингу GII Україна у 2023 р. займала 55-е місце серед 132-ох економік (у 2022 – 57-ме місце), а серед країн з доходами нижче середнього – 3 місце, після Індії та В'єтнаму. Саме індекс GII дає змогу оцінити світові економіки за їхніми можливостями щодо генерування інновацій та охоплює їхні багатовимірні аспекти. Даний індекс складається з близько вісімдесяти показників, сформованих у дві групи: «інноваційні внески» та «інноваційні результати».

Низький рівень інноваційності української економіки призводить до скорочення її продуктивності та конкурентоспроможності. Напрямок «Наука» в екосистемі інновацій України є одним з визначальних та вимагає детальнішого вивчення. Даний індекс складає 30%, 45 місце у рейтингу і визначається за показниками: освітнє формування (патенти за різними напрямками, створення корисних моделей, наукові статті, H-індекс) – 32,9%; значення освіти (зростання продуктивності праці, створення підприємств, ІТ, високотехнологічне виробництво) – 25,3%; поширення знань (надходження від інтелектуальної власності, виробництво та експорт, високотехнологічний експорт, експорт послуг ІКТ, якість ISO) – 31,8% [3].

Відповідно до аналізу показників, формування центрів підтримки розвитку інновацій є необхідними, адже університети є важливими джерелами багатьох нових ідей у науці та техніці, які сприяють інноваціям. Навчаючи студентів основам креативного мислення, вони генерують нові ідеї, які можуть перенести ці ідеї в бізнес, неурядові організації та уряди.

Необхідно зауважити, що важливим елементом впровадження інноваційної екосистеми з метою формування інноваційного середовища є розуміння біологічного терміну «екосистема». Наведемо приклад для повного розуміння сталості розвитку та впровадження інновацій у систему розвитку суспільства та держави. Кожен із елементів інноваційної екосистеми є взаємопов'язаний. Відсутність одного із елементів може стати вирішальним чинником для виникнення проблем у середині інноваційного середовища, що в свою чергу може призвести до нецілісності та неправильності функціонування екосистеми в цілому. Розглядаючи цей аспект, у розуміння терміну «інноваційна екосистема» потрібно вкладати не лише розвиток та формування інновацій, але й забезпечення та управління інноваціями й інноваційними середовищами [2].

Формування інноваційного середовища шляхом створення інноваційної екосистеми спрямоване на протидію домінуючій політиці та інституційній спрямованості розвитку академічності та сталості ведення бізнесу, адже ці два

погляди були у значній мірі роз'єднані, незважаючи на те, що вони є взаємопов'язані та взаємодоповнювані.

Важливим елементом формування інноваційного середовища є формування концепції інноваційної екосистеми, адже така концепція є визначальним чинником формування та подальшого розвитку середовища в цілому.

При формуванні концепції інноваційної екосистеми потрібно розуміти та враховувати чинники передбачення розвитку не тільки вище згаданої екосистеми, а й середовища загалом, тому концептуальними засадами створення концепції інноваційної екосистеми повинні стати відмінності з існуючими концептуалізаціями інноваційних систем, перетворення чи адаптація не тільки до притаманних та відмінних характеристик розвитку інновацій, інноваційних та стартап екосистем держав, де концепція буде впроваджуватися та урахуванням нормативно-правової бази держави, а також перспективи та тренди розвитку таких систем та середовищ.

На сьогодні, в Україні спостерігається низький рівень застосування у виробництві інновацій та новітніх технологій, а технологічні стандарти економіки України значно відстають від світового рівня. Експертний звіт Міжнародного економічного форуму в Давосі сигналізує про низький рівень показника здатності українського бізнесу залучати таланти, що різко знижує конкурентоздатність національної економіки та блокує розвиток й ефективне застосування наявного людського капіталу України [1].

Згідно із Індексом конкурентоспроможності за показником здатності країни до втримання талантів, Україна є однією з останніх серед держав світу. Низький рівень можливостей самореалізації в Україні, відсутність необхідних освітніх та наукових просторів, належної матеріально-технічної бази для проведення досліджень веде до відтоку значної частини молоді та висококваліфікованих спеціалістів, зокрема, науковців і винахідників за кордон, створюючи високу додану вартість для економік інших держав. Окрім того, в Україні поширюється негативна тенденція зростання кількості молодих громадян, які виїжджають за кордон для навчання.

В рамках реалізації інноваційного парку SID city Національного університету «Львівська політехніка», які активно підтримують економіку у багатьох європейських країнах передбачається закладення інституційних передумов, формування і розвитку сприятливого середовища, що забезпечуватиме продуктивний взаємозв'язок між популяризацією досягнень науки, залучення талановитої студентської молоді до наукової діяльності, наукового підприємництва та сучасними формами й методами освіти, притаманних Національному університету «Львівська політехніка».

Для розвитку економіки держави матиме такі переваги та результати впровадження:

– розвиток бізнес-середовища регіону на засадах налагодження взаємозв'язку між наукою і виробництвом;

– залучення висококваліфікованих фахівців України та зарубіжжя з метою повнішого використання науково-технічного та креативного потенціалу Львівщини;

– посилення інтеграційних процесів у науково-технічних та соціально-культурних сферах з країнами Європейського союзу;

– стимулювання реалізації регіональної політики підтримки інноваційного високотехнологічного бізнесу;

– сприяння формуванню регіонального ринку праці на засадах домінування промислових та високотехнологічних компаній;

– розвиток системи трансферу та комерціалізації технологій;

– підтримка євроінтеграційних процесів.

З огляду на вищевказане, актуальність і важливість питання збереження та розвитку людського капіталу як стратегічного ресурсу та основного чинника економічного зростання, який може забезпечити збалансований розвиток України, економічний прорив та довгострокові конкурентні переваги.

Це може бути важливим кроком для створення сприятливого середовища для розвитку інновацій та підтримки інноваційних підприємств. Але при розробці проєкту потрібно врахувати пріоритети публічної політики, які можна врахувати:

Уряд може розробляти та впроваджувати законодавчі ініціативи, що спрямовані на створення сприятливого правового середовища для розвитку інновацій. Це включає в себе закони про захист інтелектуальної власності, спрощення процедур реєстрації бізнесу та підтримку інноваційних стартапів.

Створення інноваційної екосистеми може сприяти розвитку конкурентоспроможного інноваційного сектору в Україні, що в свою чергу сприятиме розвитку економіки та забезпечить успішну інтеграцію країни в європейський інноваційний простір.

Список використаних джерел:

1. Подольчак, Н.Ю., Карковська, В.Я. Левицька, Я.В. Екосистеми розвитку стартапів як принцип здійснення державної інноваційної політики. Інвестиції: практика та досвід, 2021. № 8, с. 82-87.

2. Abayomi Baiyere. Fostering innovation ecosystems. Note on the 2017 ISPIM innovation forum Technovation, 2018. Vol. 69. p. 1.

3. Global Innovation Index. 2023. URL: https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2023/

Михайло Бардин

магістр публічного управління та адміністрування
Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Теоретичні засади формування інформаційної політики органів публічної влади в умовах глобальної цифровізації

У еру глобальної цифровізації інформаційна політика органів публічної влади набуває особливої актуальності, вимагаючи адаптації до швидкозмінних технологічних реалій. Ця політика передбачає забезпечення прозорості урядових дій, активне використання цифрових каналів для комунікації з громадянами, зокрема соціальних медіа та інших онлайн платформ, а також ефективне управління державними даними та інформаційними ресурсами. Важливим аспектом є також захист персональних даних громадян та гарантування кібербезпеки в умовах зростаючих загроз в інформаційному просторі. Органи публічної влади повинні не лише реагувати на поточні виклики цифрової доби, але й прогнозувати майбутні тенденції, розробляючи стратегії, що сприяють розвитку цифрової економіки, підвищенню цифрової грамотності населення та створенню умов для інноваційного розвитку. Таким чином, інформаційна політика стає критично важливим інструментом у забезпеченні відкритого, доступного та безпечного цифрового суспільства.

Теоретичні та методологічні основи розробки ідеології інформаційної політики в умовах військової агресії повинні опиратися на сучасне розуміння державної інформаційної політики як комплексу ідей, принципів, цілей, методик та інструментів. Ці елементи уможливають державі, через свої установи та представників, здійснювати регулювання відносин між громадянським суспільством та державною інформаційною системою, яка має власний потенціал впливати на суспільство. Мас-медіа при цьому орієнтовані на задоволення інформаційних потреб окремої особи, споживача інформації, забезпечуючи доступ до необхідних даних для активної участі в суспільних перетвореннях та впливу на соціальні процеси. В таких обставинах завданням держави є розробка нормативно-правової бази, яка відповідала б сучасним соціальним викликам і була високоефективною, встановлюючи ключові напрямки та механізми регуляції інформаційної політики [1].

Під цифровізацією публічного управління розуміється використання цифрових технологій, можливостей онлайн комунікацій в системі прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, надання адміністративних послуг, формування дієвих державних механізмів реалізації державної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства. А цифрові технології покликані максимально скоротити етап передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевого споживача за

допомогою ефективного використання цифрового простору [2]. У статті 6 Закону України «Про інформацію» вказано, що державна інформаційна політика – це сукупність основних напрямів і способів діяльності держави по одержанню, використанню, поширенню та зберіганню інформації [3].

Інформаційна політика органів публічної влади є багатогранною та включає кілька ключових складових, які визначають її ефективність та вплив на суспільство. Нижче наведемо основні її складові.

Прозорість урядування є критичною складовою інформаційної політики органів публічної влади, виступаючи як ключ до зміцнення довіри між громадянами та урядом. Вона передбачає відкритий доступ до урядової інформації, включаючи рішення, законопроекти, політики та процедури, які дозволяють громадянам здійснювати інформований контроль за діями влади. Прозорість сприяє підвищенню відповідальності державних інституцій, уможлиблюючи ефективний громадський нагляд та участь у процесі прийняття рішень. Це, в свою чергу, забезпечує основу для більш відкритого, справедливого та ефективного урядування. Реалізація принципу прозорості урядування вимагає від органів публічної влади не лише публікації інформації, а й активного залучення громадськості через різноманітні канали зв'язку та платформи для діалогу, а також забезпечення зрозумілості та доступності наданої інформації для всіх верств населення.

Захист даних і приватності відіграє важливу роль в інформаційній політиці органів публічної влади, оскільки забезпечує фундамент для збереження довіри громадян до державних інституцій у цифрову епоху. Цей аспект включає в себе розробку та впровадження політик та механізмів, які гарантують захист персональних даних громадян від несанкціонованого доступу, зловживань або витоку. Важливим елементом є прийняття сучасних нормативно-правових актів, що відповідають міжнародним стандартам захисту даних, та створення інституційних механізмів для їх ефективного впровадження та контролю.

Органи публічної влади повинні також зосередитися на підвищенні обізнаності та розуміння громадянами своїх прав у сфері захисту даних, надаючи їм інструменти для контролю над власною інформацією. Крім того, критично важливим є впровадження ефективних технологічних рішень для захисту інформаційних систем від кібератак та інших загроз, а також забезпечення безпеки інформаційного обміну між державними органами та приватним сектором.

Захист даних і приватності в інформаційній політиці держави виступає не тільки як запобіжний захід проти потенційних загроз, але й як основа для побудови сильного, відкритого та відповідального цифрового урядування, що поважає та захищає основні права та свободи своїх громадян.

Підвищення цифрової грамотності є фундаментальним компонентом інформаційної політики органів публічної влади, який спрямований на забезпечення громадянам навичок та знань, необхідних для ефективного використання цифрових технологій. Це включає ознайомлення з основами інтернет-безпеки, вміння критично оцінювати інформацію в інтернеті, а також

розуміння прав та обов'язків в цифровому просторі. Влада, у свою чергу, має забезпечити доступ до якісних освітніх програм і ресурсів, які допомагають громадянам адаптуватися до швидкозмінного цифрового світу, зокрема через публічні бібліотеки, освітні заклади та онлайн-платформи.

Ініціативи з підвищення цифрової грамотності сприяють створенню інформаційно стійкого суспільства, здатного ефективно використовувати цифрові інструменти для освіти, роботи та повсякденного життя, а також захищати себе від інформаційних загроз та маніпуляцій. Крім того, вміння використовувати цифрові технології розширює можливості громадян для участі в економічному та соціальному житті країни, підвищуючи їх конкурентоспроможність на ринку праці. Враховуючи це, інформаційна політика повинна включати заходи, що сприяють розширенню доступу до цифрових ресурсів та навчальних програм для всіх верств населення, підтримуючи інклюзивне та інформаційно багате суспільство.

Ініціатива відкритих даних займає ключове місце в інформаційній політиці органів публічної влади, створюючи основу для більш прозорого та відкритого урядування. Ця політика передбачає надання вільного доступу до урядових даних в машино читабельних форматах, що дозволяє громадянам, дослідникам, журналістам та бізнесу аналізувати та використовувати цю інформацію для різноманітних цілей. Відкриття даних сприяє збільшенню прозорості дій уряду, підвищенню рівня громадського контролю за владними інституціями та зміцненню довіри між державою та суспільством.

Залучення відкритих даних також стимулює економічний розвиток, оскільки надає можливості для створення нових сервісів, додатків та бізнес-моделей, базованих на аналізі та переробці державних даних. Крім того, це сприяє інноваціям і дослідженням, надаючи науковцям цінні дані для вивчення соціальних, економічних та екологічних процесів.

Важливим аспектом ініціативи відкритих даних є не тільки їх доступність, але й якість, актуальність та зручність використання, що вимагає від державних органів систематичного оновлення інформації та підтримки відповідних стандартів. Таким чином, політика відкритих даних не лише відкриває доступ до урядової інформації, але й лягає в основу інформованого суспільства, сприяючи розвитку демократичних процесів, економічному зростанню та соціальному прогресу.

Електронне урядування стає фундаментальним елементом інформаційної політики органів публічної влади, спрямованим на модернізацію державного управління та підвищення його ефективності за допомогою цифрових технологій. Воно передбачає використання інтернету та інших цифрових засобів комунікації для забезпечення доступу громадян та бізнесу до публічних послуг, спрощення процедур взаємодії з державними органами, а також підвищення прозорості та відкритості урядування.

Електронне урядування включає в себе широкий спектр послуг, від подання електронних заявок і отримання ліцензій до реєстрації місця проживання, податкового звітування та виборчих процесів, зменшуючи необхідність особистого відвідування установ і тим самим економлячи час та

ресурси громадян і держави. Це також включає в себе створення цифрових платформ для громадських консультацій та обговорень, що забезпечує кращу участь громадян в управлінні державними справами та розробці політик.

Таким чином, розвиток електронного урядування є ключовим для побудови ефективної, відкритої та демократичної держави, яка відповідає викликам цифрової епохи та вимогам своїх громадян.

Ці складові в сукупності формують основу ефективної інформаційної політики, яка спрямована на створення відкритого, інклюзивного та безпечного цифрового суспільства, підвищення довіри до органів публічної влади та забезпечення активної участі громадян у процесах урядування.

Список використаних джерел

1. Терещенко В.В. Особливості державної інформаційної політики в умовах війни. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 391-395.

2. Коваленко С.В. Складники інформаційної політики органів публічної влади в еру цифровізації та в умовах війни. Механізми публічного управління. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. 2023. Том 34. № 3. С. 43-49.

Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

Володимир Шмигельський

магістр публічного управління та адміністрування
Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Теоретичні засади надання публічних послуг у контексті цифровізації публічного управління

Україна стала на шлях європейського розвитку, що передбачає створення умов для життя громадян згідно з європейськими стандартами. І це вимагає кардинальних змін і реформування всієї системи публічних послуг. Серед вітчизняних та зарубіжних учених триває активна дискусія про різні підходи до визначення категорії «послуги», іноді ці підходи кардинально різні. Це свідчить як про багатоаспектність їх розуміння, так і про велику кількість видів послуг. Водночас спільним у визначенні послуг є те, що їх розуміють як діяльність надавачів послуг, яка спрямована на задоволення потреб споживачів цих послуг [1].

Публічні послуги – це послуги, які надаються державою або під її контролем організаціями для задоволення базових потреб громадян та підтримки функціонування суспільства. Вони охоплюють широкий спектр діяльності та служб, від охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення та

безпеки до комунальних послуг, транспорту та забезпечення доступу до культурних і рекреаційних ресурсів. Публічні послуги мають на меті забезпечення громадського блага, рівності доступу для всіх верств населення, виходячи з принципів справедливості, ефективності та транспарентності. Цифровізація публічних послуг відіграє важливу роль у сучасному управлінні, сприяючи їх модернізації, підвищенню доступності та якості обслуговування громадян.

Система публічних послуг у контексті цифровізації публічного управління переживає значні зміни, що спрямовані на підвищення ефективності, доступності та якості обслуговування громадян. Цифровізація трансформує традиційні підходи до надання публічних послуг, використовуючи інформаційні та комунікаційні технології для автоматизації процесів, зменшення бюрократії та забезпечення більшої прозорості в діяльності державних органів.

Одним із ключових аспектів цифровізації є створення єдиних цифрових порталів, що надають доступ до широкого спектру публічних послуг онлайн. Це дозволяє громадянам подавати заявки, отримувати дозволи, реєструвати бізнес, сплачувати податки та виконувати багато інших операцій в електронній формі без необхідності відвідування державних установ особисто. Такий підхід не тільки економить час та ресурси громадян, але й сприяє зменшенню корупції та підвищенню загальної задоволеності якістю державних послуг.

Крім того, важливим напрямком цифровізації є використання великих даних та аналітики для покращення планування та адаптації публічних послуг до потреб населення. Це включає аналіз демографічних тенденцій, поведінкових моделей та інших ключових індикаторів, що дозволяє урядам більш ефективно розподіляти ресурси та адаптувати послуги до змінюваних умов та вимог громадян.

Також значну роль у цифровізації публічних послуг відіграє забезпечення цифрової інклюзивності, тобто доступу до цифрових послуг для всіх груп населення, включаючи мешканців віддалених регіонів, людей похилого віку та осіб з обмеженими можливостями. Це передбачає розробку інтерфейсів, що враховують різні потреби користувачів, а також програми підвищення цифрової грамотності серед населення.

Враховуючи ці аспекти, цифровізація публічного управління відкриває нові можливості для підвищення якості та доступності публічних послуг, сприяючи створенню більш відкритого, ефективного та громадянсько-орієнтованого урядування.

Цифровізація публічного управління трансформує традиційні підходи до надання публічних послуг, роблячи їх більш доступними, ефективними та зручними для громадян. У цьому контексті можна виділити кілька основних видів публічних послуг, які проходять значні зміни завдяки цифровізації (табл. 1).

Види цифрових публічних послуг

Види публічних послуг		Можливості цифровізації публічних послуг
e-Government	Електронні урядові послуги	дозволяє громадянам отримувати традиційні урядові послуги онлайн, включаючи реєстрацію бізнесу, подання податкових декларацій, замовлення довідок та сертифікатів, подачу заяв на отримання соціальної допомоги тощо.
e-Health	Цифрове здоров'я	сприяє поліпшенню доступу до медичних послуг, зокрема через електронні медичні записи, онлайн консультації з лікарями, цифрове призначення ліків і моніторинг стану здоров'я пацієнтів.
e-Education	Освітні технології	включає дистанційне навчання, електронні бібліотеки, онлайн курси та платформи для співпраці між викладачами та студентами, що забезпечує більшу гнучкість і доступність освіти.
e-Democracy	Електронна демократія	підвищує участь громадян в управлінні державою, дозволяючи онлайн голосування, електронні петиції, громадські обговорення та консультації через Інтернет.
e-Social Services	Соціальні послуги	дозволяє ефективніше надавати допомогу та підтримку нужденним, включаючи онлайн платформи для забезпечення соціальної допомоги, програми для людей з обмеженими можливостями та інші цифрові інструменти соціального захисту.
e-Security	Публічна безпека	включає використання цифрових технологій для підвищення ефективності правоохоронних органів, системи надзвичайних ситуацій, моніторингу та реагування на загрози.

Ці види послуг демонструють, як цифровізація публічного управління може сприяти створенню більш ефективного державного апарату, здатного задовольняти потреби громадян в швидкозмінному цифровому світі.

Процес реформування публічного управління триває від початку незалежності України, починаючи від розпаду радянської системи і дотепер, коли процеси децентралізації поступово формують ефективну систему взаємодії влади на усіх рівнях, проте політична та економічна кризи, пандемія та війна змушують науковців та практиків шукати механізми виживання. Зазначені умови паралізують діяльність державних органів, підприємств, бізнесу і населення, унеможливають співпрацю всередині держави із зовнішнім світом [2].

У світлі європейського вектору розвитку України, країна стоїть перед завданням створення умов для життя громадян, які б відповідали європейським стандартам. Це передбачає глибокі зміни та реформування системи публічних

послуг, що є предметом активних дискусій серед вітчизняних та міжнародних учених. Розбіжності в підходах до визначення та класифікації публічних послуг підкреслюють їхню багатогранність та різноманітність. Важливість публічних послуг у задоволенні основних потреб громадян та підтримці функціонування суспільства незаперечна, а цифровізація відкриває нові перспективи для їх модернізації, зробивши послуги більш доступними та ефективними.

Створення єдиних цифрових порталів для надання публічних послуг онлайн значно спрощує взаємодію громадян з державою, мінімізуючи бюрократію та час на отримання необхідних послуг. Використання великих даних та аналітики дозволяє державі адаптувати публічні послуги до потреб населення, покращуючи планування та розподіл ресурсів. Цифрова інклюзивність стає ключовим аспектом, що забезпечує доступ до цифрових послуг для всіх груп населення, сприяючи підвищенню цифрової грамотності та залученню громадян до активної участі в суспільному житті.

Отже, процес цифровізації публічного управління та надання публічних послуг в Україні є невід'ємною частиною європейського розвитку, який вимагає комплексного підходу та адаптації до сучасних викликів. Важливо не лише розробити та імплементувати відповідні технологічні рішення, але й забезпечити їх доступність та ефективність для всіх громадян, враховуючи їхні потреби та особливості. Цифровізація публічних послуг має потенціал стати каталізатором позитивних змін у суспільстві, сприяючи розвитку відкритого, динамічного та громадянсько-орієнтованого урядування.

Список використаних джерел

1. Чаусовська С. І. Поняття публічних послуг та їх класифікація. Держава та регіони. 2017. № 1 (57). С. 102-109.
2. Красівський О.Я. Особливості залучення громадськості та цифровізації послуг при реформуванні публічного управління під час війни. Демократичне врядування. 2023. Вип. 1 (31). С. 12-23.

Степан Кунтий

аспірант

НУ

«Львівська

політехніка»

Впровадження інформаційних технологій в публічному управлінні: інновації для підтримки індустрії туризму

Впровадження інформаційних технологій в публічному управлінні може значно покращити ефективність та конкурентоспроможність туристичної індустрії. Ось декілька інноваційних підходів для підтримки туристичної галузі через використання інформаційних технологій [1-3]:

1. Розробка мобільних додатків для туристів.

Впровадження інформаційних технологій у формі мобільних додатків для туристів відіграє ключову роль у поліпшенні туристичного досвіду та сприяє розвитку туристичної індустрії. Мобільні додатки надають туристам легкий

доступ до різноманітної інформації, забезпечуючи інтерактивність, персоналізацію та новаторські можливості. За допомогою інтерактивних карт, віртуальних екскурсій і мовних перекладачів, мобільні додатки роблять подорожі більш доступними та захоплюючими. Технології голосового управління та персоналізовані рекомендації сприяють зручності користувачів і роблять їхні туристичні враження більш індивідуалізованими. Мобільні додатки також можуть використовуватися для збору даних та аналітики, що дозволяє виробникам розуміти потреби та побажання туристів, що знову ж таки сприяє вдосконаленню сервісу. Загалом, впровадження інформаційних технологій у цільових мобільних додатках є важливим кроком у сторону покращення туристичної інфраструктури та створення ефективних механізмів підтримки туристів.

2. Запровадження електронних сервісів для туристичних підприємств.

Запровадження електронних сервісів для туристичних підприємств стає ключовим чинником у підтримці та розвитку індустрії туризму через забезпечення зручності для туристів та оптимізацію управління бізнес-процесами. Системи електронних бронювань дозволяють легко та ефективно здійснювати планування та резервацію послуг, а платформи онлайн-продажу сприяють ефективному просуванню та реалізації туристичних продуктів. З впровадженням електронних систем, відносини між туристичними підприємствами та клієнтами стають більш прозорими та взаємовигідними. Підприємства отримують можливість збирати та аналізувати дані, що допомагає їм пристосовувати свої туристичні послуги до потреб ринку. Загалом, електронні сервіси стають важливим інструментом для підтримки та розвитку туристичної індустрії, забезпечуючи якісне обслуговування та сприяючи сталому росту туризму.

3. Розробка та використання системи аналітики для управління туристичними ресурсами.

Впровадження систем аналітики для управління туристичними ресурсами стає ключовим елементом сучасної трансформації індустрії туризму через інформаційні технології. Ці системи дозволяють збирати, аналізувати та використовувати величезний масив даних для оптимізації управління ресурсами, розуміння потреб туристів та покращення загального туристичного досвіду. За допомогою аналітики можна прогнозувати та реагувати на зміни в туристичних потоках, ефективно планувати та оптимізувати інфраструктуру, а також забезпечувати безпеку та контроль. Все це сприяє не лише зростанню туристичної індустрії, але і забезпечує сталий, інноваційний розвиток сектору, що важливо для економічного вибору країни чи регіону.

4. Створення інтерактивних туристичних платформ.

Інтерактивні туристичні платформи відкривають нові можливості для покращення взаємодії та обміну інформацією серед туристів, сприяючи активній та змістовній взаємодії в онлайн-середовищі. Завдяки профілям користувачів, форумам, планувальникам подорожей та віртуальним турам, ці платформи створюють не лише простір для обговорень, а й інтерактивне середовище для обміну реальним досвідом та рекомендаціями. За допомогою

інтерактивних технологій, туристичні платформи розширюють межі можливостей для подорожуючих, допомагаючи їм ефективно планувати маршрути, отримувати актуальну інформацію та збагачувати свій досвід подорожі. Крім того, ці платформи сприяють розвитку туристичної спільноти, створюючи сприятливу атмосферу для обміну враженнями та взаємопідтримки. Загалом, інновації у сфері інтерактивних туристичних платформ допомагають не лише полегшити подорожі, але й створюють унікальний соціальний простір, який сприяє зближенню та об'єднанню туристів у велику віртуальну спільноту подорожей.

5. Використання геолокаційних технологій.

Впровадження геолокаційних технологій в туризмі є ключовим елементом розвитку сучасної туристичної індустрії. Ці технології відкривають широкий спектр можливостей для поліпшення досвіду подорожей та ефективного управління туристичними ресурсами. Забезпечуючи персоналізовані рекомендації, моніторинг туристичних маршрутів, системи трекінгу та забезпечення безпеки, геолокаційні технології сприяють створенню інтерактивних інструментів для спілкування та співпраці між туристами та об'єктами туристичної інфраструктури. Ці інноваційні підходи не тільки роблять подорожі більш комфортними та цікавими для туристів, але й дозволяють органам місцевої влади збирати та аналізувати дані для оптимізації туристичних послуг та розвитку інфраструктури. З впровадженням геолокаційних технологій в туризм формується сучасна туристична парадигма, що підвищує конкурентоспроможність регіонів та сприяє розвитку туристичної галузі в цілому.

Ці інновації можуть сприяти не лише покращенню обслуговування туристів, а й забезпечити оптимізацію управління ресурсами та інфраструктурою туристичного сектору через використання сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Герасимюк Л.С., Тарасюк Л.М. Інформаційно-комунікаційні технології як чинник трансформації процесу формування іміджу органів публічного управління. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33(72), № 3. С. 42-45. doi: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2022.3/08>

2. Войтенко А.Б., Плотнікова М.Ф., Булуй О.Г. Інформаційні технології у комунікації та взаємодії влади, суспільства і бізнесу у публічному управлінні, місцевому самоврядуванні та розвитку підприємництва. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 2. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.2.38>

3. Галич О.А., Демидкін О.С. Особливості інформаційних систем й технологій публічного управління та адміністрування в контексті євроінтеграційних процесів. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2021. № 2. С. 151-166. doi: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2021-2-11>

Дмитро Ісаченко

аспірант кафедри публічного
управління та публічної служби
НУ «Львівська політехніка»

Діджиталізація державних послуг: європейський досвід, корисний для України

Діджиталізація державних послуг стає актуальною практично для всіх країн світу, проте наразі найбільш активними в цьому питанні є 15 країн, які впроваджують національні програми цифровізації. Серед країн-лідерів у цій галузі є Данія, яка фокусується на цифровізації державного сектору. Крім того, Сінгапур, Південна Корея, Нова Зеландія і Китай за допомогою програми «Інтернет плюс» здійснюють активну інтеграцію цифрових індустрій з традиційними. Зокрема, Південна Корея у рамках програми «Креативна економіка» зосереджується на розвитку підприємництва та людського капіталу, а Сінгапур розробляє програму «Розумна економіка», де головною метою є використання комунікаційних та інформаційних технологій. У цій країні ще у 2014 році за допомогою цифровізації у повсякденному житті розпочалася реалізація ініціативи Smart Nation з метою підвищення якості життя громадян [2].

Зарубіжний досвід діджиталізації державних послуг та діяльності органів публічної влади оцінюється через системи міжнародних рейтингів, таких як E-Government Survey: E-Government for the People (EGDI) та Digital Economy and Society Index (DESI). Рейтинг DESI, до прикладу, порівнює принципи надання цифрових державних послуг європейськими урядами. Так, у минулому році, за даними ООН, зріс індекс взаємодії громадян з органами державної влади в режимі онлайн [3].

Такі країни як Нідерланди, Фінляндія та Данія продемонстрували високі результати за цим показником, оскільки через портали державних послуг із органами державної влади взаємодіють більше 90% Інтернет-користувачів у віці від 16 до 74 років. У той час як Італія, Болгарія та Румунія відстають у наданні державних послуг у електронному вигляді. Люксембург, Естонія та Мальта набрали понад 90 балів, показавши за цим показником найкращі результати. Усього 12 країн набрали понад 80% (Іспанія, Данія, Португалія, Ірландія, Нідерланди, Фінляндія, Латвія, Австрія, Швеція, Люксембург, Естонія та Мальта). А Болгарія, Угорщина, Греція та Румунія за цим показником отримали менше 60% [1].

Стосовно рейтингу EGDI, то його очолює Данія. Всі жителі та підприємства мають особистий кабінет для спілкування з урядовими органами в реальному часі. З 2015 року всі громадяни Данії повинні були обов'язково взаємодіяти з державними органами влади через Інтернет. Зараз 95% домогосподарств мають доступ до Інтернету, а кожен громадянин отримав цифровий паспорт (цифровий ID). Усі державні органи та муніципалітети з'єднані в одну мережу, що сприяє взаємодії через єдиний особистий кабінет з усіма державними та комунальними установами [4].

Підприємства мають можливість не лише комунікувати, але й надсилати звіти, розраховувати податки, отримувати виписки та проводити операції через Інтернет. Електронне відправлення та отримання документів забирає лише кілька хвилин, і ця система, загалом, дозволяє щорічно зекономити 10-20% коштів бюджету на користь фінансування потреб публічного управління [5].

Данія активно впроваджує проактивні послуги, такі як пропозиції щодо подальших освітніх програм для громадян після закінчення навчання. Ефективне впровадження інновацій відбувається у три етапи:

- інституціоналізація, коли зміни стають стійкою частиною поведінки більшості;

- прийняття, що передбачає зміну ставлення та поведінки для відповідності очікуванням;

- готовність, яка визначає рівень готовності виконати бажану дію або досягти поставленої мети, а також подальший розвиток процесу. Вона є фундаментом майбутніх змін і перетворень.

Глобальним трендом є діджиталізація держави, що включає цифровізацію операцій державних компаній та держави в цілому. Ця діджиталізація спрямована на підвищення рівня життя, зростання добробуту та максимізацію створення вартості в економіці. Це завдання передбачає два основні напрями: діджиталізацію державного управління, що включає цифровий документообіг, а також принципи «цифровий за замовчуванням» і «цифровий у першу чергу», а також перегляд неефективних процесів [6].

Загалом, діджиталізація державних послуг охоплює весь спектр послуг:

- взаємодію уряду з бізнесом – G2B;

- взаємодію уряду з громадянами – G2C;

- внутрішню взаємодію державних структур – G2G.

Отже, для виконання вимог Угоди про асоціацію України та Європейського Союзу велике значення має досвід країн Європейського Союзу у сфері діджиталізації державних послуг. Ефективність цього процесу залежить від правового регулювання таких аспектів як використання електронного підпису, функціонування інфраструктури для інформаційно-технологічної взаємодії інформаційних систем, стандартизація надання державних послуг та регулювання процедур у електронній формі, доступність електронних державних послуг для органів влади і юридичних та фізичних осіб, захист персональних даних одержувачів державних послуг та юридична значущість електронного документообігу.

Список використаних джерел

1. E-Government Development Index (EGDI). URL. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/About/Overview/-E-Government-Development-Index>

2. Досвід Сінгапуру та Лондона – ключ до побудови в Україні «розумних» міст, голова SmartCity.UA Ю.Назаров. URL. <https://kievlast.com.ua/news/opyt->

singapura-i-londonaklyuch-k-postroeniyu-v-ukraine-umnyh-gorodovglava-smartcity-ua-yurij-nazarov?noredirect=true.

3. The Digital Economy and Society Index (DESI). URL. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>.

4. Чукут С.А., Полярна В.Л. Основні напрями та пріоритети надання електронних послуг в країнах Європейського союзу: на прикладі Данії. Державне управління: удосконалення та розвиток 2016. №12. URL. <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1015>.

5. Цифрові послуги у Данії. 23.03.2024 р. URL. <https://lifeindenmark.borger.dk/apps-and-digital-services/digital-services-in-denmark>.

6. Мерзляк А.В., Боклаг В.А., Віхорт Ю.В. Зарубіжний досвід розвитку системи електронних публічних послуг в умовах розбудови інформаційного суспільства. Держава та регіони. 2021. №1 (71). С. 136-142.

Наталія Орлова

доктор наук з державного управління, професор, Університет Григорія Сковороди в Переяславі

Пріоритети державної електронної охорони здоров'я в Україні на шляху до євроінтеграції

У 2016 році уряд України визначив пріоритетом трансформацію системи охорони здоров'я для поліпшення індикаторів здоров'я населення України та забезпечення фінансового захисту громадян від вагомих грошових витрат. Трансформація відбувалась за рахунок підвищення ефективності, модернізації застарілої системи, поліпшення доступу до медичного обслуговування кращої якості та нових можливостей, пов'язаних з євроінтеграційними процесами. Загальна стратегія передбачала першочергово зосередити увагу на змінах у фінансуванні охорони здоров'я, щоб прискорити зміни в наданні послуг, а також використовувати сучасні електронні рішення як інструмент розвитку. Враховуючи неефективність сфери охорони здоров'я, недостатність у лікаря інформації про пацієнта, обмежені ресурси, обмежену доступність медичних послуг, складну економічну ситуацію, непрозорість системи охорони здоров'я, недостовірні дані та корупцію доцільним є створення державою умов, що сприяють розвитку галузі інформаційних технологій у сфері медицини. За таких умов, важливим інструментом впровадження реформи є створення сучасної електронної охорони здоров'я, що дозволить значно підвищити ефективність та прозорість сфери.

Основна тенденція у розробці та впровадженні принципів електронної охорони здоров'я у світі та Європі полягає в проектуванні не лише окремих інформаційних систем для закладів охорони здоров'я, але й у створенні інтегрованих інформаційних систем охорони здоров'я цілих регіонів із тенденцією до їх інтеграції у єдиний інформаційний медичний простір держави.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) електронна охорона здоров'я – економічно ефективна та надійна форма використання ІКТ в інтересах охорони здоров'я та пов'язаних з нею галузей, у т.ч. служби медико-санітарної допомоги, медичного нагляду, медичної літератури, медичної освіти, знань і наукових досліджень у сфері охорони здоров'я.

За визначенням Державного підприємства (ДП) «Електронне здоров'я» – це інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує автоматизацію, ведення обліку медичних послуг та управління медичною інформацією шляхом створення, розміщення, оприлюднення та обміну інформацією, даними і документами в електронному вигляді, до складу якої входить центральна база (ЦБ) даних та медичні інформаційні системи (МІС), між якими забезпечується автоматичний обмін інформацією, даними та документами [1].

В Україні поняття «електронна охорона здоров'я» офіційно з'явилося в 2013 році, у Стратегії розвитку інформаційного суспільства, де визначено, що електронна охорона здоров'я – це діяльність з використання електронних інформаційних ресурсів у сфері охорони здоров'я та забезпечення оперативного доступу медичних працівників та пацієнтів до них [2].

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства характеризує електронну охорону здоров'я як цифрову медичну платформу, що містить динамічний набір систематизованих електронних даних про стан здоров'я окремого пацієнта й забезпечує інформаційний обмін між учасниками процесу виробництва та споживання медичних послуг [3].

Так, в 2020 році було винесено розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку електронної охорони здоров'я», у якому було зазначено, що під електронною охороною здоров'я в Україні, тобто eHealth, слід розуміти екосистему гармонічних та взаємоприйнятних інформаційних відносин усіх учасників медичного середовища держави, які базуються на економічно ефективному та безпечному використанні ІКТ, спрямованих на підтримку системи охорони здоров'я, включаючи медичні послуги, профілактичний нагляд за здоров'ям, медичну літературу та медичну освіту, знання та дослідження [4].

Заходи уряду в сфері е-здоров'я орієнтуються на провідні національні документи та міжнародний досвід, включаючи стратегічні документи керівництва ВООЗ, ЄС, найкращі практики країн ЄС. До міжнародних регулюючих документів щодо розвитку охорони здоров'я віднесено Цілі сталого розвитку, Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, оцінку з дотримання прав людини відповідно до механізму універсального періодичного огляду, зобов'язання України перед МВФ, Міжнародні медико-санітарні правила, «Управління здоров'ям у 21 столітті» (Європейське регіональне бюро ВООЗ), Фармацевтичну стратегію Європи.

Незважаючи на воєнний, нині в Україні сприятливі умови для розвитку електронної охорони здоров'я, що відображається в загальному розвитку сфери інформаційних технологій (ІТ), доступності технологій для населення та розвитку е-урядування. Завдяки використанню ІКТ електронна охорона

здоров'я дозволяє підвищити якість надання медичних послуг та їх доступність, покращити профілактичний нагляд за здоров'ям, розширити доступ до медичної освіти та медичних даних, розширити права та можливості пацієнтів. За умов євроінтеграції головним аспектом функціонування та реалізації електронної охорони здоров'я є наявність в Україні нормативно-правової бази регулювання сфери е-здоров'я.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Державного підприємства «Електронне здоров'я». URL: <https://ehealth.gov.ua/>
2. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. №386-р. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/246420577>
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. №67-р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
4. Про схвалення Концепції розвитку електронної охорони здоров'я: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2020 р. № 1671-р. Верховна Рада України. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/P2-M1.pdf>

Віталія Тоцька

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби
НУ «Львівська політехніка»

Цифровізація медичної допомоги для дітей-інвалідів в Україні

За півтора року повномасштабного вторгнення кількість українців з інвалідністю зросла на 300 тисяч. До війни в Україні проживало 2,7 млн людей з інвалідністю, серед осіб з інвалідністю – 163,9 тисячі дітей, а тепер цей показник сягнув 3 мільйонів [1].

Цифровізація медичної допомоги для дітей-інвалідів відкриває нові можливості для покращення якості та доступності догляду за дітьми з інвалідністю. Використання цифрових технологій може значно поліпшити як ефективність медичного обслуговування, так і якість життя цих дітей та їхніх сімей. Ось деякі аспекти, де цифровізація має особливе значення:

Електронні медичні записи (ЕМЗ). Цифровізація медичних записів спрощує процес ведення, зберігання та доступу до медичної інформації про дітей з інвалідністю. Це дозволяє медичним працівникам швидко отримувати повну інформацію про стан здоров'я пацієнта, історію лікування та індивідуальні потреби, що забезпечує більш ефективний і цілісний підхід до

лікування. Ось кілька ключових аспектів, які підкреслюють значення ЕМЗ для дітей-інвалідів:

- централізоване зберігання медичної інформації;
- покращення координації між лікарями, наприклад, обмін інформацією між різними медичними спеціалістами, що залучені до лікування дитини для уникнення повторення аналізів, сприяє кращому плануванню лікувального процесу та підвищує ефективність догляд;
- моніторинг стану здоров'я, відстежуючи динаміку розвитку та реакцію на лікування і актуально для довготривалого моніторингу станів, які потребують ретельного спостереження;
- підвищення доступності медичних послуг, зокрема можуть проводитись дистанційно через телемедицину, що є незамінним для дітей-інвалідів, для яких поїздки до лікаря можуть бути складними;
- індивідуалізація підходу до лікування, а саме розробляти індивідуалізовані лікувальні плани, враховуючи унікальний медичний історію дитини, а також специфіку її стану;
- забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних.

Інтелектуальні медичні пристрої відіграють важливу роль у покращенні якості життя дітей-інвалідів, надаючи нові можливості для моніторингу здоров'я, реабілітації та підтримки у повсякденному житті. Ці технології дозволяють забезпечити більшу самостійність дітям та підтримати їхніх батьків та опікунів у догляді за ними. Ось деякі приклади інтелектуальних медичних пристроїв, які вже змінюють сферу охорони здоров'я для дітей-інвалідів:

- пристрої для моніторингу здоров'я для відстеження життєво важливих показників, таких як серцебиття, температура тіла, рівень активності та якість сну. Дані можуть бути використані медичними працівниками для моніторингу стану здоров'я дитини на відстані;
- розумні протези та ортопедичні пристрої, обладнані датчиками та мікропроцесорами, можуть адаптуватися до рухів дитини, покращуючи мобільність та зручність використання;
- інтерактивні реабілітаційні системи, зокрема, використовують віртуальну реальність, ігри та інтерактивні вправи для мотивації дітей до регулярних занять фізіотерапією, що робить процес відновлення більш захоплюючим та ефективним;
- голосові асистенти та контрольні системи, які активуються голосом, можуть допомогти дітям-інвалідам керувати різними пристроями у домі, забезпечуючи більшу незалежність в повсякденному житті;
- адаптивні навчальні технології, а саме спеціалізовані програми та пристрої, розроблені для адаптивного навчання, можуть підтримувати освітні потреби дітей з інвалідністю, надаючи індивідуалізовані завдання та адаптовані матеріали;
- пристрої для спілкування, що підтримують альтернативне та допоміжне спілкування, допомагають дітям з обмеженими можливостями спілкування виражати свої думки та потреби.

Розвиток інтелектуальних медичних пристроїв продовжує відкривати нові можливості для підтримки та поліпшення життя дітей-інвалідів. Проте, важливо забезпечувати доступність цих технологій для всіх потребуючих, а також враховувати етичні аспекти пов'язані з приватністю та безпекою даних.

Освітні та реабілітаційні програми в сфері охорони здоров'я для дітей-інвалідів відіграють ключову роль у підтримці їхнього фізичного, психічного та соціального розвитку. Ці програми спрямовані на покращення якості життя дітей, надання їм більших можливостей для самостійності та інтеграції у суспільство.

Розглянемо основні аспекти таких програм: індивідуальні реабілітаційні плани враховують унікальні потреби кожної дитини з інвалідністю; освітні програми, що враховують особливості розвитку дітей-інвалідів; програми соціалізації, спрямовані на розвиток соціальних навичок та здатності до взаємодії з однолітками та дорослими, створення інклюзивного середовища; психологічна підтримка; використання інноваційних технологій із застосування віртуальної реальності, ігрових технологій та інших цифрових засобів для реабілітації, навчання та використання мобільних додатків, онлайн платформ для моніторингу стану здоров'я, навчання та соціалізації; професійна підготовка та інтеграція, наприклад, програми професійної орієнтації, підготовки до дорослого життя для старших дітей та сприяння інтеграції в ринок праці та надання можливостей для самореалізації.

Телемедицина стає все більш важливою технологією в сфері охорони здоров'я, зокрема, вона пропонує унікальні можливості для покращення доступу до медичних послуг для дітей-інвалідів. Ця технологія дозволяє надавати медичну допомогу дистанційно за допомогою цифрових засобів комунікації, таких як відеозв'язок, мобільні додатки та інші онлайн платформи. Ось деякі з ключових переваг телемедицини в контексті догляду за дітьми-інвалідами: покращення доступності медичних послуг; індивідуалізоване лікування; багатодисциплінарний підхід; раннє виявлення та втручання через онлайн-консультації; підтримка сім'ї та опікунів надаючи їм доступ до освітніх ресурсів, консультацій з медичними працівниками та підтримку в управлінні станом здоров'я дитини; виклики та рекомендації такі як необхідність забезпечення конфіденційності та безпеки даних, доступ до надійного Інтернет-з'єднання та потреба в навчанні як медичних працівників, так і сімей дітей-інвалідів для ефективного використання телемедицинських технологій [2].

У сфері охорони здоров'я для дітей-інвалідів зв'язок між медичними працівниками та батьками є критично важливим для забезпечення ефективної підтримки та догляду. Використання цифрових платформ для комунікації може значно покращити цей зв'язок, надаючи батькам доступ до актуальної інформації про стан здоров'я їхньої дитини, плани лікування та прогрес у реабілітації. Ось деякі платформи та інструменти, які можуть бути корисними в цьому контексті: електронні медичні записи; спеціалізовані мобільні додатки, розроблені спеціально для батьків дітей-інвалідів, можуть надавати функції відстеження стану здоров'я, нагадування про прийом медикаментів, запис на консультації та зв'язок з медичними працівниками; платформи для відео

консультацій; соціальні мережі та спільноти, орієнтовані на сім'ї з дітьми-інвалідами для обміну досвідом, отримання психологічної підтримки та інформації про доступні ресурси та послуги; електронні системи звітності та повідомлень; онлайн-платформи, які надають освітні матеріали, відеоуроки та курси для батьків з питань догляду за дітьми-інвалідами, реабілітаційних технік та методів підтримки розвитку дитини. При виборі та використанні платформ для зв'язку з батьками важливо звертати увагу на питання конфіденційності та безпеки даних, забезпечувати легкість використання та доступність інтерфейсів для користувачів з різним рівнем технічної освіченості.

Враховуючи виклики, що стоять перед Україною внаслідок повномасштабного вторгнення, та збільшення кількості людей з інвалідністю, в тому числі дітей, значення цифровізації в медичній сфері стає надзвичайно актуальним. Цифрові технології відіграють ключову роль у забезпеченні неперервного доступу до якісної медичної допомоги, освітніх та реабілітаційних програм, сприяючи покращенню стандартів догляду та підтримки дітей з особливими потребами та їхніх сімей.

Електронні медичні записи, інтелектуальні медичні пристрої, платформи для відеоконсультацій, а також соціальні мережі та спеціалізовані додатки, усе це сприяє створенню більш інклюзивного та ефективного медичного середовища. Такі інновації не лише полегшують повсякденне життя дітей-інвалідів, але й надають їм можливість для повноцінного розвитку, соціалізації та інтеграції у суспільство.

Водночас, попри численні переваги цифровізації, важливо звертати увагу на питання безпеки та конфіденційності даних, а також на забезпечення рівного доступу до цих технологій для всіх груп населення, незалежно від їхнього місця проживання чи соціально-економічного стану. Успішна інтеграція цифрових інструментів у сферу охорони здоров'я для дітей-інвалідів вимагатиме співпраці між урядовими органами, медичними установами, розробниками технологій, неприбутковими організаціями та громадськістю. Лише за таких умов можливе створення сталої, доступної та ефективної системи охорони здоров'я, яка відповідатиме потребам кожної дитини.

Список використаних джерел

1. За півтора року кількість людей з інвалідністю в Україні зросла на 300 тисяч – Мінсоцполітики. Українська правда. 19 вересня 2023 р. URL. <https://life.pravda.com.ua/society/2023/09/19/256633/>.
2. Дацій Н.В., Никитюк А.М. Теоретичні підходи до системи надання медичних послуг в умовах цифрової трансформації. Державне управління. Електронний журнал. 2023. № 1. URL. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2023_1_11.

Андрій Сворень

магістр правознавства НУ «Львівська політехніка»

Теоретичні засади формування державної транспортної політики в Україні

Транспортна система – це система взаємопов’язаних складових (людей, інфраструктури, транспортних засобів, технічних засобів тощо), яка призначена для транспортування будь-кого (будь-чого) [1, с.18]. У 2010 р. Європейська Рада ухвалила європейську стратегію «Європа-2020», а також Транспортну стратегією ЄС, розроблену до 2050 року [2, с. 9].

Формування державної транспортної політики в Україні базується на комплексному підході до розвитку транспортної інфраструктури та послуг, з урахуванням національних інтересів, економічного розвитку, соціальної справедливості та екологічної безпеки. Основоположні теоретичні засади формування цієї політики включають:

Інтегрований підхід у формуванні державної транспортної політики полягає в урахуванні тісного взаємозв’язку між різноманітними видами транспорту, їхньою взаємодією з урбаністичною інфраструктурою, промисловим сектором, а також впливом на довкілля. Цей підхід передбачає створення єдиної та гармонійної транспортної системи, в якій автомобільний, залізничний, повітряний та водний транспорт ефективно взаємодіють між собою, забезпечуючи неперервність та доступність перевезень. Основна мета інтегрованого підходу – досягнення високої ефективності транспортної системи, оптимізація руху вантажів та пасажиропотоків, зниження навантаження на інфраструктуру міст та мінімізація негативного впливу на екологію. Це передбачає розумне планування, впровадження інноваційних технологій та координацію зусиль усіх зацікавлених сторін для реалізації цілісної та збалансованої транспортної стратегії.

Сталість у контексті державної транспортної політики акцентує на необхідності пріоритезації та розвитку екологічно чистих видів транспорту, що спрямовані на мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище. Це означає інвестування в інфраструктуру та технології, які підтримують використання громадського транспорту, велосипедних доріжок та електромобілів, тим самим зменшуючи залежність від автомобілів, що працюють на фосильних паливах. Розвиток сталого транспорту не лише сприяє зниженню викидів шкідливих речовин в атмосферу, але й підвищує якість життя міського населення, зменшуючи затори та покращуючи доступність транспорту для всіх верств населення. Особлива увага приділяється створенню комфортних та безпечних умов для пішоходів і велосипедистів, а також розширенню мережі електрорядних станцій для сприяння переходу на електромобілі. Таким чином, сталість у транспортній політиці передбачає

комплексний підхід до вирішення екологічних викликів, що стоять перед суспільством, і відкриває шлях до більш зеленого і чистого майбутнього.

Економічна ефективність у рамках формування державної транспортної політики зосереджується на розбудові транспортної інфраструктури та розвитку послуг, які відіграють ключову роль у стимулюванні економічного зростання, збільшенні конкурентоспроможності країни на міжнародному рівні та створенні нових робочих місць. Це передбачає інвестиції в модернізацію та експансію доріг, залізниць, портів і аеропортів, а також впровадження інноваційних технологій для підвищення ефективності логістики та транспортних потоків. Поліпшення транспортної доступності сприяє зниженню витрат на перевезення, відкриває нові ринки для бізнесу, залучає інвестиції та сприяє розвитку туризму. Все це в сукупності позитивно впливає на ВВП країни, сприяє зростанню доходів населення та покращенню загального добробуту. Таким чином, економічна ефективність транспортної політики виявляється через її здатність стимулювати розвиток національної економіки, створювати умови для підвищення якості життя громадян і забезпечувати сталий розвиток країни.

Безпека перевезень та захист прав пасажирів є фундаментальними аспектами державної транспортної політики, акцентуючи на необхідності створення безпечного та надійного транспортного середовища. Це включає в себе впровадження та дотримання суворих стандартів, правил та використання провідних технологій для забезпечення безпеки життя та здоров'я пасажирів під час їхніх подорожей. Основна увага приділяється не лише фізичному стану транспортних засобів та інфраструктури, а й кваліфікації персоналу, системам раннього реагування на надзвичайні ситуації, а також розробці та імплементації інноваційних рішень для підвищення безпеки руху. Крім того, активна робота з пасажиромі щодо інформування про їхні права та обов'язки, забезпечення доступності скарг та пропозицій, а також їх своєчасне розглядання є важливою частиною забезпечення високого рівня сервісу. Впровадження таких заходів сприяє не лише захисту прав пасажирів, але й підвищенню загальної довіри до транспортної системи, що є ключовим для її сталого розвитку.

Доступність транспортних послуг є ключовим принципом, що лежить в основі формування державної транспортної політики, маючи за мету забезпечити всім верствам населення, включаючи осіб з обмеженими можливостями та інші маломобільні групи, можливість безперешкодного користування транспортом. Це передбачає створення умов, при яких транспортні засоби та інфраструктура адаптовані до потреб усіх користувачів, забезпечуючи легкий доступ до громадського транспорту, вокзалів, станцій та інших транспортних вузлів. Розробка такої політики включає в себе планування маршрутів із урахуванням потреб віддалених або недостатньо обслуговуваних районів, інвестиції в покращення інфраструктури, такої як пандуси, ліфти та спеціалізовані транспортні засоби, а також впровадження гнучких тарифних систем, які роблять перевезення більш доступними для низько дохідних груп населення. Все це спрямовано на створення інклюзивної транспортної системи,

яка сприяє соціальній інтеграції та підтримує економічну активність усіх громадян, незалежно від їхніх фізичних можливостей чи місця проживання.

Інновації у сфері транспортної політики передбачають активне впровадження новітніх технологій та нововведень, що мають за мету не лише підвищення якості транспортних послуг, але й зниження витрат на перевезення та загальне підвищення ефективності транспортної системи. Цей підхід включає в себе інтеграцію розумних транспортних систем, використання електронних квитків, розвиток автономних транспортних засобів, застосування технологій блокчейн для забезпечення безпеки та прозорості транспортних операцій, а також впровадження екологічно чистих видів транспорту, таких як електромобілі та гібридні автобуси. Впровадження цих інновацій сприяє не тільки покращенню обслуговування пасажирів, але й сприяє розвитку сталого та екологічно відповідального транспортного сектору, знижуючи експлуатаційні витрати та покращуючи загальну доступність і надійність транспортних послуг. Таким чином, інновації відіграють ключову роль у формуванні майбутнього транспортної інфраструктури, роблячи її більш адаптованою до потреб сучасного суспільства та викликів, що постають перед ним.

Участь громадськості в процесі формування транспортної політики є критично важливим елементом, що забезпечує прозорість, демократичність та відповідність прийнятих рішень реальним потребам населення. Це передбачає активне залучення громадян, громадських організацій та інших зацікавлених сторін до дискусій, планування та розробки стратегій у транспортній сфері. Методи включення громадськості можуть бути різноманітними, від проведення громадських слухань, консультацій та опитувань до використання онлайн-платформ для збору пропозицій та відгуків. Такий підхід не тільки сприяє підвищенню довіри громадян до органів публічної влади, але й дозволяє отримати більш повне уявлення про потреби та пріоритети населення, що, в свою чергу, веде до розробки більш ефективних та прийнятних транспортних рішень. Участь громадськості забезпечує також краще врахування соціальних та екологічних аспектів у транспортному плануванні, сприяючи створенню інклюзивної, доступної та сталої транспортної системи.

Ці теоретичні засади служать фундаментом для розробки та реалізації державної транспортної політики, яка спрямована на створення безпечної, ефективної, доступної та сталої транспортної системи в Україні.

Ключові завдання, які стоять перед розвитком транспортної галузі України, включають наступне: створення інтегрованого ринку транспортних послуг; розробка і впровадження координованих заходів для забезпечення спільних переваг у транспортній сфері та адаптація найкращих міжнародних практик; взаємодія транспортних систем країни з глобальною транспортною мережею; оптимальне використання транзитного потенціалу України; підвищення рівня обслуговування у транспортному секторі; гарантування безпеки перевезень; мінімізація негативного впливу транспорту на довкілля та здоров'я людей; створення сприятливого інвестиційного середовища.

Щодо пріоритетів у розвитку транспортної системи України, вони охоплюють формування єдиної транспортної мережі; розвиток та модернізацію ключових транспортних коридорів; активізацію транзитного потенціалу країни; синхронізацію розбудови транспортної інфраструктури; створення логістичних хабів і транспортних агентств для ефективно організації перевезень; приваблення та використання професійних кадрів; стимулювання наукових досліджень та інноваційних розробок у транспортній сфері.

Список використаних джерел

1. Липов В. Конкурентна стратегія розвитку України в умовах глобалізації. Економіка України. 2018. № 4 (677). С. 3-17.

2. Аналіз державних стратегічних документів України щодо врахування адаптованих для України Цілей Сталого Розвитку до 2030 р. Аналітична доповідь. Інститут суспільно економічних досліджень. 2017. 84 с.

Роман Яворський

аспірант, НУ «Львівська
політехніка»

Тенденції розвитку підприємств в умовах євроінтеграції

В контексті Європейської інтеграції України, питання розвитку підприємств набуває особливого значення, оскільки України має відповідати стандартам ЄС та забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Вивченню особливостей розвитку промислових підприємств та економіки України в цілому присвячені роботи В.Геєця, О.Кузьміна, Л.Мельника, М.Ніколайчук, І.Олексіва, Ю.Погорелова, О.Раєвської та ін. Однак, проблема визначення сучасних тенденцій розвитку соціально-економічних систем потребує подальшого дослідження та аналізування.

Середній річний абсолютний приріст обсягу промислової продукції України за 2001-2013 рр. становив +101,4 млрд. грн, а середній темп приросту +3%. За період 2014-2021 рр. обсяг реалізованої продукції промисловості збільшився на 200% і, відповідно, зріс на 2393,79 млрд. грн. Деякі галузі промисловості збільшили випуск продукції зокрема: виробництво основних фармацевтичних продуктів та препаратів (на 240%); виготовлення виробів з деревини та паперу (на 193,5%), рис. 1.

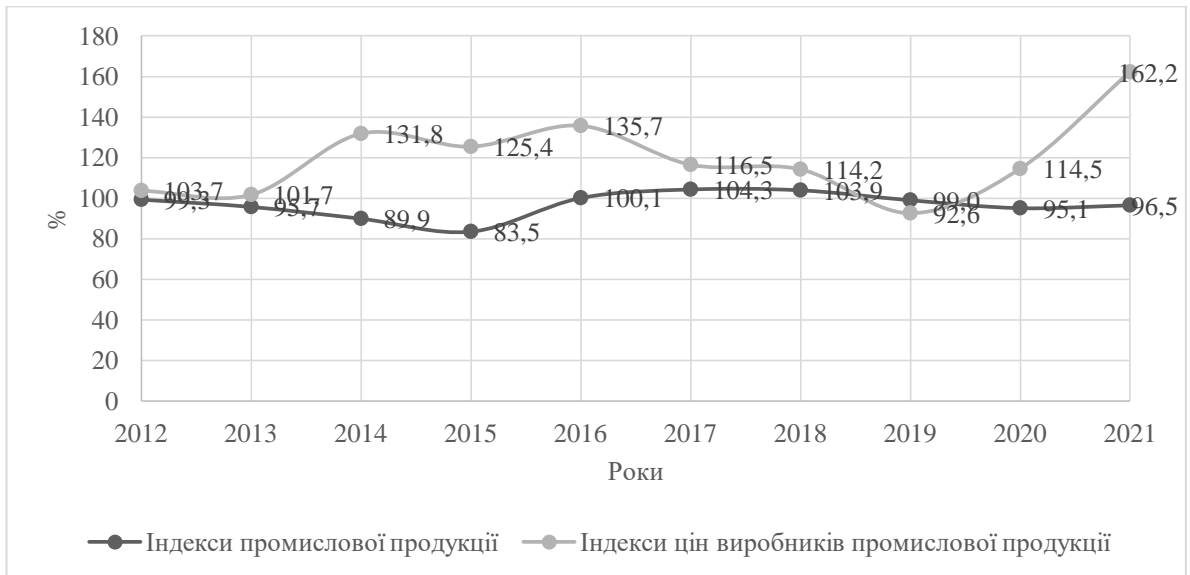

Рис. 1. Динаміка індексів промислової продукції і цін виробників в 2012-2021 рр.%

Джерело: складено за [28].

За даними рис. 1 можна зробити такі висновки:

- 1) інфляційні процеси значно впливають на динаміку цін виробників промислової продукції (в 2021 р. індекс цін становив 162,2%);
- 2) випуск промислової продукції на тлі гострої фази війни в 2014-2015 рр. скоротився;
- 3) поступове відновлення динаміки виробництва промислової продукції має незадовільні темпи зростання, що нівелюються значними темпами інфляції в країні.

Проте зростання індексу фізичного обсягу та кількості прибуткових підприємств у 2012-2021 рр. свідчить про зростання обсягів реалізації промислової продукції, а отже і збільшення економічної активності промислових підприємств за рахунок отриманого прибутку. Характерною при цьому є інноваційна спрямованість, що проявляється у збільшенні інвестицій в купівлю нових технологій та обладнання. Євроінтеграція відкриває можливості для розвитку вітчизняних підприємств та формування нових науково-технічних і інноваційних взаємозв'язків.

Список використаних джерел

1. Shyshkovskiy S., Stepura T., Tymoshchuk M., Yakymiv A., Trevoho O. Management of socio-economic system development based on project management in conditions of economy and society digitalization: монографія. Lviv: Rastr-7, 2023. 140 с.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Яворський Р.Т., Шишковський С.В., Тимошук М.Р. Базові моделі управління розвитком підприємства. Бізнес Інформ. 2023. № 9. С. 282-289.

Юрій Шипов

аспірант кафедри державної
політики та врядування НУ «Львівська
Політехніка»

Шляхи вдосконалення надання медико-соціальних послуг в Україні: європейський досвід

Система охорони здоров'я та охорона здоров'я в цілому є важливою для відновлення, миру та безпеки в Україні з таких причин:

Збереження та відбудова. Україна стала свідком загрозливо високої кількості атак на охорону здоров'я. Фізичне знищення ресурсів охорони здоров'я в поєднанні з психологічним впливом війни на працівників охорони здоров'я та широке населення матиме тривалі наслідки. Збереження та відбудова системи охорони здоров'я має вирішальне значення для передачі відчуття безпеки та нормальності для всіх.

Відновлення. Задоволення потреб у сфері охорони здоров'я є не лише короткостроковим гуманітарним зобов'язанням, але й невід'ємною частиною добробуту людей та інвестицією, необхідною для довгострокового відновлення та зростання України. Наявність якісних медичних послуг і ліків має важливе значення для того, щоб дати людям, які втекли від конфлікту, впевненість у поверненні до своїх домівок, для примирення на рівні громади та збереження довіри до публічної влади. Зміцнення сектору охорони здоров'я для залучення медичних працівників та населення в цілому є життєвоважливим для національного відновлення.

Захист. Окрім надання медичних послуг, війна призвела до перебоїв у таких послугах громадської охорони здоров'я, як нагляд і моніторинг захворювань, а також доступ до безпечної води та їжі, збір сміття та боротьба з гризунами. Крім того, конфлікт створив ризики, пов'язані з навмисним або випадковим пошкодженням ядерних і хімічних заводів або використанням хімічної, біологічної чи ядерної зброї. Зміцнення системи охорони здоров'я має вирішальне значення для пом'якшення цих ризиків шляхом підготовки до реагування на потенційні надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я та всієї безпеки.

Процвітання. Інвестиції в охорону здоров'я та системи охорони здоров'я є передумовою для сталого розвитку та сильної макроекономіки. Сектор охорони здоров'я робить ключовий внесок у стабільність і стійкість національних економік у всьому світі і є важливим роботодавцем (і основним роботодавцем для жінок). Крім того, досвід пандемії COVID-19 та інших надзвичайних ситуацій показує, як швидко можна втратити досягнення гендерної рівності серед робочої сили та посилити інші форми нерівності.

Принципи вдосконалення публічного управління системи охорони здоров'я в сучасних умовах є такими:

Людиноцентричність. Поставити людей у центр – це більше, ніж гасло: серйозне ставлення до цієї концепції має важливі наслідки для організації як індивідуальних, так і громадських служб охорони здоров'я, а також для працівників охорони здоров'я, фінансування та управління охороною здоров'я. Це означає, наприклад, що інвестиції не повинні підтримувати вертикальну систему доставки (організовану хворобою); натомість охорона здоров'я має бути зосереджена на системах, необхідних для цілісної підтримки здоров'я людини шляхом включення послуг, пов'язаних із захворюваннями чи станами, та різних дисциплін охорони здоров'я в рамках послуг, які координуються та орієнтуються на потреби людини.

Власність і фінансовий захист. Це передбачає зобов'язання реагувати на тих, хто найбільше постраждав від конфлікту (як прямо, так і опосередковано), а також тих, хто найбільше потребує медичних послуг і найменше здатний впоратися з фінансовими витратами. Особливу увагу слід приділяти найбільш вразливим групам, включаючи людей, які зазнали сексуального та гендерного насильства, а також тих, хто страждає від психічної та/або фізичної травми війни. Людей, яких конфлікт загнав у бідність, слід захистити від фінансових перешкод і катастрофічних витрат, зокрема людей похилого віку і з хронічними захворюваннями.

Стійкість. Цей принцип передбачає, що громада, система охорони здоров'я чи суспільство в цілому готові та здатні протистояти, поглинати, відновлюватися, адаптуватися та реагувати на небезпеки чи інші потрясіння своєчасно та ефективно, зберігаючи та відновлюючи свої базові структури та функції. Стійкі структури та процеси можуть захищати суспільства, роблячи системи більш надійними, тим самим зберігаючи зв'язок між спільнотами та здоров'я людей. Для цього потрібні інституції та процеси управління, які дозволять людям реагувати, вчитися та адаптуватися під час кризи, щоб пом'якшити збої в звичайних послугах, а також здійснювати моніторинг, оцінку та вирішення проблем, пов'язаних із збільшенням потреб у сфері охорони здоров'я та ризиків для здоров'я населення.

Наприклад, надзвичайні ситуації дають можливість для глибоких системних перевірок і регулярних оцінок та змін для підвищення стійкості на основі отриманих уроків. Це також вимагає систем, здатних адаптуватися до різноманітних обставин країни та конкретних контекстуальних змін, таких як переміщення послуг і перепланування шляхів направлення; втрата кваліфікованих медичних працівників; велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і біженців; ймовірно повільне або часткове повернення біженців; та зміна потреб у здоров'ї населення. Це також вимагає того, що Україна вже продемонструвала: спроможності швидко налагодити свої заклади охорони здоров'я та служби охорони здоров'я та перерозподілу своїх працівників охорони здоров'я у разі загрози безпеці.

Ефективність. Ефективне використання обмежених доступних ресурсів необхідне для досягнення цілей України в галузі охорони здоров'я, особливо тому, що країна може зіткнутися з серйозними фінансовими обмеженнями в найближчі роки. Більше того, і як багато країн зрозуміли під час реагування на

COVID-19, ефективний підхід повинен враховувати не лише негайне розгортання вхідних ресурсів, але й потреб у резервних /підвищувальних можливостях. Які у випадку з орієнтацією на людей, існують критичні наслідки для того, як розподіляються та використовуються ресурси в системі охорони здоров'я і, таким чином, для планування майбутніх інвестицій. Це включає в себе конфліктний контекст, де потужність і розташування послуг необхідно адаптувати до демографічних змін.

Стійкість – це споріднене, але інше поняття, яке стосується здатності країни досягати прогресу з часом у досягненні своїх цілей, таких як загальне охоплення медичними послугами.

Відповідальність. Підзвітна система охорони здоров'я і, як наслідок, уряд, має надійні зобов'язання щодо політики охорони здоров'я та несе відповідальність перед населенням за свою ефективність і використання ресурсів. Для забезпечення виконання зобов'язань, взятих урядом України, надзвичайно важливо мати чітко визначені ролі та взаємовідносини як національного уряду, такі його відомства (зокрема, Міністерства охорони здоров'я, Національної служби здоров'я України (НСЗУ), Центру для громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України (УРНС) та Центрального закупівельного агентства) та на всіх рівнях влади, а також процедури залучення громадян; партиципаторне планування; стандартизоване бюджетування, бухгалтерський облік і фінансова звітність; прозорість витрат і закупівель; зниження корупційних ризиків; і чітке спілкування. Ефективність систем підзвітності та фінансового управління залежить від механізмів, що використовуються для виплати коштів, у тому числі від того, як управляти грошима та підтримкою в натуральній формі, що надходить до країни.

Наприклад, бажано, щоб гроші на підтримку поточних витрат на надання медичних послуг надходили через механізми закупівель НСЗУ для національного пакету пільг: Програми медичних гарантій (PMG). Хоча визнається, що деякі надходження для таких витрат будуть надходити окремо (наприклад, безпосередньо постачальникам і людям), у максимально можливому обсязі потоки повинні бути інтегровані (або принаймні скоординовані з) механізмами закупівлі медичних послуг НСЗУ. Капітальні інвестиції мають бути прозорими та використовувати прийняту національну практику закупівель та/або практику закупівель партнерів з розвитку.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання організації спроможної мереж і закладів медико-соціальних послуг: Прект Постанови Кабінету Міністрів України від 06.12.2022 року. URL: <https://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/proekt-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-dejaki-pitannja-organizacii-spromozhnoi-merezhi-zakladiv-ohoroni-zdorovja>

2. Парій В.Д. Економічний аналіз використання ресурсів у системі медико-соціальних послуг: навч. посіб. за ред. проф. В.Д. Парія. Житомир: Полісся, 2015. 146 с.

3. Каденко О.А. Державне управління охороною здоров'я в Україні: сучасний стан, проблеми, шляхи вдосконалення: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2019. 187с.

4. Карташов Є.Г. Обмежена децентралізація у Хорватії: здобутки та прорахунки. Гілея: науковий вісник, 2017. №12 (127), С.396-398.

5. Качула С.В., Стефанишин О.В. Бюджетний потенціал та фінансове забезпечення медико-соціальних послуг в Україні в умовах реалізації стратегії сталого розвитку. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. № 3. С.109-115.

6. Книш С.В. Відносини у сфері медико-соціальних послуг в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. К.: Освіта України, 2019. 442с.

Микола Леськів

аспірант кафедри державної
політики та врядування НУ «Львівська
Політехніка»

Стратегічне планування як можливість впливу на ефективність державотворчих процесів

На сучасному етапі розвитку України особливої актуальності набувають питання концептуального бачення та практичних шляхів модернізації державного стратегічного планування в Україні [3]. Послідовний, системний процес державного стратегічного планування сприяє ефективному використанню ресурсів, економічному та соціальному розвитку країни.

Важливим фактором розвитку держави є не лише її економічна, політична чи соціальна успішність, але й національний інтерес та громадська залученість оскільки ці фактори є важливими у згаданій системі.

Розробляючи напрямки модернізації, важливо вивчати ефективний досвід стратегічного планування. Згідно з Сінгапурським досвідом, колективне формулювання стратегічних планів для нації стало можливим завдяки узгодженим, але гнучким механізмам впровадження, а також створеним, упродовж багатьох років мережам, консультацій між різними зацікавленими сторонами. Концептуальні плани впроваджуються через Генеральний план, який кожні п'ять років оновлюється планувальниками, їхніми колегами з різних сфер та галузей, урядовцями та залученою громадськістю, збурюючи численні суперечки, дискусії, переговори, компроміси і, як наслідок, пошук координації дій.

Процеси, які відбуваються в Україні, збігаються з глобальною світовою трансформацією. Це і боротьба за свою ідентичність, свободу і незалежність та пошук нового управління та нових стратегічних комунікацій для отримання перемоги над ворогом. Війна оголила спектр проблем, які пов'язані не тільки з військовим оборонним комплексом, але й застарілим виробництвом або й

відсутністю його загалом, неузгодженість потреб суспільства і недосконалість державного управління тощо.

У цілому ці напрями означають формування єдиної системи планування. З теоретичної точки зору розробка такої системи базується на концепції державного стратегічного планування. Найважливішими вимірами були можливості системи або орієнтація системи на творчість і контроль; ресурси, передбачені для планування; і функціональне покриття, на ефективність змінюється залежно від використовуваного критерію ефективності загалом.

Наразі існують окремі елементи державного стратегічного планування, але відповідно до основних проблем у цій сфері можна відзначити відсутність системного прогнозування та довгострокового стратегічного планування розвитку країни, невизначеність зв'язків та механізмів координації між стратегічними документами, відсутність чітких та єдиних стандартів, процедур та розподілу функцій між урядом та інші учасники процесу державного стратегічного планування [2].

Фундаментальні довгострокові рішення на державному рівні за участю широкого кола державних і неурядових учасників, що створює переконливе бачення майбутнього країни відповідно до місії держави та національних цінностей, формує систему загальнодержавних цілей, пріоритети та похідні від них цілі, розробляє державну стратегію, відповідний комплекс політик і програм комплексного розвитку країни, її регіонів, сфер суспільства та територіальних одиниць [1].

При формуванні Стратегії необхідно використовувати системний підхід, ситуаційний підхід, методи системно-структурного та порівняльного аналізу, методи функціонального аналізу, економіко-статистичні методи [4]. Важливо, що Стратегія має бути розроблена виходячи з результатів довгострокового Прогнозу економічного і соціального розвитку України.

Напрями модернізації стратегічного планування України сама по собі збільшить громадськість, якщо у неї буде впевненість у державній владі та здатності уряду успішно виконувати свої функції та приймати рішення для розвитку суспільства. Для реалізації діяльності мають бути розроблені програми, стратегії розвитку окремих сфер і секторів суспільства. Ці документи конкретизують стратегічні завдання та політику в кожній сфері діяльності держави на галузевому рівні.

Основу галузевих стратегій мають становити також прогнози розвитку окремих галузей суспільства. Реалізація цих стратегій пропонується за допомогою механізму розробки і реалізацію комплексу загальнодержавних та інших державних цільових програм розвитку сфер і галузей суспільства (економічні, соціальні, культурні, екологічні, наукові тощо).

Якісна підготовка, затвердження, впровадження та оцінка результатів Стратегії розвитку України можливі за умови наявності чіткого інституційного механізму, до якого повинні входити всі державні органи та громадські суб'єкти.

Кожна з цих установ має виконувати певні функції на основі розподілу функцій. Ефективність держави, стратегічне її планування неможливе без

взаємодії громадськості та влади. Україні можна наполегливо рекомендувати включити в процедури виготовлення, реалізації та оцінки результатів стратегічних документів сучасні механізми консультацій, партнерства та контроль громадян.

Список використаних джерел

1. Дунаєв І., Латинін М., Ульяновченко Ю., Косенко А. Оновлення економічної політики для зростаючого українського регіону: згладжування дискретних зрушень і опанування нових компетенцій. Регіональний науковий запит. 2019. № 11 (3). С. 133-150

2. Kuhfahl, R., Sehlke, Ch., Sones, J., & Howard, N. Ключові показники ефективності: що вони можуть зробити? Контролер Збройних Сил. 2018. № 1. С. 37-40.

3. Тихончук Л.Х. Визначення пріоритетів державного управління в умовах глобалізації та регіоналізації. Стратегія і тактика державного управління 2020. № 1-2. С. 51-57.

4. Wu, C.C., Chu, H.C. Емпіричне дослідження критичних факторів у центральній урядовій інформації та управлінні даними. Revista de Cercetare si Interventie Sociala. 2021. № 73. С. 248-261.

Руслан Гавінський

аспірант кафедри державної
політики та врядування НУ «Львівська
політехніка»

Лібералізм в системі публічного врядування

Якщо звернутися до цінностей сучасного демократичного суспільства, то можна пересвідчитися, що основу його всебічного розвитку складає ідеологічна парадигма лібералізму, вихідною засадою якої є цінність людини, її природних та невід’ємних прав і свобод. Права і свободи людини, обов’язок держави забезпечити їх всебічну охорону і захист, демократичне урядування тощо – все це на сьогодні визначається головними чинниками реального втілення в життя законності і правопорядку, протидії свавіллю, корупції та беззаконню, забезпечення добробуту кожної людини [1, с. 38].

Впровадження ліберальних цінностей в системі публічного врядування передбачає зосередження на забезпеченні індивідуальних прав і свобод, розвитку демократії, зміцненні верховенства права та стимулюванні відкритої та вільної економіки. Лібералізм як ціннісна система і філософсько-політична доктрина ґрунтується на принципах, які відстоюють індивідуальні права та свободи, демократію, рівність перед законом та вільний ринок.

Більшою чи меншою мірою принципи лібералізму було втілено у Франції в 1830-1870 рр., у Швейцарії, Нідерландах, у скандинавських країнах. Ідеологію лібералізму покладено в основу діяльності Демократичної партії США (1828 р.), Ліберальної партії Великобританії (1832 р.), Ліберальної партії Канади (1873 р.) та інших. В основу лібералізму покладений принцип свободи особи, її відповідальності як перед самою собою, так і перед суспільством, визнання права на індивідуальну свободу, самореалізацію всіх людей. Лібералізм досить гармонійно поєднує в своїй ідеології принципи індивідуалізму і гуманізму. У суспільному житті принцип свободи трактується лібералами як свобода від обмежень, регулювання з боку держави [2, с. 10]. Ось деякі з ключових принципів лібералізму:

- індивідуалізм, оскільки лібералізм високо цінує індивідуальність, вважаючи особисту свободу та автономію основоположними правами кожної людини;

- свобода слова та думки, тобто захист права на вільне висловлення поглядів, думок та переконань;

- право на приватну власність, зокрема лібералізм підкреслює важливість права індивідів на володіння, користування та розпорядження приватною власністю як основу для економічного розвитку та особистої свободи;

- рівність перед законом, а саме – всі громадяни повинні бути рівними перед законом, що гарантує справедливе та неупереджене ставлення до кожного індивіда;

- демократія – лібералізм вважає демократію найкращою формою управління, яка забезпечує участь громадян у політичному процесі через вільні та справедливі вибори;

- верховенство права, тобто підкреслюється необхідність сильної правової системи, яка захищає основні права та свободи індивідів, обмежуючи при цьому довільну владу;

- розділення влади, зокрема задля запобігання зловживанню владою лібералізм підтримує розділення влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки;

- підтримка вільного ринку та мінімального втручання держави в економіку як засобу досягнення економічного росту;

- захист прав меншин та необхідність забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства.

Ці принципи разом формують фундамент ліберальної ціннісної системи, яка прагне до створення вільного, справедливого та відкритого суспільства.

Лібералізм у системі публічного врядування впливає на формування політики, управлінські структури та взаємодію між державою та суспільством, пропонуючи підходи, які сприяють забезпеченню індивідуальних свобод, прав людини та ефективного управління. Лібералізм в контексті публічного врядування наведено на рис. 1.

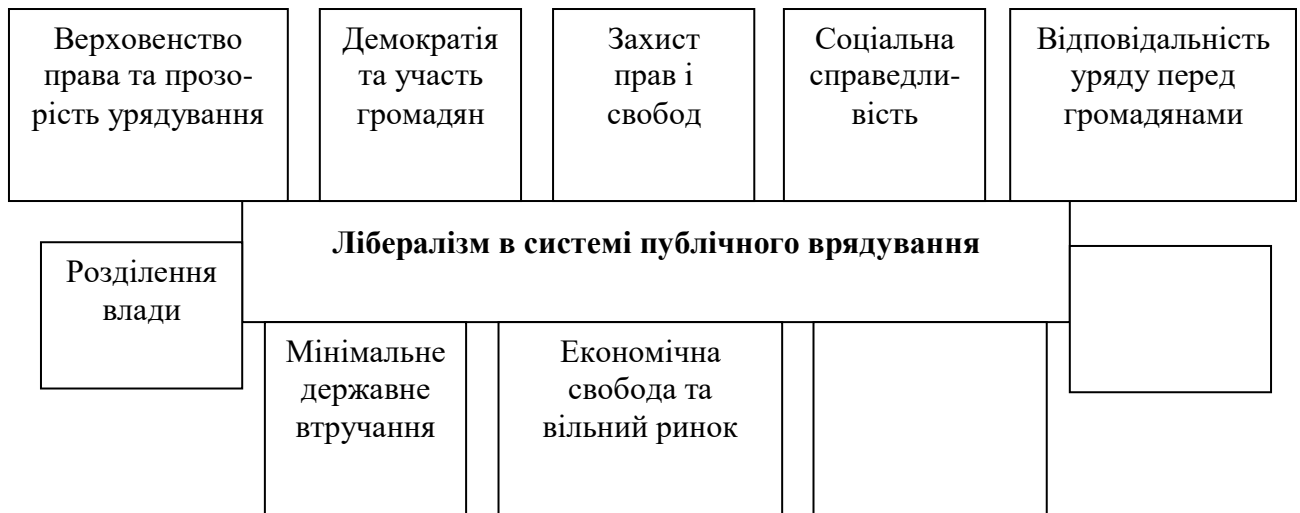

Рис. 1. Складові лібералізму в системі публічного врядування

Лібералізм підкреслює значення верховенства права як основу для справедливого суспільства, де влада діє відповідно до чітких та загально визнаних правил. Прозорість урядування, включаючи легкий доступ до інформації про діяльність уряду, вважається критично важливою для підзвітності та довіри громадян.

Одним з головних завдань уряду є захист основних прав і свобод громадян, включаючи свободу слова, свободу зібрань, право на приватну власність та інші цивільні права. Уряди повинні діяти в інтересах суспільства та бути відповідальними перед громадянами за свої рішення та політику.

Для запобігання зловживанню владою лібералізм підтримує чітке розділення влад на законодавчу, виконавчу та судову гілки, кожна з яких має власні повноваження та механізми стримувань і противаг. Ліберальне управління передбачає активну участь громадян у політичному житті через вибори, публічні консультації та інші форми демократичної взаємодії. Голос кожного індивіда важливий і має бути почутим.

Лібералізм виступає за мінімізацію державного втручання в економіку та особисте життя громадян, вважаючи, що вільний ринок і особиста свобода є найкращими гарантами процвітання та розвитку.

Підтримка конкуренції та інновацій через вільний ринок вважається ключовим для стимулювання економічного зростання та підвищення добробуту населення, а лібералізм сприяє створенню умов для підприємництва, інвестицій та розвитку приватного сектору, а також збереження природного середовища та розвитку сталої економіки, що забезпечує екологічну безпеку для майбутніх поколінь.

При цьому лібералізм також визнає необхідність захисту соціально вразливих груп та забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства через розумне державне регулювання та соціальну підтримку.

Лібералізм підкреслює важливість міжнародної співпраці, вільної торгівлі та мирного співіснування між народами та державами як засоби зміцнення глобальної безпеки та процвітання.

Лібералізм у системі публічного врядування виступає за збалансований підхід, який поєднує захист особистих свобод з відповідальністю перед суспільством, стимулює економічний розвиток, при цьому не ігноруючи соціальну справедливість та екологічну стійкість.

Список використаних джерел

1. Сунегін С.О. Правова ідеологія в контексті ціннісної парадигми лібералізму: деякі проблеми розвитку. Держава і право. Серія: Юридичні науки. 2018. Вип. 81. С. 36-50.

2. Клімова Г.П. Лібералізм як ідейно-політична доктрина у світовому геополітичному ареалі. Нотатки сучасної науки. 2023. № 9. С. 10-11.

Андрій Ревич

аспірант кафедри державної
політики та врядування НУ «Львівська
політехніка»

Дослідження моделей взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади

Моделі взаємодії між громадянським суспільством та органами публічної влади визначають, як саме ці дві сторони співпрацюють для досягнення спільних цілей, вирішення суспільних проблем та забезпечення участі громадян у процесах прийняття рішень. Ця взаємодія може набирати різних форм і здійснюватися на різних рівнях, від місцевого до національного. Нажаль, у сучасних умовах на локальному рівні громадяни фактично відсторонені від впливу на вирішення поточних місцевих справ, не мають суттєвих інструментів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, що значно стримує демократичні процеси в суспільстві [1]. Сучасні науковці аналізують патерналістську (єтатистську), індивідуалістську (ліберальну), партиципаторну форми взаємодії [2], а також форми підтримки, партнерства, архітектури, патерналізму, «приводних ременів», ігнорування, боротьби, непокори [3], що безумовно вказує на їх велику різноманітність та актуальність дослідження.

Узагальнивши теорію державного управління виокремимо кілька ключових моделей взаємодії між громадянським суспільством та органами публічної влади:

1. Консультаційна модель взаємодії є одним із ключових способів забезпечення ефективної взаємодії. Вона передбачає організацію формальних та неформальних консультацій з колом зацікавлених сторін, експертні групи, професійні спілки, представників бізнесу та інших учасників громадянського суспільства, перед прийняттям рішень або розробкою нових політик. Її характерні:

– двосторонній обмін інформацією, оскільки органи публічної влади надають інформацію про заплановані рішення, політики чи законопроекти, а громадянське суспільство має можливість висловити свої погляди, пропозиції та зауваження;

– формальні механізми залучення, наприклад використання публічних слухань, круглих столів, онлайн-платформ для консультацій, які дають змогу систематизувати процес залучення громадськості до обговорення публічних питань;

– забезпечення представництва шляхом залучення якомога ширшого кола зацікавлених сторін для врахування різноманітних інтересів та поглядів у процесі розробки та реалізації державної політики;

– прозорість та відкритість, як-от публічне оголошення про консультації, доступність для обговорення та оприлюднення результатів консультацій.

Консультаційна модель взаємодії є важливою складовою сучасної демократії, сприяючи розвитку відкритого, відповідального та реактивного управління. Вона вимагає зобов'язання з боку органів влади до прозорості, відкритості та готовності до співпраці, а також активної участі та залучення громадянського суспільства. Подолання викликів, пов'язаних з реалізацією консультаційної моделі, вимагає спільних зусиль всіх зацікавлених сторін для створення більш інклюзивного, справедливого та ефективного процесу прийняття рішень.

2. Партнерська модель базується на принципах співробітництва, взаємної поваги та спільної відповідальності за досягнення загальних цілей. Вона передбачає, що обидві сторони активно залучаються до процесу планування, розробки, впровадження та оцінювання програм та проєктів, які впливають на розвиток суспільства та добробут громадян. Основні характеристики:

– рівноправність учасників, тобто визнання того, що кожна сторона має цінні знання, ресурси та досвід, які можуть бути використані для досягнення спільних цілей;

– взаємодія на всіх етапах проєкту – від ідентифікації проблем та розробки рішень до реалізації проєктів та оцінки їхнього впливу;

– спільне вирішення проблем – розробка рішень заснована на діалозі, обміні ідеями та консенсусі між усіма зацікавленими сторонами;

– поділ відповідальності – спільна відповідальність за результати проєктів та вплив на суспільство.

Партнерська модель взаємодії є важливим інструментом для забезпечення відкритості, ефективності та відповідальності в управлінні публічними справами. Вона сприяє підвищенню довіри між громадянами та владою, зміцнює демократичні інститути та сприяє сталому розвитку суспільства.

3. Інформаційна модель покладається на принцип відкритості та доступності інформації як основу для підтримки прозорості управління та залучення громадян до процесів прийняття рішень. Ця модель акцентує на важливості забезпечення громадян та організацій громадянського суспільства необхідною інформацією про діяльність органів влади, політики, законодавчі ініціативи та процеси прийняття рішень. Вона включає в себе:

– прозорість діяльності органів влади шляхом надання широкого доступу до офіційних документів, звітів, статистичних даних та іншої інформації, яка стосується державного управління;

– активне інформування громадськості з використання різноманітних каналів комунікації, включаючи офіційні веб-сайти, соціальні мережі, ЗМІ, для поширення інформації про діяльність влади;

– зворотний зв'язок з громадянами – створення механізмів для збору відгуків, пропозицій та зауважень від громадян, які можуть впливати на процес прийняття рішень.

Інформаційна модель взаємодії має потенціал значно покращити якість державного управління та стимулювати активну громадянську участь, однак її успіх залежить від здатності влади та громадянського суспільства разом працювати над подоланням існуючих викликів та підвищенням ефективності комунікаційних каналів.

4. Модель участі громадськості акцентує на активному залученні громадян до процесів прийняття рішень, планування, реалізації та оцінки публічних політик і програм. Ця модель підкреслює важливість прямого впливу громадян на управлінські процеси, дозволяючи їм не лише бути поінформованими про державні ініціативи, але й активно вносити зміни та пропозиції. Ключові моменти:

– пряма участь у прийнятті рішень, оскільки громадяни мають можливість безпосередньо бути учасниками розробки політик, плануванні міського розвитку, бюджетуванні та інших ключових процесах;

– використання інструментів прямої демократії, зокрема референдуми, громадські слухання, обговорення, опитування, електронні платформи для збору пропозицій і голосування;

– забезпечення представництва, тобто створення умов для залучення широкого кола громадян, включаючи вразливі та менш представлені групи, до участі в управлінських процесах.

Модель участі громадськості сприяє створенню відкритого та відповідального управління, зміцнює демократичні інститути та підвищує довіру громадян до органів публічної влади.

5. Адвокаційна модель зосереджується на впливі на політичний процес та прийняття рішень через активні дії та кампанії, спрямовані на захист та просування конкретних інтересів, прав чи потреб громадян або груп населення. Ця модель передбачає активне лобіювання, проведення інформаційних кампаній, мобілізацію громадської думки та використання правових інструментів для досягнення соціальних змін або впровадження певних політик. Основні риси:

– зосередження на конкретних питаннях – адвокація часто спрямована на конкретні суспільні, екологічні, економічні чи політичні проблеми з метою змінити або вплинути на політику або законодавство;

– використання стратегічного підходу, а саме розробка та впровадження добре спланованих стратегій, які включають дослідження, збір даних, розробку

повідомлень, визначення цільових аудиторій і використання різноманітних каналів комунікації;

– мобілізація громадської підтримки шляхом залучення широкої громадськості через інформаційні кампанії, петиції, публічні акції та інші форми активності для збільшення тиску на прийняття рішень.

Адвокаційна модель взаємодії надає громадянському суспільству потужний інструмент для впливу на публічну політику та захист інтересів громадян, сприяючи побудові більш відкритого, справедливого та демократичного суспільства. Однак успіх такої моделі залежить від здатності організацій громадянського суспільства до стратегічного планування, ефективної комунікації, а також від їх готовності до співпраці з різними зацікавленими сторонами для досягнення спільних цілей.

Кожна з цих моделей має свої особливості та може бути більш або менш ефективною в залежності від конкретного контексту, цілей взаємодії та доступних ресурсів. Важливо, щоб процес взаємодії між громадянським суспільством та органами публічної влади був відкритим, прозорим та заснованим на принципах взаємоповаги та співпраці. Такий підхід сприяє підвищенню довіри між усіма сторонами, забезпечує широку участь громадян у громадському житті та сприяє розробці та реалізації ефективних і збалансованих політик, які враховують інтереси різних груп населення. Збалансоване поєднання різних моделей взаємодії дозволяє досягти оптимальних результатів у вирішенні суспільних проблем, забезпеченні сталого розвитку та зміцненні демократичних основ державного управління.

Список використаних джерел

1. Михайловська О. В. Деякі аспекти комунікативної взаємодії органів місцевого самоврядування та громадськості. Науковий вісник Полісся. Чернігів: ЧНТУ, 2016. № 1 (5). 136 с.

2. Ладонько Л.С., Михайловська О.В. Моделі взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства. Відкриті еволюціонуючі системи: матеріали V Міжнародної наук.-практ. конф. (19-21 травня 2020 р., Київ), Київ: ТНУ імені В.І. Вернадського, 2020. С. 97-100.

3. Ващенко А.С. Моделі взаємодії громадянського суспільства та держави в концепціях представників англо-американської політичної традиції. Політичні інститути та процеси. Політикус: науковий журнал. Вип. 4. 2018. С. 25-31.

Віталій Мітін

аспірант кафедри державної
політики та врядування НУ «Львівська
політехніка»

Проблематика консолідації громадянського суспільства в науці державного управління

Національна консолідація тісно пов'язана з розвитком громадянського суспільства та його інституцій. У розвинених країнах саме впливові громадські організації відіграють важливу роль у процесі консолідації суспільства, формуванні національної свідомості та національної культури. Громадянське суспільство є одним із ключових чинників у розвитку політичної нації та національної консолідації, зокрема, коли йдеться про формування громадянина з національною свідомістю та національною і політичною культурою.

У площині державного управління важливим аспектом розвитку сучасного суспільства є консолідація громадянського суспільства. Це означає підтримку та зміцнення ролі громадян у прийнятті рішень та впливу на державні процеси. Шляхи досягнення консолідації можуть включати створення ефективних механізмів громадської участі, збільшення прозорості державного управління, покращення комунікації між владою і громадянами, та забезпечення рівності всіх громадян перед законом. Крім того, важливо підтримувати активну громадську організаційну діяльність та розвивати культуру громадянської участі в управлінні справами держави [1].

Методологія вивчення «громадянського суспільства» в науці державного управління дуже важлива для розуміння та аналізу взаємодії між громадянами, громадськими організаціями та державою. Основні аспекти такої методології включають в себе дослідження соціальних відносин, політичних процесів, правових рамок, економічних структур, культурних практик та інших аспектів, які визначають функціонування громадянського суспільства.

Громадянське суспільство становить історичну фазу розвитку системи соціальних відносин, її особливий тип, специфічний різновид взаємообов'язків і взаємодії між соціальними суб'єктами, розумного балансу інтересів різних соціальних прошарків. Специфіка соціальних відносин полягає в тому, що вони складаються між соціальними суб'єктами і стосуються, по-перше, становища соціальних спільнот та індивідів, з яких складаються, у всій системі виробництва та суспільного життя, а по-друге, існування та розвитку соціальних спільнот як таких.

Для ефективного вивчення цієї теми в науці державного управління важливо використовувати різноманітні методи та підходи, такі як аналіз документів, інтерв'ю з учасниками громадянського суспільства, спостереження за їхньою діяльністю, опитування громадян тощо. Крім того, важливо враховувати практичний досвід країн з розвинутим громадянським суспільством і використовувати його для розробки нових підходів та рекомендацій у галузі державного управління.

Серед основних ознак громадянського суспільства можна навести такі: визнання як головної цінності суспільства людини, її інтересів, прав, свобод; рівноправність і захищеність усіх форм власності; економічна свобода громадян та їхніх об'єднань, інших суб'єктів виробничих відносин у виборі форм і здійсненні підприємницької діяльності; свобода і добровільність праці на основі вільного вибору форм і видів трудової діяльності; надійна й ефективна система соціального захисту кожної людини; ідеологічна і політична свобода, наявність демократичних інститутів і механізмів, які забезпечують кожній людині можливість впливати на формування та здійснення державної політики [3].

Різноманітність поглядів і підходів, мотивів й інтересів, індивідуалізація форм спілкування та поведінки у громадянському суспільстві не тільки допустимі, але й необхідні та бажані. Лише повне і слушне самовираження кожної людини породжує в суспільстві той потенціал, який забезпечує його динамічний розвиток. Тому плюралізм (множинність) діє передусім у громадянському суспільстві і здійснюється в його межах засобами, властивими цивілізованим взаємовідносинам між людьми. Тут особлива роль належить консенсусу і компромісу між різними політичними силами з приводу основоположних суспільних цінностей.

Нерозвиненість інститутів громадянського суспільства та громадянської самосвідомості людей і неврахування органами державної влади інтересів громадян призводить до того, що апарат державного управління перебирає на себе владні функції і, таким чином, замість ефективного надання управлінських послуг населенню переважає бюрократична тяганина у вирішенні питань організації громадського життя [4, с. 142].

Процеси формування передбачають створення умов для реального підтримання народної ініціативи та вільного волевиявлення громадян, що є запорукою побудови сучасної демократичної, правової, соціально орієнтованої держави, основною передумовою успішного здійснення суспільних реформ: економічної, соціальної, політичної, адміністративної, знаходять прояв у приватному житті громадян, в існуванні вільного ринку, безперешкодному поширенні духовних, релігійних, моральних, національних цінностей тощо.

В цілому, методологія вивчення «громадянського суспільства» у науці державного управління є складною та багатоаспектною, але дуже важливою для розуміння та підтримки розвитку демократії та прав людини.

Держава Україна, як і кожна пострадянська країна, має відповісти на історичний виклик, який полягає в нагальній необхідності вирішення проблеми цивілізованої взаємодії та співпраці з громадянським суспільством і створення сприятливих умов для його саморозвитку. Наразі ефективно розв'язання цієї проблеми визначає долю держави Україна: в сучасному світі перспективи в розвитку країни відкриваються тільки тоді, коли влада й громадянське суспільство не лише вступають у діалог, але й налагоджують сталу взаємодію, що включає участь громадянського суспільства в державних справах, всіляке сприяння владою саморозвитку громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. URL. <http://www.niss.gov.ua/articles/2684/>.

2. Горбачова О.С. Відображення проблеми консолідації української нації в статутних документах загальноукраїнських громадських організацій (кін. 80-х – поч. 90-х рр. ХХ ст.). Часопис української історії. 2016. Вип.4. С. 118-123.

3. Карлова В.В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості. Державне управління: теорія та практика. 2017. № 2. URL. <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2017-2/txts/17kvvunc.htm>.

4. Купрійчук В.М., Трощинський В.П., Скуратівський В.А., Петроє О.М. Соціогуманітарні чинники інтеграції і консолідації українського суспільства: аналіт. доп. Київ: НАДУ, 2018. С.142-158.

Ірина Кіянка

д. політ.н., проф. кафедри державної політики та врядування НУ «Львівська політехніка»

Ігор Микуш

аспірант кафедри державної політики та врядування НУ «Львівська політехніка»

Юрій Пемпуть

магістр кафедри державної політики та врядування НУ «Львівська політехніка»

Сучасний аспект волонтерського руху в Україні в контексті європейської інтеграції.

Аналізуючи сучасний аспект волонтерського руху в Україні, який сьогодні займає чільне місце у розбудові громадянського суспільства, особливо в час війни, варто зауважити, що великий масштаб роботи, які сьогодні роблять українські волонтери в громадських організаціях, благодійних фондах заслуговує поваги промоції їх діяльності. А також слід відзначити і міжнародні громадські організації, які активізували свої важливі проекти для України.

Це в першу чергу гуманітарна допомога, яка була, є і на далі залишається важливою для громадян України, особливо для територій, де зараз активно ведуться бойові дії. Адже гуманітарна допомога містить в собі, як соціальний вимір (їжа, безпека, медична допомога), так і культурний вимір (налагодження міжнародної співпраці, реалізація спільних проектів, міжнародні форуми,

симпозіуми, де висвітлюється реальна ситуація в Україні, яскраві спікери і подальші кроки роботи). По-друге, гуманітарна допомога вкрай важлива для дітей, самотніх та родин, які залишилися без домівки, і змушені покинути свою територію або взагалі емігрувати. Тоді міжнародні організації беруть на себе важливу місію, як супровід таких родин, так і опіку над дітьми.

Звичайно, важливим акцентом у роботі волонтерства є економічний чинник, який полягає не тільки в матеріальному забезпеченні роботи громадських організацій, але й в активному інвестуванні їх майбутніх проектів.

Без волонтерів не було б Майдану. Вірніше, він би зібрався, але навряд чи вистояв без надійного по-справжньому народного волонтерського тилу. Всі пам'ятають, як кияни показали всій країні приклад дивовижної самоорганізації заради досягнення головної мети – змінити Україну, зробити її правовою європейською державою. Кожну добу на Хрещатик добровільно, за покликом душі приїздили і приходили тисячі містян, готових надати безкоштовну допомогу мітингувальникам. Волонтери взяли на себе велику частину роботи з облаштування комфортного перебування людей на Майдані. Вони організовували польові кухні, встановлювали намети, надавали необхідну інформацію. Волонтерами ставали також і професіонали – медики, юристи, психологи – що прагнули якимось фахово допомогти однодумцям. За лічені дні виникли десятки волонтерських ініціатив та інтернет-проектів: наприклад, «Єврохостел» (допомога по розміщенню протестувальників в квартирах киян), «Євромайдан.SOS», «Майдан.Медик» тощо.

Згідно бази Опендатбот, що на грудень 2023 зареєстровано 208 385 неприбуткових організацій, з них майже 10% – це благодійні фонди, і 27,6% – різні громадські об'єднання.

Якщо аналізувати Закон України «Про волонтерську діяльність», то варто зауважити, що волонтерська діяльність здійснюється за такими напрямками (частина 3 статті 1):

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних, осіб, які потребують соціальної реабілітації, осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- здійснення догляду за хворими, особами з інвалідністю, самотніми, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;
- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;

- надання волонтерської допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;
- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;
- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією спортивних, культурних, молодіжних та інших видовищних і громадських заходів;
- надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;
- надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України;
- надання волонтерської допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації [2].

Таким чином, можна вважати, що волонтери в Україні є одним з небагатьох проявів реальних демократичних рухів, які мають мозаїчне фінансування «знизу» і спрямовані на виконання соціальних функцій громадянського суспільства. Антикорупційні, гендерні, екологічні тощо громадські організації працюють за фінансової підтримки (здебільшого) міжнародних фондів, але на відміну від волонтерства й територіальних громад вони не стали реальними соціальними рухами і поки-що виконують функцію соціального підприємництва. Тому підтримка демократичних ініціатив знизу (зокрема волонтерства) може бути одним із реальних аргументів щодо формування демократичних інститутів у контексті європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Волонтерські організації, які зараз працюють в Україні. URL: <https://finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine>
2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
3. Волонтерство. Національна соціальна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/volonterstvo>
4. Волонтерство в Україні під загрозою? Які ризики несуть нові законодавчі ініціативи щодо підтримки волонтерської діяльності. URL: <https://www.prostir.ua/?news=volonterstvo-v-ukrajini-pid-zahrozoyu-yaki-ryzyky-nesut-novi-zakonodavchi-initsiatyvy-schodo-pidtrymky-volonterskoji-diyalnosti>

Роман Пилипець

аспірант кафедри державної
політики та врядування НУ «Львівська
політехніка»

Етнополітичні процеси як предмет досліджень державно- управлінської науки

Реалізація етнополітики в Україні ґрунтується на застосуванні різноманітних механізмів впливу органів державної влади на національний та етнічний розвиток держави, які в галузі державного управління отримали назву «механізм державного управління» та «механізм державного регулювання». Однак до сьогодні не проведено чіткого розмежування цих двох понять, й як наслідок, досить часто ми можемо спостерігати їх паралельне або тотожне використання. Причиною такого стану речей, є те, що, по-перше, в державному управлінні не існує єдиного підходу щодо визначення самого поняття «механізм», а, по-друге, відсутній єдиний підхід щодо співвідношення механізму державного управління та державного регулювання.

Державне управління має всеосяжний характер і охоплює усі сфери життєдіяльності особи та соціальних груп, а серед останніх чільне місце у сучасному світі посідають етнічні спільноти та етнічні групи – нації, етноси, субетноси, національні та етнічні меншини, корінні народи тощо. Саме тому важливою складовою сьогодення є державне регулювання взаємодії держави й етнічних груп та політичні взаємовідносини етнічних спільнот за допомогою впровадження тієї або іншої моделі етнополітики.

Державне регулювання у сфері етнічного розвитку є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, що набуває особливо важливого значення в контексті становлення громадянського суспільства, процесів глобалізації, визначення державою курсу на інтеграцію на необхідність обрання тієї або іншої моделі етнополітики. Згідно загальноновизнаного підходу, модель етнополітики – це набір наявних та прихованих інструментів та принципів, за допомогою яких держава досягає певної мети, які обумовленні стратегією її існування [1, с. 25].

Етнополітичні процеси в науці про державне управління включають вивчення того, як різні етнічні групи в суспільстві взаємодіють одна з одною та з урядом. Це включає розуміння того, як етнічна приналежність впливає на прийняття політичних рішень, формування політики та адміністративну практику. Досліджуючи етнополітичні процеси, науковці та політики можуть краще вирішувати питання, пов'язані з різноманітністю, інтеграцією та представництвом в управлінні. Крім того, розуміння цих процесів може допомогти виявити та пом'якшити потенційні конфлікти, що виникають через етнічні відмінності в суспільстві.

Саме тому сучасна етнополітична ситуація характеризується підвищенням ролі етнічного фактора в суспільному та політичному житті держави, зокрема, відбувається процес інтеграції національних меншин у

внутрішні державні процеси, консолідація етнічних груп навколо державотворчих процесів та політизація етнічних груп (цей процес називають «політизацією етнічності» або «етнізацією політики») [3]. Такі зміни пояснюються протиріччями розвитку сучасного світу: процеси глобалізації та розмивання міжнародних кордонів відбуваються паралельно з процесами активізації малих народів. Багатьом із них доводиться відстоювати своє право на офіційне визнання їх етнічними та національними меншинами, на створення інститутів свого автономного життя. Розквіт цих «малих націоналізмів» властивий різним країнам і регіонам, не обходить він стороною і Україну [4].

Зважаючи на вищевказане, національні інтереси є основним методологічно важливим поняттям державної політики, що виражає пріоритетні орієнтири розвитку нації й спрямовує дії органів державної влади на благо українського народу [3, с. 10-12]. На нашу думку, існуючі складові національного інтересу України, можна поділити на три основні групи: перша група – це забезпечення конституційного ладу, територіальної цілісності та суверенітету держави, дотримання прав і свобод людини, які закріплені та гарантовані Конституцією країни; друга група – це інтереси суспільства: забезпечення відповідного рівня добробуту громадян, духовного життя, культури і науки, сприяння міжетнічній злагоді, запобігання проявам расизму, ксенофобії та дискримінації; третя група – це забезпечення національної безпеки, формування та розвиток добросусідських відносин з іншими країнами.

Крім необхідності приведення існуючого понятійно-категоріального апарату, варто звернути увагу на розмежування управління та регулювання міжетнічними відносинами, основними критеріями яких виступають види спрямованості та обсягу повноважень компетентних державних органів щодо національної політики та процесів.

На думку більшості дослідників, їх можна звести до таких:

1) управління етнополітичними процесами є засобом виконання функції держави щодо проведення національної та етнічної політики. Головними в цих відносинах є організаційні функції, які реалізуються шляхом управління;

2) управління етнополітичними процесами здійснюється переважно засобами прямого впливу суб'єктів управління на об'єкти, за умови, що ті проводять активну політичну діяльність або своєю діяльністю можуть призвести до виникнення напруги у суспільстві;

3) держава як інститут, який організовує та упорядковує діяльність всього суспільства, здійснює діяльність в інтересах провідних, впливових верств населення, первинною ланкою яких є особистість не залежно від приналежності до тієї або іншої національної групи [5, с. 39].

На нашу думку, варто погодитися, що вказані риси управління є необхідною методологічною умовою для визначення поняття та суті державного регулювання, його меж, принципів, методів, суб'єкта та об'єкта регулювання, зокрема етнополітичних процесів.

Отже, із змістовних позицій під терміном «державне управління етнополітичними процесами» розуміємо особливий вид діяльності держави направлений на розвиток етнічних відносин для досягнення певної мети.

Таким чином, реальність глобалізаційних процесів вимагає осмислення ситуацій, що ґрунтуються на необхідності досягнення гармонійного розвитку національної держави та етнонаціонального соціуму, забезпечення етнонаціональної ідентичності та укоріненості націй у їх реальному бутті. Особливо це стосується суспільств, що модернізуються, які відроджують свою державність, процес становлення яких пов'язаний із необхідністю забезпечення стабільності поліетнічного соціуму в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Була С.П., Зіненко М.О. Процес уніфікації спільної міграційної політики Європейського Союзу. Регіональні студії: наукове видання Ужгородського національного університету. Ужгород: Гельветика, 2020. № 23, с. 13-18. URL: http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/23/23_2020.pdf

2. Стойко О.М. Відродження постконфліктних територій: світовий досвід і Україна. 2020.

3. Лях О. Щодо питання стратегії державної етнополітики в Україні: аналіз, оцінка, перспективи. Цент культур національних меншин Закарпаття. URL: <http://centerkultyr.pp.ua/2021/05/09/3808/>

4. Правова політологія. Академічний курс: підручник / за ред. І.О. Кресіної. К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького; НАН України, 2021. 480 с.

5. Кресіна І.О., Кушнар'ов І.В. Політична корупція: глобальні виклики і Україна. 2022. 296 с.

СЕКЦІЯ 2. ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО ВРЯДУВАННЯ ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ У ВОЄННИЙ ТА ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОДИ.

Тарас Кіцак

к.держ.упр., доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку; доцент кафедри публічного управління та публічної служби НУ «Львівська політехніка»;

Іван Тимочко

голова Ради резервістів Сухопутних військ Збройних сил України, аспірант кафедри публічного управління та публічної служби НУ «Львівська політехніка».

Інструменти психологічної адаптації та реабілітації учасників бойових дій в Україні

У час повномасштабної війни інструменти психологічної адаптації та реабілітації учасників бойових дій в Україні є критично важливими з кількох причин. По-перше, учасники бойових дій часто зазнають серйозних психологічних травм та стресу через військові події, втрату побратимів та травматичні враження. Належна психологічна адаптація допомагає їм зрозуміти та опанувати свої емоції, знижує ризик розвитку психічних розладів та сприяє їхньому відновленню. По-друге, ефективна реабілітація дозволяє повернутися учасникам бойових дій до звичного життя, інтегруватися в суспільство та знову займатися різноманітними справами. Це важливо для підтримки психічного та соціального благополуччя і для забезпечення мирного та стабільного розвитку країни. Таким чином, психологічна адаптація та реабілітація учасників бойових дій є не лише гуманітарним актом, але й стратегічно важливою складовою національної безпеки та стабільності України.

Психічне здоров'я є базовим правом людини. І це має вирішальне значення для особистісного, громадського та соціально-економічного розвитку. Психічне здоров'я – це більше, ніж відсутність психічних розладів. Психічні розлади включають психосоціальні розлади, а також інші психічні стани, пов'язані зі значним стресом, порушенням функціонування або ризиком самознищення. Люди з психічними розладами частіше відчують нижчий рівень психічного благополуччя.

Величезний розрив у догляді за поширеними психічними розладами, такими як депресія та тривога, означає, що країни також повинні знайти інноваційні способи урізноманітнити та розширити догляд за цими станами, наприклад, за допомогою неспеціалізованих психологічних консультацій або цифрової самодопомоги.

Анонімне онлайн-опитування серед ветеранів та чинних військовослужбовців, проведене 6-12 лютого 2023 р. Українським ветеранським фондом [3] виявило, що:

- 20% учасників бойових дій зазначають, що у майбутньому потребуватимуть допомоги у отриманні психологічної допомоги;

- 47.9% учасників бойових дій зіштовхуються з проблемою алкогольної залежності вже зараз;

- 72.8% респондентів вважають, що у майбутньому учасники бойових дій зіштовхнуться з проблемою зловживання алкоголем.

Нещодавно в Україні розроблено ресурс для захисників, захисниць та членів їх родин веб-портал MARTA (Mental Adaptation and Rehabilitation Tools and Analysis з англ. – Інструменти психологічної адаптації та реабілітації та їх аналіз). Завдяки проекту користувачі мають можливість самостійно провести перевірку свого психічного здоров'я та отримати рекомендації з його поліпшення тут і зараз. Ця платформа, яка організована за підтримки Міністерства у справах ветеранів України (Мінветеранів), була впроваджена у 2021 року та на сьогодні розвинулася у напрямку додавання багатьох функцій. Діагностична система схвалена Мережею Травматичного Стресу Європейського Коледжу Нейропсихофармакології та Всеукраїнською Асоціацією Психосоматичної Медицини. Різноманітні інструменти, що дозволяють здійснювати діагностику та є на сайті, постійно є у використанні на регулярній основі військових НАТО та Всесвітньої організації охорони здоров'я.

Крім того, функціонує веб-портал Mental Help – створений за підтримки та сприяння таких інституцій як агентство Fondation de France, банк UKRSIBBANK BNP Paribas Group, Schneider Electric. В основі підтримки був Глобальний договір ООН в Україні, а також у Франції. На сайті є онлайн-опитувальники, які допоможуть зрозуміти особливості свого стану та продіагностувати психологічне здоров'я. Також тут є статті про: турботу про себе, запобігання самогубствам, реакцію горя, залежності, сон, депресію, посттравматичний синдром, тривогу, соціальні контакти, емоції, психологічну допомогу, підтримку близьких, які є ветеранами. У Мінветеранів зазначають, що надалі в системі MARTA створять інструментарій для фахівців у сфері психологічної допомоги та перелік надавачів відповідних послуг [4].

Таким чином психологічна адаптація та реабілітація учасників бойових дій в Україні є не лише моральною та гуманітарною необхідністю, але й стратегічно важливими для забезпечення стабільності, безпеки та миру в країні. Інструменти психологічної адаптації та реабілітації допомагають учасникам бойових дій подолати психологічні травми, знову знайти себе у цивільному житті та повернутися до повноцінного функціонування в суспільстві. Їхне

впровадження сприяє відновленню людської гідності та підвищує загальний рівень соціальної стабільності.

Список використаних джерел

1. Karpa, M (2022). Social protection of military personnel in Ukraine: state and regional guarantees / Akimov, O., & Kitsak, T. *Public Administration and Law Review*, Issue 4(12), 2022. pp.16-23. DOI:10.36690/2674-5216-2022-4-16.
2. Karpa, M (2022). Problems of stabilization of the system of public administration under the conditions of decentralizational changes and martial law in Ukraine / Karpa, M., Akimov, O., & Kitsak, T. *Public Administration and Law Review*, (3), 24–31. URL:<https://doi.org/10.36690/2674-5216-2022-3-24>
3. Психологічна підтримка тут і зараз // Проект MARTA. URL: <https://marta.mva.gov.ua/>
4. Діагностувати психологічний стан онлайн: як працює платформа MARTA. URL: <https://gre4ka.info/suspilstvo/76205-diahnostuvaty-psykholohichnyi-stand-onlain-iak-pratsiuie-platforma-marta>

Анна Демедюк

«Міжнародна економіка», 3 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник — к.філос.н., доцент
кафедри політичних технологій
Іванова Н.Ю.

Каріна Кирилюк

«Міжнародна економіка», 3 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник — к.філос.н., доцент
кафедри політичних технологій
Іванова Н.Ю.

Вплив збройних конфліктів на права людини та їх забезпечення у воєнний час в міжнародно-правовому аспекті

Упродовж останніх десятиліть збройні конфлікти, що відбуваються в різних куточках світу, стали причиною масштабного руйнування життя мільйонів людей та серйозних порушень прав людини. Способи ведення військових конфліктів постійно змінюються. Тому завданням міжнародного права є врахування цих змін, щоб запобігти прогалинам у захисті прав людини. Деякі з найтяжчих злочинів за міжнародним правом скоюються саме під час збройних конфліктів. До них відносяться: воєнні злочини, злочини проти людяності, а також геноцид.

За останні 20 років уряди, політики, дипломати, активісти і журналісти посилалися на норми міжнародного права і права людини під час збройних конфліктів. Вони регулярно згадуються в резолюціях та дискусіях Ради Безпеки та Ради з прав людини Організації Об'єднаних Націй, в політичній літературі опозиційних рухів, в доповідях неурядових організацій (НУО), при підготовці представників Збройних Сил і в дипломатичних дискусіях. Тому питання забезпечення прав людини в умовах війни є важливим для розгляду та потребує особливої уваги.

Мільйони людей стали жертвами військових конфліктів, деякі з них, зокрема, вторгнення Росії в Україну, розгортаються між державами, але багато інших відбуваються в межах кордонів однієї країни. У Сирії урядові війська, які тривалий час підтримуються Росією, продовжують боротися з іноземними збройними угрупованнями за контроль над територією. У Сомалі бойовики збройного угруповання "Аш-Шабааб" продовжують чинити опір спробам уряду розширити свій контроль. Незалежно від причини війни або залучених сил, результати часто бувають однаковими. Збройні конфлікти призводять до руйнівних втрат серед цивільного населення, масового переміщення та порушень прав людини і міжнародного гуманітарного права.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну спричинило серйозні та масштабні порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права з руйнівними наслідками для реалізації майже всіх прав людини в Україні. Зокрема, систематичні порушення права на життя, включаючи свавільні вбивства та насильницькі зникнення, а також порушення права на власність, включаючи масштабне руйнування цивільної інфраструктури. Порушення заборони на катування та жорстоке поводження, включаючи насильство за статевою ознакою та сексуальне насильство, пов'язане з війною. Порушення права на свободу та безпеку, включаючи викрадення, свавільне або небезпечне затримання. Війна серйозно вплинула на реалізацію практично всіх прав людини в Україні. Наприклад, доступ до життєво необхідної медичної допомоги серйозно обмежений через проблеми з безпекою, обмежену мобільність, розірвані ланцюги постачання та масові переміщення. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), медичні заклади часто піддаються нападам, що позбавляє людей нагальної медичної допомоги, ставить під загрозу медичних працівників і підриває загальну функціональність систем охорони здоров'я. Також доступ населення до продуктів харчування та чистої води значно ускладнився через масове руйнування цивільної інфраструктури та обмежений доступ гуманітарних організацій [1, с.1].

Механізми та процеси правосуддя, задіяні у зв'язку з війною, зокрема в Україні, повинні забезпечити притягнення до відповідальності в рамках справедливого судового розгляду всіх винних у скоєнні міжнародних злочинів, які могли бути скоєні, незалежно від їхньої особи, приналежності до певної організації чи посадового становища.

За даними Офісу Високого Комісара ООН з прав людини (ОНСНР), лише у 2023 році війни та конфлікти призвели до понад 20 тисяч порушень прав людини у різних країнах світу [3].

Крім того, збройні конфлікти ведуть до масових переселень та порушень прав біженців та внутрішньо переміщених осіб. Згідно зі звітом Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) за 2023 рік, більше як 80 мільйонів людей були змушені покинути свої домівки через збройні конфлікти та насильство[4].

Звіт Міжнародного комітету Червоного Хреста (ICRC) за 2023 рік підкреслює, що воєнні конфлікти продовжують призводити до систематичного порушення прав жінок та дітей, зокрема використання сексуального насильства та рекрутування дітей-солдатів[2].

Підсумовуючи, можна сказати, що існує потреба в більшому усвідомленні державами необхідності гармонізації їхньої політики і правових зобов'язань у гуманітарній і антитерористичній сферах для належного досягнення бажаних цілей в обох сферах. Враховуючи стан гарантій прав людини в ситуаціях збройного конфлікту, характер військових дій набуває великого масштабу та передбачає апріорні порушення прав людини, що ускладнює повне дотримання прав і свобод людини на практиці. Є вагомими підстави вважати, що попри всі зусилля державної влади в Україні, не можливо відстоювати права та законні інтереси всього цивільного населення. Єдиним можливим механізмом вирішення питання гарантій прав людини під час збройних конфліктів є забезпечення самими учасниками мінімізації втрат серед цивільного населення та недопущення, наскільки це можливо, порушень основних прав і свобод людини, гарантованих універсальними нормами прав людини.

Україна не стоїть осторонь цих актуальних проблем, докладаючи надзусиль у такий тяжкий час для збору матеріалів щодо злочинів і порушень прав людини, скоєних російською Федерацією. Наша держава веде активні діалоги з усіма міжнародними організаціями та політиками задля зміни ситуації та справедливого покарання винних.

Ми, представники молодого покоління України, цілком підтримуємо дії державної влади і водночас розуміємо складність ситуації, тому намагаємося активізувати своїх однолітків, щоб об'єднати потенціал та зробити свій внесок у вирішення цих важливих питань. Віримо, що спільними зусиллями ми зможемо подолати всі виклики.

Список використаних джерел

1. Commissionerforhumanrights. Memorandum on the human rights consequences of the war in Ukraine. CouncilofEurope. 08.07.2022. URL: <https://rm.coe.int/memorandum-on-the-human-rights-consequences-of-the-war-in-ukraine/1680a72bd4> (дата звернення: 01.04.2024).
2. InternationalCommitteeoftheRedCross. URL: <https://www.icrc.org/>(дата звернення: 01.04.2024).
3. Office oftheHighCommissioner. UnitedNationsHumanRights. URL: UN HumanRights Office (ohchr.org) (дата звернення: 01.04.2024).
4. The UN RefugeeAgency. URL:UNHCR, the UN RefugeeAgency | UNHCR (дата звернення: 01.04.2024).

Руслан Бедрій

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри конституційного права
юридичного факультету Львівського
національного університету імені Івана
Франка

Правове забезпечення адміністративного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану в Україні

Традиційні механізми організації публічної влади в Україні, форми і методи її здійснення зазнали істотних змін після запровадження воєнного стану Указом Президента від 24 лютого 2022 року № 64/2022[1].

Новітня історія нашої країни ніби поділилась а дві частини – до і після 24 лютого 2022 року, коли була розв’язана повномасштабна російська збройна агресія. Сьогодні в державі існують нові реалії в усіх сферах життєдіяльності суспільства та публічних інституцій.

Іншим президентським Указом - від 24 лютого 2022 р. № 68/2022 на всій території України було утворено 25 обласних військових адміністрацій. Обласні, Київська міська державні адміністрації набули статусу відповідних військових адміністрацій, а голови цих державних адміністрацій отримали посади начальників військових адміністрацій. Така ж процедура відбулася і на рівні усіх районів[2].

Нові органи, утворені на різних рівнях місцевої публічної влади, уже понад два роки виконують завдання із забезпечення дії Конституції та законів України, контролю за дотриманням правового режиму воєнного стану і вжиття заходів, пов’язаних із громадською безпекою та порядком, охороною прав і законних інтересів громадян.

Безумовно, що в умовах воєнного стану відбулися відповідні зміни у системі організації та функціонування органів публічної влади на місцях, що проявилось, зокрема, у появі нових форм та напрямків взаємодії органів місцевого самоврядування з військовими адміністраціями. Під час війни коригується функціональна спрямованість органів публічної влади відповідно до особливостей правового режиму воєнного стану, який передбачає «надання органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності» (ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р.)[3].

Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону України «Про правовий режим воєнного стану в Україні» (із змінами, внесеними Законом № 2259-IX від 12.05.22р.)[3], закріплено можливість утворення військових адміністрацій на

рівні населених пунктів, коли сільські, селищні, міські ради та/або їх виконавчі органи, та/або сільські, селищні, міські голови фактично не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження.

Нагадаємо, що в Україні ще у 2014 році була започаткована реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Так сталося, що практична апробація результатів реформи децентралізації влади в нашій державі відбувається в жорстких умовах війни. Втім, попередні два воєнні роки переконливо свідчать про те, що децентралізація як напрям та науково-практична модель реформування публічної влади на місцях не лише виправдовує себе, а й сприяє зміцненню спроможності і стійкості територіальних громад та місцевих органів публічної влади під час війни. Як слушно відзначається у спеціальній юридичній літературі, «досягнення децентралізації, автономії місцевого самоврядування, довіри держави до населення та громад стали вирішальними у формуванні взаємної довіри в суспільстві. Така довіра нині створює потужну основу для єдності регіонів нашої держави перед навалом російських фашистів» [4, с. 50].

Проте, реформа децентралізації на сьогоднішній день - не завершена. Нагадаємо, що згідно Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні повинен був запрацювати інститут префектів замість діючих сьогодні державних (військових) адміністрацій, які по-суті уже передали більшу частину своїх повноважень територіальним громадам. Одним з основних функціональних напрямів діяльності префектів повинен був стати нагляд за законністю рішень органів місцевого самоврядування відповідно до нових стандартів та принципів. Однак, відповідні конституційні зміни так і не були внесені, а у теперішніх умовах воєнного стану в Україні – вони неможливі. Водночас необхідність у адміністративному нагляді на місцевому рівні є очевидною, тим більше – вона передбачена на конституційному рівні.

На думку фахівців вирішенню зазначеної проблеми може сприяти ухвалення законопроекту № 4298 щодо змін до Закону України “Про місцеві державні адміністрації”, який передбачає реформування держадміністрацій в органи префектурного типу, що здійснюватимуть нагляд за законністю нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування [5].

Слід нагадати, що система державного адміністративного нагляду за дотриманням законодавства на певній території існує у багатьох зарубіжних країнах – членах Європейського Союзу. Так, у Польщі воєводи несуть відповідальність за реалізацію політики уряду на місцях та здійснюють контроль за законністю дій органів місцевого самоврядування, володіючи при цьому широкими повноваженнями, що включають право на скасування незаконних актів самоврядних органів.

У Франції префекти координують реалізацію державної політики на місцевому рівні та надання послуг населенню, а також володіють правом вживати відповідні заходи у разі порушення законодавства органами місцевого самоврядування.

Законопроектом 4298 запропонована модель, подібна до французької, коли органи префектурного типу матимуть змогу призупиняти дію рішень органів місцевого самоврядування та звертатися до суду для їх скасування, за умови підтвердження їх незаконного характеру [6].

Важливим, у даному контексті, є врахування припису Європейської хартії місцевого самоврядування, відповідно до якого – адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування повинен здійснюватися лише у випадках та в порядку, передбачених законом, а будь-яке втручання має бути співмірним важливості інтересів, що захищаються [7].

Варто наголосити, що у Рекомендації CM/Res (2019) Комітету міністрів Ради Європи міститься вимога до країн-членів про створення нормативно-правової та інституційної бази для здійснення нагляду за діяльністю місцевих влад. Також, Радою Європи було надано висновок щодо законопроекту № 4298, у якому наголошувалось, що Україна – це єдина європейська країна, у якій відсутній механізм адміністративного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування.

Крім того, слід акцентувати увагу на тому, що реформування місцевих державних адміністрацій та запровадження державного адміністративного нагляду за законністю актів органів місцевого самоврядування – це частина Плану України у рамках UkraineFacilityта закріплене з поміж інших завдань оновленої Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року[5].

Отже, наша держава, як майбутній член Європейського Співтовариства повинна на законодавчому рівні встановити прозору та демократичну систему адміністративного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування, а пропоновані зміни до закону “Про місцеві державні адміністрації” мають стати на сучасному етапі, в умовах воєнного стану, правовим інструментом для підвищення ефективності публічного управління на місцевому рівні та реалізації євроінтеграційних зобов’язань України.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n34>(дата звернення: 02.04.2024)
2. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 02.04.2024)
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015р. № 389-VIII (з наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 02.04.2024)
4. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : аналіт. доп. / [В. Г. Потапенко, В. О. Баранник, Н. В. Бахур та ін.] ; за ред. В. Г. Потапенка. Київ : НІСД, 2023. 54 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep> (дата звернення: 03.04.2024).

5. Д. Барінова. Децентралізація та дотримання законодавства: чому потрібен адміністративний нагляд за рішеннями місцевих рад. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/> (дата звернення: 03.04.2024).
6. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про місцеві державні адміністрації" та деяких інших законодавчих актів України щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/> (дата звернення: 03.04.2024).
7. Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург, 15 жовтня 1985 р. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 03.04.2024).

Михайло Гуцал

магістр економіки

Ключові проблеми розвитку малого підприємництва України в умовах війни

Розвиток малого бізнесу є ключовим елементом для економічного прогресу регіонів України, оскільки він сприяє зростанню валового регіонального продукту, збільшенню податкових внесків, підвищенню рівня зайнятості населення та розвитку середнього класу. Одночасно, негативні тенденції в економіці можуть надавати руйнівний вплив на діяльність малого підприємництва, знижуючи якість та обсяги його роботи. Ефективність вирішення цих проблем не обмежується лише допомогою з боку держави, але й залежить від ініціативності та гнучкості самих підприємців. Успіх малих підприємств визначається їх здатністю швидко адаптуватися до ринкових змін, оцінювати власні конкурентні переваги, визначати потенціал для зміни спеціалізації, а також впроваджувати онлайн продажі та безготівкові методи оплати [1, с. 67].

Розвиток малого підприємництва є важливим чинником економічного зростання, але водночас він може стикатися з рядом соціально-економічних проблем і викликів, що потребують уваги та вирішення. Ось деякі з ключових проблем, пов'язаних з розвитком малого підприємництва: безробіття та нестабільність зайнятості; недостатня соціальна захищеність працівників; обмежений доступ до освіти та професійного розвитку; бюрократія та корупція; обмежений доступ до фінансування; високі податкові навантаження; бюрократія та регуляторні бар'єри; обмеження ринку та конкуренція; технологічні виклики; нестабільність економіки тощо [2; 3].

Окрім наведених вище проблем розвиток суб'єктів господарювання малого підприємництва в умовах війни стикається з рядом унікальних та вкрай складних викликів, які значно ускладнюють ведення та зростання підприємницької діяльності. Військові конфлікти впливають не тільки на безпосереднє фізичне середовище, де ведеться зазначена діяльність, але й на ширший економічний, соціальний та політичний контекст.

Перш за все це фізична руйнація та втрата активів через бомбардування, обстріли та інші військові дії і можуть призвести до фізичної руйнації виробничих та торговельних приміщень, втрати товарно-матеріальних цінностей та обладнання. Також це стосується і переривання ланцюжків поставок, оскільки військові конфлікти часто призводять до перебоїв у ланцюжках поставок, ускладнюючи або роблячи неможливим отримання необхідних матеріалів або відвантаження продукції споживачам. Пошкодження або знищення інфраструктури може призвести до перебоїв у зв'язку, енергопостачанні та транспортних з'єднаннях, що важливо для будь-якого підприємства.

Наступними є евакуація та втрата робочої сили, адже війна може змусити власників бізнесу та їхніх працівників евакуюватися з зони конфлікту, що призводить до втрати кваліфікованих кадрів та переривань у роботі підприємств. Мале підприємство часто вимагає від власників та працівників надмірної праці та довгих робочих годин, що може призводити до вигорання та погіршення якості життя. А стрес, тривога та інші психологічні наслідки війни можуть негативно вплинути на продуктивність та здатність до ведення підприємства. Часто власники не мають ресурсів для інвестування в навчання та розвиток своїх працівників, що обмежує їх професійний розвиток та можливості кар'єрного зростання.

Не менш важливою є зміна ринкових умов, позаяк військові дії можуть кардинально змінити ринковий попит, переорієнтувавши його з цивільних товарів та послуг на військові потреби, або взагалі знищивши попит через втрату покупної спроможності населення. Це явище однозначно характеризується нестабільністю та непередбачуваністю, бо зазначені події значно підвищують рівень невизначеності та ризиків, ускладнюючи планування та прийняття рішень, а також збільшуючи ризики для інвестицій.

Обмежений доступ до фінансування, зростання цін та інфляція, а також підвищення витрат на безпеку та логістику можуть суттєво погіршити фінансовий стан малих підприємств. Нерідко зазнають труднощів із залученням кредитів та інвестицій через високі процентні ставки, суворі вимоги до забезпечення та недостатню кредитну історію. Це обмежує їх можливості для розширення та інновацій. А бюрократичні перешкоди та корупція можуть суттєво ускладнити ведення підприємства, особливо в країнах з низьким рівнем дотримання законодавства та відсутністю прозорості.

Необхідність постійного оновлення технологій та адаптації до цифровізації потребує значних інвестицій, які можуть бути непосильними для малих підприємств.

У відповідь на ці виклики, підприємці та уряди можуть розробляти спеціальні програми підтримки, такі як надання фінансової допомоги, консультативних послуг, сприяння у відновленні та реабілітації постраждалих регіонів, а також програми психологічної підтримки для власників та їхніх працівників.

У структурі українського підприємництва малому бізнесу відведена вагома роль. Заснування малих підприємств у країні приносить чимало переваг порівняно з більшими компаніями. Ось деякі з ключових переваг:

- малий бізнес має потенціал трансформувати економіку, оскільки в країнах з оптимальним бізнес-середовищем саме малі та середні підприємства є основними генераторами ВВП;

- малі підприємства сприяють створенню нових робочих місць, що знижує рівень безробіття;

- підтримують здорову конкуренцію на ринку, забезпечуючи різноманітність товарів і послуг, які відповідають потребам споживачів, та сприяють швидкому відшкодуванню інвестицій та гнучкості у відповіді на зміни попиту. Також мале підприємництво допомагає подолати монополізацію на ринку [4].

Умови військових конфліктів додають унікальні та особливо складні виклики для малого підприємництва, впливаючи на фізичне та більш широке економічне, соціальне, та політичне середовище. Це включає фізичну руйнацію активів, перебої в ланцюжках поставок, пошкодження інфраструктури, евакуацію та втрату робочої сили, зміну ринкових умов, а також психологічні наслідки війни.

Враховуючи зазначене, мале підприємництво має величезний потенціал для внесення вкладу у структуру економіки, створення робочих місць, забезпечення конкуренції на ринку та подолання галузевого монополізму. Однак, для досягнення цих цілей необхідно вирішити існуючі соціально-економічні проблеми та адаптуватися до умов військових конфліктів, використовуючи як державну підтримку, так і ініціативу самих підприємців.

Список використаних джерел

1. Сидорук І.С. Аналіз стану та проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. Підприємництво та інновації. Випуск 18, 2021. С. 67-72.
2. Орлова В.М., Сергєєва О.Р., Кузьменко О.В. Стан та перспективи розвитку малого і середнього підприємництва в умовах війни в Україні. Європейський вектор економічного розвитку. 2023. № 1 (34). С. 73-85.
3. Тимченко О. І. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в умовах пандемії COVID-19. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/92.pdf.
4. Терещенко Я. І. Проблеми та перспективи розвитку малого підприємництва в Україні. Наукове мислення. 2018. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/52-dvadtsyat-druga-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/535-problemi-ta-perspektivi-rozvitku-malogo-pidpriemnitstva-v-ukrajini>.

Ірина Стеців

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного та
фінансового менеджменту НУ «Львівська
політехніка»

Державне регулювання фінансової підтримки громадян у контексті забезпечення продовольчої безпеки у воєнний період

Забезпечення економічної доступності продовольства потребує фінансової підтримки населення, що реалізується через низку державних програм та ініціатив, спрямованих на підтримку різних категорій громадян, зокрема вразливих верств населення. Військовий конфлікт в Україні спричинив глибоку продовольчу кризу, впливаючи на виробництво, логістику та доступність продовольства на всій території країни та за її межами. У відповідь на продовольчу кризу уряд України і міжнародні партнери ініціювали ряд програм фінансової підтримки населення, зокрема для малозабезпечених сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп. Частина з них зосереджена на соціальній допомозі, субсидіях та програмах адресної допомоги, інші орієнтовані на не прямі стимули, зокрема програми підтримки аграрного сектору, податкові пільги та стимули для виробників продовольства, що спрямовані на зниження вартості продовольчих товарів на внутрішньому ринку. Водночас від початку повномасштабного вторгнення Україна отримала міжнародної допомоги на суму в майже 170 млрд євро, з яких 85 млрд євро становить фінансова допомога, а 17 млрд євро – гуманітарна, при цьому найбільшим є внесок США – близько 77 млрд доларів, Німеччина – 19,58 млрд доларів, та Великої Британії – 11,67 млрд доларів (рис. 1).

Результати проведеного SWOT-аналізу нормативно-правового забезпечення функціонування економічного механізму державного управління продовольчою безпекою у частині фінансової підтримки населення за 2014-2024 рр., свідчать про наявність слабких сторін у вигляді бюрократичних процесів отримання допомоги, відсутності достатньої інформаційної кампанії, недостатності фінансування для покриття потреб всіх малозабезпечених сімей. Водночас інфляція та економічна нестабільність у воєнний період загрожують зниженням реальної вартості допомоги, роблячи її менш ефективною для забезпечення економічної доступності продовольства, а також існують загрози недостатнього адаптування нормативно-правової бази до швидкозмінних соціально-економічних умов та викликів, спричинених глобальними та локальними кризами, що може призвести до зниження ефективності механізмів підтримки населення.

Рис. 1. Аналітична картограма градації міжнародної допомоги Україні у 2022-2023 роках
Джерело: побудовано автором за даними [1]

Першочерговим завданням щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення є запровадження механізмів для швидкого адаптування соціальних програм та виплат до змінюваних економічних умов та соціального становища для забезпечення своєчасної відповіді на кризові ситуації. Важливим при цьому є спрощення процедур отримання допомоги, а також поліпшення доступу до програм соціальної підтримки шляхом ліквідації бюрократичних процедур введенням електронних форм заяв та автоматизації процесів верифікації та виплат. Іншим важливим моментом є сприяння участі громадськості, неурядових організацій, міжнародних партнерів у розробці та реалізації програм соціальної підтримки, а також активізація роботи з міжнародними організаціями та фондами для залучення додаткових ресурсів та передових практик у сфері продовольчої безпеки, що дозволить забезпечити врахування потреб усіх верств населення та підвищити ефективність допомоги. Крім того, важливим є розширення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення про доступні програми підтримки та процедури отримання допомоги. Варто зауважити, що впровадження систематичного моніторингу та оцінки ефективності соціальних програм з метою ідентифікації аспектів, що потребують удосконалення, а також забезпечення прозорості розподілу ресурсів сприятиме покращанню нормативно-правового забезпечення, що дозволить зробити економічний механізм державного управління продовольчою безпекою більш ефективним та адаптованим до потреб населення.

Список використаних джерел

1. Ukraine Support Tracker. A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>

Назарій Цюк

аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Виклики для публічного управління у сфері навчання та захисту історико-культурної спадщини України в умовах війни

Історико-культурна спадщина кожної країни визнається не лише важливим фактором у розвитку туризму та економіки, але й обов'язковою частиною її історичного та культурного самовизначення. З урахуванням повномасштабної війни російської федерації проти України навчання особливостей збереження історико-культурної спадщини в Україні потребує посилення міжінституційної співпраці і значної матеріальної та фінансової допомоги. На жаль, публічні органи управління не завжди можуть вирішити всі проблеми в галузі охорони історичних пам'яток.

Збереження історико-культурної спадщини України та вивчення усіх аспектів і підходів до поводження з історичними пам'ятками в умовах війни може відігравати ключову роль у сформуванні колективної самоповаги та національної єдності в українському суспільстві. Таким чином, надзвичайно важливо, щоб органи публічного управління забезпечували системність та координацію дій у сфері збереження історико-культурної спадщини, стимулювали соціальну активність та надавали підтримку цим ініціативам [1].

Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» під охороною культурної спадщини розглядається «система організаційних, правових, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку, запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини». Згідно статті 27 Закону у разі, коли «пам'ятці загрожує небезпека пошкодження, руйнування чи знищення, власник або уповноважений ним орган, особа, яка набула права володіння, користування чи управління, зобов'язані привести цю пам'ятку до належного стану» [2].

Органи публічного управління у сфері збереження історико-культурної спадщини в умовах війни керуються законами України, зокрема «Про культуру», «Про охорону археологічної спадщини», «Про охорону культурної спадщини», а також Конвенцією про охорону культурних цінностей на випадок збройного конфлікту та Протоколами до неї.

У зв'язку із скороченням фінансування з державних та місцевих бюджетів на збереження в часи війни об'єктів історико-культурної спадщини необхідно вжити додаткових заходів для забезпечення належної пам'ятко-охоронної діяльності. Таким чином, Міністерство культури та інформаційної політики

повинно організувати публічні консультації з представниками зацікавлених організацій та провести експертні обговорення щодо перспектив збереження історико-культурної спадщини. Мета – виробити узгоджену позицію щодо ефективного збереження пам'яток історії та культури в умовах війни.

Незважаючи на те, що Україна є унікальною колискою історико-культурної спадщини на теренах Європи, на сьогоднішній день у цій сфері існують такі проблеми:

- відсутність чітких норм щодо використання зон охорони об'єктів історико-культурної спадщини,
- відсутність єдиної методології визначення меж і режимів історичних ареалів населених пунктів,
- відсутність системного підходу до формування та ведення переліку історико-культурних об'єктів.
- недосконалість містобудівного і пам'ятко-охоронного законодавства, що призводить до надмірної забудови та знищення об'єктів історії і культури.

Ці проблеми на сучасному етапі підсилюються веденням активних бойових дій на території України, що значним чином актуалізувало питання збереження об'єктів історико-культурної спадщини. Так, поряд із недосконалістю правового, організаційного та інституційного забезпечення публічного управління у сфері історико-культурної спадщини гостро постало питання безпосереднього захисту об'єктів історії і культури та ресурсного і фінансового забезпечення цих процедур.

Тому прийняття відповідної нормативно-правової бази з чітким визначенням повноважень органів охорони історико-культурної спадщини, проведення інвентаризації її об'єктів, забезпечення доступності та наповнення електронного реєстру об'єктів історико-культурної спадщини є пріоритетними завданнями публічного управління у цій сфері. Реалізація цих завдань, зокрема, може здійснюватися через цифровізацію відповідних державних процесів та застосування 3D технологій, які допоможуть оцифрувати і таким чином зберегти об'єкти історико-культурної спадщини для нащадків принаймні у віртуальному вигляді.

Вирішення проблем публічного управління у сфері захисту історико-культурної спадщини значним чином може вирішитися завдяки вивченню зарубіжного досвіду та його впровадження в українській державі.

В умовах війни важливо розглядати дієвий підхід до збереження, захисту та відновлення пам'яток історії і культури на основі державно-приватного партнерства, яке охоплює взаємодію трьох секторів: державного, комерційного та некомерційного.

Основна мета державно-приватного партнерства у сфері історико-культурної спадщини полягає в сприянні спільної розробці, прийнятті та реалізації культурної політики, що ґрунтується на збалансованості інтересів держави, бізнесу, громадськості, організацій та установ у сфері культури. Закон України "Про державно-приватне партнерство" визначає організаційно-правові засади цієї взаємодії та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі [3].

Публічне управління у сфері історико-культурної спадщини здатне значним чином покращитися за рахунок впровадження відносин державно-приватного партнерства, зважаючи на високу ефективність взаємодії суб'єктів як у досліджуваній галузі, так і в галузях національного господарства в цілому. Позитивний ефект при цьому проявляється в існуванні зважених ризиків від початкової стадії до визначення здійсненності окремого проекту; аналізі очікуваної вартості «життєвості» проекту та програмування таких компонентів проекту, як оперування та утримання, їхня вартість та очікуване зниження вартості; швидшій окупності інвестицій у порівнянні з традиційними методами через інноваційні розробки та підходи до фінансування; швидшому завершенню проектів та оптимальному вирішенню великих інфраструктурних проектів.

Отже, попри різноманітні ініціативи, спрямовані на захист пам'яток історії та культури та вивчення особливостей поведінки з ними, в Україні досі не існує сталої моделі для ефективного збереження історико-культурної спадщини. Чинні правові норми мають примусовий характер, зокрема включають елементи жорсткого контролю та покарання за їх невиконання, що не сприяє підтримці та стимулюванню різноманітних корисних ініціатив. Ефективна діяльність у сфері збереження історико-культурної спадщини повинна ґрунтуватися на взаємодії та комунікації між органами публічної влади та неурядовими організаціями.

Варто наголосити на важливості впровадження відносин державно-приватного партнерства у процесі публічного управління у сфері збереження історико-культурної спадщини. Адже ці відносини довели свою ефективність у різних галузях національного господарства, що актуалізує потребу їх застосування саме у досліджуваній сфері.

Список використаних джерел

1. Підбережник Н.П. Роль неурядових організацій у збереженні історико-культурної спадщини України в умовах війни. Актуальні питання у сучасній науці № 11(17) 2023. С. 413-425. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-)
2. Про охорону культурної спадщини: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, ст.333).
3. Про державно-приватне партнерство: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.524

Олексій Огурцов

аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Особливості державно-приватного партнерства в Україні

В багатьох країнах світу державно-приватне партнерство розвивається з різним ступенем успіху. Ця концепція отримала широке поширення у державах з високорозвиненою ринковою економікою та довготривалими традиціями співпраці між державним та приватним секторами. Однак, попри зовнішню схожість підходів, в організації державно-приватного партнерства існують відмінності між різними країнами. Наприклад, в країнах з англосаксонською правовою системою практикується проведення трьох окремих тендерів для вибору приватного партнера: окремо на проектування, будівництво та управління. У Франції ж, навпаки діє система єдиного конкурсу для всіх етапів роботи або послуг. Практика застосування державно-приватного партнерства у низці західноєвропейських країн показує, що даний механізм використовується за тих умов, при яких держава і бізнес мають взаємопов'язані інтереси, проте не можуть діяти самостійно та незалежно один від одного [1, с. 146].

Державно-приватне партнерство (ДПП) – це модель співпраці між урядом і приватним сектором, спрямована на реалізацію проєктів або надання послуг, які традиційно входять до сфери державних обов'язків. Ця модель включає різні форми співробітництва, від будівництва та експлуатації інфраструктурних об'єктів до надання соціальних послуг. Підходи до розуміння ДПП можуть відрізнятися в залежності від цілей партнерства, сектора застосування та специфіки проєктів. Ось деякі з ключових підходів:

1. Фінансовий підхід акцентує на ефективному розподілі фінансових ресурсів і ризиків між державним і приватним секторами. Його мета – забезпечити фінансування проєктів, які можуть бути занадто великими або ризикованими для повного фінансування з державного бюджету.

2. Оперативний підхід зосереджується на підвищенні ефективності та якості надання послуг через використання управлінських та технологічних інновацій приватного сектору. Цей підхід прагне оптимізувати процеси та знизити витрати на експлуатацію та обслуговування.

3. Стратегічний підхід орієнтований на довгострокову перспективу розвитку та вплив на економіку та суспільство. Тут ДПП розглядається як інструмент досягнення стратегічних цілей, таких як розвиток інфраструктури, покращення якості життя населення, стимулювання економічного зростання.

4. Інституційний підхід вказує на необхідність створення стійких інституційних рамок, що регулюють взаємодію між державою та приватним

сектором, включаючи законодавчу базу, нормативно-правові акти та механізми контролю.

5. Соціальний підхід підкреслює соціальну відповідальність та вплив ДПП на суспільство, включаючи забезпечення доступності та якості послуг для всіх верств населення, а також залучення громадськості до процесу реалізації проєктів. Це допомагає гарантувати, що проєкти ДПП відповідають реальним потребам населення та сприяють соціальній справедливості.

6. Екологічний підхід враховує екологічні аспекти у реалізації проєктів ДПП, з метою мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище. Це включає використання сталих технологій, екологічно чистих матеріалів та розробку проєктів з урахуванням принципів сталого розвитку.

7. Інноваційний підхід передбачає залучення інновацій та новітніх технологій для покращення якості та ефективності надання послуг у рамках ДПП. Це може включати розробку нових методів фінансування, управління проєктами, а також впровадження технологічних новинок в інфраструктурі та послугах.

8. Прозорий підхід – забезпечення відкритості та прозорості у всіх аспектах ДПП, від процесу відбору партнерів до реалізації та моніторингу проєктів. Прозорість є ключовою для підтримки довіри між усіма зацікавленими сторонами та забезпечення відповідальності за результати проєктів.

9. Партисипативний підхід реалізує залучення громадян та зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень у рамках ДПП. Це дозволяє враховувати різноманітні погляди та інтереси при плануванні та реалізації проєктів, забезпечуючи їх більшу соціальну значимість та прийнятність.

Кожен із цих підходів відіграє важливу роль у формуванні ефективних, справедливих та сталих партнерств між державою та приватним сектором, забезпечуючи, щоб результати ДПП відповідали потребам суспільства та сприяли його розвитку.

Державно-приватне партнерство має ряд характерних особливостей, які відрізняють цю форму взаємодії від інших видів співпраці між державним та приватним секторами. Ось деякі з ключових особливостей ДПП:

1. Довгостроковість. ДПП зазвичай охоплює довгострокові проєкти, терміни реалізації яких можуть становити від кількох років до кількох десятиліть. Це вимагає від обох сторін довготривалого планування та взаємних зобов'язань.

2. Розподіл ризиків. Одна з ключових переваг ДПП полягає у можливості розподілити ризики проєкту між державним та приватним партнерами відповідно до їхньої спроможності управляти цими ризиками.

3. Взаємовигода. Проєкти ДПП розробляються таким чином, щоб забезпечити взаємовигідність для держави та приватного партнера. Держава отримує необхідні інфраструктурні або соціальні послуги, а приватний сектор – прибуток та можливості для розвитку бізнесу.

4. Фінансування. Проекти ДПП часто передбачають залучення значних інвестицій з боку приватного партнера, які можуть доповнюватися державним фінансуванням, грантами або іншими формами підтримки.

5. Інновації. ДПП стимулює впровадження інновацій та сучасних технологій у публічний сектор, оскільки приватні компанії мають інтерес у підвищенні ефективності та зниженні витрат проєктів.

6. Соціальна відповідальність. Проекти в рамках ДПП часто передбачають врахування соціальних аспектів, зокрема створення нових робочих місць, забезпечення доступності послуг для всіх верств населення, захист довкілля.

7. Правове регулювання. Для успішної реалізації проєктів ДПП необхідна наявність чіткого правового регулювання, яке визначає рамки співпраці, права та обов'язки сторін, а також механізми вирішення можливих спорів.

Ці особливості визначають ДПП як унікальний інструмент реалізації проєктів, що вимагає від сторін гнучкості, відповідальності та здатності до інноваційного підходу для досягнення спільних цілей та вирішення комплексних завдань.

В умовах повномасштабної війни, яку розпочала росія проти України, важливого значення набуває питання стратегічного бачення відновлення та розвитку економіки України, особлива увага при цьому відводиться залученню додаткових інвестицій за допомогою механізму ДПП[2, с. 66].

Створення партнерських взаємин між державою та приватним сектором відкриває додаткові можливості для обох сторін договору, підвищуючи імовірність успішної реалізації великомасштабних проєктів, спрямованих на післявоєнну відбудову та розвиток усіх секторів економіки.

Список використаних джерел

1. Авксентьев М. Ю. Аналіз розвитку механізмів державно-приватного партнерства в країнах, що розвиваються у період з 1990 по 2001 рр. Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. наук. ред. І. К. Бондар. Київ : НДЕІ. 2009. Вип. 11 (102). С. 143-150.

2. Усата Н. В. Державно-приватне партнерство в аграрному секторі: концептуальні засади розвитку. Економіка та управління АПК. 2023. № 2. С. 65-72.

Роман Сворень

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка». Науковий керівник: д.держ.упр., професор Дробот І.О.

Проблеми державно-приватного партнерства у сфері автотранспортної інфраструктури в умовах війни

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП), та концесійні угоди зокрема, для інфраструктурних проєктів можуть стати локомотивом для розвитку усієї транспортної галузі в післявоєнному відновленні України та за умови подолання законодавчих «прогалин», політичної волі менеджменту держави. Інвестиції у сектор транспорту та інфраструктури – один із найважливіших чинників, необхідних для прискорення економічного росту в Україні. Проте, протягом кількох років спочатку пандемії, пізніше військовим вторгненням бракувало фінансування в цей сектор, обсяг інвестицій додатково знизився. Міністерство інфраструктури України у 2021 році передбачало до 2030 року об'єм інвестицій в інфраструктуру в розмірі від 20 до 25 млрд дол. США, з яких, половина мала надійти від приватних інвесторів. Для виконання цього плану український уряд затвердив перелік пріоритетних інвестиційних проєктів на 2020-2023 роки, причому 40% з них є масштабними проєктами в транспортному секторі та інфраструктурі, заплановані проєкти у секторах повітряного та залізничного транспорту, автотранспорту та морських портів [1] зазнали кардинальних змін через війну.

Історичний досвід державного управління демонструє, що державно-партнерські відносини були відомі ще з античних часів створення держав. У багатьох країнах такі партнерства традиційно базуються на системі взаємної дії між сторонами, яка законодавчо регламентована. При формулюванні положень про ці партнерські відносини, кожна країна враховує існуючий стан державно-партнерських відносин, рівень соціально-економічного прогресу та характер виробничих відносин у себе [2, с. 99].

Згідно Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року [3] важливу роль у становленні нових підходів до створення потужної інфраструктури країни є тісна взаємодія держави та приватного бізнесу.

Державно-приватне партнерство – співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами-підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому

цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам ДПП, визначеним цим Законом [4].

Отже, ДПП (державно-приватне партнерство) у сфері автотранспортної інфраструктури – це співпраця між державними органами та приватним сектором, метою якої є розробка, фінансування, будівництво або модернізація інфраструктурних об'єктів та послуг автотранспортної галузі. Таке партнерство дозволяє поєднувати ресурси та компетенції обох секторів для досягнення спільної мети – покращення та розвитку інфраструктури, яка є життєво необхідною для економічного зростання та соціального добробуту.

Основні переваги ДПП у сфері автотранспортної інфраструктури включають: мобілізацію приватних інвестицій; інновації та ефективність; оптимізацію витрат; покращення якості послуг; швидке впровадження проєктів порівняно з традиційними державними підходами. Проте, для успішної реалізації ДПП у сфері автотранспортної інфраструктури необхідно враховувати потреби всіх заінтересованих сторін, забезпечувати чітке регулювання, прозорість умов контрактів, а також адекватний моніторинг та оцінку результатів проєкту.

В рамках презентації Плану відновлення України на міжнародній конференції, що проходила 4-5 липня 2022 року у Лугано, Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль акцентував на важливості приватних інвестицій для реконструкції країни, використовуючи механізм державно-приватного партнерства з конкретними стимулами для інвесторів. Напередодні конференції в парламенті України було зареєстровано законопроект №7508, який має на меті поліпшення механізму державно-приватного партнерства для прискорення відновлення пошкодженої інфраструктури, і вже триває активна робота та обговорення щодо його вдосконалення.

У ситуації, коли Україна зіштовхується з дефіцитом бюджету внаслідок повномасштабної війни, державно-приватне партнерство стає ключовим інструментом не лише для відновлення зруйнованої інфраструктури, а й для зменшення витрат держави на її реконструкцію та обслуговування. Досвід останніх років показав необхідність подальшого розвитку та оновлення законодавчої бази у цій сфері. Також, з огляду на стремління України до інтеграції в Європейський Союз, країні необхідно адаптувати своє регулювання до стандартів ЄС, що включає удосконалення нормативного регулювання в сфері ДПП та забезпечення відповідності українського законодавства до законодавства ЄС [5].

Умови війни створюють вкрай складні виклики для державно-приватного партнерства в сфері автотранспортної інфраструктури, які спричиняють виникнення низки проблем в означеній сфері виробничих відносин, а саме:

1. Безпосередня загроза фізичному стану інфраструктурних об'єктів через бойові дії, терористичні атаки або саботаж значно ускладнює планування та реалізацію проєктів, підвищуючи вартість страхування та необхідні заходи безпеки.

2. Пошкодження та знищення інфраструктури, блокування транспортних шляхів та невизначеність з доступністю ресурсів суттєво затримують виконання проєктів та збільшують їх вартість.

3. Економічні турбуленції, пов'язані з війною, ускладнює доступ до фінансування, підвищує вартість кредитів та впливає на здатність уряду виконувати свої зобов'язання за ДПП.

4. Зміни в законодавстві, нестабільність урядової політики та можливість введення воєнного стану створюють додаткові правові ризики для приватних партнерів.

5. Мобілізація, релокація підприємств, евакуація населення та інші соціальні наслідки війни призводять до нестачі кваліфікованих працівників для реалізації проєктів.

6. Війна радикально змінює потреби та пріоритети в сфері автотранспортної інфраструктури, що вимагає від ДПП більшої гнучкості та здатності швидко адаптуватися до нових вимог.

7. Відновлення пошкодженої інфраструктури під час або після війни вимагає значних фінансових витрат та ресурсів, що ставить під загрозу довгострокову фінансову стабільність ДПП проєктів.

8. Військові конфлікти суттєво впливають на інвестиційний клімат, зменшують готовність до ризику серед потенційних інвесторів і знижують довіру споживачів до стабільності послуг.

9. Керування проєктами в умовах війни вимагає від проєктних команд високого рівня гнучкості, адаптивності та здатності швидко реагувати на непередбачувані зміни, що додатково ускладнює процеси планування та виконання.

10. Високі ризики, пов'язані з воєнними діями, призводять до збільшення вартості страхових полісів або до відмови страхових компаній від покриття певних ризиків, що збільшує фінансове навантаження на проєкти.

11. Військовий конфлікт ускладнює міжнародне співробітництво через політичні обмеження, санкції або логістичні перешкоди, що впливає на можливість залучення закордонних інвесторів та міжнародного досвіду.

12. Війна спричиняє екологічні ризики, пов'язані з пошкодженням інфраструктури та забрудненням довкілля, що вимагає додаткових зусиль та ресурсів для їх усунення та мінімізації наслідків.

Для подолання цих викликів необхідно забезпечити гнучкість у плануванні та реалізації проєктів, а також посилити співпрацю між державними органами та приватним сектором, з метою адаптації до швидко змінних умов війни та відновлення після неї.

Список використаних джерел

1. Марчук В. ДПП в інфраструктурі: чи варто очікувати зміни на краще? 17.05.2021. KPMG. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2021/05/dpp-v-infrastrukturi.html>.

2. Дробот І. О., Барбір І. М. Механізм державно-приватного партнерства у сфері транспортної інфраструктури України. ефективність державного управління. 2019. ВИП. 4 (61). Ч. 1. С. 98-109.

3. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 30 травня 2018 р. № 430-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#Text>.

4. Виговська О.А. Проблеми державно-приватного партнерства в транспортній галузі. 2019. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/90.pdf>.

5. Швадчак А. Реформа ДПП для повоєнної відбудови: перспектива чи ризик? TransparencyInternationalUkraine. URL: <https://ti-ukraine.org/news/reforma-dpp-dlya-povoyennoyi-vidbudovy-perspektyva-chy-ryzyk/>.

Володимир Ясінський

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку. Науковий керівник: д. держ. упр., професор Дробот І.О.

Перспективи державно-приватного партнерства в Україні в післявоєнний період

Відбудова України в повоєнний період є одним із найскладніших і найважливіших завдань для країни, тому попри те, що війна триває українська влада, експерти та партнери активно розробляють плани щодо відновлення України від наслідків війни. Основними напрямками відбудови є відновлення економіки в цілому, її стабільне зростання, створення робочих місць, відновлення критичної інфраструктури, залучення інвестицій, створення постійних джерел генерування доходів. Задля реалізації зазначених напрямків ключову роль у відновленні економіки країни може відігравати державно-приватне партнерство (ДПП), за допомогою якого уряд співпрацюватиме з приватним сектором для реалізації проектів шляхом об'єднання обидвох сторін для досягнення спільних цілей.

Державно-приватне партнерство (ДПП) в Україні є однією з форм партнерства між державними та приватними секторами для спільного вирішення питань господарського розвитку, реалізації інфраструктурних проектів та підтримки соціально-економічного зростання країни. Сутність ДПП полягає у спільних діях держави і бізнесу щодо оптимального розподілу повноважень із контролю над співпрацею сторін щодо узгодження ролей, ризиків, винагород, стимулів й використання гнучких підходів для отримання наперед визначених результатів при виробництві товарів та надання послуг [1,

с. 105]. Така модель співпраці забезпечує взаємовигідність для обидвох сторін, дозволяючи поєднати ресурси, експертні знання та досвід для досягнення спільних цілей, обирати та узгоджувати різноманітні законодавчі та фінансові інструменти для приваблення приватних інвестицій у стратегічно важливі галузі. ДПП є важливим інструментом співпраці між державою та бізнесом в Україні, і основна його мета полягає у спільній роботі державних органів влади та приватного сектору. Розглядаючи ДПП, як стратегічний інструмент співпраці держави та приватного сектору варто виокремити основні принципи, які повинні бути закладеними в основі формування і служити передумовами даної співпраці, а також характеризуватимуть значущість та головні правила[2, с. 178]:

- прозорість та відкритість: всі учасники процесу повинні дотримуватися прозорих і чесних правил співпраці;
- залучення інвестицій: ДПП сприяє приверненню інвестицій у галузі, де співпрацюють держава та приватний бізнес;
- створення сприятливих умов: уряд забезпечує створення умов для успішної співпраці між державними і приватними структурами;
- ефективність та інновації: ДПП сприяє впровадженню ефективних та інноваційних підходів у галузях співпраці;
- економічна та фінансова сталість: забезпечення економічної ефективності за показниками самоокупності проекту ДПП;
- гнучкості: здатність до трансформації фінансової складової ДПП в залежності від зміни та впливу чинників зовнішнього середовища;
- рівності: рівність інтересів сторін і свободи вибору дій обидвох сторін;
- гармонізація інтересів: ДПП повинно забезпечувати гармонію між інтересами держави та приватних компаній для досягнення спільних цілей.

Ефективність впровадження та результативність реалізації державно-приватного партнерства в Україні окрім, визначених мети, напрямків та завдань потребує виокремлення і усунення основних проблем, зокрема таких як: нестабільність законодавчо-нормативного механізму; відсутність ефективних механізмів контролю та взаємодії між секторами; корупційна складова на вищих рівнях публічної служби та великого бізнесу; занижений рівень відкритості та прозорості укладання та виконання угод між державою і сектором тощо. Окреслені проблеми обмежуватимуть не тільки розвиток державно-приватного партнерства та розвиток економіки, але й сприятимуть невпевненості серед бізнес-спільноти.

Тому, важливим, на нашу думку, задля створення дієвого механізму контролю та взаємодії між секторами при реалізації проектів ДПП є пропозиція зробити кілька ключових кроків:

- чітко визначити ролі та відповідальність, як державного так і приватного секторів, залучених до проектів ДПП, що дасть можливість забезпечити підзвітність учасників;

- створення прозорої структури управління, до якої будуть включені представники обох секторів для нагляду за реалізацією проектів ДПП, котрі будуть забезпечувати прийняття рішень в інтересах проекту та громадськості;
- впровадження надійної системи моніторингу та оцінки ефективності проектів ДПП, задля забезпечення раціонального та ефективного використання фінансових ресурсів;
- створення механізму врегулювання спорів, які можуть виникати під час реалізації проектів ДПП;
- забезпечити відкритий доступ до інформації про умови конкурсу та критеріїв відбору учасників, що забезпечить проведення конкурентного та прозорого конкурсу;
- моніторинг публічної інформації про проекти, умови угод та їхнє виконання на веб-ресурсах уряду та профільних платформах, а також здійснення громадського контролю через участь представників громадськості у процесах прийняття рішень, виконання угод, що дасть змогу знизити ризики корупційної складової при реалізації проектів ДПП.

Впровадження зазначених заходів дасть змогу підвищити результативність та ефективність проектів ДПП, що сприятиме функціонуванню механізму співпраці між державою та приватним бізнесом. Принципи регламентують практичні аспекти функціонування фінансової складової механізму державно-приватного партнерства і повинні бути основою задля створення організаційної та законодавчо-правової бази. Принципи свідчать про важливість здійснення таких партнерських відносин, тому процес формування й функціонування механізму повинен будуватися на встановлених принципах, які з одного боку, базуються на закономірностях соціально-економічного розвитку держави, а з іншого, - на особливостях реалізації партнерських відносин держави і бізнесу [4].

Список використаних джерел

1. Дробот І.О., Барбір І.М. Механізм державно-приватного партнерства у сфері транспортної інфраструктури України. Ефективність державного управління. 2019. Вип. 4(61). С. 98-109.
2. Дробот І.О. Управління проектами у сфері державно-приватного партнерства в Україні. Проблеми розвитку публічного управління в Україні: матеріали наук.-прак. конф. за міжнарод. уч. (15 квітня 2016 р., м. Львів). Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2016. С. 178-180.
3. Закон України: Про державно-приватне партнерство № від 2404-VI від 01.07.2010 р. (зі змінами і допов.). Верховна Рада України. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 12.03.2024 р.)
4. Шулюк Б.С. Принципи формування та функціонування фінансового механізму державно-приватного партнерства. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2019. №14(42). С. 119-123.

Галина Дзяна

доцент кафедри публічного
управління та публічної служби
НУ «Львівська політехніка»

Ростислав Дзяний

доцент кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту
НУ «Львівська політехніка»

Система публічного управління як об'єкт критичної інфраструктури

Система публічного управління відіграє ключову роль у забезпеченні функціонування держави та суспільства, охоплюючи широкий спектр рішень і дій - від творення та реалізації державної політики до надання низки публічних послуг.

Невідповідність у функціонуванні системи публічного управління може призвести до значних проблем у різних сферах, що матиме серйозні наслідки для життя, добробуту людей та розвитку суспільства в цілому.

Закон України «Про критичну інфраструктуру» від 16.11.2021 року № 1882-IX визначає критичну інфраструктуру як систему об'єктів та комплексів, які відносяться до сфер енергетики, оборони, транспорту, телекомунікацій, банківської справи, промисловості, охорони здоров'я, видобутку, переробки та постачання енергоресурсів, хімічної та нафтохімічної промисловості, а також до інших сфер, перебіг у функціонуванні яких може призвести до значних негативних наслідків для суспільства та держави [1].

Оскільки, згідно з даним законом, критична інфраструктура є системою, що включає в себе об'єкти, мережі та послуги, які є життєво важливими для функціонування суспільства, то на нашу думку, систему публічного управління також можна віднести до переліку об'єктів критичної інфраструктури.

Серед ризиків, які можуть негативно вплинути на функціонування системи публічного управління, варто виділити:

- Кібератаки на комп'ютерні системи публічних органів, що можуть призвести до крадіжки даних, порушення роботи або навіть до повного відключення критичних систем.

- Терористичні атаки на публічні органи, що можуть призвести до людських жертв, руйнувань та порушення фізичної роботи систем управління.

- Стихійні лиха такі як повені, землетруси, урагани тощо, можуть призвести до руйнування інфраструктури та порушення роботи публічних органів.

- Політична нестабільність, що може призвести до зміни влади та негативно вплинути на роботу публічних органів.

- Зовнішні агресивні чинники (світова пандемія, війна в Україні), що можуть призвести до порушення роботи системи в кризових умовах.

- Невизначеність і невідповідність у прийнятті управлінських рішень функціональним засадам системи публічного управління.

Зазначимо, що сучасне публічне управління значною мірою залежить від інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема щодо зберігання даних, надання послуг, комунікації з громадянами. Кібератаки або інші збої в роботі ІКТ-систем можуть істотно зашкодити публічному управлінню та його здатності виконувати свої функції при порушенні суб'єкт-об'єктних зв'язків.

Кібератаки на публічне управління можуть мати різні форми, наприклад:

1. Фішингові атаки, мета яких – викрасти особисті дані, фінансову інформацію чи отримати доступ до комп'ютерних систем органів публічної влади або заразити комп'ютер користувача шкідливим програмним забезпеченням.

2. DDoS-атаки, мета яких – зробити веб-сайти, онлайн-сервіси недоступними для громадян або вивести з ладу комп'ютерні системи органів публічної влади.

3. Атаки на веб-сайти, мета яких – зламати веб-сайти органів публічної влади, викрасти особисті дані, фінансову інформацію або поширити дезінформацію.

4. Атаки на програмне забезпечення, мета таких атак – викрасти дані або вивести з ладу комп'ютерні системи органів публічної влади, використовуючи вразливості в програмному забезпеченні, яке використовується органами публічної влади, щоб отримати доступ до їхніх комп'ютерних систем.

5. Шпигунство, мета таких атак – отримати конкурентну перевагу або отримати конфіденційну інформацію та зашкодити національній безпеці.

Найпоширенішими кібератаками на систему публічного управління за час війни були:

- DDoS-атаки на веб-сайти декількох державних органів України, включаючи сайт Президента України та сайт Кабінету Міністрів, що спричинили їх тимчасову недоступність;

- кібератаки на Міністерство енергетики України, які призвели до тимчасової недоступності веб-сайту та незначних перебоїв в роботі міністерства;

- кібератака на ПриватБанк з викраденням особистих даних клієнтів банку та перебоями в роботі онлайн-банкінгу;

- DDoS-атака на веб-сайт Укрпошти, що спричинила його тимчасову недоступність та перебої в роботі онлайн-сервісів;

- кібератака на українські ЗМІ з використанням ботнету. Як наслідок, розповсюдження дезінформації та перебоїв в роботі веб-сайтів ЗМІ.

І це лише деякі з найпоширеніших кібератак, які здійснюються на систему публічного управління. Варто пам'ятати, що зловмисники постійно розробляють нові методи та способи атак, тому органам публічної влади важливо постійно вдосконалювати свої заходи з кібербезпеки.

Для захисту системи публічного управління від кібератак можна запропонувати наступні заходи: технічні, організаційні, правові, інформаційні.

В свою чергу, технічні заходи передбачають:

- встановлення систем виявлення зловмисних вторгнень;
 - шифрування даних для захисту їх від несанкціонованого доступу;
 - встановлення антивірусного програмного забезпечення та регулярне його оновлення;
 - резервне копіювання даних для відновлення інформації у разі кібератаки.
- Організаційні заходи включають:
- розробку та системне впровадження політики кібербезпеки в організації;
 - навчання персоналу з питань кібербезпеки з метою підвищення обізнаності про кіберзагрози та способи захисту від них;
 - створення команди реагування на кіберінциденти для координації дій у разі реальної кібератаки.

Правові заходи, зокрема, повинні акцентувати увагу на:

- прийнятті законів та нормативних актів у сфері кібербезпеки для визначення відповідальності за кібератаки та встановлення вимог до захисту інформаційних систем;
- співпраці з правоохоронними органами для розслідування кібератак та притягнення винних до відповідальності.

Інформаційні заходи повинні бути спрямовані на:

- проведення інформаційних кампаній та підвищення обізнаності громадськості про кіберзагрози;
- впровадження культури кібербезпеки, відповідального використання Інтернету та соціальних мереж;
- співпрацю з різними секторами суспільства задля підвищення обізнаності про кібербезпеку, розповсюдження інформації про кіберзагрози;
- співпрацю з міжнародними організаціями з кібербезпеки для обміну інформацією та кращими практиками у сфері захисту від кібератак.

Важливо зазначити, що захист публічного управління від кібератак є постійним процесом, який потребує системного підходу, постійного вдосконалення та оновлення заходів захисту.

Таким чином, відповідно до Методичних рекомендацій щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури, затверджених наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України у редакції від 26 вересня 2023 року № 857 [2] та приведених вище узагальнень, систему публічного управління за критерієм «кібербезпека та захист інформації» можна віднести до переліку об'єктів критичної інфраструктури, так як від функціонування даної системи залежить забезпечення громадян базовими потребами, створення сприятливих умов для ведення бізнесу та стимулювання економічного зростання, захист країни від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Список використаних джерел

1. Про критичну інфраструктуру: закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX (у редакції від 01.01.2024 р.). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

2. Методичні рекомендації щодо категоризації об'єктів критичної інфраструктури: затверджені наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 15.01.2021 р. № 23 (у редакції від 26.09.2023 р.). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0023519-21#Text>

Khrystyna Kokhalyk

PhD in Public Administration,
Associate Professor, Associate Professor at
the Department of Regional and Local
Development, Institute of Public
Administration, Governance and
Professional Development, Lviv Polytechnic
National University

Civil society organizations under the war in Ukraine: problems and challenges

According to the State Statistics Service of Ukraine, as of January 1, 2023, 2,212 associations and 99,556 public organizations, 28,757 trade unions, 27,091 religious organizations, 26,846 charitable organizations, 1,762 self-organization bodies, and 318 creative unions were registered in Ukraine. The data did not cover CSOs registered in Crimea and in the city of Sevastopol, as there was no access to those territories during the year [2, p. 5].

According to Opendatabot, at the end of 2023, there were 208,385 NGOs in Ukraine, a significant number of which were public associations – 57,497 (27.5%). The quantity of charitable organizations responding to new war-related challenges during Russia's full-scale invasion has increased significantly. In particular, at the beginning of December 2023, there were 20,671 such organizations in Ukraine, which is 74% more than before the start of the war. The majority of new charitable and public organizations emerged in Kyiv city and Kyiv, Lviv, Kharkiv, Dnipropetrovsk, and Odesa regions.

Influenced by hostilities, NGOs were forced to relocate, change the area of activity, and adapt to new conditions of work. A survey of representatives of public and charitable organizations conducted by Kyiv International Institute of Sociology during December 2022 – January 2023 showed that only half of the organizations (50.4%) managed to adapt fully to a new working environment. The challenges of adaptation referred to creating safe working conditions for the team (40.8%), establishing effective interaction with partners (29.8%), reducing the number of employees (29%), losing financial support (28.2%), finding ways to effectively interact with target groups (20.4%), relocating the organization (13%), etc. [1, p. 34].

To investigate the needs and problems of civil society organizations during the war, the East Europe Foundation, within the framework of the Phoenix project, initiated an independent sociological survey of civil society organizations. The survey showed that most of the relocated organizations are in the northern and eastern regions (35%), the least – in the west of the country (20%). 19% of organizations from the east and relocated organizations had to change the direction of their activities; the vast majority started carrying out humanitarian and volunteer work (73%). The most active sectors of organizations' work today are volunteering (16%), humanitarian aid (15%), education and research (15%), culture and leisure (14%) and social services (12%). In the context of the war, the largest share of the activities of organizations refers to humanitarian aid and volunteering – 41%; many organizations conduct consultations (39%) and provide social services (32%) [3, p. 13–17].

To adjust the provision of humanitarian aid to residents, internally displaced persons, and the military, the interaction between public authorities and CSOs has expanded into new formats, such as humanitarian hubs that sort and distribute humanitarian aid to military formations and civilians affected by hostilities; networks of coordinators to solve the problems of internally displaced persons and provide them with advisory assistance in various fields; platforms for combining volunteer and government initiatives, etc. [4, p. 39].

Among the current internal problems of the activities of civil society organizations established in 2022-2023, there is a lack of funds (74%), weak material and technical resources (36%), deficiency of human resources (26%), shortage of cooperation with local authorities (23%). External problems include a low level of support from local authorities (42%) and insufficient backing from donors/international organizations (39%) and businesses (30%). Organizations lack knowledge of communication and project activities, and the need for language learning prevails in the east [3, p. 42–43; 50].

96% of organizations created during the war are ready to join the development of Ukraine after the victory and see their role in the reconstruction of the country in specific actions: restoration of infrastructure (46%), psychological support (40%), social protection (30%), planning of comprehensive restoration of territories (29%), educational services (20%). Such organizations are also more interested in development programs funded by international donors [3, p. 58–60].

Thus, despite the war-stipulated difficulties in Ukraine, there is a growing number of civil society organizations that respond to the current needs of society. It is of great value that organizations are not only adapting to new wartime challenges by redirecting activities to solve urgent problems, but they are ready to self-develop and work for the benefit of society in the future.

References

1. Громадянське суспільство в умовах війни: звіт за результатами дослідження (грудень 2022–січень 2023). Київ : Київський міжнародний інститут соціології, 2023. 64 с. Режим доступу: [broshura ukr blok \(ednannia.ua\)](https://broshura.ukr.blok.ednannia.ua)

2. 2022 Індекс сталості організацій громадянського суспільства: звіт по Україні. USAID, 2023. 13 с. Режим доступу: https://www.ucipr.org.ua/images/files/1864/1864_files.pdf

3. Потреби та проблеми організацій громадянського суспільства в умовах війни: результати незалежного соціологічного опитування організацій громадянського суспільства / Г. Падалка, О. Бікла, А. Білоскурський. Київ, 2023. 68 с. Режим доступу: Full-report_Study-of-the-Ukrainian-Civil-Society-Sector-in-a-Time-of-War_UKR-version.pdf (eef.org.ua)

4. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року: матер. щоріч. доп. / В. Потапенко, Ю. Тищенко, Ю. Каплан та ін. ; заг. ред. Ю. Каплан. Київ : НІСД, 2022. 56 с. (Серія «Гуманітарний розвиток»). Режим доступу: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.15>.

Віталій Коцан

аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Формування системи публічного управління правовою освітою та навчанням із врахуванням викликів та загроз сьогодення

Публічне управління правовою освітою населення та навчанням в Україні розкриває роль управлінських процесів в суспільному житті та процесах державотворення. У таких процесах відображаються структура, взаємозв'язки системи, закономірності реальної ситуації та проблеми, що виникають в ній. За допомогою процесів, які відбуваються у сфері публічного управління правовою освітою можна визначити шляхи вирішення проблем у практичній діяльності та оптимізувати роботу системи державотворення в цілому.

Можна визначити основні системи публічного управління, такі як система публічної влади і система самоорганізації населення, і вказані взаємозв'язки між ними. Органи державної влади та управління, формуючи державну політику з розвитку правової освіти та правосвідомості, відіграють ключову роль у цих процесах, визначаючи її завдання, цілі, зміст, пріоритети розвитку та розробляючи для її реалізації відповідні проекти, програми та стратегії.

У реалізації публічного управління правовою освітою та навчанням також беруть участь інститути самоорганізації населення. Суб'єктами, які безпосередньо залучені до правоосвітньої діяльності, є:

1. Державні та неурядові органи управління на всіх рівнях, забезпечуючи організаційні, фінансові та правові умови для ефективності правоосвітньої діяльності та координуючи її розвиток.

2. Установи, що організують просвітницьку діяльність на певній території.

3. Заклади освіти всіх рівнів, які повинні проводити правовиховну та правоосвітню діяльність.

4. Науково-дослідні інститути та центри, які розробляють рекомендації з формування змісту програм правових дисциплін та політики у сфері правової освіти.

5. Просвітницькі установи й організації, які займаються реалізацією просвітницьких програм і проектів.

Основною метою управлінського процесу, відповідно до Національної програми правової освіти населення, є створення необхідних умов для здобуття правових знань та навичок їх практичного застосування усіма верствами населення. Основні завдання програми включають визначення ключових напрямків правової освітньої діяльності і першочергових заходів для їх реалізації та забезпечення доступу громадян до джерел правової інформації [1].

Проте, на кожному етапі управління у кожній управлінській системі (підсистемі), а також у кожному управлінському суб'єкті необхідно визначити власні завдання і мету, що виникають в результаті декомпозиції визначених на рівні держави загальної кінцевої мети та завдань. Відповідно, акцент ставить на тому, що в основі розвитку в Україні демократичного суспільства правова освіта стає все більш актуальною, зважаючи на навчальні і виховні дії у процесі надання та отримання освітніх послуг, які спрямовуються на те, щоб формувати у населення повагу до правової культури, сучасних правових цінностей та права в цілому.

Ефективність і стійкість будь-якої системи визначаються системними зв'язками, які визначають тип взаємодії. Для відкритої соціальної системи, такої як публічне управління правовою освітою, ці зв'язки можуть бути зовнішніми та внутрішніми. Проте управлінські відносини, які стосуються правової освіти, характеризуються як зовнішніми, так і внутрішніми факторами.

Внутрішня взаємодія охоплює відносини між органами державної влади та управління, а також засоби їх технологічного, інформаційного та організаційного забезпечення. Зовнішня взаємодія, яка стосується прав людини та освіти, включає відносини органів державної влади та управління з самоврядними, міждержавними та наддержавними організаціями і структурами [2].

Рівень правової освіти та навчання громадян країни залежить не лише від їхнього власного бажання вивчати чинне законодавство, але й від ряду об'єктивних обставин, таких як можливість отримання кваліфікованої юридичної консультації від громадських юридичних установ або компетентних державних органів та доступність джерел права для всього населення.

Таким чином, в управлінському процесі необхідно враховувати потреби в правових знаннях серед різних груп населення та кожного окремого громадянина, на рівні країни та місцевого рівня. На кожному етапі управління важливим є формулювання обмежень та критеріїв для прийняття рішень,

виявлення та діагностика проблем, пошук альтернатив, їх оцінка та вибір оптимального варіанту.

Список використаних джерел

1. Про Національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18.10.2001 № 992 / 2001. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001#Text> (дата звернення 21.03.2024)
2. Хаварівська Г.С. Правове виховання в управлінській діяльності // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. Вип. 2(63) : у 2 ч. Ч. 1 / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 48-59. DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4011.63.2020.212638>).

Василь Маринюк

аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Трансформаційні та навчальні аспекти державного регулювання ринку праці у воєнний період

Кризові явища в економіці стають системними через трансформації, що відбуваються в українському суспільстві останніми роками, що вимагає додаткового навчання і вивчення особливостей державного регулювання ринку праці у воєнний період. Вплив пандемії призвів до серйозних турбулентностей у національній економіці, які почулися у всіх сферах, і зокрема, на ринку праці. Вторгнення росії на територію України та введення воєнного стану лише поглибили негативні трансформації на ринку праці.

Масова міграція населення, руйнування інфраструктури, бізнес-центрів і промислових підприємств, зниження добробуту населення та загальний спад активності економічних суб'єктів спричинили появу негативних тенденцій на вітчизняному ринку праці. Врахування важливості цього сегмента національного господарства для задоволення основних потреб населення та підтримання його добробуту передбачає потребу існування обґрунтованої державної політики, спроможної суттєво покращити ситуацію на ринку праці, що становить значну проблему в сучасних умовах.

Стаття 15 Закону України "Про зайнятість населення" [1] № 5067-VI від 07.05.2012 року визначає принципи державної політики зайнятості (табл. 1).

Принципи вивчення державної політики зайнятості на основі Закону України "Про зайнятість населення"

Принципи	Їх характеристика
Пріоритетність повної, продуктивної та вільно обраної зайнятості	Спрямована на забезпечення громадян повним доступом до робочих місць, забезпечення продуктивного зайняття та можливості вільного вибору професійної діяльності. Ця засада підтримується шляхом активної соціально-економічної політики держави
Відповідальність держави за формування та реалізацію політики зайнятості	Закріплює обов'язок держави створювати та реалізовувати ефективні заходи у сфері зайнятості населення, забезпечуючи відповідну координацію та планування.
Забезпечення рівних можливостей населення в реалізації конституційного права на працю	Гарантує надання однакових шансів всім громадянам у здійсненні конституційного права на працю, незалежно від соціального, економічного чи іншого статусу
Сприяння ефективному використанню трудового потенціалу та соціальний захист від безробіття	Закріплює заходи, спрямовані на оптимальне використання робочої сили, а також на надання соціального захисту громадян від негативних наслідків безробіття

Джерело: складено на основі [1]

Ці принципи складають фундамент для вивчення, розроблення та реалізації ефективної державної політики зайнятості в Україні.

Стаття 1 Закону України "Про зайнятість населення" визначає зайнятість як законну діяльність осіб, спрямовану на задоволення їхніх особистих та суспільних потреб з метою здобуття доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі. Ця діяльність може також включати працю членів однієї сім'ї, які займаються господарською діяльністю або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їхній власності, включаючи випадки безоплатної праці [1].

Згідно зі статтею 4 цього Закону, до зайнятого населення відносяться громадяни, які проживають на законних підставах на території держави і працюють за наймом на умовах трудового договору або на інших умовах, визначених законодавством. Також вважаються зайнятими особи, які самостійно забезпечують себе роботою, включаючи членів особистих селянських господарств, а також ті, хто здійснює військову чи альтернативну (невійськову) службу. Зайнятими також вважаються особи, які працюють за кордоном і отримують доходи від такої зайнятості, а також студенти, які одночасно навчаються та працюють [1].

Отже, ці характеристики зайнятості дають змогу вивчити і оцінити ситуація на ринку праці та особливості його державного регулювання.

Загалом, трансформації, які спостерігаються в українському суспільстві в останні роки, призвели до значного переформатування попиту на професії. Так, варто розглянути напрями, за якими спостерігалася найбільша кількість вакансій відповідно до професійних груп потенційних працівників за останні два роки:

1. професійна група «службовці, керівники» (вакансії: менеджер (управитель) із збуту, головний бухгалтер, менеджер (управитель), начальник відділу поштового зв'язку, майстер, менеджер (управитель) з постачання, керівник гуртка, завідувач господарства, заступник директора, начальник відділу);

2. професійна група «професіонали, фахівці» (бухгалтер, вчитель закладу загальної середньої освіти, сестра медична (брат медичний), лікар загальної практики-сімейний лікар, фармацевт, фахівець, вихователь, спеціаліст державної служби (місцевого самоврядування), інспектор, електрик дільниці);

3. професійна група «технічні службовці» (касир торговельного залу, адміністратор, листоноша (поштар), оператор поштового зв'язку, обліковець, оператор комп'ютерного набору, касир, секретар, діловод, реєстратор медичний);

4. професійна група «працівники сфери торгівлі та послуг» (продавець продовольчих товарів, кухар, продавець-консультант, продавець непродовольчих товарів, охоронник, молодша медична сестра (молодший медичний брат), офіціант, бармен перукар, соціальний робітник);

5. професійна група «кваліфіковані робітники сільського господарства» (робітник з комплексного обслуговування сільськогосподарського виробництва, виноградар, оператор машинного доїння, озеленювач, робітник зеленого будівництва, робітник фермерського господарства, дояр, птахівник, рибалка прибережного лову, овочівник);

6. професійна група «кваліфіковані робітники з інструментом» (швачка, електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування, слюсар-ремонтник, електрогазозварник, слюсар-сантехнік, слюсар з ремонту колісних транспортних засобів, пекар, слюсар-електрик з ремонту електроустаткування, робітник з комплексного обслуговування й ремонту будинків, столяр);

7. професійна група «робітники з обслуговування устаткування» (водій автотранспортних засобів, тракторист-машиніст, оператор заправних станцій, токар, оператор автоматичних та напівавтоматичних ліній верстатів та установок, машиніст екскаватора, водій навантажувача, фрезерувальник, машиніст крана (кранівник), оператор верстатів з програмним керуванням);

8. професійна група «найпростіші професії» (підсобний робітник з комплексного прибирання та утримання будинків з прилеглими територіями, прибиральник службових приміщень, двірник, вантажник, сторож, укладальник-пакувальник, комірник, прибиральник територій, прибиральник виробничих приміщень) [2].

Отже, працівники, що володіють відповідними навичками та знаннями, мають переваги в сучасних умовах на ринку праці.

Окрема ситуація складається по безробітних, кількість яких в кризовий час значно побільшало. До професій, по яких чисельність безробітних була найбільшою протягом дії воєнного часу в Україні, слід віднести: продавець продовольчих товарів, підсобний робітник, машиніст (кочегар) котельної, оператор котельні, охоронник, менеджер (управитель) із збуту, тракторист-машиніст [2].

В кризових умовах функціонування ринку праці однією з ключових проблем є оплата праці працівників. Зрозуміло, що в найближчому майбутньому роботодавці не зможуть значно підвищити заробітну плату своїм працівникам. Це обумовлено кількома факторами, такими як необхідність обмеження цін на продукти, коливання курсу долара, проблеми логістики, економічні обставини та, важливо, воєнний конфлікт.

Це також означає, що найближчим часом важко очікувати відновлення попиту на ті професії, які були важливі десять років тому. Ринок праці завжди був динамічним, а кризові умови тільки підсилюють те, що раніше було невидимим за умови відносної економічної стабільності в минулому.

У цих умовах важливо розглядати стратегії адаптації на ринку праці, звертати увагу на розвиток нових навичок та адаптуватися до змін. Подальший успіх може залежати від гнучкості та готовності пристосовуватися до нових умов, від розвитку та оновлення професійних навичок, які відповідають потребам ринку, а також від адекватного державного регулювання ринку праці.

Отже, ситуація на ринку праці в Україні в значній мірі трансформувалася під впливом кризових явищ у суспільстві. Професії, що вимагають вищої освіти, стали менш затребуваними порівняно із простішими професіями, які не потребують високого рівня формальної освіти. Це викликано різними факторами, такими як економічні труднощі, перебудова бізнес-структур, інфраструктурні проблеми, а також воєнний конфлікт.

В цих нових умовах збільшилася кількість безробітних серед людей, які раніше займали провідні позиції на ринку праці, таких як продавці, бухгалтери, а також фахівці державної служби та місцевого самоврядування. Це ставить перед суспільством і владою велике завдання — вивчити і адаптувати стратегії зайнятості та надавати підтримку тим, хто втратив свої робочі місця, сприяючи перекваліфікації, щоб забезпечити їм можливість знаходження нових робочих можливостей у змінених умовах ринку.

Список використаних джерел

1. Про зайнятість населення: Закон України від 01.03.2013р. № 5067-VI. ВВР України. 2013. № 24. Ст. 243.

2. Попит та пропозиція на зареєстрованому ринку праці у січні-липні 2022 року/ Державний центр зайнятості. URL: [http:// www.dcz.gov.ua/analitics/68](http://www.dcz.gov.ua/analitics/68) (дата звернення 18.03.2024).

Сергій Мосейчук

аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Корупційні загрози для публічного адміністрування у воєнний період

Високий рівень корупції є характерною рисою українського суспільства у всіх сферах його функціонування. Це особливо стосується політичного життя, економічних секторів та соціального розвитку країни, які терплять серйозні наслідки від негативного впливу корупційних зловживань. Тому надзвичайно важливо підходити до вивчення та аналізу цього поняття з позиції навчання та вивчення особливостей цього явища.

Закон України «Про запобігання корупції» [1] визначає корупцію як «використання особою, зазначеною у частині першій статті третій цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті третій цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей».

Рівень корупції та його показники відображаються у світовому Індексі сприйняття корупції (CPI – Corruption Perception Index) згідно з аналізом корупційного рівня, що регулярно проводиться міжнародною організацією Transparency International. Вона почала здійснювати цей аналіз в 1995 році на базі Індексу сприйняття корупції.

Оцінюючи Індекс сприйняття корупції за 2022 рік, слід відзначити, що Україна набрала 33 бали з можливих 100. У світовому рейтингу, що охоплює 180 країн, Україна займала у 2018 році 120-те місце, у 2019 році 126-те місце, у 2020 році 117-те місце, у 2021 році 122-ге місце та у 2022 році 116-те місце. Таким чином, можна відзначити стабільність позицій України в цьому рейтингу протягом п'яти років і лише у 2022 році спостерігається невелике покращення ситуації в сфері корупції в країні [2].

Порівнюючи місце України у рейтингу країн із високим рівнем корупції за методологією CPI, можна зробити висновок, що наша країна займає невисокі позиції в цьому рейтингу. Навіть отримання 33 балів у 2022 році, що відображає найкращий результат України з часу старту рейтингу, та підвищення цих балів на 8 позицій за останні 10 років не можна розглядати як свідчення позитивного розвитку України в даному рейтингу. Державі все ще потрібно продовжувати працювати над антикорупційними заходами, щоб зайняти високі позиції серед країн з низьким рівнем корупції.

Україна, будучи у 2021 році на 122 місці у рейтингу і на 116 місці у 2022 році, перебуває у "товаристві" з такими країнами як Алжир, Замбія, Єгипет, Непал, Філіппіни та Мексика. Остання, 180-та позиція в рейтингу, належить африканській країні Південний Судан, яка в 2021 році мала Індекс сприйняття корупції на рівні 11 і піднялася до 13 в 2022 році.

Зважаючи на активні воєнні дії на території України, можна представити рекомендації для державної політики у сфері запобігання та протидії корупції у напрямі забезпечення національної безпеки України

1. Обрання компетентних та невідкупних керівників. Це означає реалізацію наступних дій:

- забезпечити максимально прозорий і підкріплений широким громадським контролем процес вибору керівників антикорупційних органів;
- зазначити критерії чесності, професійності та незалежності для кандидатів на керівні посади.

2. Судова реформа та суддівське самоврядування, яка передбачає:

- впровадження механізмів оновлення судів та участь громадськості в оцінці роботи судових установ;
- сприяння активній взаємодії суддівського корпусу з громадськістю для підвищення довіри до судової системи.

3. Конституційний суд та конституційне правосуддя у напрямі:

- забезпечення чесного та прозорого відбору суддів Конституційного Суду;
- сприяння реформі конституційного правосуддя з урахуванням рекомендацій Венеціанської комісії.

4. Відновлення функціоналу та прозорості інформаційного забезпечення у всіх сферах життєдіяльності держави шляхом:

- активної роботи над відновленням сервісів, які були обмежені внаслідок війни, включаючи обов'язкове подання звітів політичних партій та електронних декларацій;
- забезпечення відкритого доступу до необхідних даних, забезпечуючи при цьому безпеку та конфіденційність інтересів національної безпеки та оборони.

5. Моніторинг та контроль закупівель, який передбачає запровадження ефективної контролюючої системи за державними закупівлями, що допоможе запобігти корупційним схемам та надмірним витратам.

Впровадження цих рекомендацій може сприяти покращенню антикорупційної політики та забезпечити ефективнішу боротьбу з корупційним явищем в контексті національної безпеки.

Отже, для ефективного здійснення антикорупційних заходів необхідно провести гармонізацію українського законодавства з вимогами FATF та Європейського Союзу, розробити та впровадити в життя План дій з виконання Антикорупційної стратегії. Також важливо сприяти формуванню справедливих судових та правоохоронних систем, посилити контроль над економічними процесами для запобігання монопольним зловживанням, уніфікувати функціонування сфер освіти, медицини, оборони, науки та інших галузей з

метою зменшення корупційних проявів, а також сприяти поширенню антикорупційної інформації серед населення.

Всі ці заходи повинні відбуватися в рамках державної політики у сфері запобігання та протидії корупції у напрямі забезпечення національної безпеки України, спрямованої на ефективну боротьбу з цим негідним явищем. І саме навчальний аспект є ключовим у процесі аналізу та обґрунтування пропозицій щодо усунення цього явища в українському суспільстві.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України № 49-1700-VII від 14 жовтня 2014р. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. С. 20–56.

2. Corruption Perceptions Index 2022. In Transparency International – the global coalition against corruption. Retrieved from URL: <https://transparency.org/cpi2020> (дата звернення 10.03.2024)

Микола Пінтоха

аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська Політехніка»

Формування змісту навчання у сфері публічного управління банківським сектором в умовах війни

В умовах дії воєнного стану в Україні банківський сектор зазнає значних трансформацій, що вимагає особливих підходів до навчання та вивчення особливостей його розвитку та публічного управління. Тому варто проаналізувати процеси, які відбуваються у банківській сфері України після 24 лютого 2022 року.

У 2022 році клієнти банківського сектора виявили довіру до фінансових установ, вкладаючи свої кошти на поточні рахунки, незважаючи на виклики, з якими стикається країна. Особливо слід відзначити збільшення строкових вкладів населення як в іноземній, так і в національній валюті.

У табл. 1 представлена інформація про кількість банків протягом 2019-2022 рр., на основі якої можна проаналізувати динаміку останніх років щодо цього питання.

Таблиця 1

Кількість банків в Україні протягом 2019-2022рр.

	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. в % до 2019р.
Платоспроможні банки	75	73	71	67	89,3

зміна	-2	-2	-2	0	x
Державні банки, у т. ч. ПриватБанк	5	5	4	4	80,0
зміна	0	0	-1	0	x
Іноземні банки	20	20	20	16	80,0
зміна	-1	0	0		x
Приватні банки	50	48	47	47	94,0
зміна	-1	-2	-1	0	x

Джерело: [1]

Дані таблиці 1 вказують на зменшення кількості фінансово стійких банків з 75 до 67 одиниць протягом 2019-2022рр. У 2022 році відбулося скорочення на 4 позиції кількості банківських установ, включаючи два банки із державним російським капіталом (це скорочення сталося в лютому 2022 року). Конкретно, це стосувалося ліквідації таких банків як АТ "Міжнародний резервний банк" та ПАТ "Промінвестбанк".⁷

Цей тренд протягом 2019-2022рр. визначався зменшенням кількості державних банків з 5 до 4, іноземних банків з 20 до 16, і приватних банків з 50 до 47 одиниць. Станом на 7 лютого 2023 року Національним банком України було визнано банк "Форвард" неплатоспроможним, оскільки він не відповідав вимогам законодавства, і його чисті активи становили лише 0,1% від загальних чистих активів банківського сектору.

Наріжною ініціативою у цей час є створення Національним банком України та системно важливими банками мережі відділень, яка отримала назву POWER BANKING. Ця мережа вже налічує понад 2300 відділень і призначена для надання послуг клієнтам навіть під час блекауту, спричиненого масованими обстрілами. Банківський сектор отримав цей досвід тривалої відсутності електропостачання, і POWER BANKING забезпечений резервними каналами зв'язку, альтернативними джерелами енергії, додатковим персоналом та посиленою інкасацією готівки [2].

Національний банк України планує представити аналіз стійкості банківських установ і банківського сектору протягом періоду дії воєнного стану в Україні. Це дозволить оцінити реальний розмір регулятивного капіталу, а також перевірити достатність формування резервів та якість кредитного портфеля протягом зазначеного періоду. У подальших кроках може бути визначено, коли можна скасувати тимчасові регуляторні послаблення та які строки відновлення капіталу будуть встановлені для банків.

Також передбачається можлива підтримка акціонерів для деяких банків, які мають проблеми з відновленням капіталу. Однак для більшості фінансових установ банківського сектору планується отримання достатнього обсягу прибутку. Оцінка стійкості роботи банківських установ також може регламентувати стратегічні напрями банківських операцій з непрацюючими активами.

Отже, налагодження ефективного управління банківською ліквідністю стає пріоритетом для банківських установ відповідно до вимог процентної політики. Ця стратегія спрямована на посилення стимулювання вкладень населення у строкові депозити. Банкам слід приділяти максимальну увагу контролю за їхньою ліквідністю, щоб ефективно відповідати вимогам у сфері процентних ставок та сприяти більш стійкому та строковому фінансовому портфелю.

Таким чином, формування змісту навчання у сфері публічного управління банківським сектором в умовах війни передбачає напрацювання основних пропозицій щодо втримання банківських установ «на плаву» у форс-мажорних ситуаціях, розвитку їх потенціалу та його максимального використання при залученні та обслуговуванні клієнтів.

Список використаних джерел

1. Огляд банківського сектору. Лютий 2023. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2023-02.pdf?v=4 (дата звернення: 10.03.2024)
2. Power Banking. Power Banking. URL: <https://power.bank.gov.ua/> (date of access: 11.03.2024).

Іван Прокопів

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Публічне управління у сфері будівництва автомобільних доріг

Будівництво автомобільних доріг є важливим завданням держави у сучасному суспільстві, тому воно вимагає особливої уваги з боку державних органів влади та навчання спеціалістів у цій сфері. Проте на сьогоднішній день дорожня галузь України перебуває в критичному стані, зважаючи на хронічну нестачу фінансових ресурсів для забезпечення її функціонування, недосконалість системи управління автомобільними дорогами, а також наявність значних колізій та прогалів в нормативно-правовому забезпеченні автодорожньої сфери, що вимагає особливого навчального підходу до цих моментів.

Будівництво нових та збереження від руйнування існуючих автомобільних доріг є одним із напрямів розвитку економічної системи відповідно до потреби оптимізації мережі автомобільних доріг та поліпшення автомобільного сполучення в державі в цілому. Поняття «будівництво автомобільних доріг» розглядається як комплекс дорожньо-будівельних робіт,

пов'язаних з капітальним ремонтом, реконструкцією та будівництвом автомобільних доріг і має нормативне визначення в законодавстві [2].

Здійснення послуг у сфері авторемонтних доріг в Україні ґрунтується на таких нормативно-правових актах як [1]:

- Закон України «Про автомобільні дороги»
- Закон України «Про доступ до публічної інформації»;
- ДСТУ Б Д.1.1-1:2013 «Правила визначення вартості будівництва»;
- ГБН Г.1-218-182:2011 «Ремонт автомобільних доріг загального користування. Види ремонтів та переліки робіт»;
- ДБН А.2.2-3:2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво»;
- ДК 016:2010 Державний класифікатор продукції та послуг (ДКПП);
- ДК 021:2015 Єдиний закупівельний словник (CPV).

Сучасний стан публічного управління у сфері будівництва автомобільних доріг характеризується такими важливими аспектами: фінансування, інфраструктура та технології, планування та регулювання, стратегічне управління ресурсами, забезпечення якості та безпеки, а також участь громадськості. Проблеми з фінансуванням можуть впливати на якість та обсяги робіт. Важливо впроваджувати нові технології для підвищення ефективності та безпеки дорожнього руху. Ефективне планування та регулювання дозволяють уникнути конфліктів та забезпечити гармонійний розвиток інфраструктури. Стратегічне управління ресурсами є важливим для ефективного використання бюджету та ресурсів. Забезпечення якості та безпеки є пріоритетом для комфортного та безпечного руху на дорогах. Участь громадськості сприяє врахуванню потреб користувачів та покращенню якості проектів.

Потрібно згадати таке явище як корупційний чинник, який значним чином впливає на ситуацію у сфері будівництва автомобільних доріг. Розвитку цього явища сприяють наступні причини:

1. Нормативні колізії між Директивою 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року про державні закупівлі і Законом України «Про публічні закупівлі», а також скасування Директиви 2004/18/ЄС, в частині закупівель робіт чи послуг і застосування нецінових та цінних критеріїв.

2. Зважаючи на наявність в Законі України «Про публічні закупівлі» норм щодо можливості замовника встановлювати кваліфікаційні вимоги до учасників торгів з описом предмета закупівлі, існує низка корупційних ризиків щодо демпінгування чи зриву торгів недобросовісним учасником, попередньої змови учасників чи замовників та маніпуляції цінами.

3. Відсутність в законодавстві прямої вказівки (зобов'язання) використання електронної системи закупівель дає можливість реалізовувати корупційні схеми при проведенні торгів у процесі будівництва автомобільних доріг [3].

Отже, сучасний стан у сфері публічного управління будівництвом автомобільних доріг характеризується важливістю ефективного фінансування, впровадження новітніх технологій, адекватного планування та регулювання

процесів, стратегічного управління ресурсами, забезпечення якості та безпеки, а також участі громадськості. Вирішення цих аспектів вимагає комплексного підходу та співпраці між державними органами, місцевими урядами, приватним сектором та громадськістю з метою забезпечення стабільного та прогресивного розвитку автомобільних доріг для задоволення потреб суспільства. При цьому важливу роль відіграє навчальний аспект, оскільки навчання спеціалістів повинно дати новий поштовх для розвитку досліджуваної сфери.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_22115 (дата звернення 28.03.2024)
2. Про автомобільні дороги: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 51, ст.556
3. Серета Ю.В. Особливості державного управління дорожнім будівництвом. Право та державне управління. 2022. №1. С. 197-202. DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.1.29>

Микола Бойко

спеціаліст з організації перевезень і управління на транспорті (автомобільний), інженер з транспорту ФОП

Особливості державної політики та навчання спеціалістів у транспортній сфері

Державна політика розвитку транспортної сфери спрямована на створення умов для суб'єктів ринку функціонувати в найкращих умовах. Ця політика є прозорою, послідовною, систематичною та цілеспрямованою діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування. Вона ґрунтується на принципах передбачуваності, збалансованості, екологічної свідомості, відповідальності, інформаційності, економічної обґрунтованості, соціальної справедливості, врахування громадської думки, відкритості, доступності транспортних послуг, орієнтації на об'єктивні потреби суспільства, наукової обґрунтованості та законності [1]. Окремий акцент потрібно поставити на процес навчання спеціалістів, покликаних працювати в транспортній сфері.

Державна політика розвитку транспортної сфери відображає регуляторний вплив держави через різні механізми, такі як інформаційно-моніторинговий, інноваційно-інвестиційний, соціально-економічний, адміністративно-правовий та політико-інтеграційний. Вона спрямована на створення належних умов для забезпечення інтенсивного конкурентного розвитку транспортної галузі, який є необхідною передумовою для забезпечення національної безпеки та державного суверенітету України,

підвищення рівня життя населення, стійкого розвитку економіки країни, а також для зменшення негативного впливу на довкілля.

Для прогресу в транспортній сфері в сучасних умовах необхідно впровадити систему прийняття та реалізації публічно-управлінських рішень, що буде діяти як основа для формування ефективної державної політики. Цей процес включає три ключові складові [2]:

- державна політика діє як інструмент впливу суб'єкта на об'єкт;
- транспортна галузь, яка включає процеси, явища, проблеми та суперечності, є об'єктом;
- учасники, такі як держава, бізнес та громадськість, виступають у ролі суб'єктів (рис. 1).

Рис. 1. Концептуальна схема формування та реалізації державної політики у транспортній сфері

У плануванні та впровадженні державної політики щодо розвитку транспортної сфери ключову роль відіграють обрані методи, які охоплюють різноманітні засоби та прийоми, які держава використовує через свої законодавчі й виконавчі органи для впливу на відповідні суб'єкти. Ці методи спрямовані на створення або забезпечення умов для діяльності цих суб'єктів відповідно до національної економічної політики [47].

До методів формування та реалізації державної політики розвитку транспортної сфери віднесено: [3]

- 1) організаційно-інформаційні;
- 2) соціальні;
- 3) економічні;
- 4) правові;
- 5) адміністративні;
- 6) політико-правові.

Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що у сучасній державі наявний достатньо широкий перелік методів, напрямків, заходів та інструментів впливу на розвиток транспортної сфери в цілому та окремих її секторів. В державі окремий акцент ставиться на вихованні та навчання спеціалістів, які покликані розвивати транспортну сферу в рамках відповідної державної політики.

Список використаних джерел

1. Дейнека О., Крихтіна Ю., Курбатов Є. Теоретичні основи державного регулювання транспорту. Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія «Державне управління». 2018. Вип. 3. С. 63–68.
2. Токманова І.В., Овчиннікова В.О., Корінь М.В. Напрямки та інструменти державного регулювання стратегічного розвитку залізничного транспорту. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2020. № 69. С. 114–127.
3. Транспортна інфраструктура. URL: <https://www.kremen.gov.ua/index.php/rozdil/gromadyanam/infrastructura/transport>. (дата звернення 27.03.2024)

Юрій Клак

ТзОВ Весотра – Львів, директор,
магістр публічного управління та
адміністрування Інституту
адміністрування, державного управління
та професійного розвитку НУ «Львівська
політехніка»

Економічні аспекти публічного управління логістичними перевезеннями

Логістичні перевезення є важливою частиною економіки, що забезпечує обслуговування як внутрішніх, так і експортних/імпортних та транзитних перевезень вантажів і пасажирів. Логістика є невід’ємною складовою загальної державної економічної політики та забезпечення обороноздатності країни, оскільки створює необхідні передумови для задоволення потреб населення у наданні транспортних послуг та розвитку бізнесу.

В галузі логістичних перевезень для здійснення владно-організуючого впливу на суб’єктів господарювання застосовуються такі основні методи публічного управління:

- здійснення контролю (нагляду);
- ліцензування або надання спеціальних дозволів;
- тарифне (цінове) регулювання;
- встановлення норм (нормативів), стандартів, правил, а також інших вимог.

Оскільки функціонування галузі логістичних перевезень пов’язане з технічною експлуатацією значної кількості транспортних засобів, то стаття 10 Закону України «Про транспорт» вимагає, щоб транспортні засоби відповідали вимогам безпеки, охорони праці та екології, державним стандартам, мали відповідний сертифікат [1]. У зв’язку з цим важливим засобом впливу держави на логістику є стандартизація. Застосування цього методу публічного

управління, як можна переконатися з аналізу положень законодавства про транспорт, має на меті:

— безпеку об'єктів з урахуванням ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій;

— економію всіх видів ресурсів, поліпшення техніко-економічних показників діяльності;

— захист законних прав та інтересів споживачів і держави у питаннях безпеки перевезень для життя, здоров'я людей та майна осіб, охорони довкілля;

— підвищення надійності, комфортності та безпечності транспортних засобів, якості робіт та послуг відповідно до розвитку науки і техніки, потреб населення і народного господарства;

— реалізацію єдиної науково-технічної політики з питань створення, експлуатації, ремонту, технічного обслуговування й утилізації транспортних засобів.

Сферу логістики характеризують внутрішні та зовнішні фактори. Зовнішні фактори відображають вплив зовнішнього середовища, сприяють успішному проведенню операцій або протидіють успіху їх виконанню (природно-географічні, економічні, технологічні фактори). Внутрішні фактори відображають взаємовплив різноманітних процесів всередині системи на просування потоку (експлуатаційні – розподілення задач і ресурсів між ланками системи транспорту) [2].

Аналізуючи фактори зовнішнього середовища, що впливають на систему логістики, встановлено, що основними є наступні:

- технологічні – зміна комунікаційних технологій, нові технології в виробництві транспортних засобів;

- соціокультурні – рівень освіченості, зміна рівня життя населення, демографічні зміни, зміна смаків та переваг населення;

- політичні – державна політика, транспортне законодавство, законодавство про охорону навколишнього середовища [2].

Всі перелічені фактори мають вплив на переміщення та викликані необхідністю задоволення певних потреб і зумовлюються необхідністю поїздок. Отже, кількість поїздок (обсяги перевезень) прямо залежить від необхідності у задоволенні різних потреб населення з використанням транспорту [2].

Загалом, подальший розвиток економіки, підвищення матеріального і культурного рівня людей, розвиток транспортної мережі, буде спричиняти збільшення транспортної рухомості в державі та розвитку сфери логістичних перевезень в цілому.

Список використаних джерел

1. Про транспорт: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 51, ст.446.

2. Озерова О.О. Проблеми функціонування транспорту при обслуговуванні пасажирів у великих транспортних вузлах. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jsrui/handle/123456789/2137> (дата звернення 01.04.2024р.)

Павло Вожоха

аспірант кафедри адміністративного і фінансового менеджменту спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» НУ «Львівська політехніка»

Митні проблеми боротьби з корупцією в Україні: досвід імплементації цифрових технологій

Корупція на митниці представляє собою значну проблему, особливо актуальну для країн, що розвиваються, де митні служби часто вважаються одними з найбільш корумпованих інституцій. Проблема зумовлена рядом факторів, включаючи недосконалість правової системи, недостатні рівні оплати праці митних чиновників, а також складність адміністративних процедур, що відкриває широкі можливості для зловживань. Існуюча ситуація є результатом взаємодії цих факторів, які сприяють розповсюдженню корупційних практик серед митних органів, обтяжуючи економічний розвиток та міжнародну торгівлю. Досвід Руанди та Грузії свідчить про ефективність інноваційних заходів державного управління щодо боротьби з корупцією на митниці, що включали спрощення адміністративних процесів та підвищення прозорості шляхом залучення цифрових технологій. Зокрема у Грузії впроваджено "єдине вікно" для митних процедур і значно спрощено податковий кодекс, що зменшило можливості для корупційних дій. У Руанді реформи призвели до значного покращення у зборі податків і аудиті. Впроваджені у цих країнах реформи були частиною ширших державних перетворень, які підкріплювались сильним політичним антикорупційним лідерством [1]. У Малайзії в межах митних корупційних схем із використанням складних мереж фіктивних компаній і незаконних транзакцій, що охоплювали кілька країн, використання цифрових технологій дозволило викрити розкрадання мільярдів доларів з фонду розвитку [2]. Іншим значимим прикладом боротьби з корупцією є конвенція проти хабарництва заснована ОЕСР, що покликана зупинити міжнародні компанії від дачі хабарів урядовим чиновникам. Однак, виконання цих угод залишається проблемою, оскільки багато країн не ефективно впроваджують ці міжнародні домовленості [3]. Наведене підкреслює важливість локальних реформ і міжнародної співпраці для вирішення системної природи корупції на митницях. Ефективні стратегії часто вимагають комбінації правових реформ, кращих механізмів виконання, прозорості та сильної політичної волі для створення антикорупційного митного середовища.

Україна демонструє прогрес у боротьбі з корупцією, зокрема у митній сфері, незважаючи на виклики, пов'язані з військовим станом країни. Згідно з останніми даними, Україна піднялася на дванадцять позицій у щорічному рейтингу Індексу сприйняття корупції (CPI) за 2023 рік, досягнувши 104-го місця серед 180 країн з оцінкою 36 балів зі 100 можливих [4]. Європейська Комісія відзначає значні зусилля України у приведенні свого законодавства, включно з митним кодексом, у відповідність до норм ЄС. Україна інтегрувалася у митну інформаційну систему ЄС та використовує Нову комп'ютеризовану транзитну систему (NCTS), що є важливим кроком у спрощенні митних процедур і підвищенні прозорості митного адміністрування [5]. Зусилля з боротьби з корупцією також включають реформування митного кодексу, яке сприяло зменшенню корупційних ризиків і підвищенню ефективності митного оформлення. Проте Україні належить продовжити працю над впровадженням рекомендацій Європейської Комісії, що включають удосконалення механізмів використання митних гарантій та спрощення митних формальностей для досягнення повної гармонізації з митним кодексом ЄС.

В Україні проблема корупції є наслідком декількох факторів: слабка правова система, недостатньо високі зарплати митних чиновників, а також складність адміністративних процедур, що надає широкі можливості для зловживань. Комплексність митних процедур створює умови для великої кількості дискреційних рішень, що можуть бути використані нечесно. Поряд із цими факторами, митні служби часто стикаються з високим рівнем взаємодії з громадськістю та бізнесом, що веде до збільшення ризиків корупції через можливості для особистих контактів та переговорів під час митного оформлення. Додатковим чинником є неефективність системи моніторингу та відсутність суворих покарань для корупційних дій, що знижує ризик викриття та засудження. Рішення проблеми корупції на митниці вимагає комплексного підходу, який включає зміцнення правової бази, підвищення зарплат митних чиновників до рівня, що мінімізує спокуси корупції, а також спрощення адміністративних процедур для зменшення можливостей для зловживань. Важливим аспектом є також підвищення прозорості митних операцій через впровадження сучасних технологій, таких як електронне декларування та використання систем відеоспостереження, що дозволяють зменшити людський фактор у митному процесі. Розвиток цифрових платформ допомагає забезпечити відкритий доступ до інформації, що сприяє збільшенню залучення громадськості та зміцненню довіри до державних інституцій, а також сприяє використанню сучасних технологій, таких як блокчейн, для забезпечення незмінності даних та відстеження всіх змін у документації, тощо. В цілому, незважаючи на складнощі, пов'язані з військовим конфліктом, Україна демонструє прихильність до проведення антикорупційних реформ, що є ключовим фактором у процесі євроінтеграції та покращенні взаємин з Європейським Союзом, що дозволить не тільки боротися з існуючими корупційними схемами, але й запобігати їх виникненню у майбутньому, сприяючи створенню більш прозорої та ефективно митної служби.

Список використаних джерел

1. O. Fjeldstad, G.Raballand. Corruption in customs: Time for a new approach. *Governance for Development*. <https://blogs.worldbank.org/en/governance/corruption-customs-time-new-approach>
2. 25 corruption scandals that shook the world. Transparency International. <https://www.transparency.org/en/news/25-corruption-scandals>
3. The hard facts of global corruption. *The globalist*. <https://www.theglobalist.com/the-hard-facts-of-global-corruption/>
4. Wartime Ukraine ranks among world's top performers in anti-corruption index. *Atlantic council*. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/wartime-ukraine-ranks-among-worlds-top-performers-in-anti-corruption-index/>
5. Ukraine Report 2023. *Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations*. An official website of the European Union https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en

Роман Черніховський

аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Проблематика публічного управління підготовкою кадрів у сфері охорони здоров'я України

Сфера охорони здоров'я є критично важливою як для окремих громадян, які живуть у суспільстві, так і для держави в цілому, яка відповідає за забезпечення належних умов життя свого населення. Забезпечення належних умов навчання у сфері охорони здоров'я стоїть перед державою як одне з пріоритетних завдань відповідно до відповідальності перед своїм народом та окремими особами.

Публічне управління в галузі охорони здоров'я слід розглядати як взаємодію між державним, бізнесовим та громадським секторами з метою виконання цілей державної політики в галузі охорони здоров'я. Представники державної влади, які здійснюють управління системою охорони здоров'я, можуть не мати необхідного досвіду та кваліфікації у цій галузі, що визначає необхідність їх навчання та підвищення кваліфікації. Зараз можна визначити ряд подій, які порушують законодавчі норми. Осіб, які завдали шкоди системі охорони здоров'я та населенню, слід притягти до особистої відповідальності. Державні органи влади повинні посилювати моніторинг та контроль за дотриманням законності дій відповідальних осіб.

Публічне управління в сфері охорони здоров'я, яке також передбачає і навчальний процес, включає політику держави з метою забезпечення рівності

громадян та соціальних груп у вільному доступі до медичних послуг. Основні завдання публічного управління в галузі охорони здоров'я включають:

- урахування міжнародних тенденцій у покращенні та модернізації системи охорони здоров'я;
- зменшення фінансових ризиків отримання і надання медичних послуг;
- поліпшення якості медичних послуг та інновації;
- вдосконалення ресурсного забезпечення медичних послуг;
- підвищення відповідальності населення за своє здоров'я та підтримка превентивної моделі медичної допомоги;
- формування регіональних ринків медичних послуг із відповідним логістичним супроводом та інфраструктурою [1].

Публічне управління у сфері охорони здоров'я регулюється низкою законодавчих та нормативно-правових актів. Усю чинну нормативно-правову базу у сфері охорони здоров'я можна поділити на види, до яких належать такі документи: Конституція України; міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані в Україні; Цивільний Кодекс, кодифіковане законодавство, закони України; укази й розпорядження Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України; рішення Конституційного Суду України; відомчі нормативно-правові акти, які видаються Міністерством охорони здоров'я України, іншими міністерствами й відомствами і стосуються системи охорони здоров'я та надання медичної допомоги населенню; нормативно-правові акти місцевих органів державної та виконавчої влади, що стосуються охорони здоров'я; внутрішні нормативно-правові акти лікувально-профілактичних закладів охорони здоров'я

В сучасних умовах виникає потреба в удосконаленні системи публічного управління в сфері охорони здоров'я для максимізації потенціалу галузі та прийняття ефективних державно-управлінських рішень. Основні напрямки цього удосконалення повинні включати заходи для збільшення тривалості життя та поліпшення спадковості, протидії захворюванням, підвищення рівня здоров'я суспільства. Тому, приймаючи рішення у сфері публічного управління, важливо базуватися на наукових підходах для його вдосконалення в галузі охорони здоров'я [2].

Можна запропонувати стратегічні напрями покращення публічного управління у сфері охорони. Вони включають моделі надання реабілітаційної допомоги, інтеграцію послуг психічного здоров'я у сферу первинної медичної допомоги, організацію травматологічних та ортопедичних послуг у рамках госпітального кластера, а також удосконалення пакетів первинної медичної допомоги для ветеранів та постраждалих від воєнних дій тощо. Ці напрями враховують сучасні умови українського суспільства і мають на меті забезпечити ефективно та доступно надання медичних послуг на всіх рівнях.

Загалом, в українській медичній системі наявний широкий спектр медичних послуг, які є доступними та відповідають основним потребам пацієнтів. Однак нові виклики визначають нові вимоги, які потрібно враховувати при розробці пропозицій щодо впровадження стратегічних напрямків покращення доступності для населення медичних послуг.

Отже, публічне управління в контексті навчання у сфері охорони здоров'я України виконує важливу роль у втіленні внутрішньої політики держави, спрямованої на забезпечення доступної медичної допомоги всім громадянам країни. Це досягається через прийняття державно-управлінських рішень та реалізацію концепції медичного обслуговування. Управління закладами охорони здоров'я базується на принципах системності, юридичної відповідальності та професійного розвитку, враховуючи різноманіття зовнішніх та внутрішніх факторів.

Список використаних джерел

1. Ніколюк, О., Бондар, В., Цветкова, Н. Напрями удосконалення системи публічного управління розвитком у сфері охорони здоров'я України. *Food Industry Economics*. 2021.13(3). URL: <https://doi.org/10.15673/fie.v13i3.2137> (дата доступу 02.03.2024)
2. Шелеміна Н. Особливості фінансування системи охорони здоров'я: вітчизняний та закордонний досвід. *Економіка та суспільство*, 2023, №53. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-80>

Северин Хобзей

аспірант кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту
НУ «Львівська політехніка»

Розвиток професійних компетентностей державних службовців в органах місцевого самоврядування

В умовах сьогодення (тривалі карантинні обмеження, воєнний стан) в Україні зберігається тенденція до зниження професіоналізму державних службовців під час виконання ними професійної діяльності та суттєве зниження професійної компетенції, нераціонального використання праці, зниження або повна відсутність мотивації до підвищення кваліфікації та самовдосконалення, порушується необхідність випереджаючої та безперервної професійної підготовки, хоча однією з визначальних умов успішного просування по службі є саме професіоналізм державних службовців.

Державні службовці відіграють ключову роль у забезпеченні розвитку територій, підвищенні якості життя громадян та забезпеченні їхніх потреб. Однак, для успішного виконання своїх обов'язків вони повинні постійно вдосконалювати свої знання, навички та вміння відповідно до сучасних вимог і викликів.

Професійна компетентність державних службовців є ключовим аспектом успішного функціонування будь-якої державної системи саме тому необхідно визначити значення даного поняття. Професійні компетентності – це сукупність знань, навичок, вмінь та особистісних якостей, необхідних для успішного

виконання професійних завдань. У контексті державної служби в органах місцевого самоврядування це включає знання законодавства, адміністративних процедур, навички управління ресурсами та вміння спілкуватися з громадськістю. О. Жадан та М. Ушакова стверджують, що перспективи розвитку системи навчання в публічному секторі лежать у межах різних кар'єрних траєкторій для досягнення найкращого рівня послуг для громадян. Організаційними пріоритетами навчання науковці визначають управління витратами, підвищення готовності до змін, впровадження нових технологій [1].

Серед складових професійних компетентностей державних службовців органів місцевого самоврядування можна виділити технічні навички, комунікаційні навички, аналітичні здібності. Технічні навички включають в себе вміння працювати з комп'ютером, володіння програмним забезпеченням, а також знання процедур та систем, що використовуються в органах місцевого самоврядування. Комунікаційні навички включають в себе вміння ефективно спілкуватися як в письмовій, так і в усній формі з різними аудиторіями. Аналітичні здібності необхідні для аналізу ситуацій, виявлення проблем та розробки стратегій їх вирішення.

Розвиток професійних компетентностей державних службовців у місцевих органах самоврядування залежить від різних факторів. Один з найважливіших факторів – це доступ до належної освіти та навчання. Програми підвищення кваліфікації, семінари та тренінги можуть надати державним службовцям необхідні знання та навички для виконання їхніх обов'язків. Постійне оновлення нормативно-правової бази вимагає від державних службовців постійного навчання та адаптації до нових вимог.

На основі аналізу факторів, які впливають на розвиток професійних компетентностей, можна запропонувати кілька рекомендацій для оптимізації цього процесу, а саме:

- необхідно забезпечити доступ до якісної освіти та навчання для державних службовців у органах місцевого самоврядування. Це може включати в себе розробку спеціалізованих програм навчання, організацію тренінгів та семінарів;

- важливо створити стимули для саморозвитку серед державних службовців. Це може бути здійснено шляхом впровадження належної системи мотивації за успішне навчання та підвищення кваліфікації;

- варто забезпечити постійний моніторинг та аналіз рівня професійних компетентностей серед державних службовців для вчасного виявлення потреб у навчанні та розвитку [2-3].

Отже, розвиток професійних компетентностей державних службовців у органах місцевого самоврядування є важливою умовою для забезпечення ефективності діяльності цих органів. Враховуючи різні фактори, що впливають на цей процес, можна розробити ефективні стратегії для його оптимізації. Забезпечення доступу до якісної освіти та навчання, створення стимулів для саморозвитку та систематичний моніторинг рівня професійних компетентностей є ключовими аспектами в цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Жадан О., Ушакова М. Підвищення якості професійного навчання на державній службі. Європейські гуманітарні студії: Держава і суспільство, 2019, 3(II), 45-58. <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2019.3-II.04>
2. Podolchak N., Karkovska V., Tsygylyk N., Bilous N., Dziurakh Y. M. Improvement of professional competencies and personnel competences in the BANI world on the example of civil servants through the development of their emotional intelligence [Електронний ресурс] // Multidisciplinary Science Journal. – 2023. – Vol. 5, e2023ss0513
3. Podolchak N., Karkovska V., Tsygylyk N., Dziurakh Y. M., Bilyk O. Synergetic approach for sustainable public service personnel management during Covid-19 [Електронний ресурс] // E3S Web of Conferences. – 2023. – Vol. 408 : International conference on sustainable, circular management and environmental engineering (ISCMEE 2023) Izmir, Turkey, July 12, 2023

Андрій Худий

аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Дослідження правових основ формування державної політики у сфері надання медичних послуг

Правові основи формування державної політики складаються з конституційних норм, законів, підзаконних актів, а також міжнародних угод і конвенцій, на які держава поширила свою юрисдикцію. Вони визначають правовий фундамент для розробки, затвердження, впровадження та моніторингу державної політики в різних сферах. Ось деякі ключові елементи:

- Конституція є основним документом, що встановлює правовий фундамент державності, принципи організації державної влади, права та обов'язки громадян. Вона визначає загальні принципи формування та реалізації державної політики;

- закони розробляються та приймаються законодавчим органом держави і мають вищу юридичну силу після Конституції. Вони встановлюють правила поведінки, права та обов'язки, механізми впровадження та контролю виконання політик. Підзаконні акти в свою чергу це регулятивні та нормативні акти, видані виконавчою владою на основі та в межах повноважень, наданих їй законом. Вони деталізують положення законів, визначаючи специфічні вимоги, процедури та стандарти;

- стратегії розвитку в медичній сфері мають на меті покращення якості медичного обслуговування, доступності лікування, ефективності медичних

установ, інноваційності в технологіях та методах лікування, а також забезпечення фінансової стійкості медичних систем. Ці стратегії розвитку в медичній сфері вимагають комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін, включаючи уряди, медичні установи, наукові організації, приватний сектор та громадськість, для створення ефективної, доступної та високоякісної системи охорони здоров'я. Це також передбачає постійний моніторинг та оцінку впроваджених стратегій для їх коригування та оптимізації відповідно до змінюваних потреб населення та нових наукових відкриттів;

- міжнародні угоди та конвенції, ратифіковані державою, стають частиною її національного законодавства і мають безпосередній вплив на формування та реалізацію державної політики відповідно до прийнятих міжнародних зобов'язань;

- судова практика, включаючи рішення та інтерпретації вищих судових інстанцій, впливає на формування та втілення державної політики через виправлення, уточнення або зміну існуючих норм та принципів.

Ці правові основи забезпечують структурований та узгоджений підхід до формування та реалізації державної політики, враховуючи змінні суспільні, економічні та політичні умови.

Правові основи державної політики у сфері надання медичних послуг в Україні визначені низкою законодавчих актів, які регулюють організацію медичної допомоги, права пацієнтів, фінансування охорони здоров'я, а також взаємодію між державними, приватними установами та пацієнтами. Ось деякі з ключових аспектів цього законодавства:

1. Конституція України – зокрема стаття 49 зазначає, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

2. Цивільний кодекс України у статтях 283, 284 гарантує право на охорону здоров'я та на медичну допомогу.

3. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» є базовим, який встановлює правові, економічні та організаційні засади діяльності у сфері охорони здоров'я, права та обов'язки громадян у цій сфері.

4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» визначає основи створення і функціонування системи загальнообов'язкового медичного страхування, яка має на меті забезпечення громадянам доступу до медичної допомоги.

5. Закон України «Про лікарські засоби» регулює порядок реєстрації, виробництва, імпорту, реалізації та контролю якості лікарських засобів на території України.

Міністерство охорони здоров'я України ініціювало розроблення «Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні» [1], на основі якої прийнято низку нормативно-правових актів, на які покладалося завдання з урегулювання реформи. Загалом основними напрямками,

передбаченими цією Стратегією, були такі: стимулювання правильних реформ, демонстрування особам, які приймають рішення, що здоров'я і сфера охорони здоров'я є потужним інструментом у політиці. Утім варто зазначити, що Україна вже понад два роки живе без стратегічного документа у сфері охорони здоров'я. Попередня Стратегія розвитку системи охорони здоров'я діяла 2015–2020 рр., а головним її досягненням можна визнати зміну підходів до фінансування системи охорони здоров'я [2]. На цей час прийняття «Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року» затримується. Метою обговорення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року – поєднати пріоритети мирного життя та виклики війни таким чином, аби забезпечити українцям доступ до якісної, доступної та безоплатної медичної допомоги, а мета самої Стратегії – забезпечити функціонування системи охорони здоров'я таким чином, аби були створені всі умови для того, щоб кожна людина мала можливість подбати про своє здоров'я, підтримувати, зберігати його та отримувати найвищий доступний рівень медичної допомоги, незалежно від обставин [3].

Орієнтиром у проведенні медичної реформи також стала програма Європейського Союзу «Європейська стратегія здоров'я-2020» [4]. На її основі було сплановано запровадження «е-медицини» за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій: 1) створення єдиної (інтегрованої) інформаційно-аналітичної системи обліку стану здоров'я громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, на основі електронної ідентифікації пацієнтів у закладах охорони здоров'я, збору даних профілактичних обстежень з метою подальшого використання в аналітичних, експертних і статистичних системах; 2) забезпечення дотримання норм ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод шляхом створення системи дистанційного консультування та діагностики з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що об'єднують великі заклади охорони здоров'я та наукові установи [5].

Реформа охорони здоров'я започаткована з метою покращення якості та доступності медичних послуг, включає в себе запровадження системи оплати за принципом «гроші йдуть за пацієнтом», зміни в первинній медико-санітарній допомозі, реформування системи госпітальної допомоги та інше, а проаналізовані нормативно-правові акти регулюють якість надання медичних послуг та формують пріоритети державної політики.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 років. URL: <https://uoz.cn.ua/strategiya.pdf>.

2. Задихайло Д. Д., Савченко А. М. Формування ринкових засад організації охорони здоров'я в Україні (господарсько-правовий аспект). Проблеми законності. 2023. Вип. 16. С. 100-117.

3. Проект Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року буде фіналізований до кінця першого кварталу. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/proekt-stratehii-rozvytku-systemy-okhorony-zdorovia-do-2030-roku-bude-finalizovanyi-do-kintsia-pershoho-kvartalu>.

4. Стартувала загальнодержавна програма «Здоров'я-2020: український вимір». URL: <https://med.oits.pro/2017/10/19/startuvala-zagalnodержavna-program>.

5. Галай В.О. Стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/273738/269079>.

Роман Залуцький

директор з розвитку продаж, ТОВ
«Науково-виробниче підприємство
«ГЕТЬМАН»

Економічні виклики та загрози для публічного управління України у воєнний період

Повномасштабна війна в Україні вимагає перегляду підходів до формування політики у сфері державного регулювання економіки та пошуку нових ефективних методів публічного управління. Наявність високоймовірних загроз означає, що органам державної влади та іншим суб'єктам забезпечення економічної безпеки буде потрібно модернізувати стратегії поведінки, переосмислювати плани та пріоритети дій, орієнтуючись на зміцнення економічної безпеки держави.

З початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну реальний сектор економіки зазнає нищівних втрат та руйнувань активів, виробничо-збутових, логістичних ланцюгів, об'єктів інфраструктури, аграрних і земельних ресурсів, людського капіталу. За оцінками експертів проєкту KSE Institute «Росія заплатить», станом на початок вересня 2023 р. загальна сума прямих збитків, завданих Україні через війну, сягає 151,2 млрд дол. США; транспорт посідає друге місце за обсягами збитків (після житлових будівель), – їх загальна сума складає 36,6 млрд дол. США. Прямі втрати у промисловості оцінено у 11,4 млрд дол. США, у сфері АПК і земельних ресурсів – 8,7 млрд дол. США. Порівняно з довоєнним періодом реальний сектор відіграє відчутно меншу роль у створенні ВВП країни – у 2022 р. він забезпечив 19,7 % ВВП загалом по економіці (у 2021 р. – 26,6 %) [1].

Починаючи з 2023 р. вдалося розпочати відновлювальний тренд у окремих галузях, що стало можливим завдячуючи попиту на внутрішньому ринку, зокрема на продукцію для потреб ЗСУ та для інфраструктурного відновлення країни, поліпшенню забезпечення електроенергією споживачів, релокації виробництв, лібералізації зовнішньої торгівлі, диверсифікації шляхів експорту українських товарів. Утім, основою розбудови реального сектора досі є його ресурсні та географічні переваги, а не науково-технологічний потенціал. Такий підхід десятиліттями знекровлює національну економіку, посилює її

сировинізацію, не створює умов для реалізації потенційних можливостей генерувати значно більші прибутки від глибокого перероблення ресурсів усередині країни, інтегрування технологій та інновацій у переробні виробництва. Подальше відновлення економічної динаміки в умовах війни потребує подолання існуючих проблем та обмежень, масштабування ефективних стратегій та практик підприємств щодо виходу з кризи та пристосування до нових умов діяльності. Водночас, завданням нової економіки повоєнної України має бути побудова базису реального сектора на сучасних технологічних засадах, здатних забезпечити структурну перебудову економіки з пріоритетним розвитком переробних виробництв, утілити у процесі створення і розподілу продукції і послуг прогресивні рішення європейської політики, на порядку денному якої перебувають такі фактори конкурентоспроможності як енергоефективність, упровадження принципів сталого розвитку і циркулярної економіки, ресурсоефективного та чистого виробництва тощо

Забезпечення життєво важливих функцій та послуг є одним із найважливіших безпекових пріоритетів держави. Досвід України щодо енергозабезпечення споживачів в умовах війни та руйнування критичної інфраструктури окреслює спектр завдань, що постають перед країною у кризових ситуаціях. Подальша розбудова системи забезпечення стійкості функціонування інфраструктури та здійснення життєво важливих функцій потребує формування комплексу організаційно-правових інструментів для узгодження цілей та координації зусиль усіх залучених суб'єктів [2].

Відповідно Закону України «Про критичну інфраструктуру» життєво важливі функції та/або послуги – це функції та/або послуги, реалізація яких забезпечується органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами, суб'єктами господарювання та організаціями будь-якої форми власності, збої, переривання та порушення надання яких призводять до швидких негативних наслідків для національної безпеки [3].

Положення Закону спрямовані на створення національної системи забезпечення безпеки та стійкості функціонування критичної інфраструктури та здійснення життєво важливих функцій.

Цей Закон визначає низку конкретних завдань щодо забезпечення стійкості здійснення таких функцій. Секторальні органи влади, серед іншого, розробляють та затверджують плани взаємодії та підтримання життєво важливих функцій на випадок порушення функціонування об'єктів критичної інфраструктури (пункт 4 статті 19).

Місцеві органи виконавчої влади забезпечують розроблення та затвердження: програм підвищення стійкості територіальних громад до кризових ситуацій, викликаних припиненням або погіршенням надання важливих для їх життєдіяльності послуг чи для здійснення життєво важливих функцій; місцевих планів взаємодії залучених суб'єктів у кризовій ситуації з метою підтримання життєво важливих функцій та надання життєво важливих послуг; планів відновлення функціонування критичної інфраструктури (стаття 20).

Такі плани забезпечення стійкості здійснення ЖВФ є своєрідною формальною рамковою угодою між усіма стейкхолдерами, котрі залучаються до цього процесу.

Для забезпечення функціонування реального сектора в умовах війни на державному рівні протягом 2022–2023 рр. реалізовано низку заходів. У промисловості такі заходи стосувалися, зокрема, забезпечення релокації виробничих потужностей; підтримки створення і розвитку переробних підприємств, індустріальних парків, реалізації подальших кроків у напрямі євроінтеграції. Завдяки вжитим заходам і реалізованим ініціативам промисловість функціонує та демонструє стійкість до викликів і ризиків війни, попри безпрецедентні пошкодження, втрати і руйнування. Надалі варто зосередитись на створенні умов для роботи промисловості на зміцнення обороноздатності країни (оборонне замовлення, замовлення обладнання для військових, одягу, взуття, ліків, продовольства тощо), що підтримуватиме українські виробництва, а також розширенні програм для переробних підприємств, опрацюванні нових експортних маршрутів і побудові транспортно-логістичних зв'язків усередині країни, використанні можливостей, які виникають для України як країни – кандидата на вступ до ЄС.

Державна аграрна політика спрямована на посилення стійкості аграрного сектора і подолання наслідків воєнних дій та перешкод для експорту вітчизняної агропродукції, адаптацію нормативно-правового поля в аграрній сфері відповідно до норм і правил ЄС. Основні напрями в умовах повномасштабної війни мають спрямовуватися на збереження ефективності ланцюга «виробництво – переробка – зберігання – постачання населенню продуктів харчування». Вкрай важливими є нарощування виробництва сільськогосподарської продукції, пошук та створення нових об'єктів для зберігання та первинної переробки продукції, залучення всіх можливостей державного та приватного секторів для постачання продуктів харчування в місця їх збуту.

Стійкість промисловості в умовах війни та повоєнного відновлення визначається її здатністю ефективно протистояти загрозам, викликам і ризикам війни, адаптуватися до змін воєнної обстановки без значної втрати функціональності суб'єктів промисловості, зв'язків між ними, а також формувати підґрунтя економічного зростання і розвитку у довгостроковій перспективі. Основними напрямками державної промислової політики мають бути : підтримка стратегічних галузей промисловості; розбудова сучасного машинобудування; модернізація металургійної галузі на новій технологічній базі; розвиток галузі будівельних матеріалів з орієнтацією на внутрішній ринок; поглиблення ступеня промислового перероблення сільськогосподарської сировини; стимулювання вторинного перероблення сировинних ресурсів; пришвидшення євромодернізаційних зрушень.

Відновлення економіки під час війни та у повоєнний період має передбачати здійснення виважених кроків щодо відходу від сировинної моделі економіки, стимулювання перероблення, формування точок зростання,

розвитку перспективних напрямів спеціалізації України на внутрішньому та зовнішніх ринках тощо.

Список використаних джерел

1. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.] ; за загальн. ред. Я. А. Жаліла – Київ : НІСД, 2024. – 104 с. – <https://doi.org/10.53679/NISSanalytrep>.

2. Суходоля О. Стійкість здійснення життєво важливих функцій: узагальнення досвіду реагування України на руйнування енергетичної інфраструктури / [Суходоля Олександр] – Київ : НІСД, 2023. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/stiykist-zdiysnennya-zhyttyevo-vazhlyvykh-funktsiy-uzahalnennya>

3. Закону України «Про критичну інфраструктуру» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 5, ст.13). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

Марія Якимець

аспірантка кафедри
адміністративного та фінансового
менеджменту Інституту адміністрування,
державного управління та професійного
розвитку НУ «Львівська політехніка»

Інноваційний лідер як інструмент для управління змінами в публічному адмініструванні

Лідерство - це процес впливу на людей, щоб вони поводитися вособливий спосіб, який допомагає досягти намічених цілей групи. Лідери можуть мотивувати персонал і допомагати їм зміцнювати впевненість і забезпечувати довіру. Державним установам сучасності необхідні компетентні керівники, які розуміють поточне динамічне та складне середовище. Крім того, лідерство дуже важливе під час змін, оскільки допомагає забезпечити успіх здійснення змін шляхом керівництва, підтримки та спрямування організації до бажаного майбутнього.

Лідерство відіграє важливу роль у підвищенні продуктивності та ефективності діяльності органів влади. Це досягається через перетворення звичайних управлінців у справжніх керівників, які стають не просто виконавцями обов'язків, але й вдумливими лідерами своїх команд, установ та організацій. Таким чином, в кожному може бути потенціал стати лідером на своєму рівні [2].

Є різні способи керувати, і як таке, не існує єдиного встановленого універсального лідерства навичок та стилів, які потрібно використовувати. Саме тому, варто розглянути осучаснене поняття лідерства “інноваційне”.

Інноваційне лідерство – це філософія та підхід, який об'єднує різні стилі лідерства щоб вплинути на людей для стимулювання та підтримки інноваційного мислення, творчості та ефективного впровадження інновацій в установі чи команді.

Інноваційний лідер виступає агентом змін на всіх рівнях, від місцевого до глобального. Основними завданнями такого лідера є направляти, надихати та залучати своїх послідовників, а також створювати для них сприятливе середовище для росту і розвитку, де вони можуть реалізувати та масштабувати ідеї для досягнення результатів. Не менш важливим є те, що формування таких можливостей для розвитку та реалізації, сприяє не тільки зменшенню опору змінам, але й забезпечує швидку та ефективну їх реалізацію [3].

Зокрема, інноваційний лідер може відігравати ключову роль у впровадженні змін в публічному адмініструванні. Виокремлюють декілька механізмів, використовуючи які інноваційний лідер може бути важливим інструментом управління змінами:

- створення візії змін: Інноваційний лідер здатен розробляти чітке бачення майбутнього для організації чи системи публічного адміністрування. Такий механізм забезпечує розуміння колективом необхідності тої чи іншої зміни, та можливі шляхи її впровадження, чим зменшує рівень опору та стресу у членів команди.

- стимулювання творчості та інновацій: Інноваційні лідери створюють сприятливе середовище для розвитку та реалізації нових ідей. Вони заохочують співпрацю, відкритий обмін думками та експерименти, що сприяють інноваціям у публічному адмініструванні.

- управління ризиками: Інноваційні лідери мають бути готовими взяти на себе ризики, пов'язані зі змінами, і водночас забезпечувати адекватний контроль за цими ризиками. Вони повинні бути гнучкими та вміти адаптуватися до непередбачуваних ситуацій.

- мобілізація команди та ресурсів: Інноваційні лідери вміють мобілізувати не лише людські ресурси, але й фінансові, технологічні та інші ресурси, необхідні для успішної реалізації змін.

- забезпечення підтримки та залучення зацікавлених сторін: Інноваційні лідери відіграють важливу роль у переконанні зацікавлених сторін в необхідності та перевагах змін. Вони сприяють створенню коаліцій та партнерств, які підтримують реформи в публічному адмініструванні.

- моніторинг та оцінка результатів: Інноваційні лідери встановлюють системи моніторингу та оцінки, щоб визначити ефективність запроваджених змін. Вони вміють аналізувати дані та здійснювати корекції в процесі впровадження [5].

Важливими є також ключові навички, які необхідні керівникам (інноваційним лідерам) для ефективного управління та впровадження змін: 1) аналітичне мислення та інноваційність; 2) активне навчання та стратегії навчання; 3) здатність до розв'язання складних проблем; 4) критичне мислення й аналіз; 5) креативність, оригінальність та ініціативність; 6) лідерство та соціальний вплив; 7) використання технологій, моніторинг і контроль; 8)

створення технологій та програмування; 9) витривалість, стресостійкість та гнучкість; 10) логічна аргументація, розв'язання проблем і формування ідей [4].

Протягом 30 років незалежності України система публічного адміністрування постійно зазнає значних змін під впливом різних факторів. У зв'язку з цим набуває важливого значення розуміння сучасної ролі культури управління та усвідомлення необхідності оновлення самої практики публічного адміністрування. Ключовим аспектом є вивчення механізмів самоорганізації, які звільняють потенціал людської ініціативи і дозволяють ефективно реагувати на невизначеність та швидкі зміни у світі для вирішення різноманітних завдань публічного адміністрування. Цілеспрямований вплив на систему підготовки управлінських кадрів ґрунтується на припущенні, що всі успішні уряди рухаються від традиційної до колаборативної моделі, якою є інноваційне лідерство.

Країни-лідери виробляють системи впровадження механізмів розвитку інноваційного лідерства, використовуючи всі можливості інноваційного потенціалу країни у сферах економіки, політики, науки, бізнесу, освіти та інших. Це означає активне стимулювання і підтримку інноваційних ідей та проектів, сприяння розвитку креативності та підтримку ініціатив, спрямованих на створення нових та покращення існуючих технологій, продуктів і послуг. Такий підхід дозволяє країнам досягати високого рівня конкурентоспроможності та стати лідерами у світі у різних галузях інноваційної діяльності [1].

Список використаних джерел

1. Адамовська В. С., Романенко Ю. І. Теоретичні засади та методичні підходи до оцінки лідерських якостей державного службовця. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1438>

2. Клімаш Л. С. Тенденції розвитку лідерства в публічному управлінні. Механізми управління розвитком територій: зб. наук. праць. Житомир: Поліський національний університет, 2020. 250-252

3. Юзькова, О. І. Інноваційне лідерство в публічному управлінні в умовах переходу до сервісно-орієнтованої держави (дис. д-ра філос. в галузі публ. упр. та адмін.: 281). Київ (Yuzkova, OI *Innovative leadership in public governance regarding the transition to a service-oriented state*, 2021.

4. The Future of Jobs Report 2020. World Economic Forum. — 2020 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2020.pdf

5. Musaiqwa, M. (2023). The Role of Leadership in Managing Change. *International Review of Management and Marketing*, 13(6), 1–9. <https://doi.org/10.32479/irmm.13526>

Андрій Малишак

здобувач ступеня доктора філософії
281 «Публічне управління та
адміністрування» кафедри
адміністративного та фінансового
менеджменту, Інститут адміністрування,
державного управління та професійного
розвитку НУ "Львівська політехніка"

Етичні стандарти державних службовців як інструмент ефективного публічного управління

Професійна етика державного службовця відіграє вирішальну роль у демократичному управлінні, оскільки становить основу для здобуття довіри громадськості, забезпечення прозорості та відповідальності в управлінні.

Ефективне демократичне управління передбачає, що державні службовці мають бути неупередженими та діяти строго в межах закону. Вони не повинні піддаватися особистим, політичним чи будь-яким іншим зовнішнім впливам, які можуть завадити об'єктивному виконанню їх обов'язків. Професійна етика забезпечує моральні та етичні орієнтири, що керують поведінкою службовців, спонукаючи їх діяти чесно та справедливо.

Прозорість у діяльності державних органів та відповідальність перед громадськістю є основоположними принципами демократії. Професійна етика вимагає від державних службовців чесного звітування про свою діяльність та відкритості до громадського контролю. Це сприяє зменшенню корупції та підвищенню ефективності управлінських процесів. Підвищення професійного рівня державних службовців має велику актуальність в сучасному світі, адже саме від рівня підготовки та професійних навичок державних службовців, ефективності та результативності їх діяльності буде залежати якість наданих управлінських послуг громадянам [3].

Демократичне управління вимагає, аби державні службовці постійно підвищували свій професійний рівень та ефективно використовували свої знання та навички на благо суспільства. Етика професійної поведінки підкреслює важливість постійної освіти та самовдосконалення, що є ключем до високої якості публічних послуг.

Основою ефективного демократичного управління є довіра громадян до державних інституцій. Державні службовці, що діють етично, заслуговують на довіру громадян, що, у свою чергу, зміцнює демократію. Професійна етика допомагає побудувати міцний зв'язок між державою та громадянами, заснований на взаємній повазі та довірі.

Державні службовці несуть велику соціальну відповідальність, оскільки їхні рішення та дії мають прямий вплив на життя людей та розвиток суспільства. Етичні норми зобов'язують їх розглядати широкий спектр

соціальних наслідків своєї діяльності та вживати заходів до мінімізації негативних впливів.

Право і мораль є ключовими інструментами регулювання та контролю за управлінською діяльністю та поведінкою державних службовців. Це підкреслює, що ефективне публічне управління базується не лише на законодавчих нормах, а й на моральних принципах, що спрямовані на добро суспільства. Етика державного службовця являє собою систему норм поведінки, які відображають загальнолюдську мораль та призначені для досягнення високого рівня професіоналізму і ефективності у роботі. Професійна етика виступає як індикатор моральності службовця та його відданості службовому обов'язку[1-2].

Моральні норми часто мають суб'єктивний характер та можуть інтерпретуватися по-різному залежно від особистісних переконань, культурних та соціальних факторів. Це ускладнює формулювання єдиної політики щодо етичної поведінки. Відслідковування та оцінка етичної поведінки є складним завданням, оскільки багато аспектів етики є нематеріальними і не піддаються кількісному вимірюванню. Встановлення об'єктивних критеріїв для оцінки етичної поведінки вимагає додаткових досліджень та методологій.

Сучасні виклики щодо питання етики у діяльності державних службовців, полягають у відсутності спеціалізованих нормативних актів, що регулюють етичну поведінку державних службовців, ставить перед сучасною державою та її управлінським апаратом серйозний виклик. Без чітко визначених нормативних документів, що окреслюють етичні принципи державної служби, існує високий ризик неоднозначності в інтерпретації та застосуванні етичних стандартів. Це може призвести до суб'єктивних оцінок та рішень, які не забезпечують однакового ставлення до всіх державних службовців. Відсутність спеціалізованих актів ускладнює розробку єдиної методології оцінки етичної поведінки, що є важливим для забезпечення об'єктивності та прозорості процесу оцінювання. Науковий та законодавчий розвиток у цій сфері може сприяти створенню чітких критеріїв та інструментів оцінки.

Ефективне регулювання етичної поведінки вимагає комплексного підходу, який би включав законодавче регулювання, моральне виховання, створення інституційної культури та стимулювання саморегуляції серед державних службовців.

Існує важлива потреба у систематичному оновленні та кодифікації етичних норм і правил, щоб забезпечити їх актуальність та відповідність сучасним викликам. Створення комплексного документа, який би визначав основні етичні принципи та стандарти поведінки для державних службовців, стало б важливим кроком до забезпечення високого рівня етичної поведінки.

Включення етичної тематики до програм підвищення кваліфікації та професійного розвитку державних службовців може сприяти підвищенню їх етичної компетентності.

Отже, активізація діалогу між державою, науковою спільнотою, громадськістю та медіа щодо питань етики в державному управлінні може сприяти формуванню відкритого та відповідального підходу до цього питання.

Список використаних джерел

1. Соколов В., Турчинов А. І. Державна служба: моральні основи, професійна етика. Х.: РАГС, 2010. 367 с.
2. Рудакевич М.І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління: Моногр. – Т.: Видво АСТОН, 2007. – 400 с.
3. Дзюрах Ю. М., Потапська Б. В. Підвищення професійного рівня державних службовців в системі публічного управління // Публічне управління та митне адміністрування. – 2023. – № 3 (38). – С. 70–76.

Максим Музика

аспірант кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку. Науковий керівник: д.і.н., доцент Панфілова Т. О.

Формування концептуальних підходів до вивчення етичних проблем

Будь-яка наука включає в свій зміст так званий категоріальний каркас – сукупність найбільш важливих та загальних понять, які окреслюють якісні особливості предмету її пізнання. Етика також базується на цілій низці таких понять, що називаються категоріями етики. Саме в них в концентрованій формі фіксується та виражається той зміст морально-етичних явищ та процесів, який не можна обминути в наших намаганнях зрозуміти цих аспектів нашого життя [1]. Категорії етики дають можливість прояснити історичний характер моральних уявлень, окреслити їх оціночно-орієнтувальну роль в людських взаєминах, виділити та окреслити найбільш важливі складові моральної свідомості та моральної діяльності.

Концептуальні підходи до вивчення етичної складової можуть відрізнятися в залежності від академічного напрямку або дисципліни. Наприклад, у філософії можуть використовуватися різні етичні теорії, такі як деонтологія, консеквенціалізм, віртуалізм тощо, для аналізу етичних проблем. В соціології та психології можуть досліджуватися соціокультурні аспекти етики, взаємодія особистості та соціуму тощо. Також можуть використовуватися інші міждисциплінарні підходи, які поєднують елементи різних наук для вивчення етичної складової з різних точок зору.

Історія етики є своєрідною історією моралі. Центральним поняттям професійної моралі є поняття професійного обов'язку, яке поєднується з поняттям відповідальності. Проаналізувати результати своєї праці з позицій загальнолюдських моральних цінностей спеціалісту допомагає професійна совість. Вона пересікається з такими поняттями як професійна честь, професійна гідність, професійна справедливість. Від професійного такту

залежать взаємини з іншими людьми, вирішення під час спілкування з ними ділових проблем. Професійна етика обґрунтовує певну систему моральних норм, що регулюють поведінку та взаємини людей у тій чи іншій професійній діяльності [2, с. 160].

Етика - це наука про мораль та моральні стандарти. Існує кілька концептуальних підходів до вивчення цієї категорії:

1. Метаетичний підхід: цей підхід акцентує увагу на питанні про природу моральних стандартів та те, як вони існують у світі.

2. Нормативний підхід: цей підхід фокусується на розробці та обґрунтуванні конкретних моральних норм, принципів та правил.

3. Прикладний підхід: цей підхід зосереджується на застосуванні етичних принципів та правил у різних сферах життя, наприклад, у медицині, бізнесі чи науці.

Ці концептуальні підходи допомагають вивчити етику як науку та розвинути здатність аналізувати моральні проблеми та приймати обґрунтовані моральні рішення.

Проблематика етики: свобода, необхідність і відповідальність людини; відносність і абсолютність моралі; сенс людського життя; моральні цінності та питання морального виховання. Нові напрями етичних досліджень XXI ст.: етика релігії (наприклад, православна етика, мусульманська етика), екологічна етика (біоетика), космічна етика тощо.

Виховання і пропаганда етичної поведінки здійснюється різноманітними способами і на різних рівнях управління. Наприклад, у пресі та спеціальних ділових виданнях регулярно наводяться приклади неетичної поведінки тих чи інших фірм, пропагуються високі етичні стандарти ділової поведінки, значна увага звертається на розгляд конфліктів етичного характеру, даються поради, як доцільно поводитись у різних ділових ситуаціях з врахуванням етичних стандартів.

Концепція етики в управлінні є вирішальним аспектом створення справедливого та прозорого уряду. Вивчаючи етичні компоненти політики державотворення в Україні, дослідники можуть краще зрозуміти цінності та принципи, якими керуються процеси прийняття рішень у політичному ландшафті країни. Це дослідження може допомогти виявити потенційні прогалини або сфери для вдосконалення етичних практик в уряді, що зрештою призведе до більш підзвітного та відповідального управління.

Успішна реалізація завдань розвитку морально-громадянських цінностей залежить від компетентнісного, системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого підходів до процесу, від професійної, етичної, громадянської компетентностей, виокремлення пріоритетності загальнолюдської моралі ролі активної громадянської позиції у розбудові громадянського суспільства в Україні, від удосконалення змісту навчання етики у розвитку морально-громадянських цінностей [3].

Етичний характер професійної діяльності з орієнтацією на служіння громадянину, державі, суспільству вказує на двосторонній характер процесу соціальної взаємодії державного службовця і соціального середовища. Тобто

він передбачає зустрічне сприяння держави, суспільства задоволенню його інтересів і очікувань: морально-професійний обов'язок державного службовця має врівноважуватися зустрічним обов'язком громадян, держави й суспільства щодо дотримання норм і гарантій його професійного статусу, статусу громадянина та адекватною оцінкою його праці.

Формуванню етичної чутливості, вмінню розглядати різні сценарії дій та їх впливів на подальші події, розвитку здатності до раціональної та моральної рефлексії, пошуку етично вивіреної аргументації сприятиме навчання публічних службовців «навичкам» дій у ситуаціях дилемного морального вибору (засвоєння вміння цілісно усвідомлювати особливості конкретної ситуації, аналізувати природу реальних моральних дилем, розглядати їх у більш широкому контексті, вибудовувати ієрархію цілей і символічних цінностей тощо).

Складовими етичної освіти публічних службовців поза рамками закладів вищої освіти є: етична соціалізація, навчально-просвітницька робота в організаціях, колективах публічних службовців; здобуття знань і відпрацювання навичок розв'язання професійно-етичних проблем в системі підвищення кваліфікації публічних службовців; ознайомлення з питаннями етики публічної служби, що висвітлені в друкованих та електронних виданнях; обговорення професійно-етичної проблематики на конференціях, семінарах, круглих столах; просвітницька діяльність в рамках функціонування професійних асоціацій публічних службовців; самоосвіта тощо.

Важливою складовою етичної підготовки публічних службовців сприяє формуванню моральних та професійно-етичних установок, етичної чутливості та здатності до раціональної та моральної рефлексії, попередженню неетичних вчинків, становленню професійної етичної культури, в багатьох випадках вона стає одним із засобів запобігання корупційним діям.

Список використаних джерел

1. Василевська Т. Етична компетентність депутатів: особливості та складові. Теоретичні та практичні аспекти формування компетентності депутатів місцевих рад України : монографія / С. М. Серьогін, Є. І. Бородін [та ін.] ; за наук. ред. І. В. Шпекторенка. Дніпро : ГРАНІ, 2021. С. 134–141.

2. Модернізація професійної підготовки державних службовців в умовах глобальних викликів та сучасних змін в суспільстві : зб. тез міжнар. круглого столу, Україна–Литовська Республіка, 08 лип. 2021 р., м. Київ / редкол. : Ольга Андрєєва, Ірина Криворучко, Наталія Ларіна ; за заг. ред. Лариси Комахи. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2021. 176 с.

3. Професіоналізація та професійний розвиток державних службовців як умова ефективності публічного управління в кн. Професіоналізація у сфері публічного управління : стан, перспективи вирішення: монографія / [С.К. Хаджирадєва, Н.О. Алюшина, Л.О. Воронько та ін.] ; за заг. ред. С.К. Хаджирадєвої. Київ: НАДУ, 2017. 256 с.

Тарас Шаровський

аспірант кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту
НУ «Львівська політехніка»

Роль кібербезпеки у забезпеченні стабільності та захисту публічних інституцій у воєнний та поствоєнний періоди

Війна в Україні супроводжується зростаючими кіберзагрозами, спрямованими на інфраструктуру та інформаційні системи. Як ворог, так і зловмисники намагаються використувати цю нестабільну ситуацію для здійснення кібератак, які можуть завдати значних збитків публічному сектору та порушити безпеку громадян. Однією з головних проблем є відсутність цілісного та адаптованого підходу до кібербезпеки в умовах війни. Існуючі заходи не завжди враховують специфічні вимоги, що може спричинити їх знецінення або, навпаки, їхньої недостатньої ефективності. Другою ключовою проблемою є недостатні фінансові ресурси. Умови війни зменшують бюджетні можливості для імплементації та підтримки ефективних кіберзаходів. Це ускладнює впровадження новітніх технологій та методів захисту. Проблема кібербезпеки в умовах війни є складною та вимагає комплексного підходу. Її вирішення передбачає розробку різноманітних стратегій, залучення необхідних ресурсів та співпраці між різними секторами. Симптомами проблеми є неоднорідність системи кібербезпеки, обмежені фінансові ресурси, збільшення кількості кібератак, слабка освіта та підготовка персоналу, недостатня взаємодія з зовнішніми сторонами. Ці симптоми створюють складний ландшафт, який вимагає уважного аналізу та розробки цілісних стратегій для вирішення проблеми кібербезпеки в умовах війни.

Масштаби проблеми можна розділити на такі групи:

- *глобальні:*
 - загроза кібератак від різних міжнародних груп;
 - потенційна втрата конфіденційної інформації та порушення приватності громадян;
 - атаки можуть бути спрямовані на системи та бази даних, що зберігають інформацію національного характеру;
- *локальні:*
 - пошкодження критичної інфраструктури в межах країни;
 - загроза функціонування державних інститутів та систем публічного управління;
 - збільшення кількості кіберзагроз у внутрішньому кіберпросторі.
- Масштаби визначають потребу у глобальних та спеціалізованих стратегіях для ефективного реагування та захисту.

Проблема кібербезпеки в умовах війни має ряд характеристик, які надають їй новизни та унікальності:

- *кіберпростір як арена бойових дій:*

- у сучасних умовах війни кіберпростір став не лише засобом комунікації, але й ареною для ведення активних військових дій. Кібератаки можуть стати складовою загальної стратегії в рамках війни.

- *гібридні загрози:*

- новизною є поєднання кіберзагроз з іншими видами війни, такими як інформаційна пропаганда та дезінформація. Це створює складні виклики для реагування та врахування різноманітних аспектів війни.

- *нестабільність та обмежені ресурси:*

- нестабільна політична та економічна ситуація створює обмежені ресурси для впровадження та підтримки ефективних стратегій кібербезпеки, а відсутність фінансування та нестача кваліфікованого персоналу можуть ще більш ускладнити вирішення проблем.

- *цілеспрямовані кіберзагрози:*

- ворог може і буде використовувати військову ситуацію для цілеспрямованих атак на об'єкти публічного управління, критичну інфраструктуру та інші ключові об'єкти. Це підвищує ризики та наслідки витоку персональних даних.

Новизна проблеми полягає в її комплексності та взаємодії з різними сферами військової діяльності та кіберпростору. Для ефективного реагування необхідні інноваційні підходи та співпраця на різних рівнях.

Отож, для забезпечення стабільності та захисту публічних інституцій у воєнний та поствоєнний періоди необхідно розробляти та впроваджувати комплексні стратегії кібербезпеки, які врахують специфічні виклики та загрози цих періодів. Нижче розглянемо можливі стратегії захисту та підвищення стійкості публічних інституцій у контексті кібербезпеки:

- розвиток захисних кіберструктур:

1. налагодження інфраструктури та систем захисту інформації, систем виявлення та запобігання вторгненням, що включає в себе різні технічні та програмні рішення.

2. Розробка та впровадження механізмів шифрування даних та захисту від несанкціонованого доступу.

- Підвищення освіти та обізнаності:

1. Організація навчальних заходів та тренінгів з кібербезпеки для працівників публічних інституцій на всіх рівнях.

2. Створення свідомості серед персоналу щодо потенційних кіберзагроз та методів їх запобігання та виявлення.

- Співпраця з міжнародними партнерами:

1. Укладення та підтримка міжнародних угод та співробітництво з іншими країнами у сфері обміну інформації та кібербезпеки.

2. Проведення спільних навчальних заходів, вправ та симуляційних вправ для підвищення готовності до кіберзагроз.

Ці стратегії спрямовані на забезпечення ефективного захисту публічних інституцій у воєнний та пост-воєнний періоди, зменшення ризику кібератак та забезпечення стабільності функціонування державних структур.

Важливою складовою реалізації цих стратегій є постійне оновлення та адаптація до нових кіберзагроз, а також систематична оцінка ефективності заходів захисту.

Список використаних джерел

1. Про критичну інфраструктуру. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>
2. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15#Text>
3. «Про національну безпеку України». Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>
5. Основи кібергігієни. Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/cyberhygiene>
6. Проблеми захисту персональних даних: досвід України та інших країн. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/problemi-zahistu-personalnih-danih-dosvid-ukrayini-ta-inshih-krayin.html>
7. Вимоги до захисту інформації в інформаційних системах у воєнний час: роз'яснення Держспецзв'язку. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/vimogi-do-zakhistu-informaciyi-v-informacii-nikh-sistemakh-uvoyenniichasroz>
8. Захист персональних даних у період дії в Україні правового режиму воєнного стану: загальнотеоретичні аспекти. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legalbulletin/article/view/391/336>

СЕКЦІЯ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ У СХІДНІЙ ЄВРОПІ

Орест Красівський

завідувач кафедри державної політики та врядування НУ «Львівська політехніка»

Виклики перед Україною на шляху до європейської інтеграції в умовах війни

Євроінтеграційний процес України в умовах війни стикається з рядом значних проблем і викликів, що вимагають особливої уваги та координації на рівні національної та міжнародної політики. До основних проблем можна віднести:

Рис. 1. Проблеми євроінтеграції України в умовах війни

Безпекові виклики, з якими стикається Україна у процесі євроінтеграції в умовах війни, є множинними і впливають на різні аспекти як внутрішнього, так і зовнішнього розвитку країни. Пряма військова загроза створила безпосередній воєнний ризик для територіальної цілісності та суверенітету країни, що є основним перешкоджанням для євроінтеграційного процесу, а окупація території призводить до втрати контролю над частиною території України

(Крим, частини Донбасу, Херсону) та створює додаткові безпекові, правові та гуманітарні виклики.

Гібридна війна поєднує в собі інформаційну війну та кібератаки. Систематичні інформаційні атаки, спрямовані на дестабілізацію суспільства, підрив довіри до урядових інституцій та розпалювання міжетнічної ворожнечі, а також цілеспрямовані кібероперації проти критичної інфраструктури, державних установ і систем національної безпеки.

Гостро стоїть питання безпеки кордонів з росією, оскільки ускладнює забезпечення національної безпеки та сприяє контрабанді, переміщенню нелегальних збройних формувань. А внутрішнє переміщення населення та потенційний приплив біженців з зони конфлікту створюють соціальні та економічні навантаження на кордонах з країнами ЄС.

Соціально-економічні проблеми, що впливають на процес євроінтеграції України в умовах війни, є численними та різноманітними. Війна наклала суттєвий відбиток на економіку та соціальну сферу країни, породивши нові виклики та загостривши існуючі проблеми.

Військові дії призвели до значних руйнувань промислових об'єктів, транспортної інфраструктури, житлових будинків, що вимагає великих обсягів інвестицій для відновлення. Одночасно відбулися відтік інвестицій, зниження промислового виробництва та експорту, зростання державного боргу та інфляції підкреслюють потребу в макроекономічній стабілізації.

Відповідно закриття підприємств та знищення робочих місць в зонах бойових дій спричинили зростання безробіття та збільшення кількості соціально незахищених верств населення. Втрата робочих місць, зростання цін та інфляція призвели до зниження реальних доходів населення, підвищення рівня бідності. А військові дії спровокували велику кількість внутрішньо переміщених осіб, що потребують інтеграції в нові громади, забезпечення житлом, роботою, медичним обслуговуванням.

Війна ускладнила обробіток земель, особливо в прифронтових зонах та доступ до традиційних експортних ринків, що є критично важливим для аграрної України, а логістичні проблеми на польському кордоні ще більше завдали соціально-економічних збитків.

Політична стабільність є ключовою передумовою для успішної євроінтеграції будь-якої країни, включаючи Україну. Процес євроінтеграції вимагає від країни впровадження комплексу реформ, зокрема в галузях демократії, прав людини, верховенства права, економічної стабільності, корпоративного управління та інших.

Військовий конфлікт значно впливає на внутрішньополітичну ситуацію в країні, створюючи ризики для політичної стабільності через можливість зростання політичних розколів, протестних настроїв серед населення та викликів до легітимності влади. росія як агресор намагається використовувати політичний, економічний та інформаційний тиск для дестабілізації ситуації в Україні, що вимагає від української влади значних зусиль для збереження політичної стабільності та курсу на євроінтеграцію.

Введення військового стану обмежує права та свободи громадян, що ставить перед владою завдання збалансувати необхідність забезпечення національної безпеки з дотриманням демократичних норм і принципів. Також назріла необхідність швидкого впровадження реформ в умовах війни може ускладнюватися корупцією, недосконалістю законодавства та впливом олігархічних структур, що підриває зусилля щодо євроінтеграції.

Зовнішньополітичний тиск та потенційна ізоляція відіграють значну роль у формуванні умов, у яких Україна реалізує свої євроінтеграційні амбіції. Основним джерелом зовнішньополітичного тиску на Україну є військова агресія з боку Росії, анексія Криму. Це не тільки створило безпосередні безпекові загрози для країни, але й вимагає значних ресурсів для оборони та впливає на міжнародну позицію України. Відповідь на російську агресію з боку Заходу, включаючи економічні санкції проти Росії, призвела до контрсанкцій, які також впливають на українську економіку через зменшення торгівлі з Росією, традиційним економічним партнером.

Певні європейські країни можуть прагнути дистанціюватися від конфлікту в Україні через власні економічні інтереси або страх ескалації з Росією, що може ускладнити зусилля України щодо інтеграції в ЄС. У випадку «втоми» від українського питання серед міжнародних партнерів або зміни міжнародної кон'юнктури може статися зменшення міжнародної підтримки, критично важливої для просування українських інтересів на міжнародній арені.

Війна спричиняє значну політичну та економічну нестабільність, що може ускладнити процес прийняття та імплементації нового законодавства. Ресурси держави мобілізовані на потреби оборони, що зменшує увагу до євроінтеграційних реформ. Приведення українського законодавства у відповідність до європейських норм вимагає значних зусиль, зокрема в таких сферах, як верховенство права, боротьба з корупцією, екологічні стандарти, захист прав споживачів, а в теперішніх цей процес може сповільнюватися. Також війна створює додаткові ризики для системи правосуддя, посилюючи тиск на судову систему та правоохоронні органи.

Впровадження європейських регулятивних стандартів, особливо у сферах економічної конкуренції, державних закупівель, захисту довкілля, потребує перегляду та адаптації великого обсягу національного законодавства.

В умовах війни вплив на громадянське суспільство та права людини в Україні стає особливо актуальною проблемою, що безпосередньо впливає на процес євроінтеграції. Введення воєнного стану чи надзвичайних заходів супроводжується обмеженнями громадянських свобод, включно з обмеженням свободи зібрань, пересування, іноді й вираження думок. Сьогодні вимагає мобілізації ресурсів, що призводить до зменшення фінансування громадянських ініціатив, оскільки кошти перерозподіляються на безпосередні потреби оборони та допомоги постраждалим від війни.

Позитивним аспектом стала активізація громадянського суспільства, зокрема через зростання волонтерського руху та участі громадян у наданні допомоги постраждалим регіонам та Збройним Силам.

Велика кількість ВПО стикається з проблемами доступу до освіти, медичної допомоги, житла, зайнятості, що є серйозним викликом для держави, посилює вразливість дітей, жінок, людей похилого віку та інших груп, що потребують особливого захисту та підтримки.

Для подолання цих викликів потрібна скоординована робота як на національному рівні, так і з боку міжнародних партнерів, включаючи Європейський Союз та інші міжнародні організації для забезпечення безпеки, економічного відновлення, політичної стабільності та продовження реформ.

Валерій Воротін

доктор держ. упр., проф., дійсний член Академії економічних наук України, завідувач кафедр публічного управління Державної екологічної академії Міндовкілля

Стратегічне бачення європейського державотворення та згуртованість публічного управління в Україні

Формування нових економічних і управлінських систем, інститутів у нових геостратегічних реаліях лишається необхідним в складних умовах воєнного стану в Україні. Стратегічне бачення європейського майбутнього держави, дієве та згуртоване публічне управління (державне управління та місцеве самоврядування) є не просто гаслом, а реалією та визначальною вимогою нашої Перемоги над РФ. Цим підтверджується безальтернативність управлінського поступу на шляху формування нації самоврядних громад і муніципалізму, як найкращого способу демократичного та вільного управління в повоєнній європейській державі[1].

Наша регіональна та місцева політика спрямована на розширення можливостей громад, зокрема в умовах воєнного стану. Можливо це надасть більшої самостійності та ресурсної потужності громадам. Економічний розвиток та ефективна і розумна регіональна політика допоможуть нам досягти цих цілей. Лише децентралізацією неможливо змінити нинішню складну ситуацію, а щоб зробити наші громади сильнішими та успішнішими, потрібні інструменти європейської регіональної політики та циркулярна модель, яка використовує умови для циркуляції розвитку. Також потрібні нові ресурси та механізми управління для зміцнення потенціалу місцевих управлінських інститутів.

Стратегічне планування є основою всіх життєдіяльних процесів розвитку держави та її територій, важливим етапом процесу управління, що визначає цілі, ефективні методи та засоби, необхідні для досягнення цілей, систему показників, визначаючих хід робіт з досягнення поставлених завдань.

Сучасні ринкові перетворення, які останнім часом відбуваються в національній економіці, супроводжуються значними інституційними змінами в системі (механізмах і інструментах) публічного управління та адміністрування,

зокрема в сфері стратегічного бачення розвитку державотворення в Україні. Воєнний стан формує особливу та унікальну модель управління в державі та регіонах. Подальше формування розвинених ринкових відносин у національній господарській практиці з потужними регіонами та субрегіонами – є стратегічним курсом децентралізованої системи публічного управління та адміністрування. В цій системі особлива роль стратегічного бачення ефективного регіонального розвитку за сучасних умов подальшого реформування всієї управлінської та безпекової системи в Україні не тільки не зменшується, а навпаки, зростає, набуваючи нової якості та дієвості в умовах реальних загроз існуванню держави.

Відзначимо, що для успіху стратегічного планування необхідна згода усіх зацікавлених сторін щодо довготермінової мети (цілі) та чітких термінів виконання завдань і пріоритетів щодо узгоджених завдань розвитку та відновлення. Також кожна стратегія має бути інтегрована до бюджетного процесу, що забезпечить відповідність запланованих заходів, які спрямовані на досягнення результату в рамках наявних і обмежених фінансових ресурсів.

По змісту стратегічне планування – це вибір цілей і орієнтирів, визначення стратегії (напрямку) розвитку, що забезпечать ефективність публічного управління, розвитку країни. Специфіка стратегічного планування як процесу полягає в тому, що одним з його важливих завдань є зменшення невизначеності майбутнього, але це не повинно перетворитись на «пусті бажання чи обіцянки». На сучасному складному етапі державотворення це потрібно закріплювати в законах.

Знаменно, що Європейська рада вирішила розпочати переговори про вступ України до ЄС. Для України відкрились нові можливості, успіх яких тепер залежить від нас. Відповідно вже сформовані важливі напрями формування дієздатних територіальних громад і реального місцевого самоврядування:

- євроінтеграційні інструменти регіонального та місцевого розвитку;
- посилення спроможностей місцевих інституцій;
- вплив євроінтеграційних процесів на українське бізнес-середовище.

Безперечно, що дорога до ЄС не буде легкою та попереду чимало труднощів. Тому рух до ЄС - це має бути величезна праця на кожному рівні – національному, регіональному та місцевому. Не буде вмикання тумблера – раз і ми в ЄС. Всі східноєвропейські країни працювали напружено, щоб стати повноправним членом ЄС. Це складний процес, який охоплює комплекс політичних, юридичних, економічних, культурних і інших управлінських завдань і пріоритетів.

В сучасних умовах воєнного стану, наша мета - не просити допомоги по всім позиціям, а Перемогти ворога та стати сильними, європейськими, вільними і конкурентоспроможними.

Відзначимо, що в рекомендаціях Єврокомісії є 9 головних блоків, серед яких на першому місці – реформа публічного управління. А чому не корупція, економіка, судова реформа, про які йдеться в наступних пунктах? Бо без ефективних публічних політик і практик професіоналізації, без інституційної

спроможності системи органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, ми не зможемо досягти Перемоги та господарських результатів.

Очевидно, що в таких складних умовах, тематика євроінтеграції стане однією з пріоритетних для всіх суб'єктів державного управління, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та представників бізнесу.

Сьогодні багато говорять про політику згуртованості. Що це? В Україні ця згуртованість набирає вже конкретного смислу в умовах війни та реалізації під час повоєнного відновлення.

Важливо, що Рада ЄС прийняла резолюції, які визначають її позицію щодо ключових механізмів формування механізму координації. Висновки ляжуть в основу роботи Європейської Комісії щодо законодавчої підтримки переговорів і політики координації в наступні роки. Підкреслюється, що політика згуртованості має бути ключовим стовпом ЄС і, з цією метою, підтримувати зміцнення економічної, соціальної та територіальної інтеграції ЄС і зменшення регіональних диспропорцій.

Хоча політика згуртованості є підходом для всіх регіонів ЄС, менш розвиненим регіонам слід надавати більш цілеспрямовану та адаптовану підтримку. Особливу увагу слід приділяти потребам сільських районів, субрегіонів, які постраждали від індустріалізації, і найменш заселених районів на півночі, а також районів, які страждають від серйозних і постійних природних або демографічних проблем, таких як островні, прикордонні та гірські райони.

Важливо, щоб Європейська Комісія систематично розглядала потреби віддалених громад і регіонів та вплив своїх законодавчих пропозицій на ці території. Рада також наголошує на необхідності вимірювання та оцінки конкретних потреб різних типів землі, а також вирішення проблем окремих і проблемних територій.

Нагадуючи про ключову роль політики згуртованості в подоланні останніх криз, Рада ЄС вважає, що вона може адаптуватися до нових і непередбачуваних подій, зберігаючи при цьому свій довгостроковий перехідний характер і структурні цілі.

Європейську комісію просять розробити варіанти, які краще допоможуть регіонам протистояти низці нових викликів, включаючи воєнний стан, демографічні тенденції, міграцію, зелені та цифрові переходи, а також подальше спрямування інвестицій у реформи, що сприяють зростанню.

Рада нагадує про важливість спільного управління та принципу партнерства для скоординованого підходу, а також забезпечення територіального підходу у його розвитку та програмуванні. Це також заохочуватиме зусилля щодо подальшого спрощення адміністрування механізму координації, одночасно забезпечуючи високі стандарти запобігання та боротьби з шахрайством і корупцією.

Слід зазначити, що Європейська Комісія також намагалася забезпечити взаємодоповнюваність між політикою координації та іншими відповідними європейськими політиками та ініціативами на етапі їх розробки та полегшити

оперативну координацію між програмами, що підтримують співпрацю між місцевими громадами та регіонами.

На нашу думку, сьогодні можна порівняти практичний досвід України та ЄС у сфері підвищення соціальної згуртованості, провести комплексний аналіз нормативного контролю європейської політики згуртованості та прогалін у регіональній та місцевій політиці української держави, а також у розробці та апробації концепції координації, а потім і стратегії у сфері управлінських зв'язків з громадськістю.

Цикл планування на 2021-2027 роки включає п'ять ключових положень ЄС щодо Політики згуртованості (Cohesion Policy) [2]. Усі вони спрямовані на інституційну підтримку країн ЄС, зокрема:

1. Регламент (ЄС) 2021/1060 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про встановлення загальних положень щодо Європейського фонду регіонального розвитку, Європейського соціального фонду плюс, Фонду згуртованості, Фонду справедливого переходу та Європейського фонду морського судноплавства, рибальства та аквакультури та фінансові правила для них і для Фонду притулку, міграції та інтеграції, Фонду внутрішньої безпеки та Інструменту фінансової підтримки управління кордонами та візової політики.

2. Регламент (ЄС) 2021/1059 Європейського парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про спеціальні положення щодо цілей європейського територіального співробітництва (Interreg), які підтримуються Європейським фондом регіонального розвитку та зовнішніми фінансовими інструментами.

3. Регламент (ЄС) 2021/1058 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2020 року про Європейський фонд регіонального розвитку та Фонд згуртування.

4. Регламент (ЄС) 2021/1057 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про заснування Європейського соціального фонду плюс (ESF+) та скасування Регламенту (ЄС) № 1296/2013.

5. Регламент (ЄС) 2021/1056 Європейського Парламенту та Ради від 24 червня 2021 року про створення Фонду справедливого переходу.

А.Ф.Ткачук та його колеги з Інституту громадянського суспільства ретельно та оперативно відпрацювали. Зокрема, оприлюднили текст неофіційного перекладу Регламенту (ЄС) 2021/1056. Європейський Союз створив новий Фонд справедливого переходу (FTF) для підтримки населення, економіки та навколишнього середовища територій, які відчувають серйозні економічні та соціальні проблеми, пов'язані з процесом переходу до енергетичних і кліматичних цілей Європейського Союзу до 2030 року [3].

Зокрема, ФСП надає фінансову підтримку проектам реалізації територіального плану справедливого переходу. Його розроблено та затверджено відповідними територіями держав-членів Європейського Союзу.

І на кінець. В грудні 2023 року, презентовано проект оновленої Державної стратегії регіонального розвитку, який представляла команда Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури. Вже сьогодні обговорюються цілі та пріоритети регіонального та місцевого розвитку до 2027 року, а також механізми та інструменти підтримки діяльності в сфері відновлення та

стратегічного розвитку на різних рівнях публічного управління. До ключових завдань соціально-економічного розвитку регіонів розробники відносять розвиток людського капіталу та регіональної економіки, ліквідацію та відновлення пошкодженої інфраструктури, вплив на регіональний розвиток зміни навколишнього середовища та клімату (у тому числі й внаслідок війни).

Вважаємо, що сьогодні потребує суттєве оновлення вся регіональна системи управління, оскільки вона не готова до реальної інтеграції в ЄС. Можливо необхідні суттєві пропозиції в цьому напрямку та наша робота допоможе в цій частині реформи публічного управління та його складової місцевого самоврядування, яку пропонує ЄС.

Список використаних джерел

1. V.Vorotin. Public Management of Risks and Threats in the Conditions of the Martial Law of the European State. DOI: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.1004455> IntechOpen. P. 1-17.
2. URL: https://www.csi.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/g-031-a-1-2021_1059-interreg_ua_14122023.pdf
3. URL: <https://www.csi.org.ua/news/reglament-yevropejskogo-parlamentu-ta-rady-vid-24-cherhvnya-2021-roku-2021-1059/>

Василь Пасічник

доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державної політики та врядування, НУ «Львівська політехніка»

Розвиток відносин між Україною та ЄС в рамках Угоди про асоціацію

Угода про асоціацію (УА) – це документ обсягом понад 1000 сторінок, яка складається з семи розділів та понад 40 додатків і протоколів [2]. Успішна реалізація положень УА означала б належне запровадження норм, що діють в ЄС та готовність України перейти до глибших рівнів інтеграції з Євросоюзом.

В УА визначено такі основні цілі та принципи відносин між Україною та ЄС:

- намір сторін розвивати тісні й тривалі відносини на основі таких спільних цінностей, як демократія, дотримання прав людини та фундаментальних свобод, верховенство права;
- УА є підтвердженням того, що ЄС визнає Україну європейською країною, яка поділяє спільну історію та спільні цінності;
- ЄС вітає європейський вибір України, її намір розбудувувати міцну та сталу демократію й ринкову економіку;
- визнання того, що формування політичної асоціації та економічна інтеграція України з ЄС залежатиме від успішності виконання УА;

- готовність ЄС допомагати процесу реформ та наближенню України до ЄС[2].

Впровадження європейських цінностей в політичну сферу передбачає реформування державної управління та побудову міцної та сталої демократії відповідно до європейських стандартів. Метою діяльності такої держави є реалізація прав людини, створення найсприятливіших умов для розвитку та самореалізації всіх громадян та гарантування їхньої безпеки. Політичні партії в такій державі керуються засадами внутрішньої демократії та фінансуються прозоро, послідовно дотримуються визначеної ними політичної стратегії, а потрапивши до парламенту чи місцевих рад, працюють над виконанням задекларованих політичних програм. Парламент та інші виборчі органи формуються за чесною виборчою системою і відображають інтереси всього народу. Державна політика провадиться відкрито, з урахуванням думки зацікавлених суспільних груп. Неєфективна державна політика передбачає відставку відповідальних за неї посадовців. Влада децентралізована і прозора, ефективно організована для розвитку країни, а не особистого збагачення тих, хто у ній працює. В такій державі діяльність чиновників регулюється законом, адміністративні послуги є доступними і зручними для громадян і не створюють їм перешкод у реалізації їх прав. Державні службовці добросовісно і віддано служать людям і країні, їх відбір є прозорим і конкурсним на основі оцінки їх професійності. Право власності гарантується ефективними механізмами захисту. Місцеве самоврядування є дієвим – ресурси громади залишаються в її руках, вона сама вирішує питання життя на своїй території в межах, визначених законом. Зменшується рівень корупції – вона не заохочується недосконалим законодавством, а всі відомі її прояви неухильно караються, незалежно від впливовості суб'єкта їх вчинення. Правоохоронні органи не втручаються у сферу особистого життя, а кримінальне переслідування без реальних правових підстав неможливе. Правосуддя є справедливим і доступним, невідступно дотримується принцип верховенство права.

Впровадження європейських цінностей в економічну сфері передбачає формування всеосяжної та поглибленої зони вільної торгівлі та взаємне відкриття ринків. Це відкриває шлях до лібералізації руху товарів, капіталів та послуг та широку гармонізацію нетарифних інструментів економічного регулювання. Регуляторне та інституційне наближення України до Євросоюзу покликане принести низку цілком відчутних переваг для українських громадян так бізнесу. Суттєве покращення ситуації щодо захисту прав споживачів та вирішення таких проблем: не надто прозоре ціноутворення; наявність на ринку небезпечних товарів та незадовільний контроль за якістю продукції; задоволення прав на компенсацію у разі придбання товару чи отримання послуги неналежної якості. УА передбачено адаптацію 31 екологічних директив, що надасть можливість реально поліпшити стан довкілля та посилити захист навколишнього природного середовища. УА також передбачено допомогу ЄС транспортному сектору для зменшення кількості фатальних випадків на автошляхах України.

Енергетична інтеграція з ЄС має на меті запровадження в Україні європейських правил гри на енергоринку. В результаті громадяни України отримали б такі переваги: досягнення прозорості ринку газу та електроенергії, де б була реальна конкуренція між постачальниками, що забезпечило б споживачам менші ціни та кращий вибір; збільшення інвестицій у енергетичну галузь; скорочення споживання викопних енергоресурсів, що зменшить залежність української економіки від імпортних енергоносіїв та покращення становища довкілля; ефективне використання експортного потенціалу української енергетики; можливості для українських компаній виходити на внутрішній енергетичний ринок ЄС.

Співробітництво у сфері зовнішньої політики та безпеки окреслено в розділі II УА «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики». Сторони повинні поглиблювати свій діалог і співробітництво та сприяти поступовій конвергенції у сфері зовнішньої та безпекової політики, зокрема: розглядати питання недопущення конфліктів та антикризового управління; сприяння забезпеченню регіональної стабільності, роззброєння, нерозповсюдження, здійснення контролю над озброєннями та експортом зброї; поліпшення взаємовигідного діалогу у космічній сфері[1]. Співробітництво ґрунтується на спільних цінностях і інтересах. Україна та ЄС підтверджують свою відданість принципам поваги до незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів, як це визначено у Статуті ООН та Гельсінському заключному акті Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1975 року. Сторони будуть вчасно реагувати на спроби зашкодити цим принципам на всіх можливих рівнях.

В знак солідарності з Україною, після широкомасштабної агресії Росії проти Української держави, Європейська Рада на саміті у Брюсселі 23 червня 2022 року ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в Європейський Союз.

У новому статусі Україні буде доступна фінансова допомога ЄС призначена для країн, які готуються до вступу в ЄС, і надається у формі грантів, інвестицій та технічної допомоги. І такий стан справ стане великим кроком уперед, порівняно з ситуацією 2014-2021 років, коли допомога ЄС Україні інституціоналізувалася через макрофінансову допомогу та інструменти Європейської політики сусідства. Макрофінансова допомога (кредит) – це специфічна форма підтримки партнерів ЄС, що призначена для відновлення стійкої зовнішньої позиції країн, які стикаються із труднощами зовнішнього фінансування. Для отримання такої допомоги Єврокомісія вимагала дотримуватися умов програми МФ. Країни-кандидати на вступ до ЄС користуються іншими програмами підтримки ЄС. Основним фондом фінансування таких програм є Інструмент допомоги перед вступом – Instrument for Pre-Accession (IPA)[2].

Instrument for Pre-Accession (IPA), це спеціальний фонд ЄС, що призначений для: розбудови інститутів у країнах-кандидатах за зразками ЄС, розбудови транспортної інфраструктури; охорони довкілля, активізації

регіонального співробітництва; підвищення якості людського капіталу; активізації механізмів економічного розвитку країн, які готуються до вступу; масивна технічна і фінансова допомога для повного прийняття спільного законодавства ЄС на момент вступу до ЄС.

Єврокомісія в своєму Комюніке від 18 травня 2022 року вже заявила, що планує свою майбутню діяльність з післявоєнного відновлення України за такими 4-ма напрямками:

- відбудова країни, особливо її інфраструктури, сфери охорони здоров'я, освіти, зруйнованого житла, а також формування її енергетичної та цифрової стійкості у відповідності з новітньою європейською політикою та стандартами;
- продовження модернізації держави та її інститутів для забезпечення якісного управління та поваги верховенства права, надання адміністративної підтримки та технічної допомоги, включаючи регіональний та місцевий рівень;
- впровадження регуляторного та структурного порядку денного з метою поглиблення економічної та соціальної інтеграції України та її людей з ЄС;
- підтримка відродження української економіки та суспільства через підвищення її економічної конкурентоспроможності, розширення зовнішньої торгівлі та стимулювання розвитку приватного сектору, а також забезпечення "зеленої" та цифрової трансформації економіки[2].

Відповідно до заяв Єврокомісії рамкові умови для внеску ЄС у відбудову України формуватимуть такі важливі компоненти: Фонд відбудови України ('RebuildUkraine' Facility) – новий фінансовий інструмент ЄС, створений для фінансування заходів із відбудови України та зближення української економіки з європейською; підключення України до вже діючих програм ЄС, серед них і змішане фінансування та гарантії під егідою інструментів Сусідства, Розвитку та Міжнародного співробітництва[2]. Традиційно для європейських програм, зазначені фінансові механізми матимуть дієві запобіжники для цільового та ефективного використання коштів.

Ці реформи й фінансові інструменти у випадку їх успішної імплементації допоможуть глибше інтегрувати українську економіку в єдиний ринок ЄС, покращити бізнес-середовище в Україні, залучити необхідні прямі іноземні інвестиції та підтримати створення робочих місць в країні.

Список використаних джерел:

1. Богдан Т. Статус кандидата на вступ до ЄС: економічні та фінансові переваги. *Економічна правда*. 2022. 28 чер. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/28/688638>.
2. Угода про асоціація між між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

Ольга Олефіренко

к.держ.упр., ст. викладач кафедри
державної політики та врядування ІАДУ
НУ Львівська політехніка

Ключові аспекти європейської інтеграції України у сфері зовнішньої та безпекової політики

Україна досягла значного прогресу у співпраці з ЄС починаючи з 2014 року, коли було підписано Угоду про асоціацію. Свідченням цього стало отримання в червні 2022 року статусу кандидата на вступ до ЄС. Процес підготовки до вступу передбачає приведення внутрішнього законодавства держави у відповідність до законодавства ЄС, а точніше до *acquis communautaire* [2].

Acquis communautaire включає в себе: усі установчі договори, вторинне законодавство ЄС, рішення Суду ЄС, загальні принципи і доктрини права ЄС, міжнародні угоди, «м'яке» (*soft law*) право ЄС. Отже, *acquis communautaire* охоплює усі рішення в межах першої (Співтовариства), другої (спільна політика у сфері закордонних справ і безпеки) та третьої (співпраця поліції й органів юстиції у кримінальних справах) опор ЄС (*pillars*).

Однією з ключових сфер є спільна зовнішня політика, політика безпеки і оборони. Для України розвиток автономних європейських оборонних структур відкриває можливість для додаткового поглиблення співпраці із ЄС і паралельного посилення обороноздатності. Таке співробітництво є взаємовигідним процесом, під час якого Україна робить свій внесок у безпеку Євроатлантичного регіону, а з іншого боку, в процесі навчань і тренувань отримує необхідний досвід[4, С.64]. Розглядаючи перспективи поглиблення співробітництва між Україною та ЄС у цій сфері, треба брати до уваги, що Глобальна стратегія ЄС із зовнішньої і безпекової політики містить важливий напрям – «працювати з ключовими партнерами, державами і регіональними об'єднаннями, які поділяють погляди ЄС». За цим критерієм Україна є важливим партнером Євросоюзу на Сході. У стратегії наша держава відзначена у розділі «Європейська система безпеки», у контексті протидії агресії Росії, що підтверджує її ключову важливість для безпеки ЄС та визначає перспективність такого виміру співпраці.

Держави-члени ЄС повинні вести політичний діалог в рамках зовнішньої політики, політики безпеки ЄС та оборонної політики, застосовувати узгоджені санкції та обмежувальні заходи.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС Україна зобов'язалася поступово адаптувати законодавство у сфері зовнішньої політики та політики безпеки, включаючи Спільну безпеку та Оборонну політику. Питання, пов'язані зі спільною зовнішньою політикою та безпекою ЄС підпадають під компетенцію Міністерства закордонних справ, яке координує зовнішню діяльність інших установ України (зокрема Міністерства оборони) [3].

Департамент ЄС і НАТО при Міністерстві закордонних справ відповідає за розвиток співпраці. Також в складі Міністерства закордонних справ України діє Політичний департамент.

Законодавство України допускає прийняття автономних санкцій, в додаток до виконання санкцій ООН. Українські санкції проти Росії є значно ширші за прийняті ЄС. Відповідно існують механізми для забезпечення їх ефективної реалізації.

Україна досі не ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду та протоколи до нього, хоча визнає юрисдикцію самого Суду. Україна підписала Римський статут ще в січні 2000 року, але так і не ратифікувала його, хоча після угоди про Асоціацію з ЄС у 2014 році ратифікація цього документу є одним із прямих міжнародних зобов'язань України. Водночас Римський статут передбачає можливість, що й без ратифікації держава може визнати юрисдикцію суду в певних справах, подавши про це належну заяву. Україна визнала юрисдикцію суду з двох питань заявами Міністерства закордонних справ, поданими 17 квітня 2014 року щодо справ Майдану і 8 вересня 2015 року щодо злочинів проти людяності і воєнних злочинів, вчинених на її території. Планується, що Україна ратифікує Римський статут після війни.

З 2014 року в Україні діє Консультативна місія Європейського Союзу в Україні. Метою її діяльності є сприяння реформуванню сектору цивільної безпеки України.

Прикладом вагомої співпраці стала участь України у Вишеградській бойовій тактичній групі у 2019р. Окрім того, у 2016 р. підрозділи ЗСУ брали участь у чергуванні бойової тактичної групи ЄС «Хелброк»[1]. Україна брала участь у Військово-морських силах Сомалі – операція «Аталанта».

Крім того, Україна готувалася до участі в Операції Європейського Союзу «ALTHEA», але це стало неможливим через початок загарбницької війни Росії проти України.

В оборонній сфері щороку розробляється і підписується робочий план взаємодії Збройних Сил України та Секретаріату Ради ЄС. Крім того, Міністерство оборони України та Європейське оборонне агентство підписали адміністративну угоду, що визначає декілька напрямів співпраці.

Угода між Україною та ЄС щодо процедур безпеки обміну секретною інформацією діє з 2007 року.

Україна ратифікувала Договір про нерозповсюдження ядерної зброї; Конвенцію про хімічну зброю; Конвенцію про заборону біологічної та токсичної зброї; Конвенції про певні види звичайної зброї та відповідні протоколи, що додаються до них; Конвенції про заборону використання, накопичення, виробництва та передачу протипіхотних мін і про їх знищення (Оттавська конвенція); і Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет.

Поки залишається боротьба з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин. Україна бере активну участь у різних форумах міжнародного співробітництва у цій сфері. Як держава-член ООН Україна

дотримується вимог Програми дій для запобігання, боротьбі та викорінення незаконної торгівлі стрілецькою зброєю та легкими озброєннями.

Як учасник багатосторонніх режимів експортного контролю (Вассенаарські Угоди, Режим контролю за ракетними технологіями, Група ядерних постачальників, Комітету Цангера), Україна керується їхнім передовим досвідом. За міжнародними зобов'язаннями Україна подає звіти про міжнародні передачі окремих категорій військових товарів до Реєстру звичайних озброєнь ООН та до Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Україна підписала Договір про торгівлю зброєю в 2014 році. Також значно активізувала співпрацю з ЄС щодо протидії гібридним загрозам чим суттєво підвищила рівень кібербезпеки. У червні 2021 року ЄС і Україна запустили цілеспрямований кібердіалог, який сприяє зміцненню стійкості України та узгодженню політики та законодавства щодо кібербезпеки з правовими та інституційними нормами ЄС. ЄС та Україна також розбудували унікальну систему співпраці, спрямовану на подолання дезінформації.

Україна конструктивно співпрацює на міжнародних форумах і є учасником різних міжнародних організацій, включаючи ООН, Раду Європи, ОБСЄ та інші

Організації Чорноморського економічного співробітництва. Поглиблення інтеграції з НАТО є пріоритетом державної політики, закріплений Конституцією України. Україна подала заявку на вступ до НАТО 30 вересня 2022 р.

Україна налагодила політичний діалог і з державами-членами ЄС і з сусідніми країнами (за винятком Росії і частково Білорусії) і в межах регіональних ініціатив.

Загалом рівень адаптації законодавства та взаємодії України у цій сфері є досить високим. Україна активно співпрацює з ЄС у сфері боротьби з кіберзагрозами та дезінформацією. Законодавча база відповідає *acquis communautaire* ЄС. Питання ратифікації Римського статуту Міжнародного Кримінального суду і пов'язані з ним інструменти залишаються невирішеними. Також додаткова робота є необхідною для запобігання та боротьби з незаконним обігом зброї, боєприпасів та вибухових речовин.

Список використаних джерел

1. Александров О.А. Развитие спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу. Перспективи для України. Аналітична записка. 2017 р. URL:<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/rozvitok-spilnoi-zovnishnoi-ta-bezpekovoї-politiki-evropeyskogo>.

2. На шляху до європейської інтеграції: дослідження наявних проектів та потреб зацікавлених сторін в Україні. ГО «Український центр європейської політики», 2023р. URL:https://ednannia.ua/images/Zvit_EI_UKR_WEB.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої [...] від 27.06.2014 р. URL:

http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=23223535.

4. Analytical Report following the Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union. Brussels, 1.2.2023 SWD(2023) 30 final.

Федір Медвідь

професор кафедри теорії держави і права та конституційного права, доктор наук в галузі політології, кандидат філософських наук, Міжрегіоальна академія управління персоналом

Марія Чорна

доктор філософії в галузі права, здобувач Міжрегіоальна академія управління персоналом, Київ

Національна безпека України в умовах європейської інтеграції

Здобуття/відновлення Україною незалежності поставило питання зближення з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил і звичаїв. Разом з тим, вартує визнати, що сьогоденні умови як зовнішні, так і внутрішні не є сприятливими для реалізації євроінтеграційних прагнень України. Зовнішні пов'язані з тим, що вторгнення РФ на територію України стало новою стадією війни, яка триває вже десятий рік, і гібридної агресії, закорінені у неготовності Кремля і значної частини росіян під впливом пропаганди сприйняти незалежність нашої держави і навіть саме існування українського народу[21, с.55-60]. До того ж сучасний стан Європейського Союзу можна охарактеризувати як серйозну кризу кількісного та якісного зростання спільноти. Із суто економічної криза дедалі більше перетворюється на політичну і стає новим випробуванням для співтовариства. Внутрішні чинники виражаються у браку кадрового і фінансового забезпечення та відсутності реально координуючого органу у сфері європейської інтеграції[27, с.4, 5-105]. До внутрішніх причин, на думку експертів, відноситься, що створена в країні ринкова економіка не набула рис сталого розвитку та відкритого доступу, не ведеться результативна боротьба з корупцією[8, с.126-130], не забезпечена незалежність та прозорість судочинства, не стимулюється розвиток громадянського суспільства, тобто значна частина української управлінської еліти не готова жити та управляти країною «по-новому», тобто за європейськими нормами і стандартами.

У сучасному світі активно формуються нові системи міжнародної взаємодії, так як швидко зростають новітні загрози ХХІ ст., такі як міжнародний тероризм і організована злочинність, розширюють сферу дії,

збільшують свою вагу виклики, пов'язані з поширенням зброї масового знищення, енергетичною безпекою, глобальними змінами клімату, атаками на інтернет-простір (кібернетична безпека), піратством. Складність різноспрямованих чинників, що діють у глобальному міжнародному середовищі, спричиняють пошуки адекватних відповідей, нових концептуальних підходів до безпеки[26, с.29-69; 23]. Міжнародна безпека виступає таким станом міжнародних відносин, який виключає порушення миру та створення реальної загрози розвитку людства, за якої народи можуть суверенно, без втручання та тиску ззовні визначити шляхи та форми свого суспільно-політичного розвитку; діяльність держав та міжнародних інститутів щодо підтримання такого стану, універсальна система механізмів, заходів і гарантій якого виключає застосування сили в міжнародних стосунках. Міжнародну безпеку розуміють в широкому сенсі слова, яка включає в себе комплекс політичних, економічних, гуманітарних, інформаційних, екологічних та інших аспектів безпеки та у вузькому сенсі, що включає в себе тільки її військово-політичні аспекти. Система колективної безпеки пов'язана з багатосторонніми взаємними гарантіями безпеки держав, укладенням відповідних міжнародних договорів і конвенцій, режимом обов'язкового дотримання урядами держав зобов'язань. Намагання створити всезагальну колективну систему безпеки було започатковане у Пакті Ліги Націй, підписаному 28 червня 1919 р. У його статтях передбачено три найважливіші елементи колективної безпеки: 1) акцептація всіма державами існуючого на момент підписання status-quo і їх відмова від будь-яких змін у майбутньому; 2) колективні зусилля держав щодо збереження status-quo як запоруки миру і стабільності у світі; 3) поняття "агресор" і "агресія" визнано ключовими, оскільки їх однозначне розуміння мало визначати репресивні заходи міжнародного співтовариства щодо такого типу держав і їхніх дій, які підпадають під це окреслення. Очевидний крах таких намагань у 20—30-х роках ХХ ст. спричинило явне небажання держав світу дотримуватись status-quo. Після Другої світової війни, в межах діяльності ООН, окремі елементи колективної безпеки були кодифіковані в її Статуті. Однак Косовська криза та війна в Іраку (2003) однозначно поставили під сумнів не лише систему міжнародного права, але й усталені норми міждержавних відносин. Далі перелік можна продовжувати "подвигами" Росії проти міжнародного права (Південна Осетія (2008), Україна(2014)). Отже, колективна система міжнародної безпеки ніколи не мала прецедентів у історії, незважаючи на досить амбітні спроби її створити.

У цих умовах особливого значення набуває правовий фронт протистояння агресору, бо деокупація виступає як процес в царині політико-правового фронту з питань протидії російській агресії, відновлення територіальної цілісності України, захисту прав громадян України в умовах війни й окупації та притягнення до юридичної відповідальності держави агресора, а також осіб і організацій, винних у скоєнні воєнних злочинів, колабораційній та іншій антидержавній діяльності[1, с.1-224; 4, с.96-117].

Національна безпека виступає як важлива функція кожної держави, що покликана гарантувати здатність країни зберігати цілісність, суверенітет, політичні, економічні соціальні та інші основи суспільного життя і виступати як самостійний суб'єкт міжнародних відносин. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони, як зазначено у ст.3 Закону України «Про національну безпеку України», спрямована на захист: людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій»[3; 25].

Закон України „Про основи національної безпеки України” (2003), Закон України «Про національну безпеку України» (2018) визначили загрози національним інтересам і національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері, у сфері державної безпеки, у воєнній та сфері безпеки державного кордону України, у внутрішньополітичній сфері, в економічній сфері, у соціальній та гуманітарній сферах, в екологічній сфері, в інформаційній сфері (ст.7) та основні напрями державної політики з питань національної безпеки у цих сферах (ст.8)[3; 25].

Закон України „Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” (2010) теж визначив засади внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони (ст.6) та загрози внутрішній політиці в економічній сфері (ст.7), соціальній сфері (ст.8), екологічній сфері та сфері техногенної безпеки (ст.9), в гуманітарній сфері (ст.10).

Нова редакція Стратегії національної безпеки України була розроблена і введена в дію Указом Президента України від 14 вересня 2020 року №392 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»[20; 25].

Основними цілями Стратегії є: мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави; утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО[20; 25].

Досягнення визначених цілей потребує: зміцнення Української держави шляхом забезпечення поступального соціально-політичного й соціально-економічного розвитку України; якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки й оборони України; нового зовнішньополітичного позиціонування України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки, що передбачає створення ефективного сектору безпеки і оборони і уможливорює стабільний суспільно-

політичний та соціально-економічний розвиток України; нового зовнішньополітичного позиціонування України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки[20; 25].

Національна безпека, проблеми її забезпечення стали центральною темою сучасної діяльності як держави, так і дослідників. Політико-правові засади становлення національної безпеки України розроблені автором [5, с. 42-45; 6, с. 116-122; 7, с. 201-206; 9, с. 103-113; 10, с.178 – 188; 11, с.221 – 229; 12, с. 67 - 83; 16, с.20-26; 18, с.100-108] .

Правову основу національної безпеки становлять Конституція України, закони України, інші нормативно-правові акти, а також визнані Україною міжнародні договори і угоди.

Втілення в життя засад національної безпеки полягає у реалізації національних інтересів, що виступають як реалізація природного права народу на самостійне існування та включеність його у світову цивілізацію[2]. До актуальних проблем національної безпеки вартує віднести проблему цінності безпеки, адже система національної безпеки включає широкий спектр державних і недержавних інститутів, що діють в інтересах досягнення необхідного рівня захищеності від загроз і небезпек у різних сферах життєдіяльності. Головними структурними компонентами цієї системи є національні цінності, інтереси та цілі; загрози національним інтересам; політика забезпечення національної безпеки. Для українців базовими національними цінностями є: соборність, соціальна справедливість, патріотизм, терпимість, духовність, гостинність, повага до родини, синівський обов'язок, «кордоцентризм» та ряд інших, що складають основу української ментальності[17, с. 369 - 370; 22, с.115-117; 19, с.180-184].

Проблема формування та закріплення системи національних цінностей є надзвичайно важливою для українського суспільства, бо війна України проти вторгнення Росії – це цивілізаційне протистояння, в якому українці намагаються відстояти європейські цінності – демократію, свободу, право вибору на противагу азійсько-російським цінностям та установкам – патерналізму, етатизму, колективізму, деспотизму тощо)[13, с. 697 - 707; 15, с.44-64; 14, с.188 - 190; 24, с.31 - 41].

Отже, національна безпека України в умовах формування системи міжнародної колективної безпеки в умовах євроінтеграції набирає нових барв і відтінків, особливо коли порушена цілісність системи міжнародної безпеки та норм міжнародного права.

Список використаних джерел

1.Деокупація. Юридичний фронт [Електронне видання]: матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) / Державний торговельно-економічний університет, Українська асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін. – Київ : Держ. торг.- екон. ун-т, 2022. – 224 с.

2.Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ: Національна академія наук України, - 2019. - 328 с.

3.Закон України «Про національну безпеку України» // Відомості Верховної Ради (ВВР) - 2018. - № 31, ст.241.

4. Лазарович М., Мироненко П. Московсько-українська війна (2014 - 2024 роки): монографія 4-те вид., переробл. Київ: Політія, 2024. 520 с.

5.Медвідь Ф.М., В.Х. Дієго Доносо, Рзаєв Ільхам Сахіб Огли Національна безпека і національні інтереси України у світі, що змінюється // Наукові праці МАУП /редкол.: А.М. Подоляка (голов.ред.) [та ін.]. –К.: МАУП, 2001. – Вип.3(30). – К.: ДП «Вид.дім «Персонал». – 2011. - С. 42-45.

6. Медвідь Ф.М. Інформаційна безпека України: генеза і становлення // Наукові праці МАУП /Редкол.: В.Б. Захожай (гол.ред.) та ін. – К.: ДП «Вид.дім «Персонал», 2010. – Вип..2(25).-С.116-122.

7.Медвідь Ф.М. Енергетична безпека України: становлення національної стратегії// Наукові праці МАУП /Редкол.: В.Б. Захожай (голов.ред.) та ін. – К.: МАУП, 2010.- Вип.. 1(24).- С.201-206.

8. Медвідь Ф.М. Політична корупція як загроза національній безпеці України/ Ф.М.Медвідь, І.Г.Юрченко // бірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції “Роль юриспруденції у формуванні сучасного суспільства”. Частина 1.- Київ: Вид-во Людмила, 2023. - С.126 - 130.

9. Медвідь Ф.М., Біленчук П.Д. Формування стратегії, тактики і мистецтва забезпечення національної безпеки України: національні інтереси, пріоритети, тенденції // Електронне суспільство. Електронне право. Кібербезпека: стратегія розвитку інноваційної ери. Монографія. За заг.ред.П.Д. Біленчука і Т.Ю. Тарасевич. – Київ: УкрДГРІ, 2020. – С.103 – 113.

10.Медвідь Ф.М., Чорна М.Ф. Гуманітарна безпека України // Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навч.пос.: у 2-х ч.: Ч.І./ В.А. Омельчук, М.П. Стрельбицький, С.Г. Гордієнко та ін.: за заг.ред. А.М. Кислого і М.П. Стрельбицького. К.: МАУП, 2021. – С.178-188.

11.Медвідь Ф.М., Твердохліб А.І. Екологічна безпека України // Забезпечення національної безпеки за основними напрямками життєдіяльності України: навч.пос.: у 2-х ч.: Ч.І./ В.А. Омельчук, М.П. Стрельбицький, С.Г. Гордієнко та ін.: за заг.ред. А.М. Кислого і М.П. Стрельбицького. К.: МАУП, 2021. – С.221- 229.

12.Медвідь Ф.М. Проблеми децентралізації публічної влади в контексті національної безпеки України // Децентралізація публічної влади в Україні у контексті зарубіжного досвіду та євроінтеграційних процесів: колективна монографія / За наук.ред.проф. О.В. Батанова, доц. Р.Б.Бедрія; передмова академіка НАН України Ю.С. Шемшученка. Львів: СПОЛОМ, 2021. – С.67 – 83.

13.Медвідь Ф.М., Чорна М. Ф., Твердохліб А. І., Шенгеловський В. В. Гуманітарна безпека України в умовах викликів ХХІ ст.: філософсько-

правовий вимір // The 9 th International scientific and practical conference “Dynamics of the development of world science” (May 13-15, 2020) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2020. - С.697-707.

14.Медвідь Ф.М., Урбанський М.В., Давидюк П. М. Національні цінності як фундаментальні основи національної безпеки держави // Проблеми модернізації України : [зб. наук. пр.] / МАУП. - К.: МАУП, 2008. - Вип. 10: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. “Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів” м. Київ, МАУП, 19 березня 2020 р. / редкол. : М. Н. Курко (голова) [та ін.]. - 2020. – С.188-190.

15.Медвідь Ф.М. Гуманітарна безпека України в умовах деокупації: питання теорії та історіографії //Кримінологічні дослідження : збірник наук. праць / [гол. ред. В. Поклад, канд. філос. наук]; Луган. навч.-наук. інст. імені Е. О.Дідоренка Донецьк. держ. універ. внутр. справ. – Івано-Франківськ-Кропивницький : РВВ ДонДУВС, 2023. – Вип. 13 : Міжнародні злочини російської федерації на території України. – 384 с.-С.44-64.

16.Медвідь Ф. М., Твердохліб А. І., Бурлака А. А. Національна безпека України в умовах становлення міжнародної колективної безпеки //Україна і світ: соціально-гуманітарні виміри безпеки та співпраці [Електронний ресурс] : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю, 24 листопада 2023 р., м. Ірпінь. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. – 204 с. – PDF-формат. С.20 - 26.

17. Ментальність // Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2002. - С.369 - 370.

18.Медвідь Ф.М., Чорна М.Ф.Національна безпека України в умовах деокупації: актуальні проблеми // Політологічні читання імені професора Богдана Яроша : зб. наук. пр. та навч.-метод. праць / за заг. ред. В. І. Бортнікова, О. Б. Ярош, Я. Б. Яроша. – Луцьк : Вежа-Друк, 2022. – Вип. 11. – 252 с.-С.100-108.

19.Медвідь Ф.М., Чорна М.Ф. Національна безпека України як цінність // Актуальні проблеми приватного та публічного права : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 93-річчю з дня народження члена-кореспондента НАПрН України, академіка Міжнародної кадрової академії, Заслуженого діяча науки України, доктора юридичних наук, професора Процевського О.І. (21 травня 2022 року). – Харків, 2022. – 459 с.- С.180-184.

20.Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»:Указ Президента України № 392/2020.

21.Рудий Н.Я. Рашизм як різновид фашистської форми державно-правового режиму // Соціально-політичні студії. 2023. Т.6. №2. С.55-60.

22.Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник. – К.: НАДУ, 2012. – 544 с.

23.Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції: монографія/ кол.авт.; за ред. І.О.Кресіної.

Київ: Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН України; Норма права, 2024. 860 с.

24. Степико М.Т. Проблеми ідентифікації громадян України в умовах іноземної агресії // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2015. – Вип. 18. – С.31 - 41.

25. Стратегії національної безпеки України: навчальний посібник для закладів вищої освіти / за заг. Редакцією д.ю.н, проф. А.М.Кислого. Київ: “вид-во Людмила”, 2023. 516 с.

26. Україна в системі міжнародної безпеки / Національний інститут проблем міжнародної безпеки. - К.: ПЦ “Фоліант”, ВД “Стилос”, 2009. - 572 с.

27. Україна в системі європейської інтеграції [Текст]: Монографія. Навчальний посібник / М. Палінчак, В. Приходько, В. Химинець та ін. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. – 344 с.

Леонід Гунько

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ “Львівська політехніка”

Василина Заболотня

старший лейтенант, офіцер відділення морально-психологічного забезпечення ПВК Захід ЗС України

Максим Писарчук

лейтенант, офіцер відділу організації та планування навчального центру “Партнерство заради миру” Міжнародного центру миротворчості та безпеки

Агресія Російської Федерації проти України та розвиток європейської та євро-атлантичної систем безпеки

Повномасштабна агресія Росії проти України суттєво змінила світ, прискорила кризу системи міжнародної безпеки, зумовила зростання невизначеності, непередбачуваності дій окремих держав, ускладнила визначення стратегічних пріоритетів.

Ключовим елементом політики Заходу в умовах війни Росії проти України є максимальна геополітична, воєнно-стратегічна та економічна ізоляція Росії. Війна розкрила такі проблеми в системах глобальної і регіональної безпеки:

1) використання права вето в РБ ООН унеможливило ухвалення рішень із врегулювання конфліктів, які прямо чи опосередковано торкаються інтересів постійних членів РБ;

2) система безпеки ООН не показала ні політичної волі, ні механізмів вирішення конфліктів, дотримання міжнародних норм і взятих на себе зобов'язань;

3) гібридність міжнародних конфліктів характеризується появою нетрадиційних видів зброї: енергоресурси, політична корупція, агресивна пропаганда, кіберзброя.

Відповідно до вище викладеного у 2022р. відбулося оновлення стратегічних документів ЄС та НАТО.

Оновлена стратегія НАТО [2] повторює стандартні для попередніх документів положення стосовно трьох головних завдань Альянсу (колективна безпека, кризовий менеджмент, безпека на основі співробітництва), але з особливим акцентом на першій складовій. У Стратегії-2022 деталізація напрямів виконання завдань надає їм нового практичного змісту, що відображає сучасні, більш небезпечні стратегічні реалії [1], а також наводяться причини відсутності миру на євроатлантичному просторі: «Російська Федерація порушила норми і принципи, що сприяли стабільному і передбачуваному порядку в галузі безпеки в Європі» [2].

П'ятьма головними елементами нової Стратегічної концепції НАТО, зазначеними у промові Генерального секретаря НАТО Й. Столтенберга на зустрічі міністрів закордонних справ держав-членів НАТО в Ризі 30 листопада 2021р., є наступні :

1) захист цінностей: демократії, свободи, верховенства права — від утисків з боку як авторитарних режимів, так і політичних сил, що не поважають демократію;

2) забезпечення воєнної і технологічної переваги;

3) сильне суспільство, стійкість суспільства, державних структур та інфраструктури;

4) перетворення НАТО на глобальний альянс, посилення партнерства з Австралією, Новою Зеландією, Південною Кореєю і Японією;

5) зміцнення інституційних засад Альянсу [1].

Мадридський саміт НАТО, який відбувся 29 червня 2022р., і на якому була ухвалена нова Стратегічна концепція НАТО, засвідчив здатність Альянсу адекватно оцінювати загрози, оперативно адаптуватися до змін міжнародного безпекового середовища, неухильно дотримуватися гарантій безпеки країн-членів.

У зв'язку із отриманням Україною в червні 2022 року статусу кандидата в члени ЄС важливою є інтеграція в систему європейської безпеки. Характерними особливостями системи безпеки в Європі є наступне:

1) жодна з європейських країн не спроможна самотійно вирішувати стратегічні проблеми власної безпеки;

2) НАТО, ЄС та ОБСЄ виконують роль ключових елементів в архітектурі європейської безпеки;

- 3) розвиток системи європейської безпеки спирається на концепцію стратегічної автономії ЄС, основною метою якої є зменшення залежності ЄС від НАТО у сфері безпеки;
- 4) зростанням кількості і непередбачуваності конфліктів на кордонах ЄС, тероризм, міграція, повернення війни на територію Європи унаслідок агресії РФ проти України стимулювало розвиток системи безпеки.

Новий стратегічний документ - «Стратегічний компас безпеки та оборони для Європейського Союзу, який захищає своїх громадян, цінності та інтереси та сприяє міжнародному миру та безпеці» (A Strategic Compass for Security and Defence – for a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security) був затверджений 21 березня 2022 р. в Брюсселі міністрами закордонних справ та оборони ЄС.

«Стратегічний компас» є рамковим документом, який визначає стратегію ЄС у сфері безпеки на наступні 5-10 років та визначає перелік інструментів та ініціатив, а також існуючі наявні та потенційні загрози для ЄС, способи протидії цим загрозам та основні напрями і цілі розвитку ЄС у сфері безпеки [3].

Виходячи з подій в Україні в ЄС усвідомили необхідність реформи Спільної політики безпеки і оборони для забезпечення належної реакції на нові виклики.

Головними складовими реформи мають стати: визнання і врахування помилок; врахування воєнного досвіду України, розширення допомоги зміцнення власних спроможностей, створення ресурсів швидкого розгортання в ЄС; покладання на власні сили; надання особливої уваги гібридним загрозам і війні в інформаційному просторі; збільшення інвестицій у потрібні стратегічні системи та новітні комплекси [1].

Усвідомлюючи неспроможність існуючих міжнародних безпекових структур оперативно приймати рішення та ефективно їх реалізувати для запобігання та врегулювання конфліктів, міжнародне співтовариство прийшло до необхідності створення тимчасових коаліцій.

Створення таких коаліцій передбачено в новій Стратегічній концепції НАТО і Стратегічному компасі ЄС; що передбачають розширення глобального партнерства з партнерами та сприяння створенню відповідних груп держав, зокрема як приклад:

- 1) об'єднання держав для оборонної підтримки України - Контактна група з оборони України (формат «Рамштайн», Ukraine Defence Contact Group), основним завданням якої є аналіз можливостей ЗСУ, координація військової допомоги, узгодження поставок сучасного озброєння Україні тощо;

- 2) формат «Копенгаген» - це Конференція північноєвропейських партнерів України в Копенгагені (Данія, Велика Британія, Норвегія, Литва, Швеція тощо), яка є своєрідним продовженням формату «Рамштайн», і основним завданням якої є забезпечення безперервного фінансування оборонних потреб України.

Об'єднання залишаються не інституціолізованими (без формальної угоди чи статуту), що є не недоліком, а запорукою високої оперативності та результативності діяльності цих об'єднань.

Отже, початок повномасштабної агресії РФ проти України спричинила прийняття нових стратегічних безпекових документів НАТО та ЄС, розуміння країнами Заходу нових загроз та викликів з боку РФ, консолідації країн партнерів України та використання більш ефективних форм надання допомоги Україні

Список використаних джерел

1. Роль і місце України в перспективних європейській та євро-атлантичній системах безпеки. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf
2. Стратегічна концепція НАТО – 2022. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ukr.pdf
3. A Strategic Compass for Security and Defence – for a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security (2022) Council of the European Union, 64 p. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf

Марина Чулаєвська

Тренінговий центр прокурорів
України, Київ

Вплив централізації влади на розвиток регіонів в умовах європейської інтеграції на прикладі Ірландії

Сталий розвиток країни може бути забезпечено завдяки системному та узгодженому розвитку регіонів. Реалізація реформи децентралізації в Україні показала надзвичайно позитивні результати. ЄС підтримував реформу децентралізації в Україні, яка втілювалась із врахуванням системи розподілу регіонів в ЄС (NUTS). За оцінками Комісії ЄС, «Це одна з найефективніших та найуспішніших реформ, проведених в країні. Вона стала вирішальним фактором соціального та економічного розвитку» [1, с. 8]. Однією з особливостей розвитку України в умовах війни є посилення центральної влади, яка відбувається через використання політичних та юридичних інструментів. Метою цих змін, очевидно, є підвищення безпеки, обороноздатності країни, а також підвищення ефективності державного управління в умовах війни, але на практиці це також приводить до послаблення впливу місцевих органів влади на прийняття рішень та розподіл ресурсів. Крім того, місцеві органи влади на багатьох територіях, зокрема ведення бойових дій, прифронтових територіях не можуть виконувати своїх функцій взагалі або виконують їх дуже обмежено.

Важливо не втратити надбаня реформи і знайти шляхи безболісного повернення до децентралізації у повоєнний період, а, можливо й раніше.

На нашу думку, досвід Ірландії важливий, оскільки під час приєднання до ЄС вона мала дуже подібну ситуацію до сучасної та повоєнної ситуації в Україні. У зв'язку із тривалою загрозою безпеці і територіальній цілісності влада країни була сильно централізована, а місцеві органи влади були суттєво обмежені у повноваженнях, особливо щодо впливу на формування політики розвитку держави і регіонів. Залишався високий рівень соціальної нестабільності та ризик виникнення соціальних конфліктів, заворушень. Населення масово емігрувало, зокрема громадяни працездатного віку. Існували високий рівень корупції, великі розбіжності у розвитку різних регіонів країни, низький розвиток економіки, нестача зовнішніх інвестицій, адже економіка країни була виснажена тривалими війнами за територіальну цілісність держави. Сільськогосподарський сектор занепадав.

Після важкого періоду боротьби за незалежність та громадянських війн, які тривали понад 30 років, та отримання незалежності 1949 року Ірландія побудувала централізовану владу і політичну структуру держави на противагу місцевій демократії. На період вступу до ЄС економіка Ірландії базувалась на протекціонізмі і самодостатності [2, с. 104]. Міцна централізована влада формувала загальнонаціональну політику розвитку на противагу заохочення регіонального розвитку. Серед країн ОЕСР Ірландія вважається найбільш централізованою державною системою з надзвичайно обмеженими повноваженнями місцевої влади [3]. Перші спроби децентралізації та передачі повноважень щодо планування на місцях були зроблені 1968 року, однак вони були відхилені центральним урядом 1973 року під час проведення територіально-адміністративної реформи. Пізніше Національний план розвитку (2000 р.) і Національна просторова стратегія (2002 р.) ставили за мету втілення збалансованого регіонального розвитку, проте вони не були реалізовані і політику було формально скасовано в 2013 році, а замість восьми регіональних органів в 2015 році було створено три нові регіональні асамблеї. З адміністративної точки зору, Ірландія має 26 графств, які належать до 4-х провінцій. При цьому 20 графств мають по одному органу місцевого самоврядування. Решта шість мають більше одного органу місцевого самоврядування, утворюючи в цілому 34 органи місцевого самоврядування..

За прикладом Ірландії в Україні в майбутньому може відбуватись посилення та подальше утримання централізації влади під приводом: необхідності відновлення державної влади на всіх територіях держави, і насамперед на тих, що були під окупацією Росії, на яких велись бойові дії і система місцевої влади була зруйнована; усунення ризиків національній безпеці і загроз національній обороні, зокрема виникнення сепаратистських рухів, боротьба проти ДРГ тощо. Посилення централізації влади може також обґрунтовуватись складністю управління процесами повоєнного відновлення, зокрема технічного, адміністративного та фінансового управління, відсутністю кваліфікованих кадрів на місцях, як це відбувалось в Ірландії. Проте як показує досвід Ірландії існує низка негативних наслідків збалансованого розвитку всіх

регіонів держави у випадку централізації влади, зокрема: несправедливий розподіл ресурсів та їх нерівномірний вплив на регіони; неналежне узгодження економічного розвитку та просторового планування територій на національному та регіональному рівнях; брак координації на вертикальному та горизонтальному рівнях; неналежне ресурсне забезпечення подолання хронічних проблем регіонів; планування, за якого сформульовані цілі не відповідають досягнутим результатам; локалізація виборчих процесів; відсутність достовірних, диверсифікованих за регіонами, даних; ускладнення міграційної ситуації, тощо.

В Ірландії вкладання ресурсів відбувалось і продовжується в окремі регіони чи міста, в той час як інші регіони продовжують занепадати. Такий розподіл ресурсів ґрунтується на підході індустріального, а не регіонального розвитку економіки. Це призвело до виникнення великих розвинених індустріальних центрів одночасно із погіршенням ситуації у віддалених регіонах. Більше того, сучасна стратегія уряду «Ірландія 2040» спрямована на посилення розвитку чотирьох регіонів Ірландії, окрім Дубліна - Корк, Лімерик, Голвей і Вотерфорд, як міст-мегаполісів та підтримку ролі Дубліна як основного рушія національного зростання. Централізація придушує спроможність регіонів і громад сприяти створенню підприємств і планувати сталий розвиток на основі власних сильних сторін. Рішення щодо доходів та інвестицій майже повністю поза їхнім контролем. Молодь масово переїжджає із сільської місцевості у великі міста. Під час планування не враховуються специфічні потреби розвитку регіонів. Дискусії про вивчення і врахування потреб регіонів, залучення їх представників до формування політики регіонального розвитку були започатковані в Ірландії під впливом Європейського Союзу. З 2018 року плани розвитку округів вперше були узгоджені міністерствами з регіональним рівнем із залученням ключових зацікавлених сторін. Однак інституційні відносини між центральним, регіональним і місцевим урядом і врядуванням в цілому залишилися незрозумілими і розмитими. Негативним наслідком централізації влади щодо планування розвитку регіонів в Ірландії став надзвичайно слабкий розвиток транспортної інфраструктури, особливо у віддалених регіонах та сільській місцевості. В деяких регіонах у 80-х роках була повністю ліквідована залізнична інфраструктура, в той час як інша транспортна інфраструктура, наприклад автомобільна, не була розвинена. Системне обмеження впливу представників регіонів на формування політики супроводжувалось посиленням впливу представників окремих галузей. В результаті чого фінансування йшло не рівномірно на соціально-економічний розвиток територій, а цілеспрямовано на розвиток великих промислових та сільськогосподарських суб'єктів. Це призвело до відсутності належного фінансування соціальних, медичних, освітніх послуг населення, розвитку інфраструктури життєдіяльності людини в регіонах.

Сьогодні на урядовому рівні регіональна політика в Ірландії викладена в Національній рамці планування (NPF), прийнятій 2018, Довгостроковому плані просторового розвитку, підкріпленому десятирічною стратегією державних

інвестицій до 2027 року, і в Національному плані розвитку (NDP), 2018. Разом NPF і NDP складають загальну стратегію розвитку «Ірландія 2040», спрямовану на розвиток регіонів, міст і сільських районів Ірландії відповідно до десяти спільних цілей розвитку. Важливо, що основою стратегії «Ірландія 2040» є планування великих інвестицій. Аналіз основних завдань цих документів показує, що вони спрямовані на розвиток процвітаючих територій без забезпечення збалансованого регіонального розвитку. Варто підкреслити, що сучасна концепція розвитку країни ставить акцент на збалансованому зростанні, а не на збалансованому регіональному розвитку.

Як показує досвід Ірландії, процеси європейської інтеграції позитивно впливають на децентралізацію влади, сприяючи розширенню можливостей впливу регіонів на формування регіональної політики, збільшенню їх повноважень, але при цьому ЄС не має важелів впливу на форму організації державного управління, і може завдяки реалізації власних політик в країні зменшити рівень централізації влади, але не подолати її.

Список використаних джерел

1. Commission Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union: Brussels, 17.6.2022, COM(2022) 407 final - 30 P. – [Electronic resource] – Access mode : <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu.pdf>.

2. N. Rees, B. Quinn, B. Connaughton. Europeanisation and new patterns of governance in Ireland. – Manchester University Press. – 2009. – 247 P.

3. Metropolitanisation as pathway to more effective urban and regional development in Ireland: Policy lessons and reflections. March 28, 2023 – [Electronic resource] – Access mode : <https://publicpolicy.ie/housing/metropolitanisation-as-pathway-to-more-effective-urban-and-regional-development-in-ireland-policy-lessons-and-reflections/>

Ірина Коросташова

к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, м.Дніпро

Спрощення митних процедур і митних формальностей та сучасні безпекові проблеми: Україна та євроінтеграція

У 2011 році для України набула чинності «Міжнародна конвенція про гармонізацію та спрощення митних процедур» 1973 року (далі – Кіотська конвенція)[1], метою якої є усунення перешкод в міжнародній торгівлі. Імплементация стандартних правил Кіотської конвенції дозволила суттєво спростити митні процедури, оптимізувати митні формальності тощо й, відповідно, спростити та прискорити міжнародну торгівлю.

Згідно з умовами Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами 2014 року (далі - Угода)[2], що набула чинності у 2017 році, питання гармонізації та спрощення митних процедур є одним із пріоритетних напрямів асоціації України до Європейського Союзу. Успішна реалізація цього важливого напрямку, разом з іншими, дозволять досягнути економічні та політичні цілі асоціації між Україною та ЄС. В той же час, спрощення митних процедур та оптимізація митних формальностей не зменшують вимог до Держмитслужби України та її територіальних органів, щодо виконання безпекових завдань, виконання яких суттєво ускладнилися в умовах повномасштабної війни росії проти України.

Теоретичні та практичні аспекти митної безпеки, зокрема, й в умовах євроінтеграції України, а також питання гармонізації та спрощення митних процедур та формальностей, зокрема й в євроінтеграційному процесі України, досліджували: І. Бережнюк, А. Брачук, Л. Івашова, І. Новосад, П. Пашко, П. Пісной, О. Разумова, Т. Руда, Є. Стародубцева, Є. Терещенко та інші науковці. Однак, сьогодні, коли Україна є країною-кандидатом у члени до Європейського Союзу та знаходиться на етапі переговорного процесу щодо вступу в ЄС, це питання набуває все більшої актуальності.

Головною тенденцією стандартизації митних процедур, яка відбувається в рамках діяльності Всесвітньої митної організації (далі – ВМО), є покращення умов розвитку міжнародної торгівлі шляхом прискорення та спрощення митних процедур. Але при цьому важливою вимогою залишається збереження належного рівня безпеки та забезпечення дотримання митного законодавства. Ці два, на перший погляд, суперечливі завдання вимагають запровадження нових форм та методів здійснення митного контролю, інтеграції елементів забезпечення безпеки у самі митні процедури... Тож митний контроль повинен здійснюватися на основі принципу «менший обсяг - більша ефективність». Одним із напрямків забезпечення реалізації цього принципу є реалізація концепції управління ризиками та, у більш широкому сенсі, - концепції захисту митної безпеки [3, С.157].

Згідно з ч.1 ст. 361 Митного кодексу України (далі- МК України), під ризиком розуміється ймовірність недотримання вимог законодавства України з питань митної справи[4]. В процесі спрощення митних процедур та оптимізації митних формальностей виникають додаткові ризики щодо зниження якості митного контролю, що здійснюється з метою забезпечення додержання митного законодавства, а відповідно виникають і додаткові ризики недодержання митного законодавства. Митні ризики впливають на стан митної безпеки. Згідно зі ст.6 МК України: «Митна безпека - це стан захищеності митних інтересів України» (ч.2), а митні інтереси - це національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення митної справи (ч.1) [4].

Серед науковців вже досить тривалий час точаться дискусії з приводу належності митної безпеки до різних видів безпеки. Так, наприклад, І. Новосад

відносить митну безпеку до економічної безпеки [5], в той час, як А.Брачук – до національної безпеки [3]. Проведемо аналіз змісту вищевказаних видів безпеки.

Так, автори «Митної енциклопедії» визначають економічну безпеку України, як: «здатність національної економіки до відтворення та протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу збалансованому розвитку країни, здатність до забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання, здатність реалізувати власні економічні інтереси» [6, С.235]. Тобто йдеться лише про стан захищеності економіки в аспектах забезпечення її розвитку та матеріальних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Одночасно, слід звернути увагу на те, що в низці документів ВМО йдеться про те, що: «Зростає занепокоєння щодо ключових сфер митного контролю, таких як наркотики; безпека здоров'я; безпека та права інтелектуальної власності; безпека навколишнього середовища...., є низка сфер, які можуть вплинути на митницю, в тому числі щодо сприяння торгівлі. Таким чином, на митниці в країнах-імпортерах і експортерах збільшується робоче навантаження для впровадження нових правил і заходів на кордонах...» [7].

Отже, сфера ризиків, що сьогодні знаходяться в зоні відповідальності Держмитслужби України та її територіальних органів, і на яку вказує ВМО – виходить далеко за межі економічної безпеки, оскільки митна безпека по суті має комплексний характер, і тому має бути віднесена до більш широкої безпекової сфери, ніж економічна безпека.

З огляду на вищевказане та враховуючи зобов'язання України перед Європейським союзом щодо імплементації митного законодавства ЄС в євроінтеграційному процесі України, а відповідно й спрощення митних процедур та оптимізацію митних формальностей для усунення адміністративних митних бар'єрів і спрощення міжнародної торгівлі в ситуації, коли Україна протистоїть повномасштабній агресії росії, що підвищує ризики нелегального переміщення через митні кордони зброї, вибухових речовин, наркотичних засобів та прекурсорів тощо. Крім того, для недобросовісних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності спокуса щодо уникнення оподаткування, зменшення його розмірів незаконними способами, отримання високих доходів завдяки порушенню прав інтелектуальної власності та \або ввезення неякісних\або небезпечних для життя і здоров'я людей, тварин, а також таких що забруднюють навколишнє середовище товарів - завжди є дуже високою. Тому, зоною відповідальності Держмитслужби України та її територіальних органів сьогодні, як ніколи, є посилення захисту митних кордонів, в т.ч. недопущення нелегального переміщення в Україну та до країн ЄС товарів, що несуть різноманітні ризики.

В умовах сьогодення, спрощення митних процедур та оптимізація митних формальностей відповідно до стандартів ЄС та одночасне посилення митної безпеки можливе за рахунок реформування та модернізації Держмитслужби України та її територіальних органів, практично за всіма сферами внутрішньої та зовнішньої діяльності відповідно до стандартів ЄС. Йдеться про: організацію

та управління; управління персоналом; сприяння торгівлі та відносини з бізнесом; зв'язки з громадськістю та комунікацію; митне співробітництво; збір доходів до державного бюджету; управління ризиками; експортний контроль; прикордонний і внутрішній контроль; сприяння захисту прав інтелектуальної власності; безпека ланцюга поставок; пост-митний контроль і аудит; розслідування та правозастосування; інфраструктуру та обладнання; інформаційно-комунікаційні технології та ін.

Все це має зміцнити інституційну спроможність Держмитслужби України та її територіальних органів та дозволить ефективно виконувати покладені на неї завдання. Вказане суттєво підвищить шанси України невдовзі стати країною-членом ЄС, що перетворить митні кордони України (здебільшого це кордони з небезпечними країнами-сусідами (росією та республікою білорусь) на зовнішні кордони ЄС.

Список використаних джерел

1. Міжнародна конвенція про гармонізацію та спрощення митних процедур»: Конвенція, Міжнародний документ, ВМО від 18.05.1973р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами: Угода від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

3. Брачук А.О., Особливості забезпечення митної безпеки та митних інтересів в умовах спрощення митних процедур. LEX PORTUS № 1(3)'2017. С.156-167.

4. Митний кодекс України: Закон, Кодекс від 13.03.2012р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

5. Новосад І. Актуальні проблеми державних фінансів митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави. Світ фінансів, № 2, 2015. С.145-155.

6. Економічна безпека України. Митна енциклопедія: у 2 т. / І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін.. Хм.: ПП Мельник А.А., 2013. Т. 1: А - Л. 472 с. ISBN 978-617-7094-09-7.

7. WCO. «Support for Customs Reform & Modernization». URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/capacity-building/instruments-and-tools/orientation-package-decision-makers/or_package_decision_makers_v2en.pdf?la=en

Олег Єфанов

аспірант кафедри державної
політики та врядування Інституту
адміністрування, державного управління
та професійного розвитку НУ «Львівська
політехніка»

Реформування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС: перспективи європейської інтеграції

Глобалізаційні та інтеграційні тенденції в сучасному світі призводять до підвищення економічних ефектів не лише для компаній, але й для національних економік, що потребує особливих підходів до дослідження перспектив європейської інтеграції та створення зони вільної торгівлі між Україною і ЄС.

Підписана Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачала зменшення тарифних та нетарифних обмежень, що мало стимулювати економічну співпрацю між країнами. Очікуваний ефект включав збільшення обсягів імпорту й експорту між Україною та ЄС через зменшення нетарифних бар'єрів і зниження митної вартості товарів.

Важливою складовою Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є положення, що стосуються створення всеохоплюючої та поглибленої зони вільної торгівлі. Ці положення передбачають значну лібералізацію торгівлі, включаючи усунення квот чи тарифів між сторонами, а також гармонізацію нормативно-регуляторної бази і законодавства в цілому.

Всеохоплюючий характер зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом визначається його широким охопленням ключових аспектів торговельних відносин між сторонами. У порівнянні з класичними зонами вільної торгівлі така зона передбачає не лише відкриття ринків для більшості товарів, але й часткову та поступову лібералізацію послуг. Крім того, вона обов'язково включає положення, які стосуються санітарних та фітосанітарних заходів, прав інтелектуальної власності, сприяння торгівлі, державних закупівель, енергетики, транспорту та конкуренції.

З іншого боку, поглиблений характер зони вільної торгівлі відноситься до зобов'язань України привести своє законодавство у відповідність до норм та стандартів ЄС з метою досягнення економічної інтеграції до внутрішнього ринку ЄС. Угода між Україною та ЄС містить ряд положень про наближення законодавства, згідно з якими Україна повинна привести своє внутрішнє законодавство у відповідність до правил ЄС. У зворотному напрямку Україні буде надана можливість поступово входити на внутрішній ринок ЄС. Такий підхід є революційним порівняно з попередніми необов'язковими документами Євросоюзу.

Після широкомасштабного вторгнення росії в Україну Європейський Союз в червні 2022 року здійснив надзвичайні дії: були скасовані всі обмеження на ввіз українських товарів, що призвело до значного зростання

обсягів українського експорту в ЄС. Загалом, обсяг товарообігу між Україною та ЄС за період 2021-2022рр. збільшився на 10%.

Ця радикальна лібералізація дійсно стала важливим рятівним кроком для української економіки під час воєнного стану. Однак вона також виявила численні проблеми, які потрібно вирішити для повноцінної та взаємовигідної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

У зв'язку з блокадою російським флотом Чорного моря значна частина українського експорту переходить через сухопутний західний кордон та обмежені за потужністю порти Дунаю. Зараз існуюча прикордонна інфраструктура не в змозі витримати таке навантаження. Проблема також стоїть у забороні ввозу українських сільськогосподарських продуктів до країн ЄС, таких як Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина та Болгарія.

Питання диверсифікації українського експорту до ЄС також стає актуальним. Важливою є необхідність вирішення нагальних проблем, зокрема, пошкодження прикордонної інфраструктури через постійні обстріли з боку російських сил, що заважає безперервному експорту України [1].

Для подальшої успішної інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС важливо продовжувати поглиблену співпрацю у сфері торгівлі. Зазначена тактика вирішення проблем повинна ґрунтуватися на довгостроковій стратегії.

Щоб покращити якість комунікації з Європейським Союзом, Україні необхідно збільшити представництво інтересів українських стейкхолдерів під час перемовин з європейськими партнерами. Створення громадських організацій та інституцій для лобювання інтересів, зокрема, українських підприємців, може сприяти більш відкритій та взаємовигідній співпраці.

Розвиток експортної інфраструктури має стати ключовим напрямком. Українські експортні галузі стикаються з обмеженнями через поточну транспортну інфраструктуру, і, незважаючи на покращення, вони відбуваються надто повільним темпом.

Адміністративні проблеми також відіграють важливу роль у підтримці експортних галузей. На даний час існує недостатньо механізмів сприяння експортним секторам, зокрема, через відсутність доступного фінансування та обмежену кількість підприємств зі статусом авторизованого оператора експорту.

Україна повинна використовувати свій потенціал для диверсифікації економіки, зокрема шляхом вигідного експорту сільськогосподарської продукції. Однак важливо підвищити додану вартість експортованих товарів, впроваджуючи стандарти якості ЄС, що не тільки збільшить обсяги експорту, а й покращить умови торгівлі.

Сильний аграрний сектор не повинен виключати розвиток інших напрямків української економіки. Запровадження стандартів ЄС може розширити правовий простір для України та покращити якість її товарів і послуг.

Загалом, запровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом призведе до ряду ключових результатів в недалекому майбутньому. Серед них будуть:

1. Тісна економічна інтеграція: Україна та ЄС будуть тісно пов'язані економічно, що сприятиме обміну товарами та послугами, розвитку бізнес-відносин та формуванню спільних інтересів.

2. Умови для торгівлі аналогічні до умов всередині ЄС: Україна отримає можливість торгувати з ЄС на практично тих самих умовах, що і країни-члени Союзу, що сприятиме розвитку та розширенню торговельних зв'язків між сторонами.

3. Покращений інвестиційний клімат: за рахунок зниження тарифних бар'єрів та створення сприятливого середовища для бізнесу Україна привабить більше іноземних інвестицій, що позитивно вплине на економічний розвиток країни.

4. Прозорі правила ведення бізнесу: створення чітких та прозорих правил дозволить українським компаніям ефективніше функціонувати, зменшуючи адміністративні бар'єри та підвищуючи ефективність співпраці між сторонами.

5. Збільшення вибору та підвищення безпеки і якості товарів: завдяки доступу до ринку ЄС українські споживачі матимуть доступ до більшого вибору товарів, а також гарантію їх якості та безпеки згідно з європейськими стандартами.

6. Зниження цін для українських споживачів: конкуренція на ринку ЄС може призвести до зниження цін на товари для українських споживачів, що позитивно вплине на їх купівельну спроможність.

7. Доступ до ринків третіх країн: українські підприємства отримають можливість розширювати свою діяльність та експортувати товари до ринків третіх країн, використовуючи прийняті в усьому світі стандарти [2].

Загалом, ці результати вказують на значний позитивний вплив дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС на економічний розвиток та конкурентоспроможність української держави. Тому реформування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС має вадливе значення для української держави на шляху до її європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Національна безпека і оборона. №1-2. 2022. 131с.

2. Україна почне перегляд угоди про вільну торгівлю з чотирма країнами ЄАВТ. Економічна правда. 27 червня 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/06/27/7164549/> (дата звернення 11.03.2024)

Катерина Турчин

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Перспективи публічного управління надання медичних послуг в країнах Європи

Європейський досвід свідчить про наявність значної різноманітності у підходах до організації надання медичних послуг у тій чи іншій країні та до їх фінансування. Так, у Європі в середньому частка державних видатків на охорону здоров'я складає 72,9%. Найвища питома вага державних витрат на охорону здоров'я спостерігається в таких країнах як Монако, Норвегія, Велика Британія, Люксембург, Швеція, Чехія, Румунія, Хорватія та Естонія (88,5%; 85%; 84%; 83,5%; 81,3%; 84%; 80,3%; 80,1% та 78,7% відповідно). Такий підхід дає можливість стимулювати зростання медичних послуг для населення. Разом з тим, часто пацієнт не має можливості сам вибрати медичний заклад чи лікаря, тому що все вирішується в централізованому порядку, а також сама медична система має схильність до монополізму стосовно надання медичних послуг [1].

Загалом, у світі функціонує три основні моделі системи охорони здоров'я:

- приватна модель (найбільш повно представлена у США);
- страхова модель (здебільшого представлена у європейських країнах, зокрема, у Швейцарії, Бельгії, Австрії та Франції, а також у Японії та у деяких країнах Латинської Америки);
- державна модель (найповніше представлена у Великобританії).

Приватна модель охорони здоров'я характеризується наданням медичних послуг за рахунок власних коштів громадян та приватного страхування, при цьому ринок відіграє ключову роль у задоволенні попиту на медичні послуги, а єдина національна система медичного страхування відсутня. У цій моделі фінанси зосереджені у приватних комерційних страхових компаніях (страхових фондах) і при потребі використовуються медичними установами. Загалом, за рахунок приватних коштів фінансується більш ніж 50% видатків на медичну сферу.

Публічне управління надання медичних послуг здійснюється в децентралізованому порядку, а держава задовольняє ринок і надає медичні послуги лише соціально незахищеним верствам населення (пенсіонерам, малозабезпеченим, безробітним). Усі інші категорії населення отримують медичні послуги відповідно до процедур приватного страхування. Держава захищає діяльність страхових компаній та контролює допуск та доступ медичних технологій на ринок [1].

Страхова модель, яку ще називають моделлю Бісмарка, спрямована на регулювання страхування здоров'я і поєднує в собі систему державного регулювання та соціальних гарантій і відносини на ринку медичних послуг. В країнах, де функціонує ця модель, практично все населення залучене до програм обов'язкового медичного страхування, які фінансуються за рахунок страхових фондів, сформованих за участю держави. При цьому пацієнти мають свободу у виборі постачальників медичних послуг та компаній, які здійснюють страхування, а вирішальну роль у розподілі коштів відіграють комерційні страхові фонди або приватні некомерційні компанії.

Публічне управління у страховій моделі медичного обслуговування має ознаки децентралізації, зважаючи на велику кількість суб'єктів страхового ринку. При цьому держава не відіграє вирішальну роль, як у моделі Семашко, вона лише визначає якість страхових послуг, контролюючи таким чином діяльність суб'єктів на ринку. Медичні послуги надаються установами різної форми власності, але переважають приватні некомерційні установи, і більшість медичних послуг оплачуються за обов'язковим переліком. Загалом, приватне страхування відіграє додаткову роль на ринку медичних послуг, який є дуже розвиненим порівняно із ринком, який регулюється державою [1].

Державна модель системи охорони здоров'я передбачає значну участь державних органів влади у процесі функціонування медичної сфери. Її ще називають модель Семашко-Беверіджа. В рамках цієї моделі податкові надходження є основним джерелом фінансування надання медичних послуг, які для населення надаються на безоплатній основі. При цьому частка сукупних витрат з громадських джерел у ВВП, як правило, становить 8–11% [2].

Характерними ознаками публічного управління надання медичних послуг у країнах, де функціонує модель Семашко-Беверіджа, є високий ступінь централізації, при цьому більша частина медичних послуг надається державними лікувально-профілактичними установами. Приватні лікарі теж присутні на ринку медичних послуг, але їм відведена другорядна роль [1].

Основним джерелом фінансування надання медичних послуг населенню є державний бюджет, а різноманітні платежі та приватне страхування відіграють додаткову роль при оплаті за надані послуги. Таким чином, складається ситуація, що держава одночасно виконує роль продавця і покупця медичних послуг, покриваючи значну частину витрат на обслуговування пацієнтів і в той же час контролюючи приватні медичні установи та клініки, надаючи їм бюджетні кошти для їх функціонування. Цей контроль здійснюється медичними професійними організаціями, під час якого відбувається встановлення державою правил щодо допуску суб'єктів на ринок, обсягів медичних послуг, їх вартості та якості, а також відшкодувань шкоди пацієнтам, які постраждали внаслідок недобросовісної поведінки лікарів [1].

Розглянуті моделі системи охорони здоров'я у світі у чистому вигляді не функціонують, адже поряд із державною системою часто розвивається напрям приватного медичного страхування. Здебільшого держава впливає та контролює діяльність організацій, що надають медичні та страхові послуги.

Аналіз європейського досвіду публічного управління надання медичних послуг свідчить, що система охорони здоров'я жодної країни не базується на розглянутій вище моделі в чистому вигляді і жодна модель не є універсальною. Кожній з моделей охорони здоров'я притаманне лише одне джерело фінансування і найважливішим фактором стабільності системи є вільне охоплення населення можливістю доступу до якісних медичних послуг.

Щодо оплати за медичні послуги, то багаторічний міжнародний досвід говорить, що для суспільства дуже ризикованим і найменш ефективним способом фінансування охорони здоров'я є пряма оплата лікування хворих людей, зважаючи на високу вартість медичних послуг. Тому страхова модель системи охорони здоров'я доводить свою ефективність за рахунок існування чітких правил попередньої оплати певних медичних послуг, що надаються при захворюванні людини.

Отже, європейський досвід надання медичних послуг доводить раціональність змішаної форми охорони здоров'я, в основі якої лежить гармонійне поєднання обов'язкового медичного страхування та бюджетного фінансування медицини як додаткового джерела фінансування. Про це свідчить успішний досвід функціонування, наприклад, німецької чи французької систем охорони здоров'я. В сучасному суспільстві, зважаючи на його турбулентність та виникнення щораз нових викликів, існує потреба адекватних підходів до фінансування системи охорони здоров'я, адже аналіз міжнародного досвіду показує, що на сьогодні у кожній із існуючих моделей є лише одне джерело фінансування. Цілком зрозуміло, що будучи стратегічною галуззю, охорона здоров'я має бути стійкою до можливих несприятливих подій, таких як війни, техногенні та природні лиха, спалахи інфекційних захворювань тощо, наслідки яких вимагають миттєвого реагування, що, у свою чергу, потребує відповідної системи фінансування.

Список використаних джерел

1. Бойко О., Хижинська Г. Апробація зарубіжного досвіду активізації медичного страхування в Україні. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27. С. 93–97.
2. Філіпова Н. В. Досвід європейських країн у фінансуванні охорони здоров'я. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. №6. С.315–320. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-288-6-52>

Дмитро Барінов

аспірант кафедри державної
політики та врядування Інституту
адміністрування, державного управління
та професійного розвитку НУ «Львівська
Політехніка»

Навчально-наукові аспекти захисту прав людини у Європейському Союзі з публічно-управлінської позиції

Однією з передумов суспільного розвитку є тенденція цивілізованих держав, до яких належать і країни Європейської спільноти, до підвищення цілісності людини як індивіда у суспільстві. Новим етапом у цьому усвідомленні стають людські права, які повинні бути гарантовані кожною правовою державою, тому надто важливим є процес навчання і їх вивчення в сучасних умовах.

Сучасна правова держава має ставити перед собою високі вимоги щодо конституційних гарантій для людини. Ці тенденції призводять до зміни акцентів розуміння прав людини і громадянина, переміщуючи їх із загальних питань правового вдосконалення держави на проблеми забезпечення прав і свобод особи.

Ця еволюція відображається у збільшенні уваги до проблематики прав і свобод людини та повноцінної реалізації кожним індивідом своїх соціальних прав. Проблематика прав і свобод людини і громадянина, зокрема соціальних прав, стає центральною темою для теоретиків і практиків світового рівня. Соціальні права визнаються особливо важливими, оскільки вони охоплюють права людини на гідний рівень життя, працю, соціальне забезпечення та соціальний захист.

Широкий спектр прав людини, регламентований у міжнародних нормативних документах, свідчить про увагу Євросоюзу до цих питань. Окремий акцент при цьому ставиться на соціальних правах людини і громадянина в європейському суспільстві.

Для досягнення основних цілей соціальної політики, які включають розвиток людських ресурсів, поліпшення умов життя і праці населення, підвищення рівня зайнятості, зменшення бідності, нерівності та соціальних зловживань, в Європейському Союзі вживаються заходи, які сприяють підтримці конкурентоспроможності економіки та враховують різноманітність національних практик.

Соціальний вимір ЄС ґрунтується на загальних зобов'язаннях і визначених компетенціях, спрямованих на зближення держав-членів у цій сфері. Соціальна політика Євросоюзу відрізняється різноманітністю інструментів, за допомогою яких його інститути здійснюють гармонізацію соціальної сфери, сприяють розширенню зайнятості і забезпечують гарантії соціального захисту громадян. В основі цієї політики лежать відповідні нормативно-правові документи.

Зокрема, соціальний вимір лежить в основі таких правових актів Європейського Союзу як:

- Договір про Європейський Союз [1];
- Договір про функціонування Європейського Союзу [2];
- Хартія основних прав Європейського Союзу [3].

Зокрема, Договір про Європейський Союз визначає основні цінності, такі як верховенство права, рівність, демократія, свобода, повага до людської гідності та повага до прав людини, зокрема, осіб, що належать до національних меншин. Ці цінності визнаються як спільні для всіх держав-членів у суспільстві, що ґрунтується на рівності між чоловіками і жінками, солідарності, правосудді, толерантності, недискримінації та плюралізмі (стаття 2) [1].

У статті 3 Договору відзначено, що одним із основних завдань Європейського Союзу є його спрямованість на сталий розвиток Європи, ґрунтуючись на конкурентоспроможній соціальній ринковій економіці, цінній стабільності та збалансованому економічному зростанні з цілковитою зайнятістю, соціальним прогресом і високим рівнем захисту довкілля. Союз також зобов'язаний боротися з дискримінацією та соціальними зловживаннями, а також сприяти соціальному захисту та соціальній справедливості [1].

Стаття 9 Договору про функціонування Європейського Союзу говорить, що Євросоюз у процесі реалізації своєї політики повинен враховувати вимоги, пов'язані з боротьбою проти соціальних зловживань, забезпеченням належного соціального захисту та підтримкою високого рівня зайнятості населення та забезпеченням високого рівня навчання, освіти та захисту здоров'я своїх громадян [2].

Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 року передбачає низку фундаментальних принципів, які лежать в основі європейської соціальної моделі, таких як права на соціальне забезпечення, право на страйк, права працівників на інформацію та консультації, охорону здоров'я та інші соціальні права та гарантії громадян [3].

Також поняття соціальних прав людини визначаються у таких міжнародно-правових актах як Загальна декларація прав людини, Європейська соціальна хартія, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права ООН та інших. Згідно з нормами цих документів, до основних соціальних прав громадянина потрібно віднести право на житло, освіту, медичну допомогу, достатній життєвий рівень, працю, відпочинок, соціальне забезпечення та інші.

Зокрема, у Статуті ООН та Загальній декларації прав людини 1948 року визначено перелік усіх основних категорій прав людини та закріплено принципи поваги до прав людини. Цей визначний етап характеризується визнанням сукупності та неподільності соціальних, політичних, громадянських, економічних і культурних прав.

А Загальна декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, встановлює фундаментальні права і свободи, які мають бути гарантовані кожній людині. Вона визначає принципи, що стосуються прав людини в широкому спектрі, включаючи права на життя, свободу, недоторканність

особи, свободу думки, совісті і віросповідання, право на освіту, працю, а також соціальні та економічні права.

Ці документи засвідчують загальноприйнятий засади та стандарти у галузі прав людини, і їх вплив виявляється у подальших міжнародних правових інструментах та діяльності організацій, спрямованих на захист та сприяння правам людини.

Отже, незважаючи на те, що Європейський Союз встановив загальні стандарти для гарантування прав соціального захисту в межах своїх держав-членів, координація соціального захисту і вільне переміщення громадян-членів ЄС не призводять до заміщення національних систем соціального захисту. Так, спеціальні норми щодо соціального забезпечення, зокрема, для осіб з інвалідністю, містяться в національному законодавстві окремих країн Європи.

Основу соціальної політики країн Європи складає ідея, орієнтована на людину, де функціонування всього державного механізму спрямоване на поліпшення добробуту населення. Це регулює стан на ринку праці, сприяє ефективній реалізації соціального забезпечення і виступає стабілізатором соціальної ситуації в країні.

Соціальні права визначають потреби, які є першочерговими та життєво важливими, і тому їх вважають базовими у системі прав людини. Ці потреби включають як матеріальний, так і нематеріальний характер (наприклад, соціальні послуги, медична допомога). Таким чином, соціальні права становлять основу для забезпечення та визнання цивільних прав людини і громадянина.

Соціальні держави, якими себе позиціонують європейські країни, взяли на себе зобов'язання турбуватися про соціальну захищеність і добробут своїх громадян та їх соціальну справедливість. Принцип соціальної держави закріплений у конституціях таких країн, як Японія (1947р.), Італія (1948р.), ФРН (1949р.), Франція (1958р.), Туреччина, Швеція (1974р.), Португалія (1975р.), Данія, Нідерланди, Греція та інші.

Таким чином, цілком впевнено можна стверджувати про визнання важливості соціальних прав людини усіма інституційними органами ЄС, а також наголошувати на постійному збільшенні уваги до їх виконання та сприяння державам у ратифікації прийнятих договорів. Цей процес свідчить про послідовні зміни у ставленні держав до цієї категорії прав людини. У той же час, одним із завдань Європейського Союзу є розроблення ефективного механізму контролю за виконанням зобов'язань, які держави-члени взяли на себе, та їх готовності вносити зміни до національних законодавств. Також важливо, щоб Україна вчасно та належним чином впроваджувала норми і стандарти ЄС у галузі соціального законодавства.

Отже, кожна держава, яка позиціонує себе як цивілізоване демократичне суспільство, повинна ґрунтувати вітчизняне законодавство на стандартах, прийнятих на міжнародному рівні. При цьому потрібно наголосити на важливості навчально-наукових аспектів захисту прав людини у європейському Союзі з публічно-управлінської позиції, оскільки для повного задоволення прав

людини необхідно вивчати потреби населення та підходити до цього з наукової точки зору.

Список використаних джерел

1. Договір про Європейський Союз 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text. (дата звернення 03.03.2024р.)
2. Договір про функціонування Європейського Союзу 1957 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text. (дата звернення 03.03.2024р.)
3. Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text. (дата звернення 03.03.2024р.)

Орест Гадзіковський

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Досвід та особливості реформування самоврядування в Польщі

Реформування місцевого самоврядування в Україні відбувається із використанням як власного досвіду, так і досвіду країн Європейського Союзу. Ефективне функціонування системи місцевого самоврядування, яка ґрунтується на принципах Європейської хартії місцевого самоврядування [1], є однією з ключових задач розвитку демократичної української держави. Без проведення реформ у сфері місцевого самоврядування та реалізації децентралізаційних процесів надзвичайно складно вирішити проблеми соціально-економічного та культурного розвитку регіонів і територіальних громад, а також забезпечити добробут більшості громадян України. Лише послідовне впровадження ефективних реформ у місцевому самоврядуванні та територіальному устрої держави сприятиме встановленню місцевої влади на демократичних засадах.

Важливе значення при цьому відіграє навчання спеціалістів у сфері місцевого самоврядування. Слід зазначити, що навчальні процеси створюють можливість для ефективного прогнозування процесів, які відбуваються при реформуванні самоврядування. Тому важливо, вивчаючи особливості реформування системи місцевого самоврядування в Україні, звернути увагу на цю практику в розвинених країнах, оскільки цей позитивний досвід дає можливість краще оцінити специфіку вітчизняних реалій у досліджуваній сфері. Для прикладу візьмемо сусідню Польщу, адміністративно-територіальна реформа якої загалом визнана вдалою.

Територіальне самоврядування є важливою частиною публічної адміністрації в Республіці Польща. Воно поділяється на:

- регіональне (рівень воєводств, які не мають ієрархічної залежності);

- місьцеве (рівень гміни та повіту).

Слід відзначити діалектичну єдність діяльності в Польщі урядової та самоврядної адміністрацій. Якщо для органів державної виконавчої влади характерне вертикальне підпорядкування, то органи територіального самоврядування всіх рівнів є незалежними як між собою, так і від органів державної виконавчої влади. Але ця незалежність поєднується із необхідністю спільно вирішувати проблеми територій, що неминуче веде до співпраці. [2]

Основним завданням органів територіального самоврядування є організація надання публічних послуг для мешканців. Ці послуги поділяються на:

- адміністративні;
- соціальні (навчання, охорона здоров'я, соціальна допомога, безпека, культура, питання ринку праці тощо);
- комунальні (енергія, водопостачання та каналізація, транспорт, утримання доріг та зелених насаджень тощо).

Органи самоврядування повинні організувати надання послуг мешканцям, але не зобов'язані їх самостійно надавати. Як правило, для цього укладаються контракти із суб'єктами господарювання чи неурядовими організаціями [2].

У сфері реформування самоврядування Польщі важливе значення має податкова система, дещо схожа на німецьку та данську, адже муніципалітети забезпечені як власними податками, так і надходженнями від розподілених податків. Власними податками є податок на майно на землю та будівлі, податок на землю сільськогосподарського призначення та лісовий податок. Розподіленими податками є податок на доходи фізичних осіб та корпоративний податок. Неподаткові надходження в усіх країнах формуються за рахунок адміністративних зборів та платежів за надання публічних послуг [2].

В цілому, реальна побудова взаємовідносин між центральною та місцевою владою в напрямку фінансового забезпечення територіальних громад та надання ними якісних публічних послуг в Польщі має свої специфічні ознаки, які обумовлені особливостями законодавства, історичними, національними та релігійними особливостями країни. Завдяки розподілу повноважень, функцій та завдань між центральним та місцевими органами влади створюються необхідні умови для розвитку останніх та забезпечується ріст добробуту населення.

Щодо навчальних моментів, то у Польщі органи публічного управління розпочали реформи з надання освітніх послуг населенню майже одночасно з Україною, але польська модернізація сьогодні суттєво випереджає українську. Польща вдало поєднує національні традиції управління освітою з позитивним досвідом провідних країн світу. Суттєво розширено сферу діяльності керівників навчальних закладів і органів місцевого самоврядування, що створило умови для співпраці закладів освіти і місцевої громади. Загалом, Республіка Польща успішно здійснила реформування системи навчання спеціалістів у сфері місцевого самоврядування, перш за все ставши членом європейського простору

вищої освіти, який базується на засадах демократії, рівності можливостей, академічних свободах, автономії навчальних закладів та якості навчання.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: Офіційний переклад від 15.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення 12.03.2024)
2. Організація місцевого самоврядування Республіки Польща. UPLAN. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/orhanizatsiia-mistsevoho-samovriaduvannia-respubliky-polshcha/> (дата звернення 12.03.2024)

Олександр Тарасюк

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ “Львівська політехніка”

Розробка професійних стандартів підготовки для особового складу пожежно-рятувальних підрозділів Збройних Сил України

З 24 лютого 2022 року російська федерація без оголошення війни продовжує широкомасштабний наступ на територію України, застосовуючи підступні, заборонені у всьому цивілізованому світі ракетно-бомбові удари, артилерійські обстріли і безпілотні літальні апарати дрони-камікадзе Shahed, по мирному населенню, по всій території України. Сьогодні, на превеликий нажаль, в результаті бойових дій в Україні ми спостерігаємо щоденні надзвичайні події, а в деяких випадках і надзвичайні ситуації спричиненні застосуванням росією ракетно-бомбових ударів по об'єктах і території України.

Проаналізувавши оперативні дані ДСНС України, тільки за період Воєнного стану 2022-2023 року (станом на 1 січня 2023 року), вимушено переселені близько 13 млн. 470 осіб (з яких 3 млн. 500 тис. дітей), ліквідовано понад 13 тис. 600 пожеж. При цьому дані подані тільки за цивільний сектор не враховуючи об'єктів системи Міністерства оборони України, так як міститься інформація з обмеженим доступом, зазначаю, що на відомчих об'єктах підконтрольним Збройних Сил України і Міністерства оборони України також завдано значних руйнувань і збитків та на превеликий жаль є значна кількість загиблих і травмованих військовослужбовців.[2,9-11]

На військових об'єктах функціонують штатні військові пожежно-рятувальні підрозділи Збройних Сил України, які забезпечують заходи пожежної безпеки, в тому числі ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій і гасіння пожеж.

Разом з тим військові пожежно-рятувальні підрозділи приймають участь у гасінні пожеж цивільного сектору, в тому числі і об'єктів критичної інфраструктури, які спільно залучаються з підрозділами ДСНС України.

Сьогодні на території України продовжуються бойові дії, за для перемоги і збереження життя громадян ми повинні в найкоротші терміни чинити спротив і протидію окупанту, якісно гасити пожежі ліквідовувати наслідки надзвичайних подій, для цього нам необхідна розробка нової системи підготовки військового пожежника для солдатів, сержантів, старшин і офіцерів Збройних Сил України, яку потрібно розпочати із розробки професійного стандарту підготовки для особового складу пожежно-рятувальних підрозділів Збройних Сил України, щоб в найкоротший час мати фахівця-професіонала пожежника.

Наші військові пожежники - це мужні і героїчні люди котрі віддані своїй професії і державі. Окремі з них отримали величезний успіх, навички, уміння і досвід при ліквідації небезпечних пожеж спричинених ракетно-бомбовими ударами на арсеналах і базах боєприпасів, складах і базах паливо-мастильних матеріалів та інших військових і цивільних об'єктах.

Даний досвід нам необхідно проаналізувати, систематизувати і порівняти із методами, стандартами і програмами підготовки зарубіжних країн таких, як США, Канада, Велика Британія, Франція, Німеччина, Польща, Австрія та інших країни ЄС і країни-партнерів, адаптувати його із порівнянням набутого практичного досвіду проведення бойових дій (2022-2024 рр.), а також АТО, ООС із залученням пожежно-рятувальних підрозділів Збройних Сил України.

Мало хто замислюється, що поставка Україні міжнародної гуманітарної допомоги у вигляді сучасних зразків озброєння і військової техніки, зокрема і літальних апаратів типу F-16 вимагає від нас виконання вимог безпеки польотів та зокрема забезпечення сучасними системами і засобами пожежогасіння, сучасною пожежною технікою і підготовленими пожежно-рятувальними підрозділами за міжнародними стандартами, що в свою чергу передувє проведенням спеціального навчання пожежників на закордонних військових базах країн НАТО із залученням спеціалізованих фахових інструкторів.

Окремим проблемним питанням є те, що від країн-партнерів до України надходять сучасні зразки пожежної техніки, пожежного озброєння і оснащення, що в свою чергу вимагає від нас розробки, вивчення, пошуку, аналізу, синтезу і адаптації сучасної нової підготовки військових пожежників відповідно до сучасних викликів і загроз.

Таким чином, враховуючи зазначене нам необхідно розробити нові професійні стандарти і програми підготовки для військово-облікових спеціальностей за напрямком "Пожежна безпека" для солдатського, сержантського, старшинського і офіцерського складу Збройних Сил України і Міністерства оборони України.

До складу робочих груп, нам необхідно обов'язково включити командирів пожежно-рятувальних підрозділів, начальників служб пожежної безпеки, начальників (офіцерів, старших офіцерів) відділів безпеки військової служби, офіцерів і старших офіцерів відділів (управління) пожежної безпеки, науковців і

викладачів вищих військових навчальних закладів системи Міністерства оборони України, а також відповідних фахівців ДСНС України, в яких є практичний бойовий досвід проведення пожежно-рятувальних робіт та виконували бойові (службові) завдання у складі підрозділів сил оборони України в умовах бойових дій 2022-2024 рр., а також АТО і ООС.

Основною метою є підготовка фахівця спроможного правильно оцінити ризики, навчити мислити, правильно приймати рішення і діяти в умовах особистої і колективної небезпеки, а також навчити оцінювати, планувати і прогнозувати можливі загрози і небезпеки під час проведення ліквідації наслідків пожеж і надзвичайних подій, бути готовим до повторного ракетного обстрілу, обвалу конструкцій та інших чинників, які впливають на виконання завдання і прямо загрожують особистій і колективній безпеці пожежників-рятувальників.

Правильно визначенні питання організації навчання і процесу підготовки допоможуть нам в найкоротші терміни отримати військового фахівця-професіонала своєї справи, який буде спроможний виконувати завдання за призначенням в повсякденній діяльності, в умовах особливого періоду і в умовах Воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Андрієнко М. В. Механізми державного управління пожежною безпекою в Україні: дис. докт. держ. упр. : 25.00.02 / Андрієнко М. В. - Київ, 2015. - 347 с.

2. Мирослав Коваль, Дмитро Бондар, Володимир Демчук, Дмитро Чалий, Віталій Гринько та ін.. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник. - Львів, ЛДУБЖД, 2023. - 306 с.

3. Сировой В.В., Сенчихін Ю.М., Лісняк А.А., Дерев'янко І.Г. Основи тактики гасіння пожеж: навчальний посібник. - Харків., НУЦЗУ, 2015. - 213 с.

4. Офіційний сайт. Military firefighterher. [https:// www.military firefighterheritage.com](https://www.militaryfirefighterheritage.com).

5. Офіційний сайт. US Defense Department firefighters <https://wiki/U.S.Defense.Department>.

Назар Попрійчук

«Міжнародна економіка», 3 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник — к.філос.н., доцент
кафедри політичних технологій
Іванова Н.Ю.

Єлизавета Кириленко

«Міжнародна економіка», 3 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник — к.філос.н., доцент
кафедри політичних технологій
Іванова Н.Ю.

Проблеми та перспективи євроінтеграції України в умовах повномасштабної війни

Європейська інтеграція для України є ключовим шляхом до модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та передових технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, а також виходу на світові ринки, особливо на ринок ЄС. Україна орієнтується на модель соціально-економічного розвитку, що існує в провідних європейських країнах, розглядаючи себе як невід'ємну частину Європи.

Інтеграція України у Європейський Союз має величезні політичні переваги, оскільки сприяє створенню надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є гарантією цих цінностей, а виконання європейських вимог є інструментом для зміцнення демократичних інституцій в Україні. Крім того, членство у ЄС відкриває можливості для участі у колективних структурах спільної безпеки Євросоюзу, сприятиме кращій координації з іншими європейськими державами щодо контролю за експортом та нерозповсюдженням зброї масового знищення, а також дозволить активізувати співпрацю у сфері боротьби з тероризмом, організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією, наркобізнесом та іншими загрозами [4].

Проаналізувавши сучасний стан процесів євроінтеграції, ми можемо відзначити помітний та доволі швидкий прогрес України на європейському шляху за останні роки. Україна має довгострокову мету — стати членом Європейського Союзу. Цей процес важливий не лише з політичної точки зору, але й має значний потенціал для економічного розвитку нашої країни.

Отримання статусу кандидата — це лише черговий крок на шляху до євроінтеграції для України. Як в українській владі, так і у суспільства проявляється відданість європейським цінностям і рішуче бажання доєднатися до ЄС. Визначення європейського шляху як єдиного та невідворотного для

розвитку України також є очевидним. Питання вступу до ЄС залишається відкритим, але варто зазначити, що процес євроінтеграції у країні, в якій триває повномасштабна війна, є унікальним, і підтримується значними поступками зі сторони ЄС, чому безпосередньо сприяє політична воля як самої України, так і Європейського Союзу [2, с. 129]. Україні потрібно більше використовувати потенціал місцевого самоврядування та унікальні регіональні можливості. На це варто зорієнтувати західних політиків та інвесторів. Сьогодні Україні потрібні фахівці, здатні працювати дієвими механізмами, способи та методи реалізації європейських цінностей в українських реаліях. Для успішної євроінтеграції українське суспільство має активізувати політичну еліту встановлювати комунікації із зарубіжними партнерами, виявляти компетентність та наполегливість при відстоюванні національних інтересів нашої країни [3].

Однією з проблем на шляху до євроінтеграції є нестабільна геополітична ситуація. Повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило як негативний, так і позитивний вплив на процеси євроінтеграції. З одного боку, основна частина коштів має бути направлена на забезпечення військових потреб та підтримання боєздатності української армії на фронті. Щоразу витрати збільшуються, хоча могли бути використані для пришвидшення процесів євроінтеграції та виконання необхідних реформ. Крім того, внаслідок постійних атак та військової агресії з боку держави-терориста знизилася інвестиційна привабливість України для закордонних інвесторів. Врешті-решт, Україна перетворилася на довгострокового отримувача міжнародної допомоги, що знижує інтерес партнерів, у тому числі ЄС. З іншого боку, з початку повномасштабного вторгнення євроінтеграційні процеси пришвидшилися. Війна ще більше згуртувала українську націю та утвердила ідею, що Україна має стати частиною об'єднаної Європи [8, с. 2].

Крім того, євроінтеграція передбачає виконання реформ у визначених Єврокомісією сферах. Заявка на вступ до ЄС не є завершальним етапом, а скоріше початком важливої роботи, метою якої є відповідність очікуванням країн-партнерів. Попри те, що впродовж 2023 року наша країна досягла значного прогресу у виконанні вимог Єврокомісії щодо подальшої євроінтеграції [5, 6, 7], можливості для виконання реформ обмежені у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії. Недостатній прогрес у їх впровадженні може призвести до складнощів зі вступом до ЄС. Проте, варто відмітити, що Європейський Союз позитивно оцінює прогрес у виконанні реформ українським урядом.

Таблиця 1

Прогрес України у виконанні семи вимог Єврокомісії

Сфера реформування	Оцінка на 27.09.2023	Оцінка на 04.05.2023	Оцінка на 01.02.2023
Реформа Конституційного	2	2	6

Суду			
Реформа ВРП та ВККС	7	8	9
Антикорупційна діяльність: САП та НАБУ	7	8	8.5
Боротьба з відмиванням коштів	6	6	6
Антиолігархічна реформа	2	—	—
Законодавство про медіа	9	9	10
Законодавство про нацменшини	8	8	9
Загальна оцінка (макс. 10)	5.8	6.8	8.1

Джерело: складено авторами на основі [5, 6, 7].

Отже, Україна повинна знайти шляхи для покращення соціальних та економічних показників в умовах війни. Владі необхідно створити можливості для підвищення рівня життя населення, створення робочих місць, покращення загального соціального добробуту, забезпечення населення високоякісною освітою та медициною. Для залучення іноземних інвестицій потрібно забезпечити економічну стабільність, розвивати транспортну, енергетичну та інформаційну інфраструктуру, модернізувати промисловість. До того ж, важливим аспектом є нарощування міжнародної співпраці. Підтримка ділових і дружніх стосунків з країнами-членами ЄС, дотримання міжнародних норм і активна співпраця з іншими державами є вкрай важливими для України [1, с. 388]. Це є необхідним, оскільки потрібне схвалення лідерів країн-учасниць ЄС, щоб Україна стала членом Європейського Союзу. Як наслідок, розвиток міцних зв'язків з країнами ЄС має вирішальне значення для прискорення процесу європейської інтеграції України.

Список використаних джерел

1. Асірян Р. Р., Перепелиця К. О. Перспективи вступу України до ЄС. *Юридичний науковий електронний журнал*. Харків. –2022. –Розділ № 11.– С. 388. URL: http://lsey.org.ua/5_2023/95.pdf (дата звернення: 03.04.2024).
2. Близняк О., Риков А. Процес євроінтеграції України в умовах повномасштабної російсько-української війни: проблеми та перспективи // *Журнал «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»*. – 2023. – Розділ № 3. – С. 129.
3. Є ПИТАННЯ. (2024, 23 березня). *КОРЕЙСЬКИЙ СЦЕНАРІЙ? “Ефективні менеджери” Банкової, відмова від ленд-лізу// Лана Зеркаль*[Відео]. YouTube.<https://www.youtube.com/watch?v=8lpXznZsv-s>

4. *ПВМПУ*. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: <https://pvmpu.poltava.ua> (дата звернення: 01.04.2024).
5. *Центр «Нова Європа»*. Кандидат Check-3: де Україна перебуває у виконанні семи рекомендацій ЄС щодо кандидатства. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics> (дата звернення: 03.04.2024).
6. *Центр «Нова Європа»*. Кандидат Check-4: де Україна перебуває у виконанні семи рекомендацій ЄС щодо кандидатства. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics> (дата звернення: 03.04.2024).
7. *Центр «Нова Європа»*. Кандидат Check-5: де Україна перебуває у виконанні семи рекомендацій ЄС щодо кандидатства. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics> (дата звернення: 03.04.2024).
8. *Центр Разумкова*. Євроінтеграція в умовах війни: виклики і перспективи. URL: <https://razumkov.org.ua> (дата звернення: 02.04.2024).

Сергій Бондарук

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Особливості кадрової політики в системі місцевого самоврядування в Україні та країнах ЄС

В органах місцевого самоврядування сучасна кадрова політика здійснюється через координовану взаємодію усіх зацікавлених сторін, які організують свою роботу відповідно до діючих норм національного законодавства. Основу державної кадрової політики складають Конституція України, закони у сферах трудових, адміністративних, цивільних відносин, акти Президента і Кабінету Міністрів України, інші підзаконні акти регулювання процесів управління персоналом. Кадрова політика держави відіграє ключову роль у підтримці та зміцненні єдності країни, соціальної та політичної стабільності суспільства, будучи стратегічним елементом управління життєвими процесами громадян.

Потреба впровадження результативної кадрової політики в органах місцевого самоврядування базується на необхідності реалізації завдань, які стоять сьогодні перед територіальними громадами та державою загалом. Професійна здатність і професіоналізм кадрів є вирішальними умовами ефективної діяльності виконавчих органів місцевих рад.

Низка дослідників вважає, що у системі органів місцевого самоврядування склалася кадрова ситуація, на яку негативно впливають багато чинників зокрема, це:

- слабка інтелектуальна складова керівного та оперативно-виконавчого персоналу виконавчих органів місцевих рад;
- дефіцит компетентності значної частини службовців на всіх рівнях

муніципального управління;

- недосконала професійна підготовка кадрового потенціалу виконавчих органів місцевих рад [1; 2].

Кадрова політика в системі місцевого самоврядування (СМС) має свої специфічні особливості, які випливають з особливостей організаційної структури, завдань, цілей та особливостей роботи місцевих органів виконавчої влади. Вона відіграє ключову роль у забезпеченні ефективної роботи місцевого самоврядування (МС), задоволенні потреб громадян та реалізації місцевих ініціатив. Кадри в органах місцевого самоврядування відіграють вирішальну роль у наданні якісних послуг громадянам, реалізації місцевих ініціатив та розвитку громад. Особливості кадрового менеджменту в цій сфері зумовлені необхідністю поєднання професійної компетентності з глибоким розумінням потреб місцевої громади та особливостей управління на місцевому рівні.

Процес набору зазвичай регулюється як місцевим, так і національним законодавством, нормами публічного права, що вимагає високого ступеня прозорості та відкритості. Конкурсні відбори та публічні оголошення про вакансії допомагають забезпечити рівні можливості для всіх кандидатів. Підбір персоналу вимагає врахування не лише фахових знань та досвіду, але й особливостей місцевої спільноти, якій служить співробітник. Це означає, що кандидати повинні мати не тільки відповідні кваліфікації, але й здатність ефективно спілкуватися та співпрацювати з місцевими жителями.

Органи місцевого самоврядування вкладають ресурси в навчання та розвиток своїх співробітників, щоб підвищити їхню кваліфікацію та адаптованість до змін, а програми професійного розвитку можуть включати внутрішні тренінги, участь у семінарах, конференціях та навчальних програмах. Особлива увага приділяється підготовці та розвитку лідерських та управлінських навичок серед співробітників, щоб вони могли ефективно керувати проектами, командами та ініціативами.

В свою чергу система мотивації та оцінки ефективності роботи спрямовані на підвищення продуктивності, задоволення працівників, встановлення справедливої системи винагород, врахування індивідуального внеску співробітників та їхнього впливу на досягнення загальних цілей. Формування позитивної корпоративної культури, яка сприяє відкритості, взаємній підтримці та інноваціям, є ключовим для ефективного функціонування та сприяє залученню та утриманню талановитих кадрів.

Органи місцевого самоврядування мають особливу соціальну відповідальність перед громадою, що вимагає від співробітників високої етики, прозорості та відданості справі служіння громаді. Кадрова політика повинна включати питання рівності, інклюзивності та доступності служб для всіх категорій населення, забезпечувати відкритий діалог з громадянами тощо.

Успішне управління кадрами в органах місцевого самоврядування вимагає балансу між врахуванням адміністративних потреб та забезпеченням високого рівня служіння громаді. Це стосується не лише підбору та розвитку персоналу, але й створення умов, за яких співробітники можуть реалізувати свій потенціал на благо місцевої громади.

Кадрова політика в системі місцевого самоврядування в Україні та країнах Європейського Союзу (ЄС) має як спільні риси, так і значні відмінності, які випливають з історичного розвитку, правових рамок, культурних особливостей та адміністративних традицій. Декілька ключових аспектів, що характеризують ці відмінності наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові відмінності кадрової політики в системі місцевого самоврядування в Україні та країнах Європейського Союзу

Європейський Союз

Україна

Юридичні та нормативні засади

<p>Кадрова політика керується загальноєвропейським законодавством та директивами, що забезпечують високий рівень захисту прав працівників. МС також підпорядковується національному законодавству, яке може мати свої особливості в кожній країні.</p>	<p>Україна продовжує реформувати СМС та кадрової політики, намагаючись наблизити їх до європейських стандартів. Проте, історичні та бюрократичні чинники іноді ускладнюють цей процес, роблячи систему менш гнучкою та менш прозорою, ніж в країнах ЄС.</p>
--	---

Процес набору та відбору

<p>Процеси набору та відбору зазвичай дуже прозорі та відкриті, з великою увагою до забезпечення рівності та недискримінації. Часто використовуються конкурсні відбори та оцінювальні центри.</p>	<p>Намагання зробити процес набору прозорим і відкритим, впроваджуючи конкурсні механізми відбору. Проте, ефективність цих механізмів може змінюватись в залежності від регіону та конкретного органу МС.</p>
---	---

Професійний розвиток та навчання

<p>Приділяється велика увага безперервному професійному розвитку та навчанню своїх співробітників МС, вважаючи це інвестицією в якість публічних послуг.</p>	<p>Ресурси та можливості для навчання можуть бути обмежені, особливо в менших громадах або в умовах бюджетних обмежень.</p>
--	---

Корпоративна культура та цінності

<p>У країнах ЄС значна увага приділяється формуванню корпоративної культури, заснованої на цінностях відкритості, інклюзивності, інноваційності та відповідальності.</p>	<p>Зазначений процес формування та впровадження може бути складнішим через історичні та культурні особливості, а також потребу в подоланні залишків радянської бюрократичної спадщини.</p>
--	--

Громадянське суспільство та участь громадськості

<p>Участь громадян та громадськості в управлінні МС є фундаментальним принципом, що сприяє підвищенню відповідальності та прозорості.</p>	<p>Розвиток громадянського суспільства та участі громадськості набирає обертів, проте ще існують виклики, пов'язані з забезпеченням широкої участі громадян в МС.</p>
---	---

Отже, кадрова політика в органах місцевого самоврядування України є важливим чинником, що впливає на якість публічного управління, задоволення потреб громадян та реалізацію місцевих ініціатив. На її ефективність впливають такі ключові чинники, як професіоналізм та компетентність персоналу, а також їхня здатність адаптуватися до змін і взаємодіяти з громадою. Проблеми, такі як слабка інтелектуальна складова керівного апарату, дефіцит компетентності службовців і недосконала професійна підготовка, вимагають уваги та комплексного підходу до їх вирішення.

Сучасна кадрова політика повинна орієнтуватися на впровадження прозорих механізмів набору, розвиток професійного навчання, формування лідерських якостей та управлінських навичок, а також створення мотиваційних механізмів для підвищення ефективності праці. Важливою є розробка та реалізація програм професійного розвитку, що сприяють підвищенню кваліфікації співробітників та їхній адаптації до сучасних вимог.

Порівняння кадрової політики України та країн Європейського Союзу вказує на наявність спільних тенденцій та викликів, а також відмінностей, що зумовлені історичними, культурними та адміністративними особливостями. Україна продовжує рух у напрямку гармонізації своїх підходів з європейськими стандартами, однак для досягнення значного прогресу необхідно подолати існуючі бар'єри, зокрема в плані прозорості та гнучкості кадрових процесів.

Хоча Україна робить значні кроки у приведенні своєї кадрової політики в місцевому самоврядуванні у відповідність до європейських стандартів, існують історичні, культурні та ресурсні відмінності, які вимагають особливої уваги та підходів. Продовження реформ, спрямованих на збільшення прозорості, підзвітності та ефективності є ключовим для досягнення цієї мети.

Список використаних джерел

1. Малиновський Ю. В., Карий О. І. Обґрунтування кадрового забезпечення в органах місцевого самоврядування. Ефективність державного управління. 2022. URL: <https://epa.nltu.edu.ua/Archive/73/s3.pdf>.
2. Антонова, Л. В., Козлова, Л. В. Професіоналізація державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування як напрям реалізації теорії лідерства в публічному управлінні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua>.

СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Валентин Малиновський

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри соціогуманітарних
технологій Луцького національного
технічного університету

Реформі децентралізації 10 років: невиконані завдання

1 квітня 2024 р. виповнилося 10 років з часу прийняття Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі – Концепція) [4]. За порівняно незначний період реформування вдалося здійснити те, чого не вдавалося реалізувати (незважаючи на неодноразові спроби) протягом попередніх десятиліть Незалежності (див. табл. 1).

Таблиця 1

Територіальна організація влади до і після реформи

До реформи	Після реформи	Результат
24 обласні ради	24 обласні ради	Без змін
490 районних рад	136 районних рад	Зменшення у 3,6 рази
11 626 місцевих рад, з яких: 10 279 сільських, 885 селищних, 462 міських	1469 територіальних громад	Зменшення у 7,9 разів
230 816 депутатів місцевих рад	42 501 депутат	Зменшення у 5,4 рази
100 789 посадових осіб місцевого самоврядування	22 000 посадових осіб місцевого самоврядування	Зменшення у 4,5 разів

Важливо, що було сформовано 1469 територіальних громад – основу муніципальної влади базового рівня і головних надавачів громадянам якісних публічних послуг та замість 490 районів, сформованих ще у радянський період, створено 136 нових районів, котрі відповідають стандартам ЄС. Це відкрило можливості не лише для формування ефективної моделі публічної адміністрації, а й суттєвого поступу в європейському та євроатлантичному напрямі України. При цьому зазначимо, що пройшовши кілька основних етапів, децентралізаційна реформа ще не отримала остаточного завершення. Незважаючи на досягнуті успіхи, вона потребує значних зусиль і незмінності політичного курсу. Не будемо більше зупинятися на позитивах цієї реформи, а зосередимо увагу на проблемних аспектах, які з'явилися у ході реформування.

Реалізація положень Концепції потребувала не лише прийняття цілої низки законів, а й внесення змін до Конституції України. На жаль, це завдання виявилось непосильним для українського парламенту. Унаслідок політичного протистояння і несприйняття окремими політичними силами децентралізації, чотири спроби внесення змін до Основного Закону (дві за часів президентства П. Порошенка і дві – В. Зеленського) були невдалими, а окремі закони не прийняті ще й досі.

Виходячи з такої ситуації, реформатори змушені були здійснювати реформування у форматі чинних норм Конституції України, що не дало можливості повною мірою реалізувати положення Концепції. Вимушене відхилення від філософії Концепції особливо негативно вплинуло на систему організації публічної влади на субрегіональному та регіональному територіальних рівнях. Як наслідок, не вдалося демонтувати так звану «президентську вертикаль» в особі місцевих державних адміністрацій. А обласні ради так і не отримали власних виконавчих органів, що й надалі продовжило практику їх неповноцінного функціонування як органів муніципальної влади, що суперечить принципам Декларації про регіоналізм в Європі та Гельсінській декларації регіонального самоврядування. Вони й надалі змушені фактично примусово делегувати окремі повноваження обласним державним адміністраціям. У цьому зв'язку зазначимо, що «у той час, як у багатьох державах – членах Ради Європи відбувається процес реформування або запровадження регіонального самоврядування» [1], в Україні про його відродження з незрозумілих причин поки не йдеться.

Ще більші проблеми зосередилися на субрегіональному рівні. Територіальна трансформація районів з перенесенням функціоналу, повноважень та послуг на базовий рівень вимагала синхронного внесення відповідних корективів щодо визначення ролі району в принципово нових умовах. Однак просторова трансформація не супроводжувалася паралельним реформуванням публічної адміністрації на субрегіональному рівні. У результаті у новостворених районах владна модель залишилася незмінною, що створило стратегічну невизначеність щодо місії районів у новій моделі територіальної організації влади. Зокрема практика діяльності районних рад з 2020 р. дає підстави для констатації факту їхньої зайвості, як ланки в системі місцевого самоврядування. Тому політики мають прийняти відповідне політичне рішення, від якого залежатиме подальша доля цих представницьких органів, яке вони не наважилися прийняти перед місцевими виборами 2020 року.

Окреслені автором виклики потребують найшвидшого вирішення і непростих політичних рішень. Однак, неможливість внесення змін до Конституції України у період дії воєнного стану, змушує вдаватися до вирішення зазначених проблем у рамках діючих норм Основного Закону. Зокрема це стосується вирішення ще однієї актуальної проблеми – законодавчого врегулювання питань адміністративно-територіального устрою. Ціла низка спроб прийняття відповідно законопроекту так і не призвела до позитивного результату. Певним виходом із ситуації є схвалення локальних законів, що вирішують окремі питання у цій сфері, як наприклад прийнятий у

2023 р. Закон України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» [3]. Однак така парламентська практика комплексно не вирішує проблематику просторової організації держави. Вже тривалий час очікується прийняття законопроекту № 4664 «Про адміністративно-територіальний устрій України».

Ще однією невирішеною проблемою залишається відсутність ефективної системи нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування, що не відповідає ст. 144 Конституції України: «Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду» [2]. У ході реформи, із-за причин, про які йшлося вище, не вдалося запровадити інститут префекта з відповідною трансформацією місцевих державних адміністрацій в органи префекторального типу. З цією метою розроблений законопроект № 4298 «Про внесення змін до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» щодо реформування територіальної організації виконавчої влади в Україні». У стадії розробки перебуває проект закону «Про префекта».

Отриманий досвід дає можливість для завершення секторальних реформ, зокрема у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, безпеки, соціальної і фінансовій сферах. Кожне міністерство та інший центральний орган виконавчої влади на основі практики та власної візії мають сформулювати оптимальну вертикаль власних територіальних органів, а також визначитися з обсягом делегованих місцевому самоврядуванню функцій. Цей процес має здійснюватися з обов'язковим дотриманням принципу субсидіарності.

Як бачимо, ціла низка невиконаних завдань не вирішена із-за об'єктивних причин, зокрема пов'язаних з російсько-українською війною, а значна їх частина є наслідком непослідовності, нерішучості центрів прийняття політичних рішень. У ході війни з'явилася нові виклики, такі як відновлення публічної влади на деокупованих територіях, що потребують нестандартних підходів і значних зусиль усіх причетних до реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Список використаних джерел

1. Гельсінська декларація регіонального самоврядування. *Досвід децентралізації у країнах Європи* : зб. док.; пер. з іноз. мов / заг. ред. В. Б. Гройсмана. Київ: Ін-тут законодавства Верховної Ради України, 2015. С. 31.

2. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України: Закон України від 28.07.2023 р. № 3285-IX. *Голос України*. 2023. 26 жовт. С. 1–2.

4. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: затв. розпорядженням Каб. Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. *Урядовий кур'єр*. 2014. 11 квіт. С. 13–14.

Ористлава Сидорчук

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри регіонального та
місцевого розвитку НУ «Львівська
політехніка»

Ірена Свидрук

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Львівського торговельно-економічного
університету.

Роль соціальних ресурсів громадянського суспільства у контексті забезпечення соціальної безпеки України на місцевому рівні

Питання соціальної безпеки у поєднанні з питаннями національної безпеки, переважно досліджуються на національному рівні, при цьому регіональному та місцевому рівням їм приділяється значно менше уваги [4].

Сьогодні українське громадянське суспільство є більш зрілим, нагромаджує власний досвід діяльності, проте зберігається необхідність у становленні і розвитку політичної і правової культури громадян, колективної і індивідуальної відповідальності за наслідки власних дій на державному та місцевому рівнях.

В Україні створені достатні передумови для активізації діяльності із залучення ресурсного потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки держави, регіонів та територіальних громад. Зокрема, наявна значна кількість інститутів громадянського суспільства (об'єднань громадян, волонтерських рухів), у складі яких є висококваліфіковані спеціалісти в тих чи інших галузях. Адже в умовах воєнного часу існує підтримка діяльності громадського сектору з боку бізнесу та мешканців громад (в першу чергу в контексті захисту територіальної цілісності держави, допомоги вимушеним переселенцям, військовим та їхнім сім'ям, постраждалим тощо).

Основним змістом діяльності щодо залучення соціальних ресурсів інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки має стати створення всіх необхідних умов та можливостей для конструктивної соціальної взаємодії усіх суб'єктів як учасників процесу.

З метою забезпечення взаємодії громадянського суспільства, влади та бізнесу в сфері забезпечення соціальної безпеки на регіональному та місцевому рівнях необхідне:

1. Створення відповідної інфраструктури взаємодії громадянського суспільства і держави на місцях.
2. Забезпечення науково-методичної та інформаційно-комунікативної підтримки практичної діяльності в цій сфері.

3. Забезпечення реальної участі інститутів громадянського суспільства у розробці та реалізації регіональних (місцевих) програм та стратегій щодо забезпечення соціальної безпеки.

Практична реалізація цих напрямів означає необхідність створення системи відповідних взаємоузгоджених механізмів спрямованих на залучення потенціалу громадської самоорганізації та соціальних ресурсів різноманітних інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки регіональному та місцевому рівнях.

Ці механізми повинні забезпечити залучення соціальних ресурсів громадянського суспільства до реалізації таких завдань:

- формування відносин суб'єктності між громадянським суспільством, державою, бізнесом щодо забезпечення соціальної безпеки на регіональному рівні;

- розвиток та реалізація принципів публічно-приватного партнерства, широке залучення до місцевих громад активістів, волонтерів, лідерів громадських об'єднань, представників регіональної еліти, соціально відповідального бізнесу та ін.;

- забезпечення інформаційної безпеки регіонів, шляхом мінімізації інформаційних ризиків та небезпек і попередження їх виникнення, посилення контролю над інформаційним простором;

- всебічне сприяння діяльності та розвитку інститутів громадянського суспільства (громадських організацій, волонтерських рухів) на постраждалих територіях, залучення їх до процесів прийняття та реалізації управлінських рішень;

- розробка та впровадження інструментів ефективної соціальної комунікації та взаємодії ключових соціальних суб'єктів (органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій громадянського суспільства та бізнесу).

Серед основних заходів щодо створення інструментів залучення соціальних ресурсів інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на регіональному рівні, доцільно відзначити такі:

1. Створення за безпосередньої участі інститутів громадянського суспільства національної мережі регіональних ресурсно-моніторингових центрів як інструменту забезпечення ефективного та скоординованого залучення потенціалу громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки на регіональному та місцевому рівнях.

2. Розробка оновленої Стратегії забезпечення соціальної безпеки України та її регіонів. Основною метою цієї Стратегії має стати створення та інституціоналізація системи забезпечення соціальної безпеки суспільства, включаючи питання створення та функціонування відповідної інфраструктури, нормативно-правового, організаційно-управлінського та фінансового забезпечення.

3. Розробка системи моніторингових показників щодо участі інститутів громадянського суспільства у забезпеченні соціальної безпеки.

4. Розробка пакету науково-методичних матеріалів щодо підготовки стратегій (програм) забезпечення соціальної безпеки за основними її складовими із залученням потенціалу інститутів громадянського суспільства з метою забезпечення оптимального рівня деталізації стратегій (програм), необхідних елементів стратегій (програм) забезпечення соціальної безпеки суспільства на різних рівнях (національному, регіональному, місцевому).

5. Сприяння активізації участі інститутів громадянського суспільства у забезпеченні соціальної безпеки через організацію та проведення круглих столів, конференцій та інших заходів, спрямованих на залучення їхнього потенціалу до вирішення проблем соціальної безпеки суспільства.

6. Створення та впровадження організаційно-управлінських інструментів, що забезпечать реальну участь громадськості у прийнятті та реалізації рішень щодо місцевого та регіонального розвитку на засадах принципів децентралізації.

7. Забезпечення розвитку міжмуніципального співробітництва громад, як інструменту вирішення соціально-економічних та екологічних проблем, для об'єднання обмежених ресурсів (фінансових, кадрових та ін.), збільшення шансів на отримання грантового фінансування від міжнародних фінансових інституцій.

8. Розробка та впровадження міжрегіональних проєктів з об'єднання зусиль територіальних громад міст і районів, які не постраждали від бойових дій, з тими, що постраждали, з метою поєднання ресурсів, налагодження міжрегіональної взаємодії та взаємодопомоги, формування відчуття єдності та цілісності України.

Наведений вище перелік заходів містить напрями діяльності із залучення потенціалу громадської самоорганізації та інститутів громадянського суспільства до забезпечення соціальної безпеки, в першу чергу - на регіональному рівні. Їхня практична реалізація сприятиме, з одного боку, розвитку громадянського суспільства в Україні та становленню реальної демократії, а з іншого — дозволить значно ефективніше долати загрози та виклики, які виникають та ставлять під загрозу соціальну безпеку української держави та її регіонів.

Список використаних джерел

1. Коленда Н.В. Соціальна безпека населення та її основні складові. /Н.В. Коленда // Науковий журнал «Збірник наукових праць SWorld». — Одеса: КУПРИЕНКО, 2013. — Вип. 1., т. 32. — С. 27-32.

Мілена Кравченко

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Національного авіаційного університету

Реалії та перспективи надання соціальних послуг на рівні місцевої громади в умовах війни

Надання соціальних послуг на рівні місцевої громади дозволяє розширити спектр цільових соціальних груп і одночасно підвищити адресність та якість соціальних послуг; забезпечити доступність, ефективність розподілу та використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів завдяки кращому реагуванню на потреби людей; забезпечити чіткий взаємозв'язок між коштами, які сплачують платники податків, і рівнем послуг, які надаються у громаді за рахунок цих коштів; створити сприятливі умови для надання соціальних послуг недержавними суб'єктами.

Особливої актуальності та масштабності набули соціальні послуги в умовах війни. Процес надання соціальних послуг у кожній громаді відбувається по-різному через спектр причин, а саме територіальну приналежність, обсяг бюджету, наявну інфраструктуру, реальну спроможність територіальної громади у вирішенні низки проблем, наявність/відсутність відповідних спеціалістів, а також наближеність до зони бойових дій.

Найбільшою категорією осіб, яка екстрено потребує соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, є внутрішньо переміщені особи, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією [1]. За новим місцем їх проживання/перебування вони потребують надання притулку, медичної допомоги, догляду, підтримане проживання, отримання натуральної допомоги, транспортних послуг, відновлення документів тощо.

Значна кількість осіб зазнала сексуального насильства внаслідок війни, яке застосовується окупантами для деморалізації українських громадян. Постраждали особи кризово потребують таких послуг як супровід, надання притулку, надання медичної та психотерапевтичної допомоги, психосоціальних послуг, послуг щодо безпеки та захисту, правової допомоги, економічної підтримки, соціо-економічної реінтеграції тощо. Нині ситуація з наданням комплексу послуг на місцевому рівні є складною, оскільки важко виявити постраждалих через замовчування, стигму, шкідливі стереотипи, які існують у суспільстві, та залякування і покладання провини на постраждалу особу окупантами. Сексуальне насильство під час війни виходить за межі надання лише соціальних послуг, але саме надання соціальних послуг на рівні громади є первинною допомогою постраждалим особам, що може зберегти життя.

Ще одна особливість надання соціальних послуг в умовах війни- суттєво ускладнився процес надання послуг у громадах. Адже є громади, що знаходяться під окупацією, громади деокупованих територій, що знаходяться під постійним обстрілом, та громади, які періодично піддаються бомбардуванням, тому рівень забезпечення соціальними послугами, перелік та можливості їх надання будуть різнитися між собою залежно від територіальної громади.

На нашу думку, в умовах війни при наданні соціальних послуг доцільно [2]:

- враховувати особливості порядку організації надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці в умовах введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, а саме: здійснювати контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, спрямованих на фінансування соціальних послуг; забезпечувати дотримання прав отримувачів соціальних послуг; призначити керівників утворених ними надавачів соціальних послуг, діяльність яких фінансується за рахунок коштів відповідного бюджету;

- для того, щоб екстрено та якісно задовольнити потреби громадян у соціальних послугах, важливо на рівні місцевих громад або з боку таких посередників як державні установи та органи місцевого самоврядування обирати тих надавачів послуг, які включені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг (тобто відповідають низці критеріїв та пройшли відповідну реєстрацію) та максимально територіально наближені до громади;

- здійснювати оперативне інформування населення регіону про перелік соціальних послуг, їх зміст і порядок надання у формі, доступній для різних категорій осіб, у т. ч. сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я;

- розширювати коло суб'єктів надавачів послуг, які надають прості соціальні послуги, що не передбачають надання постійної або систематичної комплексної допомоги (інформування, консультування, посередництво, надання притулку, представництво інтересів тощо) та допоміжні соціальні послуги, що надаються у вигляді натуральної допомоги (продукти харчування, предмети і засоби особистої гігієни, санітарно-гігієнічні засоби для прибирання, засоби догляду, одяг, взуття та інші предмети першої необхідності, організація харчування, забезпечення паливом тощо) та технічних послуг (транспортні послуги, переклад жестовою мовою тощо), які не потребують отримання дозволу на діяльність через Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг (тобто на непрофесійній основі без проходження навчання) шляхом залучення громадських об'єднань, благодійних та релігійних організацій, у тому числі міжнародних, а також фізичних осіб, волонтерів;

- підвищувати рівень обізнаності громади і безпосередньо надавачів соціальних послуг про вітчизняні та міжнародні організації, які працюють на території України з жертвами сексуального насильства, налагоджувати співпрацю та запозичувати досвід та дієві практики роботи з цією категорією осіб;

- здійснювати моніторинг і контроль на загальнодержавному рівні за забезпеченням дотримання державних стандартів соціальних послуг;
- надавати підтримку та допомогу громадам у посиленні спроможності щодо впровадження норм національного законодавства у сфері соціальних послуг на місцях;
- працювати над затвердженням державних стандартів соціальних послуг;
- продовжувати збір, аналіз та поширення в ЗМІ, на сайтах та дошках оголошень в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, соціальних мережах перелік надання соціальних послуг, кращий національний та міжнародний досвід у цій сфері в умовах війни тощо;
- удосконалювати здійснення науково-методичного, інформаційного та кадрового забезпечення системи надання соціальних послуг.

Отже, нагальною є потреба у якісній, ефективній організації та оптимізації процесів задоволення потреб мешканців громад у складних життєвих обставинах під час надання соціальних послуг. Реалії надання соціальних послуг на рівні місцевої громади в умовах війни потребують також вироблення та реалізацію не тільки оперативних, але й довгострокових рішень на всіх управлінських рівнях.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України» URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analitychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1> (дата звернення: 02.04.2024).

2. Кравченко М.В. Соціальні послуги територіальних громад України: актуальні потреби, проблеми, можливості // «Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»): журнал. 2023. № 9(15) 2023. С. 951. – С.206-216. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9\(15\)-206-216](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-9(15)-206-216) (дата звернення: 02.04.2024).

Ірина Динник

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та
адміністрування, Державний
торговельно-економічний університет,
м. Київ

Механізм надання адміністративних послуг на місцевому рівні

З метою реалізації державної політики у сфері надання адміністративних послуг приймаються відповідні нормативно-правові та законодавчі акти. За роки незалежності України відбулися багато змін сфері надання

адміністративних послуг, що обумовлюються цифровізацією країни. Також слід зазначити, що в період дії воєнного стану в Україні розширився спектр надання адміністративних послуг.

Деякі питання реалізації послуг населенню виконавчими органами влади і органами місцевого самоврядування розглянуті у працях українських науковців В. Авер'янова [1], Т. Буренко, І. Коліушка [2], А. Ліпенцева [3], Т. Маматової, Г. Писаренко, В. Тимощука [4], Ю. Шарова та інших.

Офіційне значення «адміністративної послуги» визначено в Законі України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року із змінами та доповненнями. Зокрема, згідно з цим Законом, адміністративна послуга – це «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону» [5].

Уживання категорії «послуга» у сфері приватного регулювання і поява в українському законодавстві терміну «адміністративна послуга» зумовили виникнення такої проблеми, як їх розмежування та ступінь правомірності використання методів регулювання, що характерно одному правовому інституту за регламентації іншого. До того ж в нормативно-правових актах термін «послуга» використовується в таких словосполученнях як «публічна послуга», «державна послуга», «муніципальна послуга», що у свою чергу призводить до неоднозначного його розуміння.

Адміністративні послуги та послуги, що надаються в межах цивільних правовідносин, є абсолютно різнопорядковими явищами. У першому випадку – це публічні правовідносини, що за своєю сутністю є реалізацією суб'єктами надання адміністративних послуг функцій держави.

Публічне управління – це ще відносно нова модель організації управління в державі для України, що створює умови для регулювання всіх соціальних й економічних процесів, забезпечуючи реалізацію владного впливу на всі галузі суспільного життя. Публічне управління передбачає максимальну публічність органів влади, тобто їх відкритість, прозорість та контроль з боку громадськості, що має забезпечити оптимальне використання ресурсів за умов досягнення пріоритетних цілей держави [7]. У даному контексті варто визначитись, що саме є механізмом надання адміністративних послуг, оскільки дана конструкція часто зустрічається у науковій літературі (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення механізму надання адміністративних послуг

Поняття	Визначення
«Механізм»	«Механізм» пов'язується з соціальними явищами та процесами, найчастіше характеризується як «внутрішня будова, систему чогонебудь» [7].
Відношення між поняттями «процес» і «механізм»	«Відношення між «процесом» і «механізмом» є, по-перше, відношенням між двома взаємопов'язаними процесами, коли перший з них є загальним процесом, а другий – специфічним, призначеним для реалізації першого; по-друге, не слід сплутувати поняття «процес» і «механізм», тобто етапи перетворення матеріалу – з

	діями» [8].
«Механізм управління»	«Механізм управління» визначають, як складник системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. При цьому механізм має відображати стійкі взаємозалежності між елементами керованої системи, узгоджувати їх інтереси» [9].
«Механізм управління»	«Механізм управління... включає: цілі управління, елементи об'єкта та їхні зв'язки, на які здійснюється вплив, діяння в інтересах досягнення цілей; методи впливу; матеріальні і фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали» [10].
«Механізми державного управління»	«Механізми державного управління – це послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації» [5].
	Визначається «як систему органів виконавчої влади та сукупність правових норм, ще регламентують організаційну структуру системи органів виконавчої влади і процеси її функціонування та розвитку» [11].
	«Механізм державного управління – це складна система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління» [10].
	«Механізм державного управління» - організація практичного здійснення державного управління, який охоплює об'єкти, суб'єкти управління, взаємовплив між суб'єктами та об'єктами». Виділяються два основні підходи до формування даного поняття: структурно-функціональний, за яким у визначенні механізму того чи іншого державно-правового інституту (процесу, явища); структурно-організаційний, за яким механізм характеризується як сукупність певних елементів, що створюють організаційну основу певних явищ, процесів, а механізм держави – як «сукупність установ», через які здійснюється «державне управління суспільством» [10].
«Механізми державного управління у сфері надання адміністративних послуг населенню»	Пропонується введення категорії «механізми державного управління у сфері надання адміністративних послуг населенню», які трактуються наступним чином: «послідовність взаємопов'язаних і розташованих у певному порядку елементарних актів здійснення владних повноважень суб'єктів надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, результатом якої є набуття, зміна чи припинення прав та/або обов'язків такої особи» [11].
	«Нормативно зафіксована послідовність сервісно-орієнтованих дій органів публічного управління, що відповідає їх компетенції, спрямована на набуття, зміну або припинення прав і обов'язків фізичних/юридичних осіб за заявою, та яка реалізується на засадах відкритості, справедливості та відповідальності» [12].

Джерело : складено автором на основі [1; 5; 8-12]

У зв'язку з введенням воєнного стану в Україні зазнало змін механізм надання адміністративних послуг на місцевому рівні. На законодавчому рівні внесено зміни до деяких законодавчих актів України щодо особливостей надання адміністративних послуг в умовах воєнного стану.

Зокрема, Верховна Рада на своєму офіційному сайті надала роз'яснення щодо діяльності ЦНАП у воєнний час. Так, на територіях, де не ведуться бойові дії, ЦНАП працюють у повному обсязі та надають усі необхідні послуги.

Щодо тих ЦНАП громадах, на територіях яких ведуться бойові дії, Верховна Рада 24 березня 2022 внесла відповідні зміни до законодавства та прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо

забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану» [14]. Закон передбачає, що центральна влада у цих громадах може визначати особливості надання адміністративних та інших публічних послуг.

Крім того, через ЦНАП у громадах, на території яких ведуться бойові дії, надаються всі адміністративні послуги, які на цій території надаються безпосередньо суб'єктами надання адміністративних послуг.

Верховна Рада України у першому читанні ухвалила законопроект № 7269 про функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. Завдяки йому місцева влада отримає механізми оперативного управління громадами під час війни. Очікується, що друге читання й прийняття цього законопроекту відбудеться уже на початку травня [13].

Таким чином, пріоритетними завданнями державної політики у сфері впровадження дієвих механізмів в практичну діяльність надання адміністративних послуг мають стати: подальша децентралізація повноважень з надання адміністративних послуг; розвиток мережі ЦНАП; запровадження стандартів ISO 9001; впровадження сучасних є технологій у діяльність всіх складових публічного управління; залучення громадян-споживачів послуг до контролю та внесення пропозицій щодо якості надання адміністративних послуг, постійне вдосконалення методики моніторингу та оцінювання якості надання адміністративних послуг.

Список використаних джерел

1. Авер'янов В. Державне управління в Україні : навч. посібн. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К. : URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/692>
2. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні: Монографія / І. Б. Коліушко. : URL: <http://pravo.org.ua/up/oads/2020/10>
3. Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади / Чемерис А.О., Лесечко М. Д., Ліпенцев А.В., Каляєв А.О., Ципук В.М. Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2004. с. 148
4. Тимошук В. Надання адміністративних послуг у муніципальному секторі. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України. К.: ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 124 с. URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/5adminbwweb.pdf>
5. Закон України «Про адміністративні послуги»: Відомості Верховної Ради від 06.09.2012 №5203–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь : ВТФ Перун, 2001. 1440 с.
7. Нижник Н, Леліков Г., Мосов С. Про співвідношення категорій «процес» і «механізм» та їх використання в управлінській діяльності органів виконавчої влади. *Вісник державної служби України*, 2001. № 3. С. 80–87.
8. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні : наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / за заг. ред. Нижник Н. Р., Олуйка

В. М. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2002. 352 с.

9. Нижник Н. Р. Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навчальний посібник/ за заг. ред. Н. Р. Нижник. К.: УАДУ. 1998 р. 159 с.

10. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко, Ю.П. Сурмін та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Торощинського, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.

11. Лис А.Б. Механізми державного управління процесами надання адміністративних послуг : автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Івано-Франківськ, 2016. 21 с.

12. Клімушин П. С., Спасібов Д. В. Механізми електронного урядування в системі надання адміністративних послуг. Теорія та практика державного управління, 2016. Вип. 1. С. 50-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu_2016_1_10

13. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII із змінами та доповненнями, проект Закону № 7269 про внесення змін щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

14. Закон України Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування у період дії воєнного стану. Відомості Верховної Ради від 12.05.2022 №2259-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>

Олег Валов

аспірант кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва НУБіП України

Європейський підхід до розвитку сільських територій в умовах децентралізації

Останні два десятиріччя у країнах ЄС спостерігається тенденція до поглиблення процесів децентралізації та надання більшої автономії органам місцевого самоврядування. Це пояснюється зростанням рівня демократичного розвитку суспільства, особливо на місцевому рівні, та передачею фінансово-бюджетних повноважень від центральних до місцевих органів влади. Напрямами проведення адміністративної реформи у країнах ЄС визначено: скорочення адміністративного ресурсу, послаблення контролю з боку центральних органів влади, поліпшення якості надання публічних послуг, проведення дерегуляції, забезпечення відкритості та прозорості влади, наближення публічних службовців до потреб територіальних громад [1, с. 99].

Європейська модель розвитку сільських територій побудована на основі аграрного потенціалу та використанні внутрішніх ресурсів населених пунктів, які до них належать. Місцеві інституції відіграють важливу роль у цій моделі,

оскільки вони допомагають місцевим мешканцям розробляти регіональні програмні документи, впроваджувати їх за допомогою підтримки ЄС, брати участь у багаторівневому управлінні. Якщо заявники претендують на фінансування програм з європейських фондів, будь-які програми повинні включати чіткий перелік запланованих заходів з відновлення навколишнього середовища. Кожна країна ЄС має право встановлювати у програмних документах свої пріоритети для розвитку сільських територій. Однак, на рівні ЄС встановлене мінімальне зобов'язання – спланувати у бюджеті розвитку територій не менше 1/10 коштів на заходи для підтримки конкурентоспроможності сільського і лісового господарства, не менше 1/4 – на покращення стану довкілля у сільській місцевості, не менше 1/10 витрат – на диверсифікацію економічного потенціалу територій від загального обсягу фінансування [3, с. 139].

У країнах ЄС підтримка сільських територій визначена як один із першочергових соціально-економічних напрямів розвитку держави. Оскільки в аграрній економіці галузевий і територіальний фактори інтегровані в одне ціле, цілі Спільної аграрної політики поступово трансформувалися з вирішення проблем сільського господарства до завдань розвитку сільських територій [2].

Для покращення економічної ситуації та якості життя населення в Україні органам публічної влади необхідно використати європейський підхід та зосередитися на вирішенні таких першочергових завдань у сільських громадах як: залучення інвестицій, створення нових робочих місць та умов для започаткування бізнесу, підвищення соціальних стандартів для покращення демографічної ситуації, розвиток об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, покращення благоустрою та умов проживання населення. З набуттям Україною статусу кандидата на вступ до ЄС застосування європейських програм та інструментів фінансування для підтримки розвитку сільських територій дозволить збільшити обсяги залучення грантів для малого та середнього бізнесу, у туристичні та рекреаційні об'єкти, розвивати соціальну інфраструктуру та здійснювати підтримку екологічних проектів.

Список використаних джерел

1. Дорош У. М. Децентралізація в системі публічного управління: досвід європейських держав. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 10 (24). С. 92-101. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10\(24\)-92-10](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-92-10)
2. Мельник В., Погріщук О. Економічний потенціал розвитку сільських територій в умовах євроінтеграційних процесів: перспективи зміцнення. *Вісник Тернопільського НУУ*. 2017. Вип. 3. С. 38-48.
3. Приліпко С. М. Розвиток обслуговуючої кооперації сільських територій: теорія та практика : монографія. Київ : ТОВ “Август-Трейд”, 2019. 372 с.

Тимур Велієв

аспірант кафедри менеджменту та публічного управління, Державний податковий університет, м. Ірпінь,

Нормативно-правове забезпечення надання послуг громадського транспорту населенню міст в умовах післявоєнної відбудови

Нормативно-правове забезпечення надання послуг громадського транспорту в містах України в умовах післявоєнної відбудови досить актуальна тема сьогодні. Одним із пріоритетних напрямів Плану відбудови України є саме транспортна інфраструктура. Особливістю міського транспорту є те, що він може перебувати в державній, комунальній та приватній власності. Отже, складність полягає в тому, що вплив на державного або приватного перевізника з боку органів місцевого самоврядування є досить обмеженим. Водночас, місцеві органи влади мають можливість впливати на надавачів транспортних послуг шляхом укладання або не укладання угод і визначення їх умов [1].

Національна рада з відновлення України від наслідків війни (далі – Національна рада) – консультативно-дорадчий орган при Президентові України було створено 21 квітня 2022 року з метою подолання наслідків російсько-української війни. Основними завданнями Національної ради є [2]: «розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини» [2].

Отже, Національна рада, відповідно до покладених на неї Указом Президента завдань, повинна забезпечити розроблення та внесення Президентові України узгоджених пропозицій з питань відновлення України у післявоєнний період у ключових сферах, в тому числі в у транспортній інфраструктурі з метою покращення надання послуг населенню.

Щодо процесів функціонування громадського транспорту в Україні, то вони регулюються законодавчою та нормативно-правовою базою в сфері міського громадського транспорту (Закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, накази органів виконавчої влади, акти органів місцевого самоврядування, державні й галузеві стандарти, галузеві комунальні норми й нормативні документи) та законодавчо-нормативною базою з охорони праці на міському транспорті (Закон України «Про охорону праці», Правила охорони праці на міському транспорті та нормативні акти, на які є посилання в цих документах).

Зазначимо, що діяльність громадського транспорту у містах здійснюється згідно з Законами України «Про дорожній рух», «Про міський електричний

транспорт», «Про особливості здійснення закупівель в окремих сферах господарської діяльності», «Про транспорт», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження автоматизованої системи обліку оплати проїзду в міському пасажирському транспорті», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про захист прав споживачів» та іншими нормативно-правовими актами.

Отже, Закон України «Про транспорт» зазначає, що «до складу міського транспорту входять: підприємства міського транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти; рухомий склад трамваїв і тролейбусів; службові приміщення; канатні дороги; ескалатори; заводи по ремонту рухомого складу і виготовлення запасних частин; споруди енергетичного господарства та зв'язку; промислові ремонтно-будівельні, торговельні та постачальницькі організації; навчальні заклади; науково-дослідні та проектно-конструкторські установи; заклади охорони здоров'я, відпочинку, фізичної культури і спорту; та інші культурно-побутові заклади і підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу міського електротранспорту» [3].

Закон України «Про міський електричний транспорт» визначає такі «засади державної політики в сфері міського електротранспорту:

- доступність транспортних послуг для всіх верств населення;
- пріоритетність розвитку міського електричного транспорту в містах з підвищеним рівнем забруднення довкілля та курортних регіонах;
- створення сприятливих умов для виробництва вітчизняного рухомого складу та його удосконалення;
- беззбитковість роботи перевізників» [4].

У зазначеному Законі чітко визначені поняття [4]: «*тариф* – вартісна величина плати за разовий проїзд одного пасажирів або перевезення одного місця багажу міським електричним транспортом у межах установленої відстані (зони) або строку; *транспортні послуги* – перевезення пасажирів та їх багажу міським електричним транспортом, а також надання інших послуг, пов'язаних з таким перевезенням».

Сьогодні утворена розгалужена система суб'єктів функціонування громадського транспорту, регулювання якої відбувається на основі величезної нормативно-правової бази. Згідно з чинним законодавством, розрахунки тарифів на послуги з перевезення пасажирів здійснюються відповідно до Порядку, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури України № 940 від 25 листопада 2013 року «Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги міського електричного транспорту (трамвай, тролейбус)» [5]. Зазначений Порядок визначає механізм формування тарифів на послуги громадського транспорту з перевезення пасажирів трамваями та тролейбусами і застосовується органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування під час встановлення зазначених тарифів для підприємств міського електричного транспорту.

При цьому, постановою Кабінету Міністрів України № 1548 від 25 грудня 1996 року «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» [6] місцевим органам влади надані власні повноваження по встановленню тарифів на перевезення пасажирів і вартості проїзних квитків у міському пасажирському транспорті. Під час перегляду тарифної політики в галузі пасажирських перевезень органи місцевого самоврядування виходять з економічно обґрунтованих планових витрат та прибутків. І тут їм у нагоді може стати ще один нормативний документ — наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України №71 від 25 березня 2008 року, що містить методичні рекомендації щодо розрахунку тарифів на послуги міського електротранспорту: «Методичні рекомендації також допоможуть органам місцевого самоврядування застосовувати механізм формування тарифів для підвищення ефективності діяльності транспортних підприємств і забезпечення належної якості послуг, що ними надаються» [7]. Цей наказ втратив чинність на підставі Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 20.06.2018 року № 146. Інформування громадськості про перегляд тарифів на перевезення пасажирів і вартості проїзних квитків у міському пасажирському транспорті в умовах бюрократизму супроводжується тривалими роз'ясненнями, втратою довіри серед населення до органів публічної влади та комунальних підприємств міста, спротивом та навіть мітингами. Закритість механізмів регулювання діяльності в галузі пасажирських перевезень, зокрема принципів ціноутворення, унеможлиблює розвиток фінансової грамотності та соціальної відповідальності населення.

На нашу думку, неефективне регулювання транспортної галузі сповільнює її розвиток та прибутковість, знижує стандарти якості надання транспортних послуг і безпеки перевезень населення, особливо в умовах післявоєнної відбудови.

Хотілось би також зазначити, що нормативно-правове забезпечення надання транспортних послуг населенню у населених пунктах нашої країни, потребує вдосконалення в умовах післявоєнної відбудови, а саме: розроблення та затвердження нових і перегляд неактуальних і застарілих нормативно-правових актів з питань регулювання відносин у сфері міського громадського транспорту, будівництва, експлуатації та ремонту його об'єктів і вдосконалення механізмів публічного контролю та оцінювання діяльності органів місцевого самоврядування у сфері організації та функціонування міського громадського транспорту та надання якісних послуг населенню.

Список використаних джерел

1. Prylipko S., Vasylieva N., Shatirishvili D., Vasylieva O. (2020). Public administration of municipal transport in the capital of Ukraine based on client-oriented paradigm. (Державне управління комунальним транспортом у столиці України на основі парадигми, орієнтованої на клієнта). *Public Policy and*

Administration. Vol. 19, Nr. 4. p. 129-141. DOI: 10.13165/VPA-20-19-4-09
<https://www3.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/5292/5298>

2. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни : Указ Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>

3. Про транспорт : Закон України від 10 листопада 1994 року №232/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Про міський електричний транспорт : Закон України від 29 червня 2004 року № 1914-IV-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-15#Text>

5. Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги міського електричного транспорту (трамвай, тролейбус) : наказ Міністерства інфраструктури України №940 від 25.11.2013 року №940.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2035-13#Text>

6. Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів) : постанова Кабінету Міністрів України від 25 грудня 1996 року №1548 (із змінами та доповненнями, в редакції 16.08.2023 р.).
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1548-96-%D0%BF#Text>

7. Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України №71 від 25 березня 2008 р., втратив чинність на підставі Наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства від 20.06.2018 № 146. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/119598__531584

Сергій Шевченко

к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів Інституту сталого розвитку імені В'ячеслава Чорновола НУ «Львівська політехніка»

Аналіз та прогнозування системних ризиків на регіональному рівні

Системний ризик – це небезпека відмови всієї системи або ринку, на відміну від ризику, пов'язаного з будь-яким окремим суб'єктом, групою чи компонентом системи, який може міститися в них без шкоди для всієї системи.

Як більшість систем, система регіонального управління, містить різнотипні ризики, спрямовані на виявлення, зменшення та оцінку проблем на локальному рівні, а також оптимальне використання ресурсів для управління небажаними наслідками. Проте, тоді, як конкретні ризики можуть бути зменшені шляхом диверсифікації, системні та систематичні ризики створюють широкі загрози через свій вплив на систему та регіональний ринок загалом. Системний ризик виникає тоді, коли збій однієї компанії чи галузі може спричинити економічну кризу, схожу на ланцюгову реакцію, яка може поширитися на цілу систему.

Обидві категорії, і системні, і несистемні ризики, походять з різних джерел і вимагають відповідних стратегій управління. Тому, розподіл активів, інформування та стратегії хеджування є ключовими для подолання цих ризиків. Хеджування – це саме захист від певних ризиків. Часто виникають ситуації, коли інвестор готовий брати на себе ризики, але хоче захистити себе від інших ризиків в рамках одного інструменту. Саме тоді використовується хедж – інструмент, який, як жива огорожа, захищає інвестора від більшості ризиків [1].

Перед тим, як переходити до системних та систематичних ризиків і стратегій управління ними, або підготовки до них, доречно спочатку розглянути типові форми портфельних ризиків та те, як їх передбачати та пом'якшувати, щоб з'ясувати відмінності між наведеними далі стратегіями. Для прикладу, несистематичний, або специфічний, ризик є унікальним для конкретного регіону чи галузі і може бути зменшений шляхом диверсифікації та утримання широкого портфеля інвестицій. На відміну від систематичного ризику, який впливає на весь ринок або його великі сегменти, специфічний ризик стосується окремих бізнесів, секторів чи галузей, і, на відміну від системних ризиків, вони зазвичай не створюють серйозних проблем для системи в цілому. Так, можна відзначити два типи ризику:

1. Ризик, пов'язаний з бізнесом: це коли інвестиції надходять у компанію, яка може під кінець виявитися неефективною через рішення керівництва, фінансову нестабільність, відкликання продукції або правові проблеми.

2. Галузевий ризик – виникає у конкретній галузі, наприклад, коли технологічні зміни можуть обігнати існуючі продукти та послуги у даній галузі, тоді як регуляторні зміни можуть суттєво вплинути на підприємства іншої, не обов'язково суміжної, галузі.

Парадокс системного ризику полягає у тому, що заходи, спрямовані на зниження ймовірності невиконання окремих системно важливих зобов'язань установ, можуть призвести до збільшення ризику системного збою в цілому. Це означає, що спроби вирішення проблем окремих інституцій або секторів разом можуть у певних випадках поглибити кризу, а не врегулювати її.

Натомість, систематичний ризик включає загрози, які є загально поширеними, такі як економічні спади, геополітичні турбулентності або природні катастрофи, які потенційно приховують постійну ймовірність стихійного лиха, що в результаті є постійною загрозою для регіону, – завжди, незалежно від того, які заходи приймаються.

Аналогічно, можна легко уявити різноманітні специфічні ризики для інвестицій у валюту, облігації, товари та інші активи. Шляхом розподілу портфеля між різними компаніями, галузями та видами активів можна зменшити загальний ризик для портфеля. Суть полягає в тому, що висока ефективність одних інвестицій може компенсувати низьку ефективність інших. Найчастіше обговорюються типи систематичних ризиків, які включають:

1. Ринковий ризик: цей вид систематичного ризику зазвичай впливає на всі цінні папери на ринку. Він обумовлений змінами у процентних ставках, інфляції та валовому внутрішньому продукті. Наприклад, підвищення

процентних ставок може знизити вартість облігацій, що вплине на всіх власників облігацій на ринку.

2. Ризик процентної ставки: ця форма систематичного ризику пов'язана зі змінами ринкових процентних ставок. Зазвичай підвищення відсотків (наприклад, рішенням центральних банків) призводить до падіння цін на існуючі цінні папери з фіксованим доходом.

3. Інфляційний ризик: цей систематичний ризик виникає через втрату купівельної потужності внаслідок інфляції. Підвищення рівня цін зменшує реальний дохід від інвестицій, що впливає на всіх інвесторів через ріст цін на товари та послуги.

Прогнозування ризиків – це процес виявлення та прогнозування потенційних ризиків до їх виникнення. Прогнозування дозволяє відповідним органам управління вживати активних заходів для пом'якшення або усунення цих ризиків. Існує кілька різних способів прогнозування ризику, зокрема:

– Аналіз даних. Можна використовувати аналіз даних для виявлення тенденцій і закономірностей, які можуть вказувати на потенційні ризики. Наприклад, компанія може використовувати дані про поведінку клієнтів, щоб визначити потенційні зміни попиту.

– Моделювання ризиків: можна використовувати моделі ризиків для оцінки ймовірності та впливу потенційних ризиків. Ці моделі можуть ґрунтуватися на історичних даних, оцінках експертів або їх комбінації.

– Планування сценаріїв: можна розробити кілька сценаріїв, щоб дослідити потенційний вплив різних ризиків. Це дозволяє визначити найкращий курс дій для кожного сценарію.

Враховуючи розглянуті положення, відмітимо, що прогнозування ризиків не є досконалою наукою, але воно може допомогти підприємствам та органам управління краще підготуватися до потенційних збоїв. Виявляючи та прогножуючи ризики до моменту їх виникнення, можна зменшити вразливість і підвищити стійкість.

Серед переваг прогнозу ризику, визначимо наступні:

– Зменшення прояву ризику. Визначаючи та прогножуючи потенційні ризики, можна вживати активних заходів для пом'якшення або усунення цих ризиків. Це може допомогти зменшити ймовірність збоїв і покращити безперервність роботи.

– Покращене якості прийняття рішень. Прогноз ризиків може допомогти приймати кращі рішення щодо процесу управління. Розуміючи потенційні ризики, вірогідно приймати більш обґрунтовані рішення.

– Підвищення стійкості. Прогноз ризиків може допомогти стати більш стійкими до збоїв. Маючи план боротьби з потенційними ризиками, легше мінімізувати вплив цих збоїв на діяльність в цілому.

Однак, незважаючи на те, що прогноз ризику має багато переваг, існує також ряд проблем, зокрема:

– Складність: світ стає дедалі складнішим, що ускладнює процедуру передбачення всіх можливих ризиків.

– Вартість: прогноз ризику може бути дорогим заходом. Для якісного результату необхідно інвестувати в необхідні дані, інструменти та досвід для ефективного прогнозування ризиків.

– Час. Прогноз ризику може зайняти час. Треба виділяти достатньо часу для збору даних, розробки моделей ризику та тестування сценаріїв.

В підсумку, – прогнозування ризиків є цінним інструментом в ситуації, коли є потреба зменшити вразливість до збоїв. Виявляючи та прогножуючи потенційні регіональні ризики, керуючі органи можуть вживати активних заходів для пом'якшення або усунення цих ризиків. Це може допомогти покращити безперервність бізнесу, стабільність розвитку, ефективний процес прийняття рішень, стійкість до небажаних змін та убезпечення сталого розвитку підприємства, регіону чи країни.

Список використаних джерел

1. Хеджування: що це таке і як застосовується на біржі. Данил Тінус. (18.10.2023)

<https://daliz.finance/blog/khedzhuvannya-shcho-tse-take-i-yak-zastosovuyetsya-na-birzhi>

2. Департамент управління ризиками. <https://tax.gov.ua/pro-sts-ukraini/struktura/aparat/departament-upravlinnya-rizikami/>

Юрій Грицик

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Методи управління та розвитку персоналом в органах місцевого самоврядування

Ефективність роботи органів місцевого самоврядування в значній мірі залежить від підходів та методів управління персоналом державної служби. Взаємозв'язок між методами управління та розвитку персоналу у зазначених установах є ключовим чинником, тому аналіз цього взаємозв'язку є критично важливим для поліпшення управлінських практик у державній службі України. Стосовно сфери державної служби метод – це сукупність засобів або прийомів практичного чи теоретичного пізнання дійсності, впливу суб'єкта на об'єкт управління для досягнення цілей, що поставлені перед органом місцевого самоврядування [1, с. 125].

Методи управління в органах державної влади тісно пов'язані з виконанням державних повноважень та їх практичною реалізацією. Зазвичай метод розуміють як спосіб організаційного впливу в реляціях між суб'єктами та об'єктами управління. В цьому контексті стиль управління вважається не

стільки вираженням особистих, індивідуальних характеристик керівників, скільки набором методів і прийомів діяльності, які є частиною ширшого поняття методів управління. Розрізняють методи управління персоналу – універсальні, що використовуються під час реалізації ключових управлінських функцій на критичних етапах керівництва, та спеціальні, які призначені для виконання певних функцій у визначених фазах управлінського процесу.

В Україні у процесі управління персоналом в органах державної служби публічного управління найбільш поширеним є набір таких методів: *адміністративні, економічні, організаційно-правові, соціально-психологічні, морально-етичні* тощо[2].

Адміністративні методи включають структурування організації, введення адміністративних стандартів, відбір та розміщення персоналу, оцінка та контроль, мотивація та заохочення, розвиток та навчання, внутрішня комунікація, а також розробку регламентів, інструкцій та стандартів діяльності організації, кадрова планування. Ці методи вимагають чіткого дотримання правил і процедур, забезпечуючи порядок і дисципліну в організації, а також створюють основу для її стабільного та ефективного функціонування.

Разом з тим, *економічні методи* управління персоналом у органах місцевого самоврядування базуються на використанні матеріальних стимулів та економічних важелів для мотивації співробітників, підвищення їх продуктивності та ефективності праці. До основних економічних методів належать: матеріальне стимулювання, соціальні пакети та пільги, техніко-економічний аналіз, планування ресурсів, в тому числі і кар'єрне, економічні нормативи. Ці методи спрямовані на оптимізацію витрат та ресурсів, покращення якості надання послуг і досягнення цілей організації. Економічні методи управління персоналом дозволяють не лише стимулювати співробітників до більш високої продуктивності та ефективності в роботі, але й сприяють створенню сприятливого середовища, де кожен член команди відчуває себе цінним та мотивованим до професійного зростання. Ці методи допомагають також забезпечити адекватне винагородження за внесок кожного співробітника в загальний успіх організації, підвищуючи тим самим загальну задоволеність роботою та лояльність до організації.

Організаційно-правові методи управління персоналом в органах місцевого самоврядування являють собою комплекс заходів, що об'єднують організаційні принципи та правові норми для ефективного керування людськими ресурсами. Ці методи включають: розробку та впровадження внутрішніх правил та регламентів, стандартизацію посадових інструкцій, застосування трудового законодавства, використання договірної бази для регулювання відносин з персоналом, забезпечення соціального захисту працівників, реалізація принципів корпоративного управління, забезпечення дотримання норм охорони праці тощо. Організаційно-правові методи спрямовані на створення умов для ефективною та збалансованою роботи персоналу, забезпечення їхнього професійного зростання та захисту прав в рамках діючого законодавства.

Соціально-психологічні методи управління персоналом в органах місцевого самоврядування зосереджені на взаємодії між людьми, мотивації, корпоративній культурі та психологічному кліматі в колективі. Ось декілька ключових напрямків застосування соціально-психологічних методів: корпоративна культура, комунікація та зворотній зв'язок, організаційна поведінка, психологічна підтримка тощо. Ці методи спрямовані на формування ефективної команди, підвищення лояльності співробітників та створення умов для їхнього професійного та особистісного розвитку.

Морально-етичні методи управління персоналом акцентують на значенні етичних норм, моральних цінностей та принципів в поведінці та взаємодії всередині організації. Вони спрямовані на формування високого рівня корпоративної культури, підвищення морального духу команди та розвиток відповідальності за прийняті рішення. Основні аспекти включають:

Сучасні методи розвитку персоналу спрямовані на підвищення ефективності, мотивації та задоволеності співробітників, а також на розвиток їхніх професійних навичок і компетенцій. Вони охоплюють широкий спектр підходів і технологій, включаючи:

1. Електронне навчання (e-learning), зокрема використання цифрових платформ та онлайн-курсів дозволяють співробітникам навчатися в зручний для них час і темпі, забезпечуючи доступ до широкого спектра ресурсів та програм навчання з будь-якої точки світу.

2. Мобільне навчання (m-learning), тобто використання мобільних пристроїв для навчання дозволяє співробітникам вдосконалювати професійні навички «на ходу», отримуючи доступ до навчальних матеріалів через спеціалізовані додатки.

3. Мікронавчання, наприклад подача навчального контенту у вигляді коротких, зосереджених на конкретній темі сесій, які тривають кілька хвилин. Це допомагає підвищити засвоєння інформації та забезпечує гнучкість у навчанні.

4. Гейміфікація (ігровізація), а саме використання ігрових елементів в навчальному процесі для підвищення мотивації та залученості. Ігрові механіки, як-от досягнення, нагороди, рейтинги, сприяють збільшенню внутрішньої мотивації навчатися.

5. Коучинг і менторство у вигляді особистісного наставництва та підтримки від більш досвідчених колег або професійних тренерів. Менторство спрямоване на розвиток професійних навичок, а коучинг може бути зосереджений на особистісному розвитку та досягненні кар'єрних цілей.

6. Корпоративні соціальні мережі, шляхом створення внутрішніх платформ для спілкування та обміну досвідом між співробітниками, що сприяє культурі неперервного навчання та залученості персоналу.

7. Блендедлернінг, зокрема комбінація онлайн-навчання з традиційними особистісними формами навчання. Такий підхід дозволяє поєднувати переваги самостійного навчання з ефективністю безпосереднього спілкування та практичних занять, забезпечуючи глибше засвоєння матеріалу.

8. Розвиток м'яких навичок через запровадження спеціалізованих тренінгів та семінарів, спрямованих на вдосконалення м'яких навичок, таких як комунікація, критичне мислення, вирішення проблем, лідерство та командна робота, які є ключовими для успіху в сучасному робочому середовищі.

9. Крос-функціональне навчання, себто організація обміну досвідом між різними відділами та спеціалізаціями всередині компанії. Це сприяє кращому розумінню загальних бізнес-процесів і стимулює інноваційне мислення.

10. Симуляції та віртуальна реальність для тренування певних навичок у контрольованому, імітаційному середовищі, що дозволяє безпечно відпрацьовувати складні ситуації.

11. Організація внутрішніх конференцій та воркшопів, тематичних зустрічей, з метою обміну знаннями та кращими практиками між співробітниками, а також залучення зовнішніх експертів для доповідей та майстер-класів.

12. Фідбек та відгуки 360 градусів, тобто регулярний збір відгуків від колег, підлеглих, керівників та навіть клієнтів для комплексного розуміння сильних сторін співробітника та аспектів для подальшого розвитку.

13. Програми саморозвитку через створення умов та надання ресурсів для індивідуального саморозвитку співробітників, включаючи доступ до спеціалізованої літератури, підписки на професійні ресурси та фінансування участі в зовнішніх курсах та семінарах [3].

У дослідженні розглянуто найбільш поширені методи управління та розвитку персоналу, що застосовуються в органах місцевого самоврядування. Їх аналіз, що ефективно управління персоналом об'єднує адміністративні, економічні, соціально-психологічні, морально-етичні, а також організаційно-правові підходи. Кожен з цих методів відіграє певну роль у формуванні продуктивної, мотивованої та згуртованої команди, спроможної ефективно реагувати на сучасні виклики та адаптуватися до змін.

Сукупне використання означених методів можна розглядати як комплексний підхід до управління та розвитку персоналу в органах місцевого самоврядування, що дозволяє створити ефективну систему, яка сприяє індивідуальному розвитку співробітників, підвищенню загальної продуктивності та досягненню стратегічних цілей організації. Успіх у цій сфері вимагає постійного аналізу, адаптації до нових умов та інноваційного підходу до управління людськими ресурсами.

Список використаних джерел

1. Енциклопедичний словник з державного управління/ уклад. Ю.П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.

2. Управління персоналом в органах публічної влади : навч. посіб. /С. М. Серьогін, Є. І. Бородін, К. В. Комарова, Н. А. Липовська, Т. М. Тарасенко. Дніпро. : ДРІДУ НАДУ, 2019. 200 с.

3. Навчання та розвиток персоналу: види, форми та методи навчання

Олена Гуторова

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування, Державний біотехнологічний університет

Ельвіра Лелікова

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Державний біотехнологічний університет

Концептуальні напрями стратегічного управління розвитком сільських територій

Підорганізаційно-економічним механізмом сталого розвитку сільських територій слід розуміти цілісну багаторівневу форму управління та методологічної системи, метою якої є взаємодія з організацією, економікою, правом, методом та іншими її елементами, а також послідовність заходів щодо зменшення асиметрії соціально-економічного розвитку території. У той же час є кілька важливих моментів, які слід враховувати. Перш за все, механізм – це складна система, яка може бути розкладена на окремі елементи в залежності від неоднорідності розв'язуваної задачі (конкретний механізм). По-друге, механізм повинен включати в себе всі компоненти, що забезпечують відносну незалежність проблеми або завдання, включаючи елементи нагляду і координації. Метою політики розвитку сільських територій є формування інформаційної системи за основними напрямками розвитку, ефективно дотримання якої забезпечить оптимальне використання ресурсів, стабільний розвиток території та покращення умов життя сільського населення [1].

Проблема відсутності ефективного організаційно-економічного механізму стратегічного управління, що забезпечує сталий розвиток сільських територій, призвела до нераціонального розподілу продуктивних сил, нерозвиненості соціально-побутової інфраструктури та інших диспропорцій, що бумерангом вплинули на ефективність сільської економіки [3].

Створення механізму управління сталим розвитком сільських територій має ґрунтуватися на активній ролі органів державної влади у трьох підсистемах: економічній, соціальній та екологічній, що і забезпечує досягнення встановлених загальних цілей розвитку регіону. Значною мірою досягнення цих положень можливе завдяки використанню методу планування цілей як одного з ключових інструментів реалізації національної політики щодо формування ефективної та збалансованої структури системи територіального управління [2]. Важливою перевагою такого підходу є прозоре та прогнозоване підвищення якості управління соціально-еколого-економічним розвитком

сільських територій за рахунок комплексного розв'язання проблеми, орієнтація на кінцевий запланований результат (ступінь його реалізації визначається різними сценаріями розвитку), використання системного підходу до формулювання цілей і завдань розвитку у сукупності з наявними засобами та ресурсами.

У процесі розробки прогнозу соціально-економічного розвитку здійснюється оцінка досягнутого рівня розвитку, визначаються сценарії соціально-економічного розвитку (оптимістичний, песимістичний, реалістичний), розробляються показники варіантів прогнозування та оцінка ефекту від реалізації на всіх рівнях влади та управління.

В цілому організаційно-економічний механізм стратегічного управління сільськими територіями можна представити як зв'язок між методологією розробки стратегічних планів, розробкою стратегічних цілей і завдань соціально-економічного розвитку, які повинні включати галузеві програми розвитку територій. Методологія цілей стратегічного планування включає принципи організації, методи та інструменти, функції, фінансове забезпечення, оперативне управління, коригування та координацію реалізації.

Наступним блоком організаційно-економічного механізму стратегічного управління розвитком сільських територій є цілепокладання. Він включає прогнози соціально-економічного розвитку на всіх рівнях влади, розробку Концепції соціально-економічного розвитку, на основі якої розробляється Стратегія соціально-економічного розвитку (держава, регіон, територіальна громада).

Формування ефективної моделі сталого розвитку сільських територій зумовлене її ресурсним потенціалом і пов'язане з необхідністю досягнення запланованої стратегічної мети. Фактична реалізація стратегічної мети залежить від вирішення ряду застосовних завдань. Це пов'язано з поєднанням економічних, інституційних та управлінських інструментів, що можливо при певних передумовах або факторах.

Блок планування і прогнозування тісно пов'язаний з блоком цілепокладання. На основі цілей і завдань, викладених у Стратегії соціально-економічного розвитку, розробляються державні цільові програми.

Таким чином, організаційно-економічний механізм управління розвитком сільських територій можна представити у вигляді основних взаємопов'язаних блоків, які мають спадкоємність у розробці стратегічних планів і розглядають сільську місцевість як окрему територію, що включає територіальні одиниці.

Модель стратегічного управління розвитком сільських територій включає певну кількість факторів, які мають значний вплив на процеси, що відбуваються в сільському середовищі. Ці фактори мають безпосередній вплив на економічну, соціальну та екологічну системи в сільській місцевості. Рівень розвитку кожного фактору дає можливість визначити сталість розвитку сільських територіальних систем. Всі фактори однаково важливі для довгострокового прогресу сільських територій.

Таким чином, організаційно-економічний механізм стратегічного управління розвитком сільських територій повинен базуватися на методології

формування цілей стратегічного планування, яка включає критерії оцінки, методи планування, механізм досягнення цілей, формування структури, матеріальне забезпечення, оперативне управління, порядок здійснення змін, координацію.

Список використаних джерел

1. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Удосконалення державного управління розвитком аграрного сектору економіки та сільських територій України. *Економіка АПК*. 2020. № 11. С. 6-18.

2. Гуторов О. І., Гуторова О. О. Методологічні принципи та способи розробки стратегії соціо-еколого-економічного розвитку сільських територій. *Аграрні інновації*. 2023. № 18. С. 234-240.

3. Лупенко Ю. О., Гуторов А. О. Методичні рекомендації з оцінювання рівня інклюзивного розвитку сільського соціуму та сільських територій. Київ :ННЦ «ІАЕ», 2021. 28 с.

Яна Жиган

аспірантка кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва Національного університету біоресурсів і природокористування України

Економічний потенціал як складова забезпечення сталого розвитку територіальних громад

Наявність потужного економічного потенціалу як на рівні територіальних громад, так і в державі в цілому сприяє подоланню бідності, підвищенню рівня зайнятості, забезпеченню продовольчої безпеки, створенню сприятливих умов для отримання громадянами якісної освіти впродовж усього їх життя, впровадженню інновацій у різні сфери тощо. Формування економічного потенціалу територіальних громад на засадах сталого розвитку передбачає комплексний підхід до прийняття публічно-управлінських рішень, який вимагає спільних зусиль з боку органів публічної влади, представників бізнесу та громадськості [7].

Економічний потенціал є складним, тривалим і динамічним процесом, який відбувається під впливом чинників зовнішнього й внутрішнього середовища, та створює можливості для економічного зростання. Формуючи економічний потенціал важливо отримати синергетичний ефект від поєднання його складових елементів, таких як: ресурсне забезпечення територіальної громади, здатність до здійснення структуризації та соціально-економічних перетворень (інтегрування ресурсів, можливостей, зусиль, знань, інституцій, налагодження сталих взаємозалежних зв'язків), спроможність території функціонувати і розвиватись у ринкових умовах, рівень та якість життя

мешканців (максимальне задоволення потреб, сприяння саморозвитку населення, захист прав і свобод), галузі економіки, де можна використати потенціал тощо. Синергетичний ефект сприяє згуртованості, зростанню рівня народжуваності та зменшенню відтоку молоді, підвищенню креативності місцевих підприємців і зацікавленості всіх мешканців економічно й раціонально використовувати наявні ресурси, відроджувати та розвивати історичну і культурну спадщину тощо [4].

Оскільки економічний потенціал передбачає наявність у територіальних громадах людського, у т. ч. трудового, виробничого, фінансового, інноваційного, інформаційного та інших потенціалів, його формування в умовах воєнного стану особливо актуально [5]. Зокрема, відсутність роботи змушує економічно активне населення працездатного віку мігрувати до міст і за кордон у пошуках кращих умов відповідно до належних соціальних стандартів, вимог і нормативів. В цілому, розвиток територій є сталим за умови підвищення ефективності їх економічного потенціалу, досягнення повної зайнятості населення та підвищення рівня його життя [2].

Для ефективного розвитку місцевої економіки необхідно застосовувати системний підхід до планування, налагоджувати співпрацю між усіма зацікавленими сторонами, створювати гнучкі умови, постійно підвищувати рівень конкурентоспроможності, розробляти дієві програми та заходи з місцевого економічного розвитку тощо [6]. До публічного управління на місцевому рівні має застосовуватись екосистемний підхід, який поєднає просторове плануванням зі стратегічним з акцентом на: вирішення проблем сталого розвитку території, розвиток екологічно чистих видів виробництва на базі циркулярної економіки, формування в органів місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад і представників бізнес-середовища розуміння конкурентоспроможних переваг створення відновлювальної екосистеми. Під відновлювальною екосистемою регіону розуміється система стабільних взаємозв'язків елементів природного та антропогенного середовища, між якими відбувається безперервна циркуляція ресурсів. Відновлювальна екосистема є конкурентоспроможною, якщо вона здатна самовідновлюватись й оновлюватись за рахунок ефективного використання ресурсів регіону на високотехнологічній основі [1, с. 64-65].

Отже, для відновлення екосистеми потрібно впроваджувати інновації та вкладати інвестиції. Для розвитку інвестиційного ринку потрібно зменшити роль держави, як безпосереднього інвестора, створювати сприятливі умови для приватних інвесторів і розвитку інвестиційної інфраструктури [3, с. 407], що дозволить у період повоєнного відновлення територій збільшити інвестиційні надходження в реальний сектор економіки, створити попит на підготовку фахівців і нових робочих місць. Розвиток суб'єктів малого та середнього бізнесу позитивно позначається на наповненні внутрішнього й зовнішніх ринків вітчизняною продукцією, стимулюванні споживання та зростанні обсягів виробництва, впровадженні новітніх технологій, розв'язанні першочергових соціально-економічних та екологічних проблем.

Таким чином, повномасштабне вторгнення російської армії на територію України спричинило масштабну міграцію населення, значні руйнування різних інфраструктурних об'єктів, забруднення навколишнього природного середовища та погіршення екологічного стану, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб і релокацію бізнесу. Сьогодні перед органами місцевого самоврядування, особливо на деокупованих територіях, гостро стоїть питання створення сприятливих умов для проживання працездатного населення і розвитку підприємництва, розширення видів господарської діяльності, що зумовить наповнення місцевих бюджетів. Але на рівні законодавства та підзаконних актів мають бути запроваджені стимули для розвитку місцевого бізнесу. Програми підтримки малого та середнього бізнесу на загальнодержавному, регіональному і місцевому рівнях повинні заохочувати суб'єкти господарювання налагоджувати різні форми співробітництва на довгостроковий період, брати активну участь у зміцненні й розвитку економічного потенціалу територіальних громад на засадах сталого розвитку, зокрема впроваджувати енергоефективні технології та зі збереження довкілля. Діяльність суб'єктів господарювання має зосереджуватися на раціональному поєднанні економічного інтересу, соціального відповідального бізнесу та раціонального природокористування.

Список використаних джерел

1. Безхлібна А. П. Конкурентоспроможність відновлювальної екосистеми в період післявоєнної відбудови. *Економіка країни і регіонів в умовах воєнного стану та аспекти повоєнного відновлення* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21.04.2023 р.) / відп. проф. С. О. Якубовський. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 64-68.

2. Васильєва Н., Васильєва О., Приліпко С. Публічне управління сталим розвитком територій. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2020. С. 12-14. URL : <https://doi.org/10.36074/24.04.2020.v2.03> (дата звернення : 05.04.2024).

3. Васильєва О. І., Воскобійник С. І. Механізми здійснення державної інвестиційної політики на територіальному рівні. *Університетські наукові записки*. 2012. № 3(43). С. 405-410.

4. Ковтун І. Б., Терещенко Т. В. Теоретичні аспекти формування економічного потенціалу територіальної громади: синергетичний підхід. *Розвиток національної інноваційної системи*. 2021. № 3. С. 3-9. URL : <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2021-3-01>

5. Місцевий бюджет і фінансове забезпечення об'єднаної територіальної громади : практич. посіб. / Н. В. Васильєва, Н. М. Гринчук, Т. М. Дерун, В. С. Куйбіда, А. Ф. Ткачук. Київ, 2017. 108 с.

6. Петрик І. В., Горобець Т. О., Даценко М. Д. Особливості місцевого економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. 2022. № 1(124). С. 41-45. URL : <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-1-6>

7. Приліпко С. М., Жиган Я. В. Роль малого та середнього бізнесу у

формуванні економічного потенціалу територіальних громад на засадах сталого розвитку. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2024. № 1. URL : <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2024/1/9549> (дата звернення : 05.04.2024).

Олександр Маркушин

аспірант кафедри публічного управління, менеджменту інноваційної діяльності та дорадництва НУБіП України

Залучення інвестицій у відбудову об'єктів інфраструктури територіальних громад

Процес відбудови міської інфраструктури сьогодні потребує застосування нових концептуальних засад публічного управління, що дозволять розширити можливості налагодження міжмуніципального і міжнародного співробітництва з метою залучення інвестицій через цільові програми і проекти у відновлення зруйнованих війною інфраструктурні об'єкти територіальних громад [7]. Населені пункти потребують значних інвестиційних ресурсів для відновлення повноцінного функціонування ліній електропередач і зв'язку, транспортного сполучення, об'єктів тепло- та газопостачання, водопостачання і водовідведення, житлової забудови й адміністративних будівель, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури і спорту, торгівлі та громадського харчування тощо. На деокупованих територіях з метою залучення інвестиційних і грантових ресурсів на відбудову та повоєнний розвиток територій органи публічної влади активно налагоджують з міжнародними партнерами різні форми співпраці [5].

З кінця 2022 р. тривають дискусії щодо впровадження «плану Маршала» для України, як позитивний історичний досвід запровадження програмного підходу, завдяки якому багато європейських країн змогли відновити свою економіку та відродити зруйновані населені пункти після Другої світової війни [4]. Зауважимо, що потреба у відновленні є надзвичайно складним викликом для будь-якої країни. Цей процес успішно пройшов в тих державах, де посадові особи дивилися на подальший розвиток територіальних громад під новим кутом зору й обрали нові підходи та інструменти, виходячи з наявної ситуації та з урахуванням певних особливостей, зокрема: тривалість та інтенсивність бойових дій, масштаб пошкоджень і руйнувань, стартові позиції у відбудові інфраструктурних об'єктів, наявність ресурсного (людського, фінансового та іншого) потенціалу тощо [1].

Встановлено, що в 2023 р. внесок міжнародної допомоги для України становив 42,5 млрд дол. США, з яких 27% є гранти. Найбільшу фінансову підтримку надали Великобританія, ЄС, США, Японія та МВФ. Загальний обсяг бюджетної підтримки від ЄС з початку війни становить 26 млрд євро. Так, Європейською комісією на реконструкцію та відновлення закладів середньої

освіти було виділено 66,0 млн євро; Європейським інвестиційним банком на розвиток системи водопостачання та водовідведення м. Миколаєва – 20 млн євро, на закупівлю тимчасових мостів для пересування населення – 50 млн євро, на забезпечення інфраструктурних потреб і модернізацію міст Києва, Львова, Луцька, Одеси та Сум – 30,7 млн євро; за інвестиційними проектами Світового банку в Україну надійшло 4,9 млрд дол. США та 452 млн євро [3].

У 2023 р. по Програмі з відновлення України за кошти Європейського інвестиційного банку в Київській області було відібрано 31 проєкт: 23 заклади освіти, 1 лікарня, 1 центр реабілітації дітей, 2 адміністративні будівлі, 4 об'єкти критичної інфраструктури. З них Київською обласною військовою адміністрацією було подано 14 об'єктів (11 закладів освіти, 1 адміністративна будівля, 1 центр реабілітації дітей, 1 лікарня) та органами місцевого самоврядування – 17 об'єктів (4 об'єкти критичної інфраструктури, 12 закладів освіти та 1 адміністративна будівля). По 12 об'єктам виготовлена проєктно-кошторисна документація та плануються заходи щодо подальшої реалізації після доведення відповідного фінансування, по 3 об'єктам проєктно-кошторисна документація ще знаходиться на стадії виготовлення.

У рамках Програми будівництва, реконструкції та ремонту об'єктів інфраструктури Київської області на 2021-2025 роки також передбачалось фінансування з обласного бюджету (за рахунок залишку коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію інфраструктурних проєктів та розвиток об'єктів соціально-культурної сфери) 45 заходів, з них: будівництво, реконструкція та капітальний ремонт 16 закладів освіти, 1 дитячого садка-школи, 1 закладу соціального захисту, 2 об'єктів житлово-комунального господарства. За рахунок коштів обласного бюджету профінансовано розроблення проєктно-кошторисної документації та робіт із будівництва для 14 закладів освіти, розроблення проєктно-кошторисної документації для 1 об'єкту житлово-комунального господарства та 1 об'єкту соціального захисту [2].

З метою залучення інвестицій для відбудови інфраструктурних об'єктів Ірпінської міської територіальної громади, як найбільш постраждалої в Київській області, у 2022-2023 роках місцевою владою велись постійно переговори із зарубіжними партнерами для налагодження міжнародної міжмуніципальної співпраці. Зокрема, проєкти з відбудови житла й інфраструктурних об'єктів обговорювались на таких заходах, як: «Baltic Business Forum» (2022 р., Польща), П'ята міжнародна німецько-українська конференція партнерств (2022 р., ФРН), міжнародний форум «Rebuild Ukraine 2023» (2023 р., Польща), дипломатичний форум «Meridian Diplomacy Forum 2023» (2023 р., США), Українсько-італійська конференція з відбудови України (2023 р., Італія), Шоста німецько-українська конференція муніципальних партнерств (2023 р., ФРН) та інших. Із низкою муніципалітетів підписано меморандуми про співпрацю [6].

Таким чином, для забезпечення якісних результатів із відбудови інфраструктурних об'єктів і подальшого розвитку територіальних громад управлінські рішення мають враховувати громадську думку, прийматись із

дотриманням прозорості всіх процедур розроблення та реалізації інфраструктурних проектів, передбачати використання різних джерел фінансування (бюджетних, кредитних, грантових, приватних) і проведення контролю за цільовим витрачанням коштів і дотриманням встановлених норм і строків виконання.

Список використаних джерел

1. Васильєва О., Маркушин О. Підходи до забезпечення координації політики регіонального розвитку щодо відновлення територій, постраждалих в ході війни. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2023. № 21. С. 647-670. URL : <https://doi.org/10.34132/pard2023.21.02>

2. Інформація про результати роботи та аналіз діяльності Київської обласної державної адміністрації, використання коштів державного бюджету. *Офіційний сайт Київської обласної військової адміністрації*. URL : <https://koda.gov.ua/wp-content/uploads/2024/02/8aес6bсс-8342-46f0-835a-600d5c4a55af.pdf>

3. Колосова В. Міжнародна допомога Україні: підсумки 2023 і тренди 2024 року. *Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень*. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/mizhnarodna-dopomoha-ukrayini-pidsumky-2023-i-trendy-2024-roku>

4. Маркушин О. Г. Відбудова міської інфраструктури у повоєнний період: зарубіжний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 3. С. 114-119. URL : <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.3.114>

5. Маркушин О. Г. Міжнародне співробітництво як ключовий інструмент залучення інвестицій у відбудову та розвиток об'єктів міської інфраструктури. *Публічне управління та адміністрування*. 2024. № 11. URL : <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2024-11-02-10>

6. Оперативні матеріали Ірпінської міської ради. URL : <https://imr.gov.ua/>

7. Приліпко С. М., Васильєва Н. В., Маркушин О. Г. Аналіз стану руйнувань інфраструктурних об'єктів в Ірпінській територіальній громаді Київської області. *Право та державне управління*. 2022. № 4. С. 221-228. URL : <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.4.31>

Yevhen Matviishyn

Doctor of Economic Sciences,
Professor, Professor of Regional and Local
Development Department, Lviv Polytechnic
National University

Comparative assessment of the activity of regional military administrations of Ukraine in social media

Military administrations have been established according to the Law of Ukraine “On the Legal Regime of Martial Law” (12.05.2015 №389-VIII). According

to Article 4 of the Law, military administrations are temporary state bodies that operate for the period of martial law to ensure the operation of the Constitution and laws of Ukraine, to ensure, together with the military command, the implementation of measures of the legal regime of martial law, defence, civil protection, public safety and order, protection of the rights, freedoms and legitimate interests of citizens. On February 24, 2022, the President of Ukraine issued a decree establishing 25 regional military administrations (RMAs) throughout Ukraine. The heads of the previous state administrations acquired the status of heads of military administrations [1].

Information about the activities of each RMA is available on its website. This information is used by the media, citizens, research institutions, business representatives, and other stakeholders. Social media is also an important means of disseminating information about the activities of the RMA. The importance of its presence on social media platforms is evidenced by the fact that various organizations have recently introduced such activities as SMM – social media marketing, which focuses on communication with information consumers and influencing them through social media [2]. The RMA presence on various social media platforms expands opportunities for building trust in this public authority. The RMA activity on social media platforms enables quick feedback between the government and the public, allowing for the identification of public opinion on specific events or planned activities, etc. Due to the development of social media and the rapid dissemination of information, RMA officials can respond quickly to problematic situations that may be reported by followers through social media posts. They can as well convey relevant information quickly, which is especially important in the context of threats caused by war.

The popularity of posts on social media may indicate the creativity and professionalism of the SMM staff of the RMAs who are responsible for managing social media. In general, posts and visuals on *YouTube*, *Facebook (Meta)*, *Instagram*, *TikTok*, etc. are popular in Ukraine. A study by Plusone Social Impact Agency found that before the war, *YouTube* was the most popular social media platform in Ukraine among almost all age groups. Among those aged 18-24, *TikTok* was the most popular, and *Instagram* was second. *Instagram* also ranked second in terms of audience among people aged 25-34. Instead, *Facebook* was second in age groups over 35 years old [3].

At the end of 2023, we analyzed how the divisions of Lviv Regional Military Administration were represented on social media. Most divisions had pages on *Facebook*, some on *Instagram*, *Telegram* and *YouTube* (Table 1). That is, the most popular platform among the Ukrainian audience – *YouTube* – is almost not used by the Lviv Regional Military Administration. This can be explained by the complexity of preparing materials for posting on *YouTube*.

Table 1

Representation of units of the Lviv Regional Military Administration in social networks

Units	<i>Facebook</i>	<i>Telegram</i>	<i>Instagram</i>	<i>YouTube</i>
Department of Architecture and Urban Development	v		v	

Department of Agricultural Development	v		v	
Department of Education and Science	v		v	
Department of Social Protection of the Population	v			
Department of Civil Protection	v	v	v	
Department of Finance	v			
Department of Economic Policy	v		v	
Department of Tourism and Resorts	v		v	v
Youth and Sports Department	v	v	v	v
Capital Construction Department	v			
Office of Children's Services	v			
State Archive of Lviv Region	v			
Department of Health	v			
Department of Communications and Domestic Policy	v			
Department of International Technical Assistance and International Cooperation	v			
Department of Road Management	v			
Department of Culture, Nationalities and Religions	v		v	
Department of the Fuel and Energy Complex, Energy Efficiency and Housing and Communal Services	v			
Department of Ecology and Natural Resources	v		v	
Digital Development Department	v			

Source: Compiled based on analysis of the web pages of the Lviv Regional Military Administration and its units with links to social networks

The most common social media used by divisions of the Lviv Regional Military Administration is *Facebook (FB)*. The creative approach of the employees responsible for creating content for the *FB* pages can be demonstrated by the greater interest of readers manifested in likes (subscriptions). Fig. 1 shows data on the number of subscribers – readers who have chosen the “Follow” option. The first four positions are occupied by the Department of Economic Policy; the Department of Ecology and Natural Resources; the Department of Tourism and Resorts; and the Department of Architecture and Urban Development.

We conducted a study of audience engagement on the *Facebook* social network, where the units of the regional military administrations of Ukraine responsible for communications are represented. Since the regions differ in size, the population of each region was taken into account in the calculations (according to the State Statistics Service of Ukraine as of February 2022). In particular, the number of *FB* subscribers was divided by the population, and then the resulting numbers were used for the ranking. The Table 2 summarizes the results of this study, showing the

ratings of the divisions based on the analysis of the number of readers who have chosen the “Follow” option on *Facebook* (a higher rating value corresponds to a better state of affairs). The rating is automatically 0 (zero) if there is no *FB* page in the regional military administration.

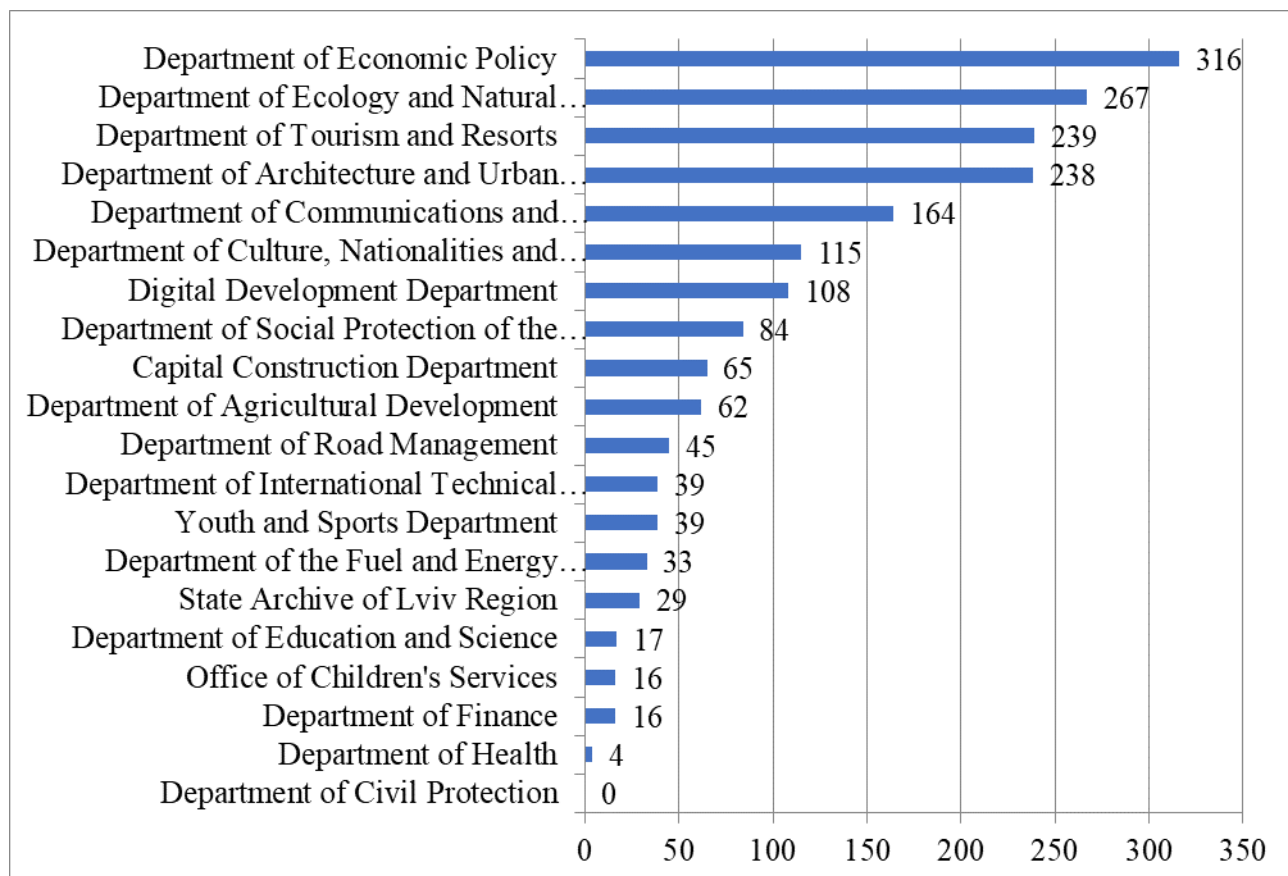

Fig. 1. Number of readers who have chosen the “Follow” option on the *FB* pages of the structural divisions of the Lviv Regional Military Administration

Source: author's study

Table 2

Results of the rating assessment of regional military administrations of Ukraine by the number of subscribers of *FB* pages of the divisions responsible for communication

Regional military administrations	Divisions responsible for communication	Subscribers of <i>FB</i> pages	Rating
Vinnitsa	Department of Information Activities and Communications with the Public	132 (shared by RMA)	21
Volyn	Department of Communications and Domestic Policy	0 (shared by Head of RMA)	1
Dnipropetr ovsk	Department of Information Activities and Communications with the Public	32 (shared by RMA)	8

Donetsk	Department of Information Activities and Communications with the Public	40 (shared by RMA)	7
Zhytomyr	Department of Information Activities and Communications with the Public	0 (shared by RMA)	1
Zakarpatta	Department of Strategic Communications, Nationalities and Religions	0 (shared by RMA)	1
Zaporizhzh a	Department of Culture and Information Policy	57 (shared by RMA)	12
Ivano- Frankivsk	Department of Information Activities and Communications with the Public	74 (shared by RMA)	17
Kyiv oblast	Department of Communications	72 (shared by RMA)	14
Kirovohrad	Department of Information Activities and Communications with the Public	No FB-page	0
Luhansk	Department of Mass Communications	50 (shared by RMA)	9
Lviv	Department of Communications and Domestic Policy	164	19
Mykolaiv	Department of Information Activities and Communications with the Public	27 (shared by RMA)	10
Odesa	Department of Communications and Information Policy	0	1
Poltava	Department of Information Activities and Communications with the Public	78	18
Rivne	Department of Digital Transformation and Public Communications	336 (shared by RMA)	24
Sumy	Department of Information Activities and Communications with the Public	5	6
Ternopil	Department of Communications and Domestic Policy	55 (shared by RMA)	16
Kharkiv	Department of Mass Communications and Providing of Access to Public Information	83 (shared by RMA)	11
Kherson	Department of Internal and Information Policy	35 (shared by RMA)	13
Khmelnyts k	Department of Information Activities, Culture, Nationalities and Religions	253 (shared by RMA)	22

Cherkasy	Department of the Press Service	286 (shared by RMA)	23
Chernivtsi	Department of Communications	74 (shared by RMA)	20
Chernihiv	Department of Information Activities and Communications with the Public	43 (shared by RMA)	15

Source: author's calculations

By the way, the activity of the *FB* audience of the regional military administrations is comparable to that of the voivodeships of the neighboring Republic of Poland. For example, the number of followers of the *FB* pages of voivodeships is as follows: West Pomeranian Voivodeship – 52, Greater Poland Voivodeship – 73, Warmian-Masurian Voivodeship – 317. In other words, in general, the authorities are not very popular on social media both in Ukraine and in the Republic of Poland.

The analysis allowed us to assess the activity of Ukrainian RMAs on the most popular social network, i.e. *FB*. The results showed that one of the RMAs is not present on this network, and four of them have no followers following their *FB* pages. Only 5 RMAs have their own *FB* pages for their divisions responsible for communications. This fact indicates significant differences in the activity of RMAs on social media.

So, the potential to take advantage of social media is underutilized. It would be beneficial for society to have these effective communication channels. Firstly, they allow for the control over the presentation of facts and arguments. Secondly, they enable a quicker and more comprehensive coverage of the audience. Thirdly, they facilitate two-way communication based on feedback by engaging subscribers in dialogue and receiving their feedback. As a result, there is an opportunity to address audience comments and avoid misinformation or distortion of information.

Obviously, the following requirements should be met for effective communication of the RMA through social media:

- selecting those social media that have the best coverage of the target audience of the organization;
- the constant presence of the RMA on social media;
- a systematic process for planning, preparing, and distributing content;
- cooperation on social media with other entities.

Further study should be directed to the analysis of indicators that reflect the state of feedback between public authorities, local governments, and consumers of their services.

References

1. Про утворення військових адміністрацій : Указ Президента України №68/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text>

2. Jamil K., Dunnan L., Gul R. F., Shehzad M. U., Gillani S. H. M. and Awan F. H. (2022). Role of Social Media Marketing Activities in Influencing

Андрій Салій

аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Публічна управління економічним розвитком регіонів України в умовах євроінтеграції

Можливий вступ України у ЄС надає як величезні можливості для економічного розвитку, так і створює нові виклики для сфери публічного управління економічним розвитком регіонів. Нові виклики полягають у забезпеченні сталого економічного зростання в умовах конкуренції на європейському ринку.

Одним із засобів вирішення цих є публічна політика управління економічним розвитком регіонів України.

Розглядаючи можливості покращення у цій сфері, у першу чергу маємо розглянути досвід країн Європейського Союзу у реформування управління економічним розвитком на регіональному рівні та застосувати його у наших умовах.

Прикладом успішного публічного управління регіональною економікою в ЄС є економічний лідер блоку – Німеччина. Публічне управління економічним розвитком в країні здійснюється на різних рівнях – федеральному, обласному (земельному) та місцевому. Оскільки ми розглядаємо регіональний рівень, то розглянемо публічне управління земельного рівня.

Конституція Німеччини, а саме 30 стаття [1], передбачає що підтримка економіки регіону є компетенцією федеральних земель. Згідно статті 91а Конституції федеральний центр та федеральні землі мають спільне завдання (СЗ) – поліпшити структуру регіональної економіки. Фінансування проектів теж є спільним, у співвідношенні 50% до 50%. Щороку укладається рамковий план для здійснення поставленого завдання, і це договір має ключове значення у досягненні цілі.

Спеціальний комітет із планування встановлюють передумови види та інтенсивність підтримки на визначеній території, що змінюються кожні 3-4 роки. Під час перевизначення цих територій проводиться оцінка поточного розвитку економіки, інфраструктури, ринку праці та доходів, щоб в

майбутньому перенести діяльність СЗ на менш розвинуті регіони, таким чином усереднюючи рівень регіонального розвитку різних земель.

Німеччина тісно взаємодіє із ЄС у сфері публічного управління на регіональному рівні, основними особливостями публічного управління ЄС [2] є:

1. Децентралізація та регіоналізм: Регіональна політика спрямована на збереження та підтримку різноманітності та ідентичності регіонів. Вона визнає значення місцевого самоврядування та децентралізації влади, щоб регіони могли самостійно розвиватися та приймати рішення, враховуючи їхні унікальні потреби та особливості.

2. Фінансова підтримка: Регіональна політика передбачає надання фінансової підтримки регіонам з метою зменшення рівневих відмінностей та стимулювання економічного зростання. Це може включати різні форми фінансування, такі як гранти, субсидії, кредити, а також спеціальні програми та ініціативи.

3. Структурні політики: Регіональна політика зазвичай включає в себе різні стратегії та інструменти для стимулювання економічного розвитку та зменшення нерівності між регіонами. Це може включати розвиток інфраструктури, підтримку малих та середніх підприємств, інвестиційні програми, розвиток людського капіталу та інші заходи.

4. Транснаціональний співробітництво: Регіональна політика також сприяє співробітництву та обміну досвідом між різними регіонами, включаючи транснаціональні та міжрегіональні програми та ініціативи. Це допомагає регіонам вчитися один від одного та спільно вирішувати спільні проблеми.

5. Сталість та довгостроковість: Регіональна політика зазвичай спрямована на досягнення сталого та довгострокового економічного розвитку, який би був сприятливим для всіх жителів регіонів, включаючи екологічну стійкість та соціальну справедливість.

Для реалізації взаємодії ЄС із державами – членами існують чотири основні структурні фонди: Європейський фонд регіонального розвитку, Європейський соціальний фонд, Фінансовий інструмент рибальства, Організація європейського фонду розвитку і гарантій сільського господарства. Структурні фонди виділяють кошти на визначенні першочергові цілі, основну суму, а саме 70%, виділяють на адаптацію регіонів що відстають у розвитку, З точки зору публічного управління для Німеччини важливо щоб якнайбільше менш розвинутих частин країни, що є частиною плану структурної підтримки з боку ЄС були оголошеними територією де здійснюється ціль 1 – конвергенція, тобто згладжування нерівності між країнами й регіонами.

З точки зору публічного управління Україна має ряд законодавчих актів, що регулюють регіональний розвиток, основними є Конституція України – центральний закон України, який включає організацію та функціонування регіонів та Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні": Визначає правові засади організації та функціонування органів місцевого самоврядування, їх компетенцію у регіональному розвитку [3].

Публічне управління економічним розвитком регіонів в Україні здійснюється на рівні обласних органів влади, чий повноваження і обов'язки регулюються Законом України про місцеве самоврядування в Україні. Згідно пунктів 18 та 19 глави 4 «Повноваження районних і обласних рад» обласні ради відповідальні за розгляд прогнозів відповідно районних, обласних бюджетів, затвердження таких бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання та розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення.

Одним із засобів публічного управління економічного розвитку на регіональному рівні є створення Агенцій регіонального розвитку (АРР) [4]. Агенції можуть надавати консультативні та аналітичні послуги та фінансування для реалізації визначених цілей.

Підсумовуючи, нормативно-правова база для публічного управління економічним розвитком регіонів вже існує, проте в контексті євроінтеграції потрібно продовжувати розвивати сучасні методи, застосовуючи досвід успішних країн Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Basic Law for Federal Republic of Germany. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html#p0492. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html#p0492.
2. Rudik N. M. Європеїзація публічного управління в Україні в контексті обумовленості ЄС. Public administration aspects. 2014. Т. 2, № 1-2. URL: <https://doi.org/10.15421/15144> (дата звернення: 04.04.2024).
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР : станом на 16 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>.
4. Політика регіонального розвитку. *Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України*. URL: <https://mtu.gov.ua/>.

Назар Коткевич

аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку

Механізми управління розвитком територіальних громад

Сучасні моделі управління адміністративно-територіальними одиницями, використовуючи європейські практики, стали основою змін і реформ у територіальному устрої української влади.

Для сучасної України економічне забезпечення територіальних громад та створення сприятливих умов для подальшого економічного зростання є

першочерговим завданням. Особливо в сучасних реаліях, які постають перед фінансово-ресурсною спроможністю громад. Щоб подолати характерну для територіальних громад України масштабну інертність у напрямку накопичення фінансових надходжень до місцевих бюджетів треба вибудувати систему управління та сталої економіки території. Збільшення територіальних громад потребує змін та вдосконалення методів і підходів управління, застосовуючи які значно покращиться функціонування громад як складової регіонального розвитку. Важливою передумовою для громади є забезпечення економічними ресурсами, соціально-економічне зростання, підвищення рівня та якості життя громади, доступні публічні послуги [1].

Удосконалення механізмів управління розвитком територій автори зосереджують увагу на значній ролі адміністративних чинників та людських ресурсів у забезпеченні досягнення поставлених цілей та активізації сучасних механізмів їх досягнення. Про рівень досягнення економічних, екологічних, соціальних цілей розвитку об'єднаних територіальних громад та дієвість механізмів їх досягнення можна судити, зважаючи на позитивні чи негативні тенденції, що проявляються в окремих сферах їх діяльності [4, с. 245]. Досягнення цілей розвитку громад будь-яких масштабів та потенціалів можливе завдяки формуванню умов для плідної співпраці між всіма жителями [4]. Врахування та створення сприятливих умов для реалізації дієвих механізмів публічного управління дозволить сформувати передумови для стійкого розвитку об'єднаних територіальних громад.

Формування механізмів управління об'єднаними територіальними громадами дає змогу забезпечити кардинальні зміни рівня конкурентоспроможності територій. Стратегічні сфери розвитку є специфічними для кожної громади, оскільки формуються в залежності від географічних умов, структури населення, ефективності створеної організаційно-управлінської структури громади. До ефективних механізмів управління громадою можна віднести ефективний місцевий розвиток, впровадження демократії та захист прав громадян, сприяння місцевим проектам розвитку. Останнє, головним чином, досягається за рахунок соціальної мобілізації всіх верств населення у громаді та залучених осіб, що спільними діями у формі партнерства уможливають досягнення цілей її розвитку [3].

Існує декілька механізмів управління розвитком територіальних громад в умовах сучасних викликів, таких як війна, та шляхів підвищення їх конкурентоспроможності. Деякі стратегії включають:

1. Плани реагування на надзвичайні ситуації: розробка та впровадження планів реагування на надзвичайні ситуації для забезпечення швидкого та ефективного реагування на такі кризи, як війна.

2. Співпраця та партнерство: налагодження партнерства з іншими організаціями, урядами та зацікавленими сторонами для обміну ресурсами та досвідом у вирішенні викликів.

3. Розвиток інфраструктури: інвестування в інфраструктурні проекти для підвищення стійкості та спроможності територіальних громад протистояти наслідкам війни.

4. Розвиток потенціалу: Забезпечення навчання та підтримки місцевих лідерів та членів громади для покращення їхніх навичок та знань щодо управління кризою та планування розвитку.

5. Інновації та технології: використання інноваційних технологій і цифрових рішень для оптимізації процесів і покращення зв'язку та координації під час кризи.

Територіальні громади стали епіцентрами переформатування суспільного життя до умов воєнного стану, плацдармом соціальних, гуманітарних, економічних процесів протидії російському агресору. В процесі децентралізації територіальним громадам вдалось суттєво підвищити свою спроможність вирішувати складні завдання життєдіяльності і розвитку, однак війна диктує нові умови і місцеве самоврядування прагне знаходити на них адекватні способи реагування. Управління життєдіяльністю територіальних громад в умовах воєнного стану постає перед необхідністю вироблення дієвих механізмів розв'язання складних проблем на основі пошуку і використання нових можливостей. Зокрема, на органи місцевого самоврядування покладається основна відповідальність за розвиток установ соціальної сфери територіальних громад, перед усім, в питаннях надання освітніх, медичних та інших послуг як мешканцям громад, що постійно в них проживають, так і внутрішньо переміщеним особам; за організацію надання гуманітарної допомоги та тимчасового прихистку внутрішньо переміщеним особам; забезпечення надання компенсації сім'ям, які приймають внутрішньо переміщених осіб, тощо. Це посилює вимоги до запровадження дієвих управлінських механізмів, нестандартних технологій управлінського впливу, нових комунікативних інструментів взаємодій у функціональну діяльність органів місцевого самоврядування в сфері забезпечення організаційної та ресурсної спроможності територіальних громад щодо забезпечення потреб ЗСУ, місцевого економічного розвитку, життєзабезпечення територіальних громад в умовах викликів та загроз воєнного стану[2].

Загалом поєднання проактивного планування, співпраці, інвестицій в інфраструктуру та розбудову потенціалу, а також використання технологій може допомогти територіальним громадам долати виклики війни та підвищити їх конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Бейзим Л.М. Механізми формування територіальних громад України. – Київ, 2023. – 126 с.

2. Борщевський В., Василиця О., Матвеев Є. Публічне управління в умовах воєнного стану: інституційні трансформації, стратегічне планування та механізми розвитку. Держава та регіони. 2022. № 2. С 30-35

3. Желюк Т., Жуковська А. Джерела фінансового забезпечення інклюзивного розвитку територіальних громад. Вісник економіки. 2022. Вип. 3. с. 183–202. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.03.183>

4. Кожина А. В. Публічне управління інклюзивним місцевим розвитком: теорія, методологія, практика : моногр. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2020. 452 с.

Степан Гавриляк

аспірант кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту НУ
«Львівська політехніка»

Використання інструментів публічного управління з метою стимулювання провадження інвестиційних енергозберігаючих заходів у житловому секторі

На теперішній час для економіки України гостро постає необхідність підвищення ефективності використання невідновних енергетичних ресурсів [1, с. 45], що потребує реалізації різноманітних енергозберігаючих заходів [2, с. 27; 3, с. 110]. При цьому це стосується не лише підприємств та інших комерційних споживачів, але й населення. Оскільки житловий сектор України споживає значні обсяги енергоносіїв, існує потреба у реалізації заходів щодо скорочення цих обсягів.

Водночас, вирішення цієї проблеми гальмується наявністю різноманітних перешкод, які постають на шляху реалізації енергозберігаючих заходів в житловому секторі. Подолання цих перешкод є неможливим без впровадження дієвих механізмів активізації діяльності мешканців житлових будинків стосовно впровадження ними заходів з термомодернізації, переходу до використання відновних джерел енергії та інших засобів економії викопних енергоресурсів. Водночас, необхідно враховувати ту обставину, що переважна більшість цих заходів має інвестиційний характер, тобто їхня реалізація вимагає від мешканців житлових будинків вкладання певних обсягів фінансових ресурсів.

Розроблення механізмів активізації процесу реалізації енергозберігаючих заходів у житлових будинках значною мірою може бути віднесено до сфери діяльності органів публічного управління. Тому необхідно наперед з'ясувати ту роль, яку можуть та повинні відігравати органи публічного управління у подоланні тих чи інших перешкод на шляху реалізації енергозберігаючих інвестиційних проєктів у житловому секторі.

Свою чергою, щоб виявити основні напрями підтримки з боку органів публічного управління заходів з енергозбереження у житловому секторі, варто виділити головні перешкоди, які постать у процесі провадження цих заходів. Зокрема, за характером зазначених перешкод доцільно виокремити такі їх види:

1) перешкоди ресурсного характеру. Вони утворюються внаслідок відсутності у суб'єктів, що реалізують заходи з енергозбереження в житловому секторі, тих чи інших видів фінансових, виробничих та інформаційних ресурсів;

2) перешкоди, зумовлені відсутністю або нестачею необхідних компетенцій. Зазначені перешкоди утворюються внаслідок відсутності у суб'єктів, що реалізують заходи з енергозбереження в житловому секторі, тих чи інших видів компетенцій, необхідних для належного управління цим процесом;

3) перешкоди інституційного характеру. Вони утворюються внаслідок недосконалості нормативно-правової бази регулювання реалізації заходів з енергозбереження в житловому секторі;

4) перешкоди макроекономічного характеру. Ці перешкоди формуються завдяки негативним процесам, що відбуваються в економіці держави та (або) регіону (зокрема, внаслідок інфляції, безробіття тощо).

Необхідно відзначити, що бар'єри на шляху реалізації заходів з енергозбереження у житловому секторі можуть бути поділені і за іншими ознаками, зокрема: за джерелом виникнення перешкод (внутрішні та зовнішні); за етапами інвестиційного процесу (перешкоди, що виникають на підготовчому етапі; перешкоди, що виникають на етапі започаткування енергозберігаючих заходів; перешкоди, що виникають під час інвестування енергозберігаючих заходів); за складністю подолання (перешкоди, які відносно легко можуть бути подолані; перешкоди, які долаються важко; перешкоди, які на даний час не можуть бути подолані) тощо.

Розглянувши види перешкод, що постають на шляху до активізації процесу реалізації заходів з енергозбереження в житловому секторі, можна визначити три головні напрями подолання цих перешкод з боку органів публічного управління.

Першим таким напрямом варто розглядати вдосконалення законодавчо-нормативної бази регулювання інвестиційного процесу реалізації заходів з енергозбереження в житловому секторі. Таке регулювання повинно передбачати, передусім, зниження ризику інвестування, підвищення доступності фінансових ресурсів тощо.

Стосовно другого напрямку подолання перешкод, які постають у процесі реалізації енергозберігаючих заходів в житловому секторі, то ним повинно виступати покращення інформаційного забезпечення учасників цього процесу. Насамперед, це стосується забезпечення потенційних інвесторів актуальною інформацією про наявні у них можливості здійснювати вкладення коштів у ті чи інші заходи з енергозбереження з урахуванням потрібних інвестицій, очікуваної економії видатків на оплату житлово-комунальних послуг тощо.

Зрештою, третім напрямом подолання бар'єрів на шляху реалізації енергозберігаючих заходів в житловому секторі є пряма фінансова підтримка з боку органів публічного управління окремих груп населення. При цьому важливо встановити обґрунтовані параметри такої підтримки з урахуванням бюджетних можливостей. При цьому за кожною групою мешканців потрібно оцінити висоту фінансових перешкод, що постають перед ними. Цю висоту можна визначати величиною необхідних компенсаційних видатків (наприклад, на повне або часткове погашення процентів за позиками), понесення яких

надасть фінансову можливість здійснити інвестування у реалізацію певного енергозберігаючого заходу.

Список використаних джерел

1. Андрусів У. Я., Мазур І. М. Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. Бізнес Інформ. 2017. № 1. С. 44–49.

2. Бойчук Н. Я., Острячко М. М. Проблеми енергозбереження та підвищення енергоефективності економіки України. Сучасні проблеми економіки і підприємництва. 2017. № 19. С. 25–34.

3. Михаліцька Н. Я. Реалізація політики енерго- та ресурсозбереження в контексті зміцнення національної безпеки. Науковий вісник ЛДУВС. Серія економічна. 2013. № 2. С. 108–117.

Ірина Гурей

здобувач ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування, асистент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту, Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»,

Оцінювання впливу інструментів державного регулювання економіки на інвестиційний потенціал підприємств

Відновлення та подальший розвиток економіки України потребує вкладання у неї значних обсягів інвестиційних ресурсів [1, с. 222]. Таке вкладання буде можливим та доцільним за умови, якщо вітчизняні підприємства як об'єкти інвестування володітимуть належною величиною свого інвестиційного потенціалу [2, с. 40]. Водночас, зазначена величина не є постійною, а піддається впливу різноманітних чинників [3, с. 62], серед яких варто виділити інструменти державного регулювання економіки.

Органи державної влади можуть та повинні виконувати управлінські впливи на величину інвестиційного потенціалу підприємств, забезпечуючи її зростання. Зазначений вплив повинен мати на меті, насамперед, збільшення обсягів інвестицій, які виявляється доцільним вкласти у діяльність суб'єктів підприємництва, а також нарощування їхніх можливостей стосовно фінансового забезпечення власної інвестиційної діяльності. Зокрема, суттєвий позитивний вплив на величину інвестиційного потенціалу підприємств може справляти скорочення податкового навантаження та зниження ставок кредитного відсотка за довгостроковими позиками.

Враховуючи викладене, послідовність оцінювання впливу інструментів державного регулювання економіки на величину інвестиційного потенціалу

підприємств повинна включати такі основні етапи дій: 1) формування вибірки підприємств, які досліджуватимуться; 2) оцінювання для кожного з обраних підприємств наявної величини його інвестиційного потенціалу; 3) вибір інструментів державного регулювання економіки; 4) визначення для кожного з підприємств очікуваного темпу зростання їх інвестиційного потенціалу при зміні обраних параметрів державного регулювання економіки; 5) обчислення усереднених за групою досліджуваних підприємств значень темпу зростання їх інвестиційного потенціалу при зміні кожного з обраних параметрів державного регулювання економіки. З цією метою потрібно визначити добуток зазначених темпів за відповідним параметром за досліджуваними підприємствами та частки їх наявного інвестиційного потенціалу у загальній величині наявного потенціалу усіх підприємств, що розглядаються.

Необхідно відзначити, що оцінювання інвестиційного потенціалу підприємств (другий етап описаної вище послідовності дій) потребує формування попередньої інвестиційної програми кожного із суб'єктів господарювання із подальшим видаленням з її складу тих інвестиційних проєктів, рівень ефективності яких є недостатньо високим, з урахуванням наявних обмежень на обсяги фінансування зазначеної програми. При цьому варто зазначити, що існування цих обмежень може призводити до того, що частина запланованих інвестиційних проєктів, які характеризуються достатньо високим прогностичним рівнем економічної ефективності їхньої реалізації, може бути відхиленою внаслідок нестачі у підприємства необхідних для здійснення цих проєктів обсягів фінансових ресурсів

З метою практичного застосування описаної послідовності дій нами було сформовано вибірку з тридцяти промислових підприємств. При цьому було обрано два чинника зовнішнього середовища, які справляють вплив на величину інвестиційного потенціалу суб'єктів підприємництва, а саме – рівень ставки податку на прибуток підприємств та середній рівень кредитного відсотка за довгостроковими позиками. Перший з цих параметрів належить до безпосередніх інструментів державного регулювання економіки, а другий параметр може бути змінений завдяки певним заходам щодо такого регулювання (зокрема, завдяки наданню підприємствам пільгових кредитів та зниженню облікової ставки Національного банку).

Як впливає з отриманих результатів виконаного дослідження, із зменшенням базових значень параметрів впливу середній темп зростання наявного інвестиційного потенціалу досліджуваних підприємств збільшується. При цьому таке збільшення відбувається із прискоренням. Особливо сильним виявився вплив на величину інвестиційного потенціалу компаній зменшення середнього рівня кредитного відсотка за довгостроковими позиками. Отже, розглянуті інструменти державного регулювання економіки справляють суттєвий вплив на формування інвестиційного потенціалу досліджуваних підприємств. Цей вплив зумовлений тим, що зменшення ставки податку на прибуток підприємств та середнього рівня кредитного відсотка за довгостроковими позиками робить значну кількість інвестиційних проєктів, які потенційно можуть реалізувати досліджувані суб'єкти підприємництва, більш

ефективними та суттєво покращує фінансові можливості для здійснення цих проєктів, насамперед, завдяки підвищенню доступності довгострокового кредитування.

Список використаних джерел

1. Дзюрах Ю. М. Державне регулювання інвестицій у сільському господарстві: зарубіжний досвід та можливості його імплементації в Україні. Ефективність державного управління. 2019. Вип. 1. С. 220–231.
2. Єпіфанова І. Ю., Бардадин О. А. Сутність інвестиційного потенціалу підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 14. С. 39–42.
3. Євась Т. В., Соколовський В. С. Інвестиційна привабливість підприємства та фактори, що на неї впливають. Подільський науковий вісник. 2017. № 2. С. 61–64.

Наталія Мазій

к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва та маркетингу Української академії друкарства

Недоліки цифровізації маркетингу у діяльності малих підприємств

Цифровізація – одна з визначальних тенденцій розвитку людської цивілізації, яка формує більш інклюзивне суспільство та кращі механізми управління, розширює доступ до охорони здоров'я, освіти та банківської справи, підвищує якість та охоплення державних послуг, розширює спосіб співпраці людей, а також дає змогу скористатися більшим розмаїттям товарів за нижчими цінами. Недавні події продемонстрували критичну роль цифрових технологій для благополуччя суспільства та прогресу економіки. Цифровізація трансцендує просте застосування технологічних інструментів, означаючи культурну трансформацію, яка проникає в усі аспекти діяльності, та вносить інновації у способи керування командами. Вона призводить до зниження витрат через цифрову обробку документів, що сприяє загальній оптимізації процесів, децентралізує виробництво, підвищує ефективність та продуктивність. Цифровізація також дозволяє швидше та ефективніше приймати рішення в реальному часі, підвищує екологічність, сприяє виробництву стійких продуктів, знижує час і витрати на розробку нових продуктів, покращує якість товарів та дозволяє оперативно реагувати на зміни ринкової ситуації. Розширення виробничого асортименту на різних виробничих площадках також стає можливим завдяки цифровізації, що не обмежується лише цими перевагами[1].

Очевидними є переваги цифровізації загалом, в тому числі і у маркетингу є їх достатньо для малих підприємств, проте існують і певні недоліки та виклики, які варто враховувати.

Висока конкуренція в цифровому маркетингу ставить перед малими підприємствами складні виклики, особливо коли вони змагаються за увагу користувачів інтернету з більшими компаніями, які мають значно більші маркетингові бюджети. Це створює стан цифрового перенасичення, де потенційні клієнти бомбардуються великою кількістю інформації та маркетингових повідомлень через різноманітні цифрові канали. Таке навантаження інформацією може викликати втому від реклами у споживачів або навіть призвести до ігнорування маркетингових повідомлень. Крім того, SEO-конкуренція додає додатковий рівень складнощів, оскільки досягнення високих позицій в пошукових системах стає все складнішим і потенційно дорожчим через велику кількість конкурентів, боротьбу за топові місця в пошуковій видачі.

Технічні складнощі представляють значний виклик для малих підприємств у процесі цифровізації маркетингу. Ефективне використання цифрових інструментів не лише вимагає певних технічних навичок та знань, але й може бути за межами досвіду власників цих підприємств. Цифровий маркетинг охоплює широкий спектр аспектів, включаючи пошукову оптимізацію (SEO), контент-маркетинг, електронну комерцію, соціальні медіа, емейл-маркетинг та аналітику даних, кожен з яких вимагає специфічних знань для ефективного застосування. Додатково, створення та підтримка професійного веб-сайту або онлайн-магазину може вимагати значних фінансових вкладень. Всі ці фактори разом створюють складнощі, які малі підприємства повинні долати для успішної цифрової трансформації свого маркетингу.

Питання безпеки даних стає все більш актуальним для малих підприємств у контексті цифровізації маркетингу. Зі збільшенням обсягу цифрових даних, які збирають та зберігають компанії, зростає також і ризик кібератак та витоку інформації. Це створює потребу в посиленні заходів безпеки та впровадженні надійних систем захисту даних. Крім того, малі підприємства стикаються з необхідністю дотримання правил та нормативів щодо захисту даних (компліанс), що може вимагати від них додаткових ресурсів та зусиль для забезпечення відповідності своїх цифрових операцій усім необхідним вимогам. Налагодження ефективного управління безпекою даних є критично важливим для збереження довіри клієнтів та уникнення потенційних штрафів за порушення протоколів захисту інформації.

Залежність малих підприємств від зовнішніх платформ, таких як соціальні мережі та пошукові системи, становить суттєвий виклик у світі цифрового маркетингу. Однією з ключових проблем є постійні зміни в алгоритмах цих платформ, які можуть радикально змінювати видимість контенту, що публікується малим бізнесом. Це означає, що стратегії, які сьогодні ефективні для просування продуктів або послуг, завтра можуть стати менш ефективними або навіть непрацездатними через оновлення алгоритму, на які малі підприємства мають мінімальний вплив. Додатково, зростаюча залежність від платних рекламних кампаній для забезпечення онлайн-видимості може значно збільшити маркетингові витрати, що особливо відчутно для малих

підприємств з обмеженими бюджетами. Це створює ситуацію, в якій малі підприємства мусять постійно адаптуватися та інвестувати в нові стратегії просування, щоб підтримувати свою конкурентоспроможність в динамічному цифровому ландшафті.

Ресурсні обмеження є значною перепорою для малих підприємств у сфері цифрового маркетингу, особливо коли йдеться про час та бюджет. Ці обмеження ставлять підприємців перед складним вибором: як ефективно розподілити обмежені ресурси для досягнення максимального впливу. Малі підприємства часто не мають достатньої кількості працівників або фінансових засобів для регулярного створення високоякісного контенту, що є ключовим для залучення та утримання аудиторії, а також для розробки та реалізації ефективних маркетингових кампаній. Це створює додаткові виклики у забезпеченні конкурентоспроможності в цифровому просторі, де контент та постійне оновлення кампаній відіграють вирішальну роль. Отже, для малих підприємств важливо шукати способи оптимізації своїх процесів та використовувати доступні інструменти та технології для автоматизації задач, що дозволяє ефективніше розпоряджатися наявними ресурсами.

Вимірювання ефективності цифрових маркетингових кампаній становить особливий виклик для малих підприємств, особливо коли йдеться про точне визначення повернення інвестицій. Ця складність виникає через обмежені ресурси для глибокого аналізу та необхідність використання спеціалізованих інструментів аналітики, які можуть бути важкодоступними або занадто складними для невеликих команд. Точне вимірювання ефективності вимагає не лише збору та аналізу даних про взаємодію користувачів з рекламними матеріалами, відвідуваність сайту, конверсії та інші ключові показники, але й здатності інтерпретувати ці дані для оптимізації майбутніх кампаній. Це створює необхідність для малих підприємств не лише інвестувати у відповідні інструменти та технології для збору та аналізу даних, але й розвивати внутрішні навички аналітики, щоб ефективно використовувати ці дані для прийняття обґрунтованих рішень, які покращать ефективність їхніх маркетингових зусиль.

Значним викликом є соціальні ризики, пов'язані з автоматизацією та розвитком робототехніки, які можуть призвести до заміни традиційної фізичної та ручної праці. Адаптація до цифрових інновацій може спричинити зникнення багатьох існуючих робочих місць, змушуючи працівників шукати нові способи перекваліфікації для збереження своєї зайнятості. Це, в свою чергу, може призвести до ряду проблем на ринку праці, включаючи: ризик структурного безробіття, коли працівники не зможуть адаптувати свої навички до нових вимог; розбіжності в оплаті праці, оскільки робота з цифровими технологіями вимагає вищого рівня кваліфікації; обмеження у доступі до соціальних гарантій, таких як соціальне та медичне страхування, особливо для тих, хто працює в онлайн-сфері.

Існує реальний ризик поляризації у цифровому просторі, особливо з огляду на велику кількість людей, які живуть у стані бідності. Враховуючи зосередження населення у великих містах, які активно використовують цифрові

технології, виникає загроза посилення цифрового розриву та соціальної стратифікації, що може поглибити територіальну нерівність [2].

Вирішення цих проблем зазвичай включає навчання, використання доступних цифрових інструментів для автоматизації та оптимізації процесів, а також постійне оновлення стратегій залежно від змін у технологіях та поведінці споживачів. Можливо, знадобиться також залучення зовнішніх консультантів або агентств, щоб подолати технічні та стратегічні виклики.

Список використаних джерел

1. Маркевич К. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. Центр Разумкова. 06 вересня 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv>.

2. Маркевич К. Не позитивами єдиними. Які небезпеки криються за цифровізацією. Центр Разумкова. 27 травня 2021. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/ne-pozytyvamy-iedynumu-yaki-nebezpeky-kryiutsia-za-tsyfrovizatsiieiu>.

Микола Нарівний

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Організаційні засади публічного управління житлово-комунальним господарством України

Житловий фонд України є визначальним компонентом національного багатства країни. Житлово-комунальне господарство України забезпечує підприємства, організації, та населення необхідними житлово-комунальними послугами, будучи ключовою галуззю, що відіграє важливу роль у розвитку економіки країни і вимагає особливих організаційних підходів до розуміння сутності та важливості публічного управління житлово-комунальним господарством України у воєнний період.

У сучасних умовах сфера житлово-комунального господарства відзначається створенням умов для життєдіяльності людини. Публічне управління в даній сфері охоплює всі види житлових фондів, включаючи приватний сектор, і основна мета його полягає в охороні та установленні обов'язкових правил експлуатації житлових будинків, проведенні реконструкції та організації комунального обслуговування населення.

В основі нормативного забезпечення функціонування житлово-комунального господарства лежать закони України, які визначають правові засади їхньої взаємодії з зовнішнім середовищем в умовах ринкової економіки. Ключові

нормативні акти у цій сфері включають в себе Конституцію України, Кодекс про адміністративні правопорушення, Цивільний кодекс України, Житловий кодекс України, закони «Про оренду державного та комунального майна», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», а також низку постанов уряду та указів Президента України.

Форми публічного управління передбачають контроль за різними аспектами, такими як обсяг пропозиції продукції на ринку, рівень доходів (у формі прибутку, комісійних), рівень та структура цін, якість послуг (продукції), дотримання правил безпеки, визначення бар'єрів для виходу (входу) на ринок або з нього, а також аналіз фінансової структури підприємств або організацій та структури їх власності. Важливо враховувати ці аспекти при розробці та впровадженні державної політики у сфері житлово-комунального господарства [1].

До основних методів публічного управління житлово-комунальним господарством слід віднести:

- регулювання тарифів. Визначення та контроль за ціновою політикою на рівні тарифів житлово-комунальних послуг;
- бюджетне регулювання (субсидування). Держава може надавати фінансову підтримку за допомогою бюджетних асигнувань чи субсидій для забезпечення доступності житлово-комунальних послуг для населення;
- контроль якості послуг. Визначення та виконання стандартів якості може бути здійснено шляхом встановлення обов'язкових вимог та перевірок для постачальників послуг житлово-комунального господарства;
- податкове регулювання. Встановлення податкових пільг чи ставок для підприємств та осіб у сфері житлово-комунального господарства може впливати на їхню ефективність та сприяти розвитку галузі;
- стандартизація. Встановлення стандартів та нормативів для різних аспектів функціонування житлово-комунального господарства сприяє забезпеченню однакових умов та якості послуг у всій галузі;
- екологічне регулювання. Встановлення та виконання екологічних стандартів для житлово-комунальних систем забезпечує збалансований підхід до експлуатації та обслуговування;
- захист конкуренції. Створення ефективного конкурентного середовища може бути забезпечено шляхом регулювання ринкових відносин та запобігання монополізації [2].

На даний час в сфері житлово-комунального господарства залишаються актуальними проблеми обслуговування будинків із приватизованими квартирами. Однією з основних причин обмеження залучення фінансових ресурсів є неліквідність неподільного майна загального користування в житловому господарстві та велика кількість дрібних власників. Це ускладнює ефективне управління та використання механізмів майнових гарантій для повернення банківських кредитів та захисту інтересів інвесторів.

Також в сучасних умовах багато житлово-комунальних підприємств залишаються у стані збитковості. Фізичне та моральне старіння систем житлових будівель та конструкцій є ключовою причиною погіршення

комфорту, зниження надійності умов проживання та якості комунальних послуг. Економічні труднощі, низька платоспроможність населення, значна економічна нестабільність та відсутність бюджетних дотацій для покриття різниці між повною вартістю послуг та рівнем тарифів утруднюють ринкові трансформації в галузі житлово-комунального господарства.

Головною причиною низької ефективності діяльності житлово-комунального господарства є технологічна застарілість, що виникає внаслідок тривалої інвестиційної паузи через політизацію тарифоутворення. Зміни в організаційно-фінансовому механізмі розвитку житлово-комунального господарства, включаючи модернізацію інфраструктури та ринкові трансформації, потребують посилення контролю за дотриманням норм законодавства, створення системи моніторингу, підвищення ефективності державного контролю та інтенсивної законотворчої роботи.

Удосконалення системи публічного управління житлово-комунальним господарством має стати головною метою реформування та розвитку галузі через формування стратегічного організаційного потенціалу та перетворення організаційної структури для забезпечення повноцінного розвитку галузі.

Загалом, житлово-комунальне господарство є однією з найважливіших сфер функціонування держави, оскільки воно пов'язане із забезпеченням належних умов існування людей та створенням комфортних і безпечних умов для цього. Основні напрями вдосконалення системи управління житлово-комунальним господарством включають поліпшення якості послуг та тарифної політики, створення інституту відповідальних власників житла, удосконалення законодавства та фінансову стабілізацію.

Окремий акцент потрібно поставити на потребу навчання фахівців у сфері публічного управління житлово-комунальним господарством України, оскільки у воєнний період особлива увага повинна стосуватися відновлення та забезпечення нормального функціонування об'єктів житлово-комунального господарства. Підвищення ефективності державного контролю та регулювання технічного стану об'єктів житлово-комунального господарства є важливим для впровадження системних змін у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Мохова Ю.Л., Гордієнко І.В. Особливості державного регулювання житлово-комунального господарства в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Том 31 (70). № 1. 2020. С. 58-62
2. Обуховський П.П. Державне регулювання у сфері житлово-комунального господарства. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2015-5/doc/1/07.pdf> (дата звернення: 09.03.2024).

Олександра Нема

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Актуалізація стратегій розвитку територіальних громад із урахуванням особливостей воєнного та повоєнного періодів

Сучасна філософія регіонального та місцевого розвитку ґрунтується на розумному (дослідження, інновації, передача технологій, комунікації, конкурентоспроможність), інклюзивному (зайнятість, трудова мобільність, соціальна згуртованість, розумна освіта, ефективне публічне управління) та стабільному (низьковуглецева економіка, циркулярна економіка, адаптація до змін клімату, управління ризиками, мережеві індустрії, розумне використання простору) зростанні.

В умовах повномасштабної війни в Україні всі ці процеси розглядаються через призму національної системи стійкості, зокрема щодо гарантування безпеки та захищеності об'єктів критичної інфраструктури, спроможності державних органів функціонувати та спроможності єдиної державної системи цивільного захисту до дій в умовах загрози чи виникнення надзвичайних ситуацій [7].

Стратегії розвитку є ключовими документами в процесі планування на регіональному та місцевому рівнях. Вони визначають довгострокові цілі та пріоритети для розвитку територій, а також включають плани та заходи для досягнення цих цілей. Стратегії розвитку також служать основою для координації дій між різними заінтересованими сторонами, включаючи уряди, приватний сектор, громадські організації та громадян. Вони є важливим інструментом для забезпечення сталого та збалансованого розвитку території.

В Україні впроваджено трирівневу систему стратегічного планування (т. з. «стратегічну тріаду»), яка включає державну стратегію регіонального розвитку, а також стратегії на рівні областей та громад. Основним планувальним документом у системі регіональної політики є державна стратегія регіонального розвитку. Після повномасштабного вторгнення, а також із появою нових зобов'язань країни у контексті отримання статусу кандидата на вступ в ЄС виникла нагальна необхідність зміни підходів у державній регіональній політиці та відповідному оновленню чинної Державної стратегії регіонального розвитку до 2027 року (далі – Стратегії). Потрібно було поєднати процеси відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад, зміцнити інституційну спроможність органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, створити умови для майбутньої взаємодії з інституціями ЄС.

В проєкті оновленої Стратегії закладено територіально-орієнтований підхід, який забезпечить ефективну підтримку для різних типів територій, для яких будуть застосовувати нові диференційовані інструменти стимулювання відновлення та розвитку. Стратегічні цілі – формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах, підвищення конкурентоспроможності регіонів, розбудова ефективного багаторівневого врядування – незмінні, а зміняться оперативні цілі з урахуванням нових викликів і можливостей (щодо захисту довкілля, безпеки, електронного урядування, людського капіталу, інфраструктури, економіки та державних інституцій тощо) [1, 2].

Нова редакція Стратегії узгоджена з Планом України для Ukraine Facility, який стане основою для реалізації програми фінансової підтримки України від ЄС протягом 2024-2027 років на загальну суму 50 млрд євро. 20% грантових коштів (1,05 млрд євро) першої складової цього плану мають бути спрямовані на потреби регіонів (зокрема, на відновлення/модернізацію та відбудову регіонів і територіальних громад) [3].

Важливою частиною стратегії є план заходів, який визначає конкретні дії та проєкти для реалізації стратегічних цілей. Цей план задає загальну рамку для розвитку регіонів і територіальних громад в середньостроковій перспективі та містить низку конкретних заходів щодо розвитку економіки, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я й інших сфер життя. План заходів до оновленої Стратегії має враховувати рекомендації Європейської комісії, Організації економічного співробітництва та розвитку, пріоритети та індикатори RDNA3 [7] (дослідження, яке оцінює збитки та потреби України внаслідок війни з росією).

Регіональні стратегії розвитку спрямовані на стимулювання економічного зростання у різних регіонах країни. Це може містити, зокрема, розвиток інфраструктури, підтримку малих і середніх підприємств, залучення інвестицій та розвиток галузей, що мають потенціал для регіонального розвитку. Регіональні стратегії розвитку також орієнтовані на покращення якості життя населення різних регіонів, розвиток освіти, охорони здоров'я, культури, соціальних послуг та інших аспектів соціальної сфери. Забезпечення екологічної стійкості є ще одним важливим аспектом регіональних стратегій розвитку, що включає захист і збереження природних ресурсів, раціональне використання землі, води й енергії, а також зменшення викидів та забруднення. Актуалізовані регіональні стратегії розвитку повинні враховувати пріоритети та напрями розвитку, визначати точки економічного зростання й збалансування інтересів регіону, умови воєнного та повоєнного періодів.

Для регіонів, віднесених до територій відновлення (мікрорегіони, територіальні громади, на території яких відбувалися бойові дії та/або які були тимчасово окуповані, та/або території яких зазнали руйнувань об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового фонду внаслідок ведення бойових дій, а також які характеризуються різким погіршенням рівня соціально-економічного розвитку та значним переміщенням населення до інших регіонів та/або інших держав), на період реалізації плану

відновлення і розвитку регіонів положення з реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів із їх впровадження можуть не застосовуватися [5].

Стратегії розвитку територіальних громад є важливим компонентом сучасного управління. Особливо в умовах воєнного та повоєнного періодів, вони визначають майбутні можливості та стійкість (спроможність) громад, допомагають у формуванні ефективної бюджетної політики територіальних громад, відіграють визначальну роль у залученні інвестицій та грантового фінансування для реалізації своїх стратегічних цілей.

За друге півріччя 2023 року загальна кількість територіальних громад, які охоплені процесом стратегічного планування, збільшилась із 1283 до 1314 громад (90% від загальної чисельності територіальних громад в Україні). Серед лідерів за кількістю затверджених стратегій розвитку громад (% від усіх громад області): Вінницька (95%), Полтавська (80%), Івано-Франківська (74%), Львівська (74%) та Миколаївська (73%) області. Водночас найбільша кількість проєктів стратегій розробляються у Закарпатській (77%), Київській (59%), Харківській (55%), Запорізькій (54%), Рівненській (53%), Кіровоградській (49%), Хмельницькій (47%) та Тернопільській (40%) областях. Важливу роль у підготовці стратегічних документів відіграє співпраця з міжнародними партнерами, агенціями регіонального розвитку, громадськими організаціями тощо [4].

Загалом умови, спричинені повномасштабною війною суттєво відкоригувала пріоритети розвитку територіальних громад в Україні, перенісши їх в площину безпеки та виживання. Водночас – це підтвердило вищу ефективність і стійкість тих громад, які мають розвинений та ефективний управлінський, людський і фінансово-економічний потенціал.

Отже, чітка система стратегічного планування (державна стратегія – регіональні стратегії – стратегії громад) є основою розвитку спільнот у наступні роки. В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення розвиток територіальних громад безпосередньо залежатиме від: їх здатності ідентифікувати свої розвиткові можливості; використання (паралельно з активами, що належать територіальним громадам) ресурсів підприємницького сектора, домогосподарств та громадських організацій, грантових ресурсів у процесах розвитку громади; капіталізації активів територіальних громад із метою досягнення стійкості до подолання викликів і загроз у сучасних умовах; впровадження ефективного підходу до системи забезпечення життєдіяльності та розвитку територіальних громад. Ці аспекти доцільно врахувати під час розробки чи актуалізації планувальних документів стратегічного характеру. І той факт, що більшість громад розробляють або вже затвердили свої стратегії розвитку, свідчить про їхню стійкість до викликів і спроможність до відновлення та подальшого розвитку. Синхронізація стратегічного, бюджетного та просторового планування на принципах інклюзивності, субсидіарності та орієнтації на верифіковані дані, переведення їх у цифрове середовище, якісне оновлення методичних рекомендацій щодо розробки, затвердження, реалізації, моніторингу й оцінювання стратегій розвитку тощо дозволить спростити та

підвищити якість підготовки і реалізації стратегічних документів для територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки та план заходів з її реалізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi> (дата звернення: 05.04.2024).

2. Мінінфраструктури презентувало проєкт оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. 21 грудня 2023 р. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/mininfrastrukturi-prezentovalo-proekt-onovlenoyi-d/>

3. План для Ukraine Facility: задачі та зміст. Березень 2024 р. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2024/03/21/20240321164751-15.pdf>

4. Понад 90% громад розробляють або вже затвердили стратегічні документи розвитку. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, 8 березня 2024 р. URL: <https://mtu.gov.ua/news/35390.html>

5. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» : Указ Президента України №479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 05.04.2024).

7. RDNA3. Потреби України у відновленні становлять 486 мільярдів доларів. DREAM, 15 лютого 2024 р. URL: dream.gov.ua/ua/news/article-30

Богдан Панчишин

аспірант кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Підготовка кадрів для управління фінансовими ресурсами територіальних громад

Реформа системи управління територіями в Україні значно розширила повноваження місцевої влади у напрямі підвищення спроможності вирішення низки важливих соціально-економічних проблем територіальних громад.

Управління розвитком територій в Україні визначається Законом України “Про засади державної регіональної політики”, який встановлює основні принципи цієї політики як важливої складової внутрішньої політики країни [3]. Економічні та, зокрема, фінансові аспекти регулюються розділом IV

"Фінансове забезпечення державної регіональної політики" цього Закону. Достатнє фінансування розвитку територіальних громад передбачає наявність ефективної системи фінансового управління, залучення інвестицій та додаткових джерел фінансування, розвиток місцевої економіки та місцевих підприємств, навчання спеціалістів, а також реалізацію інноваційних проєктів [1].

Реальний стан фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування для належного виконання їх функцій і завдань ускладнений умовами воєнного стану та, нерідко, недостатністю професійних компетентностей відповідальних осіб на місцях для ефективного управління фінансовими ресурсами.

Тому навчання фахівців основам фінансового управління та реалізація відповідних знань та умінь в громадах важливе для ефективного використання бюджетних коштів і розвитку місцевих громад. Це включає в себе розуміння ключових аспектів фінансового управління, зокрема таких як [2]:

- управління коштами – ефективне управління грошовими потоками та оптимізація використання доступних ресурсів;
- закупівлі – впровадження прозорих та ефективних процедур закупівель, що дозволяють громадам отримувати найкращі товари та послуги за оптимальною ціною;
- збір доходів – забезпечення ефективного збору місцевих податків та інших доходів для фінансування громадських послуг;
- адміністрування податків і зборів – впровадження ефективних систем адміністрування податків для забезпечення справедливого та своєчасного збору податків;
- бухгалтерський облік – ведення точного та своєчасного обліку всіх фінансових операцій;
- виконання бюджету – моніторинг та контроль виконання бюджету для забезпечення дотримання бюджетних обмежень та цілей;
- управління активами – ефективне управління активами громади, включаючи землю, будівлі, обладнання та інші ресурси;
- формування бюджету – розробка бюджету, який відображає пріоритети громади та забезпечує ефективне використання ресурсів.

Освітні програми та навчальні курси, які зосереджуються на цих питаннях, можуть допомогти підготувати фахівців, здатних залучати та ефективно управляти фінансовими ресурсами громади. Органи державної влади можуть вжити низку заходів для сприяння навчанню та отриманню практичного досвіду експертів у сфері управління фінансами:

1. Створення освітніх програм: Органи державної влади можуть ініціювати розробку та впровадження спеціалізованих курсів та програм, які зосереджуються на складових фінансового менеджменту та процесах управління. Це може бути навчання з питань міжбюджетних відносин, залучення додаткових ресурсів для територіальних громад тощо. Крім того, підготовка кадрів може включати навчання з питань фінансового контролю на

місцевому рівні, що є важливим для забезпечення прозорості та відповідності бюджетного процесу.

2. Надання стажувань та практик: Державні органи можуть пропонувати стажування та практичні програми для студентів та молодих фахівців, що дозволяє їм отримати практичний досвід та зрозуміти реальні виклики управління фінансами.

3. Підвищення кваліфікації: Органи державної влади можуть організовувати спеціалізовані тренінги та семінари для підвищення кваліфікації фахівців у сфері фінансового менеджменту.

4. Співпраця з освітніми установами: Державні органи можуть співпрацювати з університетами та іншими освітніми установами для розробки курсів, які зосереджуються на фінансовому менеджменті.

5. Забезпечення доступу до ресурсів: Органи державної влади можуть забезпечити доступ до необхідних ресурсів, таких як бази даних, аналітичні інструменти та інші матеріали, які можуть допомогти фахівцям у вивченні фінансового менеджменту.

Ці заходи можуть допомогти отримати необхідні знання та навички для ефективного управління фінансовими ресурсами територіальних громад відповідальними виконавцями на місцях.

Отже, навчання та розвиток персоналу забезпечують необхідні навички та знання для ефективного виконання своєї роботи відповідальними виконавцями. Це особливо важливо в сфері фінансів, де потрібно глибоке розуміння систем, механізмів та складних процесів. Добре підготовлений персонал може більш ефективно використовувати наявні фінансові ресурси, залучати інвестиції та додаткові джерела фінансування тощо. Це так само сприятиме сталому розвитку громад і територій, підвищенню їх конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Галько І.М. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Випуск 6 (128). 2017. С. 127-131.

3. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення 10.03.2024).

2. Ключник Л.В. Публічне управління в територіальних громадах: організаційні та фінансові аспекти. *Регіональна економіка*. 2019, №4. С. 104-112.

Богдан Костюкевич

магістр публічного управління та адміністрування
Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Дослідження інституційного середовища розвитку малого підприємництва

У процесі створення законодавчої основи для підтримки бізнес-ініціатив, держава одночасно встановлює правила, в рамках яких ці ініціативи повинні бути реалізовані. Згідно з чинними законами, підприємницька активність має бути визначена наступними характеристиками [1]:

- самостійна діяльність суб'єктів господарювання, здійснена дієздатними особами або їх асоціаціями (фізичними чи юридичними особами).
- створена та офіційно зареєстрована суб'єктами господарювання.
- активність, спрямована на забезпечення соціальних та індивідуальних потреб, включаючи регулярне отримання доходу. Ціллю підприємництва є проведення виробничої, торговельної, економічної діяльності, наукових досліджень, виконання робіт і надання послуг в усіх секторах ринку. Основною вимогою до підприємницької діяльності є її законність, тобто проведення діяльності відповідно до законодавства України та/або міжнародних угод.

Минуле століття відзначилося моделями управління бізнесом, які переважно фокусувалися на внутрішніх факторах. Втім, введення системного підходу до управління призводить до фундаментальних змін, підвищуючи ефективність як комерційного, так і державного управління завдяки аналізу як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємств. Багато країн вже підтвердили успіх цього підходу.

Тим не менш, на багатьох вітчизняних підприємствах досі переважає управлінська модель минулих років. Така модель зосереджена переважно на пошуку ресурсів виробництва, адаптації управлінської структури до специфіки виробництва, з метою підвищення продуктивності праці та виробничої ефективності. Раніше управління здебільшого було направлене на виконання завдань згори, ігноруючи зовнішнє середовище.

Дослідження інституційного середовища, в якому розвивається мале підприємство, є ключовим аспектом для розуміння факторів, що сприяють або стримують розвиток малих підприємств. Інституційне середовище включає в себе комплекс правових, економічних, соціальних та політичних умов, які впливають на діяльність малих підприємств.

Основні компоненти інституційного середовища включають:

1. Правова система. Законодавство, яке регулює діяльність малих підприємств, включаючи підприємницьке, податкове, трудове право, а також норми, що стосуються захисту прав власності та інтелектуальної власності.

2. Фінансова інфраструктура. Доступність кредитних ресурсів, інвестицій, державних грантів та інших форм фінансової підтримки.

3. Державна підтримка. Програми підтримки малого бізнесу, що включають консультативні послуги, навчання, сприяння експорту, інноваціям та розвитку.

4. Ринкова інфраструктура. Наявність та доступність інформації про ринок, логістичні та торгові платформи.

5. Соціально-культурні фактори. Соціальні норми та цінності, що впливають на підприємницьку активність та сприйняття підприємництва в суспільстві.

Таким чином, для ефективного державного регулювання малого підприємництва необхідно враховувати вищезазначені аспекти для поліпшення цього сектору. Отже, для досягнення синергії в управлінні малим бізнесом у сучасних умовах важливим є застосування інноваційного підходу до управління, використання ситуаційного аналізу, швидке реагування на економічні зміни, своєчасне виявлення та розроблення стратегій вирішення потенційних проблем, а також гнучкість у кризових ситуаціях.

Одним із слабких місць державного управління є його нездатність ефективно пристосуватися до глобалізаційних змін, які зустрічаються в економічній, політичній та інших областях. Існує критична потреба в тому, щоб центральні владні структури активізували здатність регіональних органів влади адаптуватися до нових ідей та міжнародних викликів. Через прогалини в механізмах державного управління та обмеженість ресурсів (економічних, інформаційних, людських, фінансових, науково-технічних) існує ризик послаблення потенціалу підприємницького середовища. Неконтрольованість цієї ситуації посилюється через деструктивну політику та тіньову економіку. З цієї причини держава має відігравати ключову роль у розвитку малого бізнесу на сьогоднішньому етапі. Ефективна саморегуляція ринку можлива лише за умови взаємодовіри та відкритості між владою та підприємництвом, однак обидві сторони ще не досягли необхідного рівня готовності. Це підтверджується Посланням Президента України до Верховної Ради України у 2005 році [2], де як пріоритетне завдання для державного управління було визначено поліпшення співпраці органів влади з бізнесом та їхніми асоціаціями та розробку ефективних механізмів зворотного зв'язку для забезпечення економічної стабільності країни [3].

Держава одночасно виконує широкий спектр функцій, включаючи адміністративні, економічні, соціальні, екологічні, інформаційні, культурні та освітні завдання. З огляду на глобальну увагу до підприємництва протягом останніх десятиліть цей сектор вважається багатовимірним соціально-економічним феноменом. У взаємодії з державою, яка є активним учасником ринкової економіки, підприємництво має можливість ефективно інтегруватися в економіку. Ця співпраця приносить державі економічне зростання, збільшення ВВП, створення робочих місць, збільшення бюджетних надходжень та створення стабільного економічного середовища, чого прагне кожна країна [4].

Дослідження інституційного середовища дозволяє виявити ключові бар'єри та можливості для розвитку малого підприємництва. Це включає аналіз ефективності існуючих правових норм, ефективність державної підтримки, рівень доступності фінансових та інформаційних ресурсів, а також оцінку соціально-економічного впливу культурних факторів. Забезпечення сприятливого інституційного середовища є фундаментальною передумовою для сталого розвитку малого підприємництва, що в свою чергу сприяє економічному росту та соціальній стабільності в країні.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV/. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 р.: Послання Президента України до Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-06#Text>.
3. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
4. Нормативно-інституційне забезпечення сприяння господарській діяльності в інноваційному суспільстві : монографія / Є. М. Білоусов, І. В. Борисов, Н. М. Вапнярчук та ін.; за ред. А. П. Гетьмана, О. О. Дмитрик, К. О. Токаревої. Харків : НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2020. 312 с.

Марія Юкало

здобувач PhD програми кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Роль приватних надавачів медичних послуг в реорганізації системи охорони здоров'я

На кожному з етапів реформування системи охорони здоров'я з початку 1990-х і по теперішній час приватна медицина зазнавала правових, економічних, організаційних та соціальних змін. Останні роки приватна медицина набирає популярності серед населення та стає економічно, територіально та соціально доступнішою, складає конкуренцію державному сектору охорони здоров'я. З 1991 року приватні постачальники медичних послуг в Україні зіткнулися з численними перешкодами, що суттєво вплинуло на їх роботу та надання послуг. Однією з головних проблем, з якою стикаються ці постачальники, є обмежене покриття державних витрат, що становить лише 12% фармацевтичного ринку, що обмежує їхні фінансові ресурси та здатність розширювати послуги [1].

Крім того, домінування державних витрат на зарплати персоналу та утримання інфраструктури лікарень ще більше загострило проблеми, з якими стикаються приватні постачальники медичних послуг, перешкоджаючи їх автономії та фінансовій стабільності [3]. Незважаючи на ці проблеми, громадяни України витрачають лише 6% своїх доходів на охорону здоров'я, причому основні витрати спрямовуються на їжу та комунальні послуги, що підкреслює фінансові обмеження, з якими стикаються приватні постачальники медичних послуг в Україні, та недофінансування всієї системи охорони здоров'я [1]. Крім того, за умови очікуваної тривалості здорового життя у 61,7 років у 2019 році, що є найнижчим показником у Європі, приватні постачальники медичних послуг в Україні змушені вирішувати значні проблеми охорони здоров'я, щоб ефективно задовольняти потреби населення в медичних послугах [1].

Зрушення в бік регіоналізації медицини стало зростаючою тенденцією в останні роки, коли системи охорони здоров'я прагнуть надавати більш ефективну та ефективну допомогу пацієнтам. Цей підхід передбачає організацію медичних послуг у конкретних регіонах з метою покращення доступу до медичної допомоги та зменшення витрат. В результаті цієї тенденції зріс попит на медичні послуги, особливо в районах з недостатнім обслуговуванням [2]. Потреба в більшій кількості постачальників медичних послуг призвела до виходу на ринок приватних постачальників медичних послуг, що мало значний вплив на регіоналізацію медицини.

Підвищений попит на медичні послуги створив можливість для приватних постачальників медичних послуг вийти на ринок і заповнити прогалини в медичних послугах. Приватні постачальники змогли запропонувати низку медичних послуг, від первинної медичної допомоги до спеціалізованого лікування, що допомогло покращити доступ до медичної допомоги в недостатньо забезпечених регіонах [5]. Крім того, приватні постачальники змогли запропонувати інноваційні та передові медичні технології та методи лікування, які допомогли покращити якість медичної допомоги, що надається пацієнтам [4]. У результаті приватні постачальники медичних послуг відіграли важливу роль у розвитку регіональної медицини.

Вихід на ринок приватних постачальників медичних послуг також призвів до посилення конкуренції серед постачальників медичних послуг, що допомогло підвищити ефективність та результативність медичних послуг [3]. Державне фінансування було надано приватним постачальникам на конкурсній основі, що сприяло розробці інноваційних та економічно ефективних рішень у сфері охорони здоров'я [2]. В результаті приватний сектор отримав можливість надавати високоякісні медичні послуги за нижчою ціною, що допомогло зменшити навантаження на державні системи охорони здоров'я [2]. Підсумовуючи, розвиток приватних постачальників медичних послуг відіграв значну роль у процесах регіоналізації медицини, сприяючи покращенню доступу, якості та ефективності медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Белей Н., Кудлацький Я., Ковальов А. [Як реформувалася медицина за 29 років незалежності](https://zn.ua/ukr/ukraina-1991-2020/). Дзеркало тижня. 2020. URL: <https://zn.ua/ukr/ukraina-1991-2020/>
2. Літвак А.І. Сутність лікарського самоврядування. Газета "Новини медицини та фармації" №3 (647), 2018. URL: http://www.mif-ua.com/archive/article_print/45790
3. Обрізан М. Як нам відновити українську медицину після перемоги? Вокс Україна. 9 Вересня 2022. URL: <https://voxukraine.org/yak-nam-vidnovytu-ukrayinsku-medytsynu-pislya>
4. Русняк В.А. Медико-соціальне обґрунтування функціонально-організаційної моделі наукового забезпечення реформи охорони здоров'я в Україні. Харків, 2017. 236 с.
5. Щербінська О.С. Обґрунтування функціонально-організаційної моделі інтеграції акушерсько-гінекологічних послуг у систему первинної медичної допомоги. К: 2021р. 356с.

Олександра Войтик

доцент кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Нормативно-правові аспекти фінансового забезпечення публічного управління територіальними громадами в Україні

Реформування системи управління територіями в Україні призвело до значного розширення компетенцій місцевих органів влади, що дозволило їм ефективніше скеровувати різноманітні соціальні та економічні виклики, з якими стикаються територіальні громади. Територіальні громади мають опиратися на принципи фінансової незалежності, що дозволяє їм забезпечити конкурентні переваги у порівнянні з іншими громадами країни. Для забезпечення адекватного фінансування розвитку територіальних громад необхідна ефективна система фінансового управління, залучення інвестицій та додаткових коштів, стимулювання місцевої економіки та підприємництва, підвищення кваліфікації фахівців, а також ініціювання інноваційних проєктів [1].

Результативність фінансового забезпечення розвитку територіальних громад залежить від того, наскільки досконалою та всеохоплюючою є нормативно-правова база, що потребує додаткових зусиль для її вивчення. Основу територіального управління в Україні становить Конституція, прийнята у 1996 році. Цей правовий документ на найвищому рівні закріпив положення

щодо місцевого самоврядування в державі. Конституцією визначено гарантії місцевого самоврядування (ст. 7), а також у статтях 140-146 розглянуті права і обов'язки органів місцевого самоврядування, їхні матеріальні та фінансові засади [3].

Деталізація повноважень місцевих органів влади визначена Законом України «Про місцеве самоврядування» [6], прийнятим у 1997 році. Цей нормативний акт регулює питання права комунальної власності та особливості формування доходів і видатків місцевих бюджетів.

Управління розвитком територій в Україні визначається Законом України «Про засади державної регіональної політики», який встановлює основні принципи цієї політики як важливої складової внутрішньої політики країни [5]. Економічні та, зокрема, фінансові аспекти регулюються розділом IV «Фінансове забезпечення державної регіональної політики» цього Закону.

У довоєнний період в Україні використовувалися закони про державний бюджет на відповідний рік, за якими внесення змін до суми доходів чи видатків вимагало проведення певних процедур, які могли тривати місяці. Однак умови воєнного стану вимагають реалізації невідкладних заходів, таких як перерозподіл публічних фінансів відповідно до пріоритетності їх використання, розширення повноважень органів місцевого самоврядування та ухвалення необхідних нормативно-правових актів.

У воєнний час в Україні рішення парламенту для перерозподілу коштів у бюджеті не потрібні. Згідно з Бюджетним кодексом, уряд має право, спрямовуючи кошти на найбільш необхідні потреби, самостійно розпоряджатися ними. Таким чином, в Україні влада прийняла широкий спектр оперативних рішень для ефективного реагування на складну ситуацію з початку воєнних подій, зокрема, щодо використання публічних фінансів територіальними громадами. Зокрема, 11 березня Уряд України видалив Постанову № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [2].

У Постанові Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» № 420 від 9 квітня 2022 року визначено, що згідно з бюджетним законодавством забезпечення закладів бюджетної сфери, безперебійне функціонування установ, комунальних підприємств і формування місцевих бюджетів відбувається з урахуванням таких особливостей [4]:

– тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного стану, перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються;

– Державна казначейська служба забезпечує розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів та складення звітності про виконання місцевих бюджетів із застосуванням електронних носіїв;

– місцеві фінансові органи забезпечують складення проєктів місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу України;

– виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації

здійснюють управління місцевими фінансами відповідно до потреб та особливостей воєнного стану;

– органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують виконувати бюджетні повноваження.

Розглянуті нормативні документи, що регулюють відносини у сфері фінансування розвитку територіальних громад, мають на меті забезпечити їх необхідними і достатніми фінансовими ресурсами для функціонування в умовах воєнного стану. Їхні норми передбачають наступне:

– покриття фінансових потреб територіальних громад у воєнний час;

– збереження бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування, виконавчих органів, місцевих державних адміністрацій та інших відповідальних структур;

– управління місцевими фінансами відповідно до потреб та особливостей воєнного стану;

– забезпечення складання місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу України;

– розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів і складення звітності за участю Державної казначейської служби;

– тимчасове припинення аудиторських перевірок щодо виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану.

Для забезпечення ефективного публічного управління територіальними громадами в Україні фінансові механізми відіграють ключову роль і включають ряд інструментів і процедур, спрямованих на оптимізацію розподілу та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні.

Бюджетне фінансування – основа фінансування місцевих громад, яка передбачає формування та виконання місцевих бюджетів. Місцеві бюджети формуються з урахуванням доходів від податків та зборів, державних субвенцій, а також інших джерел.

Державні субвенції та дотації – фінансова підтримка з державного бюджету, спрямована на забезпечення виконання певних функцій та задач, що лежать в сфері відповідальності місцевих органів влади.

Власні доходи громад – доходи, що формуються за рахунок місцевих податків та зборів, а також інших надходжень (наприклад, доходи від комунального майна).

Фінансова децентралізація – процес передачі фінансових повноважень та ресурсів від центральної до місцевої влади, що сприяє підвищенню ефективності управління та розвитку місцевих громад.

Проекти співфінансування – реалізація проєктів на місцевому рівні за рахунок спільного фінансування з державного бюджету, місцевих бюджетів та/або міжнародних донорів.

Фінансові механізми публічного управління спрямовані на забезпечення сталого розвитку територіальних громад, підвищення якості життя населення та забезпечення прозорого та ефективного використання фінансових ресурсів. У контексті продовження процесів децентралізації та реформування місцевого

самоврядування в Україні, важливо зосередити увагу на подальшому розвитку та удосконаленні цих механізмів.

Отже, ефективність фінансового забезпечення тісно пов'язана з якістю нормативно-правової бази, що регулює цю сферу. Акцент робиться на необхідності подальшого аналізу та вдосконалення законодавчих актів для адаптації місцевого самоврядування до сучасних викликів, особливо в умовах воєнного стану. В контексті продовження процесів децентралізації та реформування місцевого самоврядування важливо зосередитися на подальшому розвитку та удосконаленні фінансових механізмів публічного управління. Це забезпечить громадам не тільки фінансову самостійність, але й сприятиме їх інтеграції та адаптації до змінюваних умов, зокрема, в умовах воєнного стану, підвищуючи їх спроможність до саморозвитку та самоврядування.

Список використаних джерел

1. Галько І.М. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Випуск 6 (128). 2017. С. 127-131

2. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінет Міністрів України №252 від 11.03.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhativ-u-period-voyennogo-stanu-252>.

3. Конституція України від 28.06.1996р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення 01.01.2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова Кабінет Міністрів України від 9.04.2022 № 420. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/420-2022-%D0%BF#Text>.

5. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. Відомості Верховної ради України. 2015. № 13. С. 90.

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення 17.06.2022р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

Андрій Касій

магістр публічного управління та адміністрування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Напрямки вдосконалення менеджменту у медичних закладах

Виклики в галузі охорони здоров'я, включаючи низький рівень якості та ефективності медичного обслуговування, неоптимальне використання державного фінансування, що призводить до значних фінансових навантажень на сім'ї, стоять на чолі пріоритетів реформи охорони здоров'я в Україні. Основною ціллю реформи є ліквідація нерівностей у доступі до медичних послуг та забезпечення всебічної доступності медичного обслуговування, щоб задовольнити потреби громадян у створенні збалансованих фінансових, соціальних та політичних взаємовідносин з медичною системою.

Згідно з законодавством України, місцеве самоврядування несе відповідальність за управління медичними установами, забезпечення їх матеріально-технічною та фінансовою підтримкою, організацію медичного обслуговування та харчування у комунальних лікувально-профілактичних закладах, забезпечення доступності та безоплатності медичного обслуговування відповідно до делегованих повноважень на визначеній території, а також розвиток всіх форм медичного обслуговування, включно з розширенням мережі медичних закладів та сприянням професійному розвитку спеціалістів [1].

На даний момент органи місцевого самоврядування зіштовхуються з рядом викликів у сфері розвитку медичних закладів: значна частина коштів з місцевих бюджетів витрачається на покриття поточних витрат, залишаючи обмежені ресурси для розширення та професійного розвитку персоналу. Впровадження нової моделі управління надасть місцевому самоврядуванню більше можливостей для ефективного виконання своїх функцій у галузі охорони здоров'я. Цього можна досягти через встановлення чіткого розподілу: національний рівень буде фінансувати програму медичних гарантій, в той час як ресурси місцевих бюджетів будуть спрямовані на поліпшення роботи медичних установ та реалізацію місцевих оздоровчих програм [2].

Менеджмент у медичному закладі означає організацію роботи установи з метою досягнення поставлених цілей. Ефективне досягнення цих цілей потребує від організації швидкої адаптації до зовнішніх змін, що підкреслює здатність медичної установи функціонувати в різних умовах, незважаючи на зміни та реформи. Це вказує на готовність закладу до постійних змін.

Вдосконалення менеджменту в медичних закладах є критично важливим для підвищення якості медичних послуг та ефективності охорони здоров'я загалом. Основні напрямки вдосконалення включають:

Підвищення кваліфікації персоналу є одним з ключових аспектів вдосконалення менеджменту в медичних закладах. Цей процес не тільки сприяє

розвитку професійних навичок та знань медичних працівників, але й підвищує якість медичного обслуговування, забезпечує більшу безпеку пацієнтів і в цілому сприяє ефективності роботи медичного закладу. Ось декілька ключових пунктів, які важливі для реалізації цього процесу: розробка комплексних програм навчання, використання сучасних технологій у навчанні; залучення кваліфікованих тренерів і менторів, впровадження систем оцінки ефективності навчальних програм та зворотного зв'язку з метою постійного удосконалення навчального процесу; мотивація та заохочення персоналу до навчання [3]; інтеграція навчання у культуру організації. Підвищення кваліфікації персоналу є інвестицією в майбутнє медичного закладу, яка сприяє покращенню обслуговування пацієнтів, зменшенню медичних помилок і підвищенню загальної ефективності лікувального процесу.

Впровадження сучасних технологій в управління медичними закладами є ключовим фактором, що сприяє підвищенню якості медичного обслуговування, ефективності роботи персоналу та загальної задоволеності пацієнтів. Основні напрямки включення технологій в систему управління охороною здоров'я об'єднують: автоматизація документообігу та управління даними; використання систем електронного здоров'я (E-Health); телемедицина та віддалений моніторинг; цифрові інновації у діагностиці та лікуванні; кібербезпека; організація тренінгів та курсів для медичного персоналу щодо використання новітніх технологій. Впровадження сучасних технологій в медичні заклади не тільки сприяє модернізації системи охорони здоров'я, але й відкриває нові можливості для підвищення якості та доступності медичних послуг для широкого кола пацієнтів.

Оптимізація процесів є ключовим елементом вдосконалення менеджменту в медичних закладах, спрямованим на підвищення ефективності, зниження витрат і покращення якості обслуговування пацієнтів. Реалізація такої оптимізації вимагає комплексного підходу та може охоплювати наступні аспекти: аналіз існуючих процесів; стандартизація процедур; автоматизація та цифровізація; оптимізація використання медичного обладнання, запасів ліків та інших ресурсів для зменшення витрат та підвищення доступності необхідних матеріалів; вдосконалення комунікацій між медичним персоналом, а також між персоналом і пацієнтами; впровадження систем управління якістю для моніторингу, оцінки; планування та поетапне впровадження змін для забезпечення плавної адаптації персоналу і мінімізації збоїв у роботі. Оптимізація процесів у медичних закладах вимагає цілісного підходу, включаючи аналіз поточної ситуації, планування змін, їх реалізацію та постійний моніторинг ефективності внесених вдосконалень. Це дозволить медичним закладам ефективніше реагувати на потреби пацієнтів, знижувати витрати та підвищувати загальну якість медичного обслуговування.

Зосередження на пацієнтоорієнтованості стає ключовою стратегією у вдосконаленні менеджменту медичних закладів, виносячи на перший план потреби та добробут пацієнтів. Цей підхід передбачає створення медичної системи, що спрямована на забезпечення високоякісного догляду, врахування індивідуальних потреб кожного пацієнта та вдосконалення загального досвіду

отримання медичних послуг. Основні аспекти пацієнтоорієнтованого підходу включають: індивідуалізований підхід до лікування; залучення пацієнтів до процесу лікування через комунікацію, консультації та навчання; вдосконалення навичок спілкування медичного персоналу для забезпечення чіткого та співчутливого обміну інформацією з пацієнтами, зміцнення довіри та взаєморозуміння; підвищення доступності медичних послуг; фокус на якості обслуговування та безпеці пацієнтів; залучення та освіта пацієнтів до ресурсів для самоосвіти з питань здоров'я, профілактики захворювань та управління хронічними станами; оцінка та аудит якості догляду; впровадження принципів етичного обслуговування. Зосередження на пацієнтоорієнтованості не лише сприяє підвищенню задоволеності та довіри з боку пацієнтів, але й стимулює медичні заклади до постійного вдосконалення сервісу, впровадження інноваційних підходів у лікуванні та управлінні, а також до розвитку культури високоякісного медичного обслуговування.

Підвищення якості медичних послуг через вдосконалення менеджменту в медичних закладах вимагає комплексного підходу, який включає ряд стратегічних кроків та ініціатив. Цей процес охоплює як внутрішні зміни в організації та культурі медичних закладів, так і зовнішні аспекти, пов'язані з взаємодією з пацієнтами та іншими зацікавленими сторонами. Ось ключові напрямки для досягнення цієї мети: впровадження систем управління якістю; підвищення кваліфікації персоналу; забезпечення прозорості та зворотного зв'язку для збору, аналізу та врахування відгуків пацієнтів та їхніх родин, які слугують основою для удосконалення сервісу та лікувальних процедур; міжсекторальна співпраця через залучення до співпраці інших зацікавлених сторін, включаючи дослідницькі інститути, навчальні заклади, недержавні організації, для обміну знаннями та кращих практик. Підвищення якості медичних послуг через вдосконалення менеджменту передбачає комплексний підхід до реформування та модернізації медичних закладів, з орієнтацією на досягнення найкращих результатів для пацієнтів та забезпечення високих стандартів медичного обслуговування.

Впровадження цих напрямків вдосконалення дозволить медичним закладам підвищити рівень медичного обслуговування, забезпечити більшу задоволеність пацієнтів та покращити загальні показники здоров'я населення.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Західна О. Р., Мидлик Ю. І. Медична реформа в умовах децентралізації влади в Україні. Науковий журнал «Молодий вчений». 2017. № 11 (51). С. 1155-1158.
3. Баценко Д., Брагінський П., Бучма М. Як організувати систему надання первинної медичної допомоги на місцевому рівні. Операційне керівництво /Міністерство охорони здоров'я України, Проект USAID «Реформа ВІЛ-послуг у дії», ТОВ «Агентство «Україна» К., 2018. 368 с.

Юрій Лагойда

аспірант кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку НУ «Львівська політехніка»

Територіальні громади в Україні: питання тяглості традицій в історичному контексті

Питання розвитку територіальних громад є важливим аспектом відновлення та розбудови нашої держави. З огляду на це актуальним є вивчення історичного контексту формування та розвитку громад, що дозволяє краще зрозуміти сутність територіальних громад, їхню роль та значення, яке вони мали в різні історичні періоди, та визначити їхні основні риси та особливості.

Окремі історичні аспекти функціонування територіальних громад на українських землях досліджували у своїх працях О. Антонюк, Я. Баран, М. Бедрій, Н. Білоус, Ю. Боднарчук, Л. Бойко, А. Босяцкий, І. Верховцева, О. Головка, В. Греченко, Р. Губань, П. Гураль, А. Гурбик, Б. Даниленко, Л. Євтушенко, В. Завгородня, Н. Захарчин, О. Заяць, М. Капраль, Ю. Кириченко, Ю.-М. Козак, В. Корольова, М. Котульський, І. Лісна, Ю. Максименко, В. Мусієнко, Х. Моряк-Протопопова, І. Петров, В. Питльована, С. Серьогіна, І. Скочиляс, С. Третяк, М. Шульга, та інші.

Територіальна громада – невід’ємна складова сучасного українського ефективного самоврядування, має давню традицію і спадковість. Ще за часів Київської Русі населення створювало форми громадського життя з елементами самоврядування для вирішення важливих питань на локальному рівні. Тоді фактично роль територіальної громади виконувала “верв” [1, с. 43]. Як зазначає правознавець М. Бедрій, “верв не лише здійснювала самоврядування та судочинство на певній території, але й забезпечувала чинність існуючих правових звичаїв, а також формувала нові” [2, с. 40].

За часів Польської Корони та Великого Князівства Литовського традиції територіальних громад не припинили свого існування, а навпаки набули подальшого розвитку у різноманітних формах. Так, у тісному зв’язку зі згаданою давньоруською “верв’ю” перебувала копа, яку М. Бедрій також трактує як різновид територіальної громади [2, с. 40; 3, с. 40].

У часи литовсько-польського панування існувало поняття волості, яка своїми коріннями сягає часів Київської Русі, але як зазначає Р. Губань, це поняття постійно еволюціонувало і трансформувалося – у давні часи “волесть” могла бути синонімом невеликого князівств, удільної землі, до якої входило кілька вервей, а з часом волесть почала означати тогочасні територіальні громади [4, с. 31].

Значний вплив на формування традицій місцевого самоврядування і, відповідно, територіальних громад, справили й інституції, які прийшли на українські землі зі заходу, і були органічно прийняті українським суспільством.

Мова йде про поняття магдебурзького права (“німецького права”). Магдебурзьке право надавалося українським містам ймовірно ще в княжі часи. Вважається, що першим українським містом (яке, правда, зараз знаходиться не у складі сучасної України, а на території Польщі) був Сянок, якому воно було надане у 1339 р.

З XVI ст. поступово з’являється сучасний термін – “громада”, який у джерелах виступає як кирилицею (в українських текстах) – “громада”, “тьромада”, “кгромада”, так і латинкою (у польських текстах) – gromada або, рідше, hromada. Воно тоді означало як просто юрбу, натовп, аморфне об’єднання людей або зібрання людей на віче, так і досить чітке територіальне (поземельне) об’єднання мешканців одного чи кількох населених пунктів.

За часів перебування українських земель у складі Австро-Угорської та Російської імперій потрібно говорити про різні умови розвитку тодішнього місцевого самоврядування, а, відповідно, і про певні особливості територіальних громад на цих землях. На території Гетьманщини певний час загалом продовжувала діяти система самоврядування, подібна до Речі Посполитої. У процесі ліквідації Гетьманщини та Речі Посполитої обмежувалися й права місцевого населення, особливо селянства, яке зазнавало закріпачення. Якщо говорити про певні аналоги територіальних громад українських поселень під владою Росії, то доводиться обмежитися радше до т. зв. сільських общин.

На західноукраїнських землях багато процесів були до певної міри схожими з Великою Україною. Австрійський уряд так само почав скасовувати магдебурзьке право (з 1786 р.), а міське самоврядування було суттєво обмежене [6]. Громади почали називатися “гмінами”, що походило від німецького відповідника такої спільноти – “Gemeinde” [7, с. 95]. До відновлення діяльності територіальних громад у нових умовах дійшло після революційних подій 1848–1849 рр.

З приходом радянської влади, попри зовнішні та декларативні ознаки демократичності та самоврядування, ні про які справжні самоврядні територіальні громади говорити не можемо. Зрештою радянська модель передбачала відмову від традицій та історичної тяглості, була покликана будувати “новий світ” на руїнах старого. Чи не єдиним відкликанням до традицій громад дослідники вбачають у колгоспах, прообразом яких називають вищезгадану общину з часів Російської імперії, та й то ця традиція була притаманна більше для селян етнічно російських губерній і для України була радше чужою [8, с. 82]. Тому радянський період був радше своєрідним “розривом” у континуїтеті інституту територіальної громади.

З проголошенням Незалежності України, давні самоврядні традиції були відновлені в Конституції України, де (ст. 140, п.1) територіальна громада визначалася, “як жителі села чи добровільного об’єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста” [5]. Зі всіх історичних термінів було вибрано саме слово “громада”, яке найбільше відповідало українському розумінню самоврядної спільноти, адже слова “верв”, “копа” чи “волость”

давно вийшли з ужитку, слово “община” було радше російського походження, а “гміна” – польсько-німецької етимології.

Отже, в Україні існують давні традиції функціонування територіальних громад, які значною мірою опираються на історичну пам'ять народу, майже не були перервані, якщо не рахувати відносно недовготривалого періоду радянської влади. Давніми прототипами сучасних територіальних громад були “верв” (Київська Русь), “копа”, “волость” (литовсько-польський період), громада (XVI ст.), “община” (на землях України, які перебували у складі Російської імперії XIX – на початку XX ст.), “гміна” (західноукраїнські землі XIX – на початку XX ст.). Для розвитку місцевого самоврядування в Україні важливу роль відіграло магдебурзьке право.

Структура та функції територіальних громад у різні історичні періоди були різними, проте, загалом під територіальною громадою розумілася певна спільнота, яка відповідала тим чи іншим характеристикам залежно від історичної епохи. Для подальшої розбудови місцевого самоврядування та розвитку спроможних територіальних громад важливо зрозуміти особливості такого роду громадських спільнот на українських землях у різні історичні періоди й ефективно використати найкращі тогочасні моделі на сучасному етапі державотворення.

Список використаних джерел

1. Баран Я. В. Слов'янська община. Чернівці, 2004. С. 43. – 192 с.
2. Бедрій М. М. Верв у Київській Русі: самоврядування і право. *Вісник Львівського університету. Серія: “Юридичні науки”*. 2011. Вип. 54. С. 39-55.
3. Бедрій М. Копні суди на українських землях у XIV–XVIII ст. Львів, 2014. 264 с.
4. Губань Р. Волость як адміністративно-територіальна одиниця. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. №6. С. 31-35.
5. Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Питльована В. П. Організація місцевого управління на Галичині у складі Австрії (1775-1848pp.). URL: [http://lib.pu.if.ua:8080/bitstream/123456789/4378/1/Організація місц. управл. на Галичині у складі Австрії.pdf](http://lib.pu.if.ua:8080/bitstream/123456789/4378/1/Організація_місц._управл._на_Галичині_у_складі_Австрії.pdf).
7. Завгородня В. М. Правові засади гмінного самоврядування в Республіці Польща. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2014. №2. С. 93-98.
8. Мусієнко В. Є. Критерії соціальної стратифікації колгоспного селянства України у 30-і роки XX ст. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2012. №2. С. 82-88.

Роман Ющук

аспірант кафедри публічного
управління та публічної служби ІАДУ
НУ «Львівська політехніка»

Залучення громадян до вирішення питань місцевого значення

Системний діалог органів виконавчої влади з громадськістю, підвищення якості підготовки рішень з важливих питань державного і суспільного життя з урахуванням громадської думки можливий за активної участі громадян та груп інтересів у процесі прийняття рішень. Це вимагає наявності відповідних правових механізмів та процедур, які, з одного боку, дозволяють громадянам здійснювати вплив на процес прийняття рішень, а з іншого, надають можливість швидко та ефективно ухвалювати ці рішення. Одним з таких документів є Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 № 996 “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” [1].

Якщо мешканці населеного пункту не можуть впливати на діяльність місцевої влади, брати безпосередню участь у місцевому самоврядуванні, то не можна стверджувати, що вони живуть у цивілізованому суспільстві. У сучасній науковій літературі та публіцистиці замість терміну «цивілізоване суспільство» у цьому значенні частіше використовується поняття «громадянське суспільство». Політологи та соціологи активно досліджують проблематику перетворення жителів європейських міст на свідомих соціально-активних громадян з чіткою громадянською позицією. Безумовно, підвищення соціальної активності людей не може не вплинути і на процеси економічного розвитку певної території [3]

Громадянське суспільство може гармонійно функціонувати без впливу держави, але його не можна представити як щось таке, що існує та функціонує незалежно від держави. Світосприйняття та свідомість громадян значним чином залежать від їхніх відносин з державою, від того, який вплив вони мають на її розвиток. Формування та розвиток громадянського суспільства неминуче призводить до трансформування держави у правову державу. Правова держава може бути розбудованою лише там, де наявні інститути громадянського суспільства, в центрі якого перебуває людина, її права, свободи та інтереси. Отже, це держава, в якій юридичними засобами справді забезпечено максимальне здійснення, охорона та захист основних прав і свобод людини [3].

Залучення громадян – це комплекс засобів та технологій, який дозволяє залучити членів територіальної громади до прийняття рішень в межах компетенції громади та здійснення реального самоврядування, гарантованого законодавством. З іншого боку – це використання експертних, консалтингових та інших ресурсів територіальної громади для вирішення місцевих проблем [2, с.14].

Світовий досвід показує, що політика, яка на стадії вироблення мала широку підтримку громадськості, має більше шансів на успішне втілення, ніж

політика, яка викликає значну громадську опозицію чи є просто невідомою громаді. Більшість рішень органів влади стосуються населення. Якщо люди знають про ці рішення та вважають, що вони також брали участь в їхній розробці, вони, швидше за все, дотримуватимуться такого закону чи такої політики. Виважене обговорення продукує знання, яке не можуть дати ні експерти, ні опитування громадської думки. Воно складається з того, що ми можемо дізнатися тільки спілкуючись один з одним. Таке суспільне знання повідомляє нам: як громадськість бачить проблему, що є цінним для людей і який конфлікт між цими цінностями, що люди бажають або не бажають робити для вирішення проблеми, які витрати та наслідки є для них прийнятними, чи існує взаєморозуміння про можливий спосіб дій, який базується на взаємопов'язаних цілях (якщо так, то це би склало платформу для спільних дій) [2].

Корисність залучення громадян до прийняття рішень, що входять до повноважень місцевого самоврядування, полягає у тому, що таке залучення:

- гарантує, що законодавчі вимоги стосовно залучення громадян будуть виконані;
- підтримує та легітимізує напрями розміщення коштів місцевого бюджету;
- забезпечує нові підходи та рішення у складних питаннях, встановлює пріоритети політики органів місцевого самоврядування;
- забезпечує відповідність рішень, ухвалених органами місцевого самоврядування, потребам мешканців міста;
- пропонує депутатам місцевих рад найприйнятніші способи забезпечити публічність процесу ухвалення рішень;
- створює підґрунтя для залучення громадян до ухвалення найважливіших рішень як норми діяльності, а не винятку;
- забезпечує керованість та узгодженість дій всіх підрозділів ОМС щодо методів, які можна використовувати для забезпечення потреб громадян в інформації ;
- підвищує ефективність обміну інформацією між громадянами, бізнесом, громадськими організаціями і владою;
- стимулює залучення волонтерів для підтримки діяльності органів місцевого самоврядування.

Залучення громадян до місцевого самоврядування може відбуватися з використанням різних форм та методів. Відповідно до обраних форм і методів залучення визначається рівень залучення громадян. У свою чергу, від рівня залучення громадян до місцевого самоврядування залежить і роль, яку мешканці можуть відігравати у процесі створення прийняття рішень, що визначають розвиток їх громади.

Розглянемо ці рівні детальніше [2]:

Рівень 1. Надання інформації Орган влади просто інформує громадян про власні дії, не звертаючи особливої уваги на громадську думку. Інформація часто дозована і неповна. Громадяни або цікавляться і мають доступ до такої

інформації, або не цікавляться нею, або просто не мають до неї доступу з різних причин. При такому рівні залучення існує висока ймовірність протестних виступів, спровокованих інформацією про справжні або міфічні дії або наміри влади.

Рівень 2. Інформаційний зв'язок з громадянами Надання інформації з паралельним відстеженням реакції, тобто водночас налагоджується зворотний зв'язок. Громадяни можуть виступати з критикою або протестами проти дії влади, як і на першому рівні. Проте на цьому рівні залучення владні органи не лише інформують громадян, але також пояснюють громаді мотиви власних рішень і відстежують реакцію громади.

Рівень 3. Діалог з громадянами На цьому рівні влада не лише відстежує реакцію громадської думки, але й враховує ці результати в плануванні власних дій. Налагоджуються формальні механізми сталих консультацій та переговорів з представниками різних громадських груп. Ймовірність протестних виступів значно зменшується.

Рівень 4. Партнерство з громадою Спільна відповідальність влади та громади за процес самоврядування — спільне розроблення конкретних рекомендацій, їхнє втілення під час розроблення місцевої політики, розвинена співпраця з мережею органів самоорганізації населення тощо.

Рівень 5. Громадське управління Повний контроль громади за реалізацією програм, спільна участь в процесі здійснення місцевої влади. Постійне, довготермінове залучення на всіх попередніх рівнях, починаючи від другого. Громадяни самостійно вирішують свої справи, використовуючи владу як інструмент самоврядування. Це рівень, до якого варто прагнути, проте якого фактично неможливо досягти.

За умови лише надання інформації про дії та плани влади у населеному пункті його мешканцям залишається лише вибір бути спостерігачем цих процесів чи повністю самоусунутися від свідомого впливу на розвиток міста. Для формування у мешканців відчуття реальних творців майбутнього самоврядної територіальної громади, їх перетворення на просументів необхідно перейти на 4-й рівень залучення громадян. Проте не можна одразу перейти на вищий рівень залучення громадян до місцевого самоврядування, не забезпечивши попередніх. Діалог неможливий без обміну інформацією між владою і громадою. Партнерство з громадою неможливе без попередньо налагодженого діалогу з нею.

Для успішного залучення громадян до місцевого самоврядування необхідним є навчання членів громади прийняттю спільних рішень, веденню дискусій, ознайомлення з принципами роботи публічних адміністрацій тощо. На жаль, навіть депутати місцевих рад не отримують, як правило, жодної методичної і наукової підтримки щодо ефективного виконання покладених на них громадою обов'язків.

Відтак, з метою забезпечення участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні для унормування та підтримки ініціатив громадського сектору та громадського "бюджету участі" у рамках виконання плану заходів з реалізації Стратегії реформування системи управління державними фінансами

на 2017-2020 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 року № 415-р, розроблено для органів місцевого самоврядування Методичні рекомендації щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні [4].

Ці Методичні рекомендації мають інформаційно-роз'яснювальний характер та можуть бути використані органами місцевого самоврядування у процесі їх взаємодії з громадськістю (громадянами, інститутами громадянського суспільства, науковими колами тощо) з питань місцевого бюджету на кожному етапі бюджетного процесу.

З метою надання швидкого доступу до участі у ініціації, просуванні та прийнятті рішень, створено Веб-платформу «Єдина платформа місцевої електронної демократії»(скорочено – e-DEM). Веб-платформа e-DEM створена в рамках програми «Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP),що фінансується Швейцарською Конфедерацією, та виконується Фондом Східна Європа та Innovabridge Foundation. Вона меті надати громадянам легкий і зручний доступ до використання кількох інструментів електронної демократії. Ці інструменти покликані налагодити кращий взаємозв'язок громадян та влади у вирішенні різноманітних соціально важливих проблем [5]

Зокрема, на платформі будуть поєднані наступні сервіси:

– Сервіс “Місцеві електронні петиції”, який дає можливість мешканцям міст впливати на розвиток своїх громад через звернення до органів влади з петиціями. Ці петиції розглядаються органами місцевого самоврядування у встановленому Законом особливому порядку за умови підтримки тексту петиції визначеною кількістю мешканців;

– Сервіс “Громадський бюджет”, який надає можливість мешканцям пропонувати свої проекти місцевого розвитку та/або впливати на розподіл визначеної частки коштів місцевого бюджету шляхом голосування за ті чи інші проекти;

– Сервіс “Відкрите місто” – краудсорсингова інтернет-платформа із застосуванням геоінформаційних технологій для взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами, а також – для самоорганізації громадян. Основне призначення сервісу – інформування мешканцями місцевої влади про актуальні проблеми благоустрою, житлово-комунальної сфери, інфраструктури тощо, для оперативного усунення цих проблем. Також на сервісі будуть реалізовані інші функції, що забезпечують активне залучення мешканців для вирішення питань місцевого розвитку.

– Сервіс “Електронні консультації з громадськістю”. Надає органам місцевої влади можливість залучати мешканців до обговорення питань розвитку міст та громад, організувати обговорення проектів документів перед їх розглядом та схваленням, проводити місцеві опитування в різних формах з метою вивчення думки активної частини мешканців міст.

Отже, в Україні функціонує кілька десятків механізмів громадянської участі, передбачених нормативно-правовими документами різних рівнів: від Конституції до рішень органів місцевого самоврядування. Ці механізми

відрізняються між собою за способами залучення, обов'язковістю застосування, деталізованістю і визначеністю процедури здійснення, ефективністю, частотою, зручністю і простотою використання. Незважаючи на існування різноманіття механізмів залучення жителів до міського управління, сьогодні існує високий рівень недовіри та апатії містян в питанні громадської участі. Для розуміння рівня ефективності існуючих методів залучення необхідний регулярний моніторинг та оцінка існуючих практик впровадження й використання цих механізмів. Оцінка має відбуватись як на рівні нормативно-правової бази, існуючих методичних рекомендацій, так і на рівні аналізу стратегій використання та мотивацій до впровадження методів залучення жителів до міського управління.

Важливим елементом громадянської участі у суспільному і політичному житті та процесі прийняття рішень у місті є також співпраця органів міської влади з організаціями громадянського суспільства (громадськими організаціями, ініціативами та активістами). Організації громадянського суспільства, з одного боку, є представниками інтересів своїх членів, інтересів різних суспільних груп та широких суспільних інтересів. З іншого боку, вони самі є механізмом громадянської участі для жителів міста. З огляду на це, співпраця між органами влади та організаціями громадянського суспільства є стратегічно важливим завданням для розбудови демократії, ефективного врядування, побудови довіри та консенсусу в громаді. Оцінка існуючих практик взаємодії представників громадянського суспільства та представників органів міської влади дає можливість виявити основні бар'єри до налагодження такої взаємодії для посилення ролі громадянського суспільства в міському управлінні.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

2. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування /Карий О.І., Панас Я.В./ Асоціація міст України – К., 2015.– 176 с. <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/6misiniweb.pdf>

3. Що таке громадянське суспільство, і яка роль у ньому належить правовій державі Режим доступу: https://www.citizen.in.ua/photos/topic/f/20181203_190758_rozdil-4.4.pdf

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні Наказ Міністерства фінансів України від 03.03.2020 № 94 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094201-20#Text>

5. DEM – Платформа електронної демократії Режим доступу: <https://e-dem.ua/>